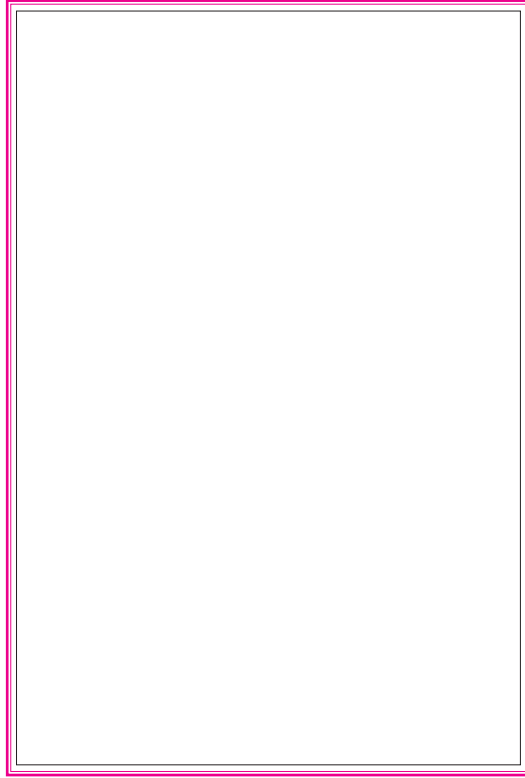

АРХИМАНДРИТ СОФРОНИЈЕ

ДУХОВНЕ БЕСЕДЕ

КЊИГА ПРВА

Архимандрит Софроније
1896–1993.

АРХИМАНДРИТ СОФРОНИЈЕ
ДУХОВНЕ БЕСЕДЕ

КЊИГА ПРВА

преговор
ЈЕРОЋАКОН НИКОЛАЈ САХАРОВ

превод
МАТЕЈ АРСЕНИЈЕВИЋ

за издавача
САБОР СТАРАЦА МАНАСТИРА ХИЛАНДАРА

БИБЛИОТЕКА ТАВОР
СВЕТИ МАНАСТИР
Х И Л А Н Д А Р

БИБЛИОТЕКА ТАВОР 6

Наслов изворника:

Из: Архимандрит Софроний (Сахаров),
ДУХОВНѢ БЕСЕДѢ, Том I,
Свято-Иоанно-Предтеченский манастир – Паломникъ,
Essex–Москва, 2003.
ISBN 1 874679 26 6

Архимандрит Софроније
ДУХОВНЕ БЕСЕДЕ, књига прва,
1. издање – Манастир Хиландар – 2008. – 288. стр.

Уредник:

монах Ромило Хиландарац

Приложници:

Манастир Св. Јована Претече, Есекс, Велика Британија, 2003.

© Сва права на оригинални текст задржава манастир Св. Јована Претече. Књига се не може преводити, било са руског изворника или српског језика, без писмене сагласности издавача.

© Сва права за издање на српском језику задржава Свети Манастир Хиландар, Света Гора, Грчка. Књига не може бити навођена, у целости нити у деловима, нити се фотографије из ње могу користити без писмене дозволе издавача.

Адреса издавача:
I. M. XИΛΑΝΔΑΡΙΟΥ
ΚΑΡΥΕΣ 63086
ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ
GREECE

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	17
Беседа 1: О савршенству монаштва и препороду Руске Цркве	29
Питање о савршенству Руске Цркве. Пример Христов: Он се молио за целога Адама и умро за све људе. Монаштво: предавати живот другима и прихватати смрт. Циљ монаштва – уподобљење Христу у Његовоме смирењу. Ограничено виђење савршенства. Монах – носилац целога Адама. Од малих ствари до прихватања целога Адама. Монаштво и мучеништво: живот по заповестима Христовим. Пут препорода у Русији: обједињење око Патријарха. Проповед савршенства је немогућа у палом свету.	
Беседа 2: О ризику у духовном животу, о национализму и свечовештву	40
О ризику сведочанства о самоме себи. О Богу “познатоме”. О наслову књиге “Видети Бога”. Свеколики живот у Христу повезан је са опасношћу. О страху од грешке. О опиту Преп. Силуана и његовом наслеђу. О опасности која прети од национализма. О благодати и богоостављености. Монаштво је кадро да “живи свечовештвом”. О неприметном духовном узрастању.	
Беседа 3: О самоиспражњењу (кеносису)	24
О прогонима у Русији и привилегији страдања за Христа. Самоиспражњење (кеносис) је Богоизабрање.	

- Беседа 4: **О структури манастира** 24
 Национализам и свечовечански Христос. Ограничавање Христа као пад у таму. О неприхватању манастира због ненационализма. Пројављење свечовечанског сазнања у манастирском животу. Универзализам хришћански и нехришћански. Дух живота, а не дисциплина – “питање (не)реда није најважније”. Познање Христа као основа структуре манастира. Чиста молитва уздиже човека од баналности. Унутарњег подвижништва је [данас] мало.
- Беседа 5: **Лик Исуса Христа** 24
 О уписивању Лика Христовог у срце. Подвиг-мисао Христова: разрушити проклетство Адамово. Ширење срца кроз заповести Христове. Следовати и уподобљавати се Христу – значи изменити сазнање. Опит Преп. Силуана: непресушно надахнуће које надилази сваки типик. Надахнуће не зависи само од Бога, већ и од нашега расположења. Христоводобни опит Преп. Силуана. О духовништву и срдачном прихватању. Пребивати умом са Христом. Како се борити против помисли.
- Беседа 6: **О прелести** 24
 О сусрету са појмом “прелести”. Шта је то прелест и “звезда непрелестна”. Критеријум непрелестнога живота: “Удостој нас, Господе, у овај дан...”. У апстрактном богословљу су пре могуће грешке. Наш циљ – “онај који живи једноставно...” Преп. Силуан – јединствена појава: не треба себе упоређивати са њим. Бог види нас, а не ми Бога. О непимању да грех јесте осуђивање Бога. О смиравању себе и о богоостављености.
- Беседа 7: **О вечности** 24
 Наш циљ – достићи Божанску вечност. Сећање на смрт и време. Припремање за Вечност. Вечност

као преобиље живота у Христу. Како се живи у вечности. Вечно битовање се познаје у потпуности искључиво после смрти. О животу после смрти.

Беседа 8: О начелима монашкога живота 24

О виђењу истинитога критеријума. Познање се даје у јединству љубави. О путевима Старца Јосифа и Преп. Силуана. О смиреномудрености у Богопознању. “Почињемо од азбуке”. Идеја јединства Преп. Силуана: како је ваплоћивати у нашој “породици”. Како прихватати начело живота и надахнуће. Будите “уметници”. Наш Бог је Живи, Ипостасни Бог.

Беседа 9: О устројству манастирскога живота по начелу личности 134

Манастирски устав и личност. Молитва у цркви, у келији и за свет. О живљењу са људима. О свакодневној борби против греха на путу ка спасењу. О неизбежности трвења. Христов пример: како видети коначни циљ. Наша “породица” је од Бога. Преп. Силуан и Светитељи су тамо где је и Христос.

Беседа 10: Како живети током Великог Поста 124

Како проживети Пост у виђењу коначнога циља. О голготској победи Христовој. О великопосним богослужбеним текстовима. О живом Предању Цркве. О различитој мери уздржљивости код свакога човека. Радост се кратко задржава. О неким подробностима Поста. О Недељи праштања. Како побеђивати искушења. Дрво познања и поделе међу људима. Умањити себе је велико пред Богом, јер се тиме привлачи благодат. Апокалиптичка настројења. Јединство у Битију као обожење. О молитви Преп. Исаака Сиријског.

Беседа 11: Пост и борба против искушења на путу ка Васкрсењу 134

О кушањима Христовим у пустињи. Искушење може да нам дође и кроз Пост. Непријатељ нас куша мање него што је кушао Христа. Пост је кушање на свим плановима нашега битовања. Циљ Поста је проживљавање Васкрсења кроз “ишчекивање” које је источник енергије. О двама победама и двама поразима. Христос је пут за синове палог Адама. О физичкој борби против греха, до бола срца. О преимућству умне духовне борбе против греха. О телесној борби и сећању на смрт.

Беседа 12: Богопознање кроз подвиг самоиспражњења и плача 134

О спасењу и јаловости богословске науке: кроз њу се не може живети Богом. О битијној вези са Богом кроз уздржавање од греха. О ипостаси у учењу и примеру Преп. Силуана. Кроз борбу против греха долази Богопознање. Сузе су пут Светих, покоривање других је пут света. Спасење је следовати Христу у Његовом самоиспражњењу: прихватити смрт од брата. Ми се спасавамо у епохи богоостављености. Богословље као молитва и као стање. О паду Адамовом, о откривењу “Ја Сам [Сушти]” и проповеди “Покајте се!”. Где нема љубави, нема ни плача.

Беседа 13: Богопознање кроз уподобљење Христу у Његовом свечовештву 134

Академско образовање и вера. Опит Христа као основа живота Преп. Силуана. Шта значи бити “образ Божији”. Христос као идеал човеков. О истинитом богословљу. “Не чинити грех” – као пут ка Богопријемчивости по примеру Преп. Силуана. Братство као пут ка животу у Богу и Богом. Упо-

добљавање Христу у Његовом универзализму. Резултати научнога богословља. О екуменизму као животу без свести о греху. Савремено богословље – autour du rot [около-наоколо]. “Оче наш“ је истинска патрологија.

Беседа 14: О чувању ума у Богу 131

О сили и дубини смисла свакодневних молитава. О Преп. Силуану: где је он пребивао умом по Христовом примеру. Одбацивање помисли кроз чување ума у Богу. Човек је чудо: “земља” која живи и мисли Богом. Осећање везе са Богом – основни циљ нашега подвига. Од сећања на Страшни Суд до покајања којим се уподобљавамо Христу. Како се умом уздизати к Богу. О Светогорцу Серафиму: “човека понижава искључиво грех”. О бескрајном покајању. О препородитељској сили речи по молитви. Послушност приводи ка истинитоме Битовању.

Беседа 15: Наше спасење је у нашем јединству 123

О рађању беседе, упућене присутнима. О сједињењу бескрајно великога са оним најједноставнијим у нашем животу. Закон није прописан за праведника: треба слушати глас Бога. О неспоразумима. Преп. Силуан – пример слободе од свакога надметања. Наше спасење је у јединству. Од молитве за манастир до молитве за целога Адама. Следујте духовницима. О тешкоћама због делимичнога поимања код неких људи. О чувању општега начела. О надсликовној молитви. Тешко је наћи праве речи за беседу.

Беседа 16: Богопознање и постање личности 156

Молитва спасава од притиска вештаства. Трагедија непознавања Бога. О духовноме сиромаштву.

О границама тварних могућности. Личност Апсолута као основа богоподобности човекове. О превечној замисли Бога о човеку у Христу. Питање понављања молитава. Боговиђење као циљ монаштва (Иса. 11, 1–2). Проблем личности још увек није решен. Молитва за целога Адама јесте израз личности. Монаштво и “школе пророка”. О смањивању димензија Хришћанства. О две врсте смирења. О чувању надахнућа.

Беседа 17: Пут ка Богопознању 184

О љубави према Богу. Једино Бог јесте истинито Битије. О речима “*без Мене не можете чинити ништа*”. Наше је да се укључимо у реку Божанскога Живота. Битије је једно. Победа над праочевим грехом. Битијни садржај заповести Христових. Смрт се побеђује кроз самоиспражњење. Следовање Христу путем страдања. О примању Божанских енергија. О “званима и изабранима” и о предредбењу.

Беседа 18: Пут ка уподобљености Богу 174

Могу ли телесна љубав и уметничко надахнуће да постану духовни? Преп. Силуан о борби против сопственога карактера. О изначалној светости Богородице. Победа над помислима је надкосмичка. О страсној и Божанској љубави. Како је Преп. Силуан прешао у вечност. Немоћ философије и науке у духовном животу. Дух заповести као стање. “Што је савршенија љубав, то је светији живот”.

Беседа 19: О нашој првобитној богоподобности и о паду 180

Наша основа је Откривење, а не дедукција (Мк. 9, 23; Лк. 8, 48 и Јн. 10, 34). О спасењу вером. Вера је

дејствено пројављивање силе Божије у нама. Опасно је говорити о “обожењу” (Јн. 10, 34). Ми смо образ Божији, али изранављен грехом. О усвајању сазнања “богосиновства” и о стварности пада.

**Беседа 20: Спасење кроз љубав,
а не кроз богатство интелектуалних сазнања 186**

Спасење се достиже кроз љубав. О последњој речи Старца Силуана (уп. 1. Кор. 13, и: Св. Јован Кронштатски). Поделе у Хришћанству последица су непотпуног поимања заповести о љубави. Монаштво као школа љубави и спасења. О испуњавању заповести. О чувању од греха. Заповести Христове су надкозмичке. О откривењу превечне идеје о човеку у Христу. О неопходности познања крајњег циља монаштва.

Беседа 21: Узвишеност монашкога призвања 192

Монаштво је најузвишенија култура на Земљи, борба против страсти и живот пред Лицем Божијим. Искуство сликарства као откривање унутарње красоте. О Литургији. О поробљености грехом. Живот без греха кроз подвиг. Заповести Христове разоткривају грех. “Немогућост” заповести Христових. О умном подвигу: свака помисао која није по Евангелију јесте грех. Како се борити против помисли.

Беседа 22: О борби за пребивање умом у Богу 202

Страст има свој лик. Борба за неслањавање ума са помишљу кроз стваралачку молитву. Опасност од телесних помисли. Држати ум у Богу могуће је искључиво силом Самога Бога. Долазак Бога као ослобођење од робовања вештаству. Методи борбе за ослобођење ума од помисли. Било је потребно да нам дође лично Бог. Трагедија света – грех

самообоготворења. Обожење кроз пребивање умом у Љубави Божијој.

- Беседа 23: **О животу у светогорској пустињи** 208
О одласку у пустињу. О молитви, при којој се заборавља на свет. О сабору Стараца 1938. године. О речи Архиепископа Василија Кривошеина. О свом духовничком служењу. О разговору са монахом. О Нествореној Светлости.
- Беседа 24: **“О како бих желео да сте сви ви песници”** 216
О Великоме Посту. О неопходности надахнућа. О Христовоме Посту у пустињи. О уподобљавању Христу у Вечности. Ми морамо да постанемо надахнути песници и храбри подвижници. О примању нестворенога живота Божијега. Интелект и “безумље вере”. О мржњи према себи у љубави према Богу и према ближњему. О страдањима Христовим из љубави према човеку. Пример Св. Јована Претече. О сећању на Последњи суд. Од малога ка бескрајноме.
- Беседа 25: **Недеља праштања:**
“Блажен ум који не иде на сабор безбожнички” 222
Праштање: од храма до козмичких димензија. “Блажен ум који не иде на сабор злих помисли”. О пребивању у Богу. Морамо живети речју Христовом, али без икакве уобразиље. Улога наше воље. Бог је смирење. О узајамном праштању. Триод и кенотички аспект. “Чекам васкрсење мртвих”.
- Беседа 26: **О циљу духовнога живота** 228
О заблудама оних који говоре: “Данас нема старца”. Русија мора да се обједини око Патријарха. Историја рода људског. О разарањима у Русији. Христос је један исти у векове. О духовном руко-

вођењу. Послушност као култура богопознања. О трима периодима духовнога живота. Послушност – пут ка чистој молитви. Не приписуј себи ништа! О речи игумана Мисаила. О [духовним] стањима без опита Голготе. О онима који мисле да су духовни дарови у наше време немогући.

**Беседа 27: Страдања кроз која се познаје јединство
рода људскога, као пут спасења у наше време 237**

О поимању рода људског кроз састрадање. Наше време је двоструко тешко. О молителу за читав свет. О аду нељубави. О нашој неспособности за тиховатељски живот. О нашем спасењу кроз жалости, карактеристичне за овај век. О одсуству културе срца упркос свеколиком обиљу културе интелекта.

Беседа 28: О синовском стању 245

Свако место је на спасење. Смисао иконографског приказа “Лествице”. “Сада започех”. О различитим духовним узрастима у једном манастиру и о тешкоћама. О предложеној молитви. Наше начело – заповести Христове. О синовском стању: “Твој сам”. О две врсте скрушености срца. О гоњењу савршенства. Наш пут – састрадање и јединство.

Беседа 29: Од етике ка онтологији 254

“Покајте се!”: од етике ка онтологији. Евангелски пример богатога младића. О различитим равнима: Марија и Марта. О питању личности. “Од великога Бога ишти само оно што је велико”. О страдањима Адамовим: “Христос као одговор на та страдања. О поимању “језика” Христовог кроз следовање Њему. Кроз трпење се даје осећање битовања. О синовскоме стању: “Твој сам”.

Беседа 30: О богоудаљености	262
<p>О речи Божијој. Иконографија и образ Божији у човеку. О случају са оцем Н. О богоудаљености наше епохе: “Тако је неопходно да буде Вечности ради”. Колебања и немоћ су наш пут. О одуступању енергије радости [од човека]. О болу из кога се рађа молитва за читав свет.</p>	
Опроштајна беседа	268
<p>О богоданој речи. О богоизабраности за монашки живот. О јединству са братијом и по [телесној] кончини. О страдањима као усвајању живота Христовог. О савршенству хришћанске вере. О нашем животу као болу Христовом. О гробници: “И по смрти, остаћемо нераздвојни...”</p>	
Завештање	273

Прилог

Молитва за јединство	345
----------------------------	-----

Поговор

Сведочанство духа – отац Софроније и Руска Црква	345
---	-----

ПРЕДГОВОР

*Сећајте се својих старишина,
који вам пројоведаше реч Божију;
гледајући на свршетак њихова живота,
угледајте се на веру њихову.*

Јевр. 13, 7

Архимандрит Софроније Сахаров (1896–1993) је, данас, један од најпознатијих и најчитанијих писаца–подвижника из прошлога столећа. Његове књиге *Прејодобни Силуан Светиого-рац*, *О моливи* и друге већ су одавно ушле у ризницу православнога Предања.

У овој књизи су објављени разговори које је Старац Софроније водио са братијом и поклоницима у Манастиру Св. Јована Претече од 1989. до 1993. године. Ови разговори изражавају духовно искуство Старчево, које је он стицао током више од пола века монашкога подвига и које је тежио да преда својој младој сабраћи–монасима.

* * *

Отац Софроније је започео свој животни пут у Москви. Он се од младости посветио иконопису. Будући подвижник је 1922. године отишао на Запад, да би тамо продужио да се бави уметношћу, далеко од смутње послереволуционарних година. Његове младићске године су протекле у напетуј унутарњој потрази: како човек може да достигне Вечност? У Паризу му је било дато да доживи посету Божију, која је, потом, преокренула читав његов живот: напустивши бављење сликарство, он је 1925. године отишао на Свету Гору да постане монах. После шест година, он се срео са Преп. Старцем Силуаном. Тај сусрет се претворио у историјски догађај, који је извршио утицај на читаву нашу епоху. Кроз Преп. Силуана хришћански свет је примио бо-

гооткривену реч спасења: “Држи ум свој у аду и не очајавај”¹. Учење и опит Преподобнога су постали духовна основа за уобличење самога оца Софронија.

Од свога великога наставника отац Софроније је наследио и велико учење о томе како се изнедрује духовна реч. Једном приликом се на Светој Гори повео разговор о томе како говоре савршени. Старац Силуан је рекао: “Они не говоре ништа од себе... Говоре само оно што им даје Дух”². Следујући овом древном православном Предању, отац Софроније се, са свештеним трепетом, односио према свакој својој речи, како изговореној тако и написаној. Јер, управо нам је Сâм Господ открио преваходно значење сваке изговорене речи: *за сваку празну реч коју кажу, људи ће даћи одговор у дан Суда*³. Христос нам је дао “пример”⁴: Он никада није празнословио. Штавише, Син – будући да јесте Слово–Логос Оца, није говорио *ништа* од Самога Себе. *Речи које вам Ја говорим не говорим од Самога Себе*⁵... већ само оно што сам чуо од Оца Мојега⁶. Кроз ово умањење сопственога “Ја” Исус Христос је и пројавио Себе као *сијање славе и образ Ийосџаси Оца*⁷ – љубав никада не *шражи своје*⁸.

Одговорност за сваку своју реч отац Софроније је осетио још дубље када је постао духовник на Светој Гори при Манастиру Светога Павла. “Духовник мора да осети ритам унутарњег света свих и свакога ко му се обраћа. У том циљу, он се моли Духу Светоме да руководи њиме, дајући свакоме реч која му је неопходна”⁹. Старац се касније сећао: “Свестан да сам далеко од [духовнику] доликујућега савршенства, дуго сам и у болу срца умо-

1. Видети: Архимандрит Софроније, *Преподобни Силуан Светогорац*, Есекс, 1991, стр. 20.

2. Видети: *Исџо*, стр. 27.

3. Мт. 12, 36.

4. Упоредити: Јн. 13, 15.

5. Јн. 14, 10.

6. Јн. 15, 15.

7. Јевр. 1, 3.

8. 1. Кор. 13, 5.

9. Архимандрит Софроније, *О молишви*, 2. издање, Есекс, 2002, стр. 101.

љавао Господа да не допусти да погрешим, да ме одржи на путевима Његове стварне воље, да ми пода речи корисне за братију. У самом оном тренутку када сам разговарао са човеком, трудио сам се да држим ‘слух’ мога ума у срцу, да бих уловио Божију мисао, а често, чак, и речи које је неопходно рећи”.¹⁰ Монаси су волели његове речи и долазили к њему за духовни савет и подршку из многих манастира. Он је, неком приликом, рекао: “Ако је човек пешачио осам часова да би чуо реч, зар је могуће бити немаран према њему?”. Он се према свакоме ко му је долазио односио са највећом могућом пажњом и бригом, и на то су му узвраћали дубоком благодарношћу.

У многољудним светогорским манастирима, често се као прва брига манстирске управе испостављало практичко устројство живота. Духовним наставницима повремено је било тешко да потребну пажњу укажу свакоме. Руковођење братије речју често се ограничавало на читање у трпезарији, исповест и богослужење. Братија је ретко међу собом водила духовне разговоре, а и то је бивало само међу малобројнима. Зато је Старац, из искуства, знао у којој мери је неопходна духовна реч младим монасима и колико је важно учити их борби против страсти.

Када се Старац Софроније вратио у Западну Европу, Бог му је поверио служење речју ради спасења многих људи. Међутим, он није више осећао ту слободу у речи. Старац је касније написао: “Психологија монаха, њихово трпење и уздржање су толико превасходили свакога и све које сам срео у Европи, да ја, напросто, нисам могао да изнађем речи, ни спољашње облике општења. Оно што су монаси прихватили са благодарношћу, у Европи је сламало људе”.¹¹

Старац је, по молитви, знао потребе људске, а да му људи нису ни говорили о њима. Бивало је и оваквих случајева: Старац је разговарао са неким, али је, после молитве, реч била упућена

9. Архимандрит Софроније, *О молитви*, 2. издање, Есекс, 2002, стр. 101.

10. *Исто*, стр. 103.

11. *Исто*, стр. 106.

не непосредно том сабеседнику, већ посредно некоме од присутних који су слушали разговор. Тако га је, једном приликом, посетила жена из Румуније. Десило се да је она присуствовала разговору оца Софронија са другим људима за трпезом. И она је одједном схватила да све што он говори јесте, заправо, одговор на сва њена најскривенија питања. По завршетку трпезе, она се, поражена, обратила Старцу и, пре него што је наставила, Старац јој је, са љубављу, рекао: “*Have I not answered all your questions?*”¹²

Око њега је почела да се сабира монашка заједница још од времена његовога служења у Сент-Женевјев-де-Буа у Француској. Старац је много времена посвећивао разговорима са братијом. У почетку су то биле засебне поуке братији, које су настале по диктату животних околности, ове или оне потребе, у конкретној ситуацији. Старац је, са страхом, осазнавао силу речи Божије, која је *оширија од свакога двосеклога мача, и породиле све до раздеобе душе и духа, злџонова и сржи, и суди намере и ѿмисли срца*.¹³ Неки од сабраће, по својој немоћи, нису били у стању да поднесу такву “тврдост”¹⁴ речи Божије, јер она, по правилу, није реч по човеку и надилази меру човекове пале природе. Међутим, Старац је, из дубоке љубави према свакоме од сабраће, желео спасење свих и ради тога је прибегавао оваквоме начину: он би говорио строгу поуку некоме од “јаких”, док је реч, у суштини, била упућена некоме од “слабих” који су присуствовали разговору.

Понекад би у трпезарији, у време читања духовних списа, Старац обраћао пажњу братији на ову или ону мисао код Светих Отаца. Заставши у читању, он би објашњавао оно што је прочитано. У тренуцима нарочитога надахнућа, разговор би се продужавао сатима, све до идуће трпезе. Овакво што се неретко дешавало како у Сент-Женевјев-де-Буа, тако и у Великој Британији, где се заједница преселила 1959. године. Тако је настао Манастир Св. Јована Претече у енглеској грофовији

12. На енглеском: “Нисам ли одговорио на сва Ваша питања?”.

13. Јевр. 4, 12.

14. Видети: Јн. 6, 60.

Есекс. Последњих година Старчевог живота, разговори су примили много редовнији карактер: братија се сабирала у bureau-у – кабинету, где је Старац радио и сретао се са људима. Када је, пак, број житеља Манастира нарастао, Старац је разговоре почео да одржава у манастирском храму посвећеном Преп. Силуану Светогорцу. Атмосфера храма је била најприкладнија за његове беседе. Једном свештенику, поклоннику који је дошао у Манастир, Старац је предложио да служи Литургију. Пошто се причестио, Старац је, по завршетку, службе, рекао овом свештенику: “Био сам на Вашој Литургији, а сада Ви дођите на моју”.¹⁵ Старац је мислио на разговор који је тога дана требало да има са братијом.

Ове речи – “литургија после Литургије” најверније одражавају истински карактер Старчевих беседа: речи које је он изговарао су постајале благодатно тајноводство, својеврсно продужавање литургијскога стајања пред Лицем Господњим. У тим беседама се, са нарочитом снагом, осећа у којој мери је његово догматичко виђење било нераздвојно од свеколиког тока његовога унутарњег духовнога живота. Догмати Цркве су стајали у стварном и непосредном односу са свакодневним манастирским животом, са најмањим ситницама свакодневнога живота свакога монаха. У таквом окружењу се живот општежића освештавао кроз Старчеву реч, а сваки, и најмањи чин је задобијао значење козмичких размера. Тако је у животу општежића Старац, пре свега, видео образ Божанскога битовања – по подобију Свете Тројице.¹⁶ “Тамо” [у Бога] се узајамна љубав јавља као садржај живота Сваке од Три Божанске Ипостаси. Зато су љубав и јединство били главна тема његових беседа: “Ако се, дакле, у нашем монашком животу не бисмо учили љубави, не знам како би се, онда, уопште могло оправдати наше монаштво”.¹⁷

15. Видети: Епископ Иларион Алфејев, *Православно богословље на размеђи стиолећа*, Москва, 1999, стр. 338.

16. Видети: “Завештање”, у овој књизи, стр. 273–275.

17. Беседа 20. од 2. децембра 1991. (Бр. С-16, по нумерацији М^{III}), у овој књизи, стр. 186–191.

Такво догматичко виђење није било некаква интелектуална измишљотина. Из беседа је очигледно да је богословље већ постало Старчево *стање*. То стање је Старац чезнуо да пренесе, да саопшти другима: “Молим се Богу да се у вама утврди управо ово стање. И то јесте наша ‘гносеологија’¹⁸ на Божанском путу. То је пут ка истинитом познању истинитога Бога – богословље као стање нашега духа који живи непрестано у Богу Духом Светим”.¹⁹

Беседе које су пред читаоцима нарочито су важне због тога што обухватају период од последње четири године Старчевога живота. На прагу смрти Бог му је дао смелост да говори о себи оно што је до тога времена било тајна његове душе пред Богом. Тих година је отац Софроније написао: “Приближавајући се кончини својој, као старац, притиснут даноноћно телесним немоћима, постајем све мање осетљив на то што људи мисле о мени. Због тога сам одлучио да још више разоткривам, сада већ пред многима, оно што сам, до сада, ревносно чувао од туђих очију”.²⁰ Ово уопште није био плод некаквог јефтиног самољубља или страсне окренутости ка самоме себи. Старац је врло добро знао колико брзо благодат Божија напушта човека због сличних покрета душе. У њему је буктала чежња да види и своју братију и све људе као причаснике истих духовних дарова којих га је удостојио Бог: уочи свога упокојења, он се журио да им преда све, до краја. Зато је реч Старчева, прошавши кроз огањ покајања, на тако делотворан начин испуњавала све присутне освештујућом Божанском енергијом – делотворном силом која преображава људска срца.

У опроштајној беседи са Својим ученицима, Господ им је рекао: *Ви сте већ очишћени због речи коју сам вам говорио*.²¹ У Предању Цркве су чести примери да је реч Светих низводила благодат Божију на оне који су је слушали, предајући њиховим душама стање светости. Довољно је само присетити се, како се

18. Грчки: “наука о познању”.

19. Беседа 12. од 6. маја 1991 (Бр. В-33, по нумерацији М^т), у овој књизи, стр. 115–122.

20. Архимандрит Софроније, *Видети Бога какав Он јесте*, Есекс, 1985, стр. 5.

21. Јн. 15, 3.

речју, *по молићви* (Апостолâ) *зашресло место где бејашу сабрани, и испунише се сви Духа Светиога*.²² Ево и других примера: разговор Мотовилова са Преп. Серафимом Саровским, када је Мотовилов окусио сладост Духа Божанскога и видео Светитеља у Нествореној Светлости, или, пак, сусрет Преп. Силуана са оцем Стратоником, када је, током разговора, отац Стратоник доживео оно стање о коме му је говорио Преп. Силуан.²³ Сличну благодатну посету је доживео 1932. године и Давид Балфур када је разговарао са оцем Софронијем у библиотеци Манастира Св. Пантелејмона. Старац, који је своје дане проводио и огњеном плачу, у том тренутку је, кроз једноставне речи беседе, пренео Балфуру своје стање. Балфур је доживео то стање као прикоснуће бесмртним дихањем [Духа)]. Трепетно осећање је преиспунило свецелу његову душу, тако да он није могао да проговори ни реч, а бојао се, чак, и да се покрене. Све што је временско изbledело је и изгубило свој значај. У таквом безмолвном изумљењу Балфур је провео око двадесетак минута.²⁴

Старчеви разговори са братијом су били проводник тог благодатног стања у коме је сâм Старац пребивао после многогодишњег монашког подвига: “Морамо да усредсредимо сву нашу пажњу искључиво на то да не сагрешимо ни пред Богом, ни пред човеком, ни пред стварима” – говорио је он. “И из таквог живота, једноставног али усредсређеног на ту заповест, рађа се стање човека у коме је он већ битијно повезан са Богом.”²⁵ Тешко је наћи речи којим би се изразило то стање које превазилази све што је земаљско. “Речју не можемо да изразимо то стање”, рекао је он у једној од својих беседа – “ми морамо да ‘доспемо’ у то стање. И ми ‘доспевамо’ у то стање када Сâм Бог дође и усели се у нас – непојмиво велики, и свемоћни, и непојмиво смирени”.²⁶

22. Дел. ап. 4, 31.

23. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светиогорац*, стр. 27.

24. Видети: Архимандрит Софроније, *Подвиг божиознања: писма са Светије Горе Д. Балфуру*, Есекс–Москва, 2002, стр. 59.

25. Беседа 17. од 30. септембра 1991. (Бр. С–4, по нумерацији М^{III}), у овој књизи, стр. 158–169.

Старац за основ манастира није поставио никакву спољашњу структуру, ни типик, нити административно устројство, већ управо реч које му је Бог поверио кроз Преп. Силуана. Јер *реч Господња* и јесте оно што *остаје вавек*,²⁷ чак и када *Небо и земља буду прошли*.²⁸ Реч, дата од Бога, најсилније је оружје у домостроју спасења. Вечнодејствујућа сила такве речи предобјављена нам је кроз уста пророка Исаије: *реч Моја која исходи из уста Мојих... неће се вратиити Мени празна, него ће учинити оно што је Мени угодно, и савршиити оно ради чега сам је и послао*.²⁹

Господ је, сведоцима Своје речи, заповедио: *Не бриниите се унапред шта ћете говорити, нити се припремајте, него што вам се даде у онај час оно говорити; јер нећете ви говорити него Дух Свети*.³⁰ Старац се зато, готово никада, није припремао за беседу: није састављао никакве претходне белешке, није проучавао богословске књиге. Он је сваки пут долазио на сусрет са братијом са страхом и вером, молитвено стојећи умом пред Престолом Божијим, у нади да Бог неће презрети његове молитве и да ће га *Свети Дух научиити... шта треба да говори у онај час*.³¹ Њега су доводили полуболеснога, полуслепога, повијенога од старости. У храму би га братија већ чекала, понекад и гости-поклоници, у атмосфери осећања крајње важности тог сабрања у Име Христово. Старац би започињао молитву, молећи од Бога да му пода реч душеспасоносну за све присутне. У молитвеном појању сви су призивали Онога “Који је свугде присутан и све испуњава”.

Затим би се Старац обраћао Мајци Божијој овим речима:

“Пресвета Владичице Богородице, Која си родила најпресветијега Логоса, подај нам сада реч благоугодну Господу”.

Затим – Светима, покровитељима манастира:

“Свети велики Јоване, Претечо Господњи и пријатељу Христа Бога, погледај милостиво на нас који смо теби поверили

27. 1. Петр. 1, 25.

28. Мк. 13, 31.

29. Иса. 55, 10–11.

30. Мк. 13, 11.

31. Лк. 12, 12.

живот наш и спасење, и сачувај нас... од сваке невоље духовне, да и ми наследимо Царство Христа Бога нашега”.

“Преподобни оче наш, Силуане свети, прими нас, чеда своја, и умоли Бога да примимо учење твоје, које јесте учење Самога Бога Духа Светога”.

Потом би уследила дужа пауза: Старац се изнутра сабирао свим својим бићем и напрегнуто молитвом искао реч. Срце Старчево, истанчано многогодишњим плачем и страдањем је, попут каквога чулнога радара, било кадро да улови и најтатаније покрете Духа који *дише где хоће*.³² И погрузивши се у ту реку вечности, он би почињао да говори, одједном се преображавајући и разоткривајући се у царској узвишености своје речи. Он је говорио брзо, из срца. Старац се, притом, држао сасвим природно и једноставно. Није у њему било ничега надменога, неистинитога, ничега што би подсећало на пророка која изговара пророчанство. Не, напросто би замах усрдне молитве Богу, кроз његову реч, захватао присутне и узносио њихово познање у онај свет где се Божанске стварности сазрцавају као очигледности.

Сâм Старац је, једном приликом, признао братији у једној беседи, када није било гостију: “Све време сам покушавао да вам објасним како се рађа реч Божија у срцу човековом. Тај процес није тако једноставан и, истовремено, врло јасан и разговетан. На који начин уместо нашега острашћенога гласа чути глас Бога нашега у срцу нашем? Упркос свеколиком неизразиво великом задатку који стоји пред нама, наш живот, ипак, остаје врло једноставан у својој спољашњој појавности. Када смо водили наше разговоре у присуству гостију, запазио сам да – иако је моја реч упућена новопридошлима – молитва за реч, на неки чудан начин, укључује и њих. А укључити њих, значи: изменити садржај разговора. Јер, када смо сами, говорим слободније, без обзира на различите реакције и стања људи који су овде присутни. Међутим, ми се ни у том случају не ослобађамо сасвим и не достижемо јединство речи, будући да наша беседа

32. Јн. 3, 8.

не може да се тиче једне исте равни за све нас, јер се свако од нас налази на различитој равни”.³³

Старац је веома чезнуо да види да и његови васпитаници заимају “сву пуноту Божију”.³⁴ Зато је њега свагда занимало питање: како предати овај унутарњи опит наредним поколењима, да ли је могуће “васпитати” у другима дар речи? Њега су, зато, нарочитом надом испуњавале речи Старога Завета, где се говори о “школама пророка”.³⁵ Он је говорио братији: “Неопходно је да сви узрастемо до тога да без погрешке слушамо глас Господњи. Тај подвиг захтева постојану, даноноћну унутарњу пажњу. Тако ће живот, једноставан по спољашњости, постати постојано општење са Богом”.³⁶ Старац је веровао да двери ка највишим степенима савршенства нису затворене ни за кога: Господ – кроз дубоко покајање човеково, чији огањ сажиге све што је нечисто у човеку, и кроз постојано човеково пребивање умом у Богу – може, по Својој милости, да дође човеку и да у њему саврши све Сâм.

Старчева реч је била нарочитога “укуса”. Као и свака духовна реч, која је у Богу рођена, његова реч је била истога својства: човек је у њој интуитивно препознавао Истину. Ту реч је немогуће кривотворити, заменивши истину спољашњом ерудацијом или маском побожности. Човек слуша глас вечности срцем, не путем логичких доказа, већ кроз унутарње сведочанство које се не подаје никаквој анализи. Прошавши кроз умни подвиг – дуги, болни и многотрудни – Старац је умом већ неодступно пребивао у Богу и невидиво сазрцавао Његову узвишеност и премудрост, уливајући се у реку Његове вечне воље. Сећање на Бога је освештавало сваки његов чин и сваку реч, и Старцу је већ постало немогуће да не *воли Бога свим срцем и свим умом, и свом душом, и свом силом својом.*³⁷

33. Беседа 15. од 1. јула 1991. (Бр. В-42, по нумерацији М^т), у овој књизи: стр. 139-145.

34. Видети: Кол. 2, 9.

35. Видети: 1. Цар. 19, 20; 4. Цар. 2, 3.

36. Беседа 15. од 1. јула 1991, у овој књизи: стр. 139-145.

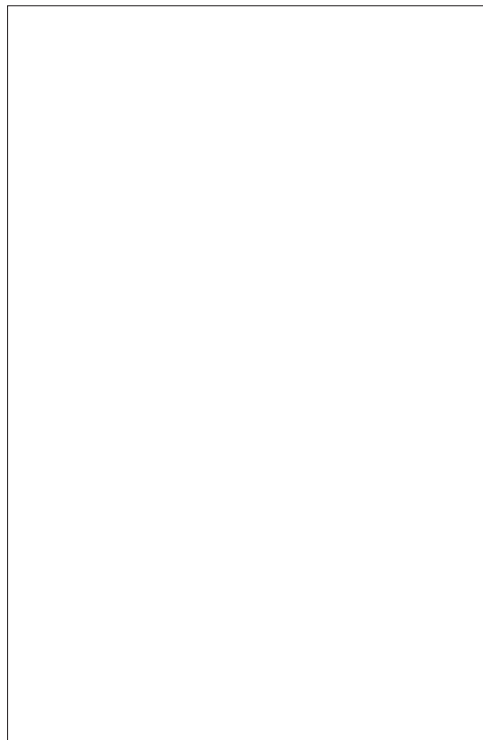
37. Мк. 12, 33.

Древно светогорско предање налаже младим монасима да живе мишљу: “Сви Старци су свети, али мој Старац је још светији”. Онима који су били са Старцем Софронијем није било тешко да се придржавају овога правила. Међутим, његова једноставност и приступачност су скривали од умнога погледа савременика његове истинске димензије, које људи почињу постепено да поимају тек данас, када он више није са нама.

У личном примерку његове последње књиге “Видети Бога какав Он јесте”, тек по његовом упокојењу, нашли су брижно сачињени запис који је био упућен свима онима које је тако заволела његова душа:

“Није ми лако да Вас напустим, али имам извесну наду да ћете кроз ову књигу, заједно са другим мојим књигама, моћи да видите моје ‘дубље’ срце и моју мисао, које сам покушао да изразим кроз моју реч, рођену у усрдној молитви са сузама. Сваки пут када будете пожелели можете, читајући, да будете са мном у Духу, а нарочито ако такво општење подржавате, истовремено, и молитвом”.

Јеромонах Николај Сахаров

ДУХОВНЕ БЕСЕДЕ

О САВРШЕНСТВУ МОНАШТВА И ПРЕПОРОДУ РУСКЕ ЦРКВЕ¹

Пишање о савршенству Руске Цркве.

*Христов пример: Он се молио за целога Адама
и умро за све људе. Монаштво:*

*предавајући живој друћима и прихватајући смрт. Циљ
монаштва – угодобљење Христу у Његовоме смирењу.*

Ограничено виђење савршенства.

*Монах – носилац целога Адама. Од малих ствари
до прихватања целога Адама. Монаштво и мучеништво:
живој по зајовестима Христовим.*

Пути препорода у Русији: обједињење око Патријарха.

Проиовед савршенства је немогућа у нашем џалом свету.

Наше данашње сабрање има нарочити карактер због тога што ме је наш драги гост из Русије, сада, на крају своје посете замолио да му, на растанку, кажем опроштајну реч о монаштву.

По својој дубини, људима непојмиви, Промисао Божији је дао Руској Цркви опит исповедништва и мучеништва. Хуманизам марксистичкога типа био је беспоштедан у својој борби против вере у Бога, и никаква жртва и никаква љубав нису били у стању да превладају злобу гоњења од стране бољшевика. Руска Црква је проживела крајње испражњење у страдањима за Име Христово. И та чињеница нас доводи до тога да се, данас, пред Руском Црквом поставља питање о савршенству, које исходи из вечноважећег духовнога закона: “Пунота испражњења предобјављује пуноту савршенства”.²

1. Број С-43 (од 31. августа 1992. године), по нумерацији М^П.

2. Видети: Архимандрит Софроније, *Видети Бога какав Он јесте*, стр. 50.

Када је већ преда мном задатак да говорим о савршенству, коме стреми монаштво, морам да поменем да о томе говори Апостол Павле: *И ја, браћо, не могах вам говорити као духовнима него као телеснима, као малој деци у Христу. Млеко вас најојих а не јелом, јер још не могасти. Али, ни сад још не можете.*³ Јер који год се храни млеком, неискусан је у знању праведности, јер је дете. А јака храна је за савршене, чија су чула навиком извежбана за разликовање и добра и зла.⁴ А мудрости говоримо међу савршенима.⁵ Очигледно је да је Апостол предао велико и узвишено учење, а да о њему говори, ипак, као о млеку. А где је, онда, савршенство? О томе се разговара међу савршенима. Ако “тврда храна” савршених није била дата Коринћанима и другима, па чак ни Јеврејима, шта онда тек да кажемо за нас, за наше време? Сâм Христос је рекао: *Дођох да донесем огањ на земљу, и како бих желео да се већ разбуктао.*⁶ Ако Сâм Господ говори о Својем учењу као о “огњу донесеном са Неба на земљу”, како да се, онда, уопште усудимо да говоримо о савршенству? Неће ли нас у томе спречити страх од тог огња свегутајућег?

Како ја схватам стање ствари, какво се оно уобличава током последњих десетлећа, ми немамо другога пута осим да проникнемо у тајну учења Христовога, да – колико је то човеку могуће – савршено познамо Христа. Зато ћемо, са страхом и трепетом, ипак, покушати да говоримо о монаштву као о искању уистину савршенога познања Хришћанства.

У прошлости веку, у Кијеву је живео познати подвижник Партеније, пријатељ Митрополита Филарета Кијевског. Примивши [велику] схиму, он се молио Мајци Божијој да му открије смисао велике схиме. И Мајка Божија му се јавила и рекла: “Схимник је молитвеник за цели свет”. Полазећи од тог открићења, ми ћемо, даље, говорити о путевима ка том савршенству.

2. Видети: Архимандрит Софроније, *Видети Бога какав Он јесте*, стр. 50.

3. 1. Кор. 3, 1–2.

4. Јевр. 5, 13–14.

5. 1. Кор. 2, 6.

6. Лк. 12, 49.

Сâм Господ је на Тајној Вечери рекао ученицима: *Дадох вам пример да, као што Ја учиних вама, и ви чинише.*⁷ А шта ми то видимо у Христу? Не знам како стоји ствар са другима, али мене потреса и привлачи управо Лик Христа Који усходи на Голготу: како је Он, једини од свих људи, који су икада живели на Земљи, усхтео да узме на Себе грехе целог света и да преда Свој живот на крајња страдања да бисмо се ми ослободили од “клетве закона”,⁸ од проклетства које је пало на род људски после првороднога греха у Рају.⁹ Носећи у Самоме Себи свецелога Адама, све народе свих времена, Господ је умро за све.¹⁰ Нико од људи, наравно, није могао да Му помогне, и ми, у евангелском опису, видимо да је свака Његова мисао била усмерена искључиво ка Оцу.¹¹ Какав закључак можемо да изведемо из нашег виђења Христа Који усходи на Голготу, да би предао Свој живот и примио смрт која поражавала људе, дарујући им Божански Живот, по речима Његовим: *Заповест нову дајем вам – да волише једни друге као што и Ја заповех вас...*¹² *Од ове љубави нико нема веће, да ко животи свој положи за пријатеље своје. Ви сте пријатељи Моји ако творите оно што вам Ја заповедам. Више вас не називам слугама, јер слуга не зна шта ради господар његов; него сам вас назвао пријатељима, јер све што чух од Оца Својега, објавих вам.*¹³ Видимо да је Господ, уочи Свога поласка на голготску смрт, одлучио да Својим ученицима говори о савршенству.

У чему се састоји наш садашњи задатак? У томе да објаснимо како је уопште настао монашки начин живота. Монаштво није човекова измишљотина: монаштво је категорички императив нашега духа пошто га се прикосне Дух Свети, пошто га се прикосне огањ љубави Христове – Љубави Која предаје Свој

7. Јн. 13, 15.

8. Видети: Гал. 3, 13.

9. Видети: 1. Мојс. 3, 17.

10. Видети: 2. Кор. 5, 14–15; Јевр. 2, 9.

11. Видети: Мт. 26, 39 и 42; Мк. 14, 36; Лк. 23, 34.

12. Јн. 13, 34.

13. Јн. 15, 13–15.

живот да би други живели, и који од њих прима смрт. А то, уистину, и јесте монаштво у својој најсавршенијој дубини, схваћено онако како о њему говори Сâм Господ: *Ако неко дође Мени и не мрзи оца својега, и мајер, и жену, и децу, и браћу, и сестре, ња и животи свој, не може бити Мој ученик. Јер ко хоће животи свој да сачува, изгубиће га; а ко изгуби животи свој Мене ради, њај ће га сачувати*.¹⁴

Према томе, оваква љубав, коју је пројавио Сâм Христос,¹⁵ јесте савршенство. Али, ми, због гордости своје, нисмо способни за ту љубав. И до наших дана међу Хришћанима влада незнање о овоме што је заповедио Христос. Господ очекује од нас да “поновимо” Његов живот на Земљи. А колико се само људи противи овоме! Но, ако бисмо ствар извели до краја, спасење света би се, у суштини, састојало у томе да свецели свет заједно крене путем подражавања Христу – “предавања (свога) живота да би други живели”.¹⁶

У свету се уобичајено води борба за доминацију¹⁷ над слабима. Људи успостављају своју власт над светом кроз убиства, често и масовна, и то јесте пут света у свим вековима, то је историја нашега човечанскога живота. Али, доминација путем физичке силе над братом својим ни у ком случају није пројава величине човека. Величина човека се пројављује управо у оном хришћанском настројењу о коме говори Господ: *Нема веће љубави од ове – да ко животи свој положи за пријатеље своје*. И то је коначни циљ монаштва – уподобљење Христу, по могућности – потпуно.

Христос, Који јесте уистину беспочетни Бог, у Својој Природи обухвата све што постоји, што је створио Отац кроз Њега и Духа Светога. Због тога, свеколики козмички живот, у свим облицима свога пројављивања, чини једно заједнично битије, али у различитим степенима савршенства. И као што, сазнавајући козмичко битије, у њему видимо бесконачну количину

14. Лк. 14, 26; 9, 24.

15. Упоредити: Јн. 13, 1.

16. Мт. 20, 28; Мк. 10, 45.

17. На француском: господарење, владање.

слојева, од оком невидивога атома све до чудеснога система галаксија, тако и у монаштву – које за свој коначни циљ има потпуно уподобљење Христу, “Кроз Кога је све постало” – постоје различити степени савршенства у различитим његовим пројавама. И оно што монах носи у своме уму јесте показатељ мере његове пријемчивости за Откривење које нисходи од Бога. У монаштву могу да дођу људи из свих слојева становништва и зато се запажају разлике међу монасима, јер је различито њихово проницање у небеске тајне.

Господ је, обитавајући са нама на Земљи, разговарао са народом на једноставном језику, пуном слика из свакодневнога живота, да би и најпростодушнији људи могли да Га разумеју. Он је то и објаснио Апостолима: *Вама је дајто да знаише тајне Царства Божијега, а осталима бива у причама.*¹⁸ Али, ми са великим страдањем [душе] проживљавамо ту болну појаву у животу Цркве да онај који се налази на нижем степену поимања не може да појми ни мисли, ни молитве, ни силу, ни сазрцање, нити љубав којима живе они који су најкадрији за примање Откривења које долази свише. И Апостол Павле је, у свом апостолском служењу, врло заострено искусио овај момент: када они који плиће улазе у познање Божанских ствари, своје виђење проглашавају за врхунац савршенства и боре се за то да читаво устројство Цркве треба да буде засновано на том њиховом виђењу. Зато је он и говорио о томе да “људе поји духовним млеком”. А о ономе што људе надилази, што је доступно искључиво поимању савршених, он је говорио само у кругу савршених. И томе додаје, да ће сви који желе да живе њобожно... *биши гоњени*¹⁹, чак и унутар Цркве, будући да има људи који не само да одбацују савршенство, него се и боре против њега. И отуда наша бојазан да говоримо о савршенству.

Наша искварена природа нам не даје снаге да следујемо примеру Христовом. Зато се и рађа монаштво као нарочити вид

18. Лк. 8, 10.

19. 2. Тим. 3, 12.

живота у овоме свету, као стремљење ка уподобљењу Христу Који на Голготи умире за све *да би расејана чеда Божија сабрао уједно*.²⁰ На тај начин, човек кроз испуњавање заповести Божијих, постепено долази до тога да себе препознаје као Адама. Носећи ту мисао у својој души годинама, ми се – из дана у дан, из часа у час – постепено оспособљавамо да, заиста, усвојимо заповест Христову, у свеколикој њеној битијној истинитости. Кроз ту заповест ми постајемо универзални носиоци козмичкога битија и Божанскога Живота.

То што од нас очекује Господ безмерно је узвишено, безмерно је велико. И наша вера мора да се опише као вера апсолутнога реда. Христос – савршени Бог, Творац свега постојећег – сишао је са Небеса. И Хришћанин кроз своју послушност Христу, постаје пријемчив за све што се збива у човечанском свету. На неки чудан начин, али дешава се да Хришћанин, читајући Откривење о паду човека, одједном осети да и он [лично] у себи носи тај грех и у том смислу он, заиста, постаје чедо палоба Адама. Монаштво почиње од врло малих ствари, али се завршава тиме да се човек моли за целога Адама као за себе самога. Тако ће Господ, на Страшном Суду, рећи да онај последњи и најмањи човек јесте управо Он Сâм, осуђујући оне који Му нису помогли када је био у невољи.²¹

Оно о чему сада говоримо превасходи меру средњег поимања и то се чини потпуно недоступним, немогућим. Но, то је последица нежељења да се, заиста, пође за Христом, ма колико било болно то хођење. Многи људи су за време комунистичке револуције умрли мученичком смрћу. А када нема гоњења, онда у замену за мучништво долази монаштво. Тако је било када је победио цар Константин и када је Хришћанство постала државна вера, када је, после три столећа мучеништва за Христа, наступио мир, најбољи међу Хришћанима су отишли у пустињу. И ако ствари будемо разматрали са становишта повлачења ана-

20. Јн. 11, 52.

21. Видети: Мт. 25, 31–46.

логије односно понављања у историји, требало би да су и данас, управо, најбољи отишли у монаштво.

Ми који смо овде, мала скупина монаха, исповедамо управо ово што говорим, али ми нисмо достигли савршенство. Сâм духовни отац наш Силуан пише: “Само у ретким тренуцима достижем заповест Божију”.²² Међутим, има тренутака када се накратко приближавамо том савршенству. Монаштво јесте, пре свега, онакав духовни живот каквим га нам је описао Господ. Ако у старости својој и дозвољавам себи да идем до тих граница, то није због тога што сам то достигао, већ зато што сада управо тако поимам ствари: да другога пута за спасење рода људскога осим Евангелија – нема! Да другога Спаситеља осим Христа – нема!

Многи говоре овако: “Али, ако би сви постали монаси, шта би онда било: свет би одумро? Не, не би умро, већ би се збило свеопште васкрсење, и историја света се не би окончала свеопштом катастрофом, већ радосним торжеством и безболним преласком у бесмртни живот.

Сада, на крају ове моје речи, а имајући у виду све што сам казао, са не мањим страхом и трепетом, дозвољавам себи да искажем и своје мишљење о томе на који начин би Руска Црква могла да се подигне из пепела, и то у још већем духовном величанству него што га је имала на крају синодскога периода. Препоруду свеколикога богатства Руске Цркве данас прети опасност због тога што многи уопште не схватају како се саздава живот Христове Цркве и делају уз потпуно одсуство стварнога опита Божанске благодати. Пре свега, неопходно је да сви постану свесни да је, заиста, по добром Божијем Промислу о Руској Цркви у наше време руковођење њоме поверено Свјатјешем Патријарху Алексеју II. Лично сматрам да погоднијега човека од Патријарха Алексеја II нема у овоме тренутку! Тај скромни човек је провео десетине година као један од најближих

22. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светишгороц*, стр. 181.

сарадника великога Патријарха Алексеја I и служио за све време патријарховања великога молитвеника Пимена. На тај начин, сарађујући са њим, у свим његовим подухватима, ми ћемо богоданоме Патријарху помоћи да оствари обнову Цркве у свеколикој њеној сили. Нека би се сваки храм, сваки манастир, свака школа – све што је припадало Руској Цркви и што је било отето – све што сада држава враћа Цркви, присаједињило сверуској пастви коју данас води Патријарх Алексеј II и нека би се објединило око њега. И када се, са Божијом помоћју, сабере сачувано материјално богатство, усрдно ћемо се молити Богу да нашим архијерејима помогне да боље организују богословске школе и факултете. И када на том плану буде постигнуто јединство постаће могућ и велики Сабор Руске Православне Цркве, као и обнова и исправљање свега онога што се мора исправити.

Непознат је за мене Промисао Божији, који ми је дао у задатак да послужим великоме подвижнику Преп. Силуану Светогорцу. Било ми је дато да, седећи крај његових ногу, слушам духовне речи тог изабраника Божијег. Научен од њега, успео сам да напишем његово житије. Моју књигу је, са љубављу, прихватила велика већина светогорских подвижника као и многе хиљаде других људи. Затим је уследила моја делатност као оснивача манастира у коме као идеал важи учење Преп. Силуана Светогорца. И, гле, без обзира на све моје болести и немоћи физичке, Господ ме је сачувао до дубоке старости. Ако узмемо у обзир године мога живота (деведесет и шест година) и дужину мога служења у монаштву (шездесет и седам година), ја сам данас *de facto* један од најстаријих духовника Православне Цркве. Због тога ћу, сада, превладавши свој стид пред самим собом, ипак, проговорити о ономе што би морало да остане само између Бога и мене. Више од пола века и на Светој Гори, и на Западу, молио сам се, са усрдним плачем, за спасење Руске Цркве, као што се и данас молим за свеколику Цркву Православну, свугде. Ово кажем да би они који слушају моје речи били благи у своме суду према мени. А, ево, још једнога мога дерзновења: рећи ћу да ме Дух Божији обавештава о истинитости мојих речи у вези са Руском Црквом и њеним богодан-

им Патријархом. Све вас умољавам: чујте реч коју ми даје Бог и за коју сву одговорност носим ја!²³ Јер се Руска Православна Црква може спасити само на тај начин...

Оно што говорим данас, сасвим могуће, макар и у најмањој мери, доприноси препороду Руске Цркве. Замолио сам вас да се молите за мене да бих тај задатак испунио без недостатка. А са вама, наравно, имам нарочит однос.

У својим белешкама Преп. Силуан говори о стварном монаштву, које је већини недоступно.²⁴ Он то изражава на овакав начин: “То није за све”²⁵, и запажа да када монаштво служи људима на спољашњи начин, “и то је добро, али је то још увек далеко од монаштва”.²⁶

Рећи ћу вам ово: у речи коју сам вам данас изговорио, усудио сам се да говорим о “великој тајни” Апостола Павла.²⁷ Он нам није рекао какви су то његови разговори са савршенима. И, по својој суштини, моја реч вама јесте, наравно, дерзновење натчовечанско. Али, ми полазимо од речи Самога Христа да “нам је Он дао пример, да бисмо и ми чинили оно што је Он чинио”,²⁸ и да бисмо “Му следовали”.²⁹ А у чему се састоји то дело? У томе да је Он “предао живот Свој” да би спасао живот света.³⁰ Проповедати ово савршено Хришћанство у нашем подивљалом свету је немогуће. Чак је и у манастирима, оно доступно само малобројнима.

У мојој књизи се описује како ме је у келији посетио један пустињак, када сам још био у манастиру. И он ми је казао речи Христове. Помиловаћу свакога човека који је макар један пут призвао Име Божије: “Али, они који испуњавају Моје за-

23. Видети: “Сведочанство Духа Светога: отац Софроније и Руска Црква”. “Прилог”, у овој књизи, стр. 283–287.

24. Архимандрит Софроније, *Прейодобни Силуан Светигогорац*, стр. 169–173.

25. *Исто*, стр. 61.

26. *Исто*, стр. 169.

27. Видети: 1. Тим. 3, 16.

28. Видети: Јн. 13, 15.

29. Видети: Мт. 16, 24.

30. Видети: Јн. 6, 51.

повести, у Царству ће бити Моји пријатељи. А остале ћу само помиловати”.³¹ Нисам о томе изрекао свој став у књизи, али рећи ћу да је, у извесном смислу, то, по свој прилици, било стварно јављење Христа.

Према томе, молите се за читаву Цркву Православну: било у Југославији, у Бугарској, у Румунији, било у Русији, у Грчкој, у Америци. Свугде где постоји Православна Црква, она својим духом изазива озлојеђеност света, и против ње се води велика борба, иако бољу реч од оне које објављује Православна Црква нико други не говори.

Схватате ли, дакле, данашње дерзновење моје? Пред сваким од нас? Свако од нас може да постави ово питање: “Заиста, где је савршенство?”. Читајући Старчеве белешке, које је он написао убрзо после Првог светског рата, налазимо речи о том савршенству: “Молити се за свет јесте – крв проливати”.³² О чему год да је писао, он готово посвуда, у крајњем исходу, говори о молитви за целога Адама... познајући то духовно стање када, по речи Преп. Симеона Новог Богослова, сваки од нас мора себе да препозна као Адама и носиоца првороднога греха...³³

Своју идеју сам, уопште узевши, исказао. И само ношење у себи те идеје, уз свето ћутање о њој (зато што је она неподонсива за људе), већ јесте велико дело. И ма где била изговорена – макар се говорила на овај или онај начин, онде или онде изван путева овога света – та реч, ипак, мора да буде казана. И када то познање које видимо у Богу Исусу Христу постане наша мисао³⁴, то значи да нам је предат нетварни живот Самога Бога. У томе јесте спасење човека. Говорим о потпуном спасењу.

Можда ће ова реч бити објављена у часопису. Не желим да се она нађе у новинама, чак ни у патријаршијским. Новина,

31. Архимандрит Софронije, *Прејодобни Силуан Светојгорац*, стр. 87.

32. Видети: *Истио*, стр. 103.

33. Видети: Преп. Симеон Нови Богослов, *Беседа 38*, БЕСЕДЕ ПРЕП. СИМЕОНА НОВОГА БОГОСЛОВА, у преводу Еп. Теофана, Том 1, Москва, 1892, стр. 316.

34. Упоредити: Филипљ. 2, 5; 1. Кор. 2, 16.

ипак, има карактер “информације”. А ова реч, по суштини, јесте исповедање нашега поимања живота у Христу и, нарочито, монаштва. И то исповедање тајне Божије је за нас свето...

Како се све чудно збива и [како чудно] протиче живот у свету. У суштини говорећи, довољно је само погледати дух који покреће човека. Током две хиљаде година Дух је говорио људима о Божанству Христовом, и то је свима било јасно. А, данас, одједном људи одбијају да поимају Христа као Бога! Иако речи, које је Он изговорио, јасно показују да је са нама био Бог, а не некакав безумни фантазер.

Хвала вам што сте ме саслушали. Хвала за вам молитве... За данас сам завршио своју реч, и нека благослов Божији буде на свима вама.

Према томе, ми започињемо монашки живот не молитвом за свецелу Православну Цркву, ма где она била, већ искључиво покајањем за наше незнање, за наше непознавање закона Божанскога живота. Делајмо м̃ало дело, свакодневно: садимо или сабирајмо кромпир, испуњавајмо послушања, саздавајмо дом и томе слично – тако се започиње. Али, то је једна страна живота. А друга – како је речено у житију Преп. Силуана: “И ходи тај човек ногама по овој земљи, и рукама својим ради, али нико не зна да он духом живи у Богу”.³⁵ То је, дакле, наше монаштво.

35. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светиогорац*, стр. 170, 204.

О РИЗИКУ У ДУХОВНОМЕ ЖИВОТУ,
О НАЦИОНАЛИЗМУ И СВЕЧОВЕШТВУ¹

О ризику сведочанства о самој себи. О Богу “познатоме”.

О наслову књиџе “Видети Бога”.

Свеколики животи у Христју повезан је са ојасношћу.

О страху од грешке.

О ојитју Прей. Силуана и његовом наслеђу.

О ојасношћу од национализма.

О благодати и боџоостављености.

Монаштво је кадро да “живи свечовештвом”.

О нејриметном духовном узрасћању.

Старац Силуан пише о једном монаху који му је рекао: “Читавог свог живота нисам никога увредио, нити ожалостио”,² и о другоме, који је рекао: “Сви ме воле зато што сам послушан свима”.³

Поставља се питање: није ли опасно говорити тако о самој себи, и нећеш ли тиме навући на себе велико искушење? Да, наравно да ћеш навући! И то је немогуће избећи. Али, и у самим почецима наше вере, Апостоли су били принуђени да, у својој проповеди, говоре о томе колико су дуго времена проживели са Самим Богом!⁴ И, наравно, свакоме монаху се саветује да не говори о таквим стварима да не би на себе навукао непо-

1. Бр. А-13 (4. децембар 1989.) по нумерацији М^Г.

2. Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светиџорац*, стр. 198.

3. Видети: *Исто*, стр. 197.

4. Видети: 1. Јн. 1, 1.

требни напад непријатељев. Негативна страна овога састоји се у следећем: ако сав живот у Христу мора да буде скривен, како онда научити децу и долазеће ново поколење учењу Христовом?

Сâм сам на себе преузео страшни ризик (због чега сам већ претрпео много, веома сурових речи упућених против мене), тиме што сам написао те две књиге: о Старцу Силуану и, још горе, о себи самоме – књигу “Видети Бога какав Он јесте”. Међутим, на то сам се одважио на прагу саме смрти: чекам њен долазак већ много година (у предговору књиге сам о томе писао). Међутим, нити је било нити има другога пута земаљског, где је снажнији непријатељ Христов, а немогуће је избећи тај чин – “рећи”. Када сам преузео на себе ту одговорност да оснујем невелику монашку обитељ, у души сам имао жељу да предам оно што ми је Бог дао да видим на Светој Гори Атонској и то, углавном, кроз Свога угодника Силуана. У својим књигама сам написао да се суздржавам да говорим о даровима Божијим, али да нема другога пута осим тог. Сви ви ме знате: и током свецелого мога живота ви сте се, наравно, уверили у то да уопште нисам претендовао на место старца, већ да сам свагда себе сматрао само вашим братом, а никада старцем. И свако ко је добре воље могао је то да примети код мене. Нисам сматрао да имам право да било коме од вас говорим ауторитетну старческу реч, већ сам говорио једноставно о моме животу и, пре свега, о животу Старца Силуана.

И ја, као и сви ви, као свако од вас, желим да се клањам Богу Кога знам, а не Кога не знам. У Тројице–Сергијевској Лаври на једном храму је написано “Познатоме Богу” као противтежа речима Светога Писма, које говоре о олтару у Атини, подигнутом у име “Непознатог Бога”.⁵ Питање – “Можемо ли да знамо Бога какав Он јесте и какав Он *није*?” – за мене нема смисла, јер сам ја Хришћанин. А то значи да Исуса Христа прихватам као Творца свега што постоји у козмосу, као нашега Бога. Ако је Он био са нама у нашем облику битовања и гово-

5. Видети: Дел. ап. 17, 23.

рио на нашем језику, зар је могуће да је Његов циљ био да нас обмане и да покаже Бога какав Он *није*? Он нам је дао заповест: *Блажени чисти срцем, јер ће Бога видети*.⁶ Ако бих придодao речи: “онаквога какав Он *није*”, онда бих представио Христа као обманитеља. Значи, *блажени чисти срцем, јер ће видети Бога* какав Он јесте у Самоме Себи.

И када је наш пријатељ и саподвижник отац Н. дао наслов мојој књизи “Видети Бога какав Он јесте”, моја прва реакција је била да проценим да ли је то богословски правилно. И, наравно, отац Н. није необразован човек: оно што је он рекао је било богословски потпуно правилно. Сâм облик – “видети Бога какав Он јесте” – говори напросто о нашем стремљењу да познамо Бога, *какав Он јесте*.⁷ Нигде нисам написао: “Видео сам Бога какав Он јесте! Дођите к мени!” (како су неки у Паризу протумачили моју књигу), али сам написао оно што ми је било дато, то јест да сам живео своје покајање пред Богом у оним границама у којима ми је Он то дао. Покајање – то је велики дар! И када разговарам са вама – као брат, а не као некакав учитељ који седи на катедри – ви сте, наравно, и даље слободни: или да примите реч, не као моју већ као Предање Цркве,⁸ или да одбаците моје сведочење, зато што видите мене “живога”, какав јесам.

Но, ипак, како сам уопште могао да испуним оно о чему сам говорио у својој књизи? Тако ми је неко од оних у високом чину написао: “Ви сведочите сами о себи, и Ваше сведочанство

6. Мт. 5, 8.

7. 1. Јн. 3, 2.

8. Отац Софроније мисли на предање отаца-тиховатеља, “боговидаца”, нарочито на Преп. Симеона Новог Богослова (949–1022). Овај велики Светитељ је, због тога што је говорио о свом опиту Боговиђења, неједном био осуђен од стране оних који су га – позивајући се на речи: *Бога нико није видео никада* (Јн. 1, 18) – оптуживали за прелест. О његовом одговору о томе да “нам је могуће да видимо Бога” и да “свако ко је чистог срца још у овоме животу види Бога”, видети у: Преп. Симеон Нови Богослов, *Слово 63, Исто*, том 2, Москва, 1890, стр. 110–112. Упоредити: *Химна XXXII* у којој Преп. Симеон “у изумљењу говори о томе како је видео Бога...”, *Химне Божанске љубави*, у преводу јеромонаха Пантелејмона, Сергијев Посад, 1917, стр. 136.

је неистинито”. Према томе, одговарајући на питање: “Да ли је опасно говорити или, пак, није опасно?”, рећи ћу: “Наравно да је опасно!”. Али, сав живот у Христу је све време повезан са опасношћу. Главна, прва и неизбежна опасност јесте да човек сагрешу, макар и у мисли.

Старац Силуан ми је предложио да дођем код њега пошто ме је [претходно] посетио пустињак отац Владимир. И ја сам пошао к Старцу са великим трепетом. Мислено сам целивао земљу по којој је ходио тај човек и, можда, због тога ниједна његова реч никада у мени није изазвала противљење, већ сам је прихватао са великом благодарношћу и побожним трепетом. И зато сам одлучио да напишем о томе да се у таквим случајевима духовник или старац открива, можда, до краја.⁹

Тако сам и ја, опростите, написао много тога у књизи “Видети Бога какав Он јесте”. Идеја ми је била да јој дам наслов “Опит једнога православног монаха”, али отац Н. је настојао [да то буде] – “Видети Бога какав Он јесте”. Наравно, отац Н. свагда тежи томе – виђењу Бога какав Он јесте. И он, и сви ми ћемо, у погледу овога, положити рачуне... Дужан сам да вам саопштим оно што је мени било дато, независно од тога да ли се ви односите према мојој речи онако како сам се ја односио према речи Светога Силуана, или не. Себе сам предао на суд свима. И сада вам, не без трепета, говорим да сам до данас испуњен страхом да нисам учинио какву грешку у тој књизи. Сâм ја сам пре тип покајника, него онога који било шта тврди, и не верујем у непогрешивост човека, и зато, природно, тражим грешке у својој књизи.

Предлажем вам, као својим наследницима, овај задатак: после мога одласка, нађите начина да кроз тумачење проверите да ли ни у једној јединој мојој речи нема никакве лажности, то јест, да ли је та књига – без обзира на њен потпуно нови облик, који не налазимо нигде у прошлости – потпуно у духу православ-

9. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светишгороац*, стр. 38.

нога Предања. Моја је претпоставка да су и појмови и сва моја појашњења, са православне тачке гледишта, богословски тачни.

Једна од најважнијих страна онога што сам чуо од Старца Силуана јесте опис његове молитве, у којој је он од Христа добио одговор: “Држи ум свој у аду и не очајавај”¹⁰. Две су ме ствари потпуно поразиле од самога почетка, када је он говорио о томе како му се јавио Господ. Виђење је потрајало само тренутак, али у том тренутку се открила вечност. Зашто сам поверовао у то да му се јавио и говорио Свечисти Христос, а не човек или некакав други дух? Зато што је он – будући потпуно простосрдачни, готово неписмени, руски сељак – одједном примио дух молитве за целога Адама, што је нешто што немају ни најзнаменитији богослови. Било ми је јасно да му се јавио Сâм Господ, зато што му је Господ предао Своје сопствено стање, оно о коме Силуан говори у својим записима: “Господу је жао свих људи...”¹¹ И зато, мислим, он даље и пише: “Почео сам да чиним оно што ме је научио Господ... и мој ум се очистио... и Дух је сведочио спасење”.¹²

Неко је упитао Св. Филарета Московског, генијалног руског јерарха: “Како препознајете да ли су књиге или учења – православна или, пак, неправославна?” и он је одговорио: “По духу самога списа”. Читајући записе Старца [Силуана] на сваком кораку срећемо се са “делом наиве” људскога сазнања и, истовремено, са најузвишенијим познањем, скривеним у том “делу наиве”. Слушајући Старца, ја сам, природно, примао његове речи, погружавајући се у њихов догматички садржај. И његово сведочење је за мене било важније од свих других које сам примио, још од детињства, како од учитеља и професора, тако и од свих других, без изузетка.

Покушао сам да вам говорим о том животу, наравно, у наде, која испуњава моје срце, да ћете ви продужити учење

10. Видети: *Истио*, стр. 178–179.

11. Видети: *Истио*, стр. 29, 46, 86, 119, 149...

12. Видети: *Истио*, стр. 124, 179, 187...

Старца [Силуана], као и његов утицај. А што се тиче мене, завештавам вам да покушате да изнађете још прикладније и тачније речи за изражавање тога опита који је био плод мога сусрета са Старцем. Шта је то што сам препознао у њему, а што нисам нашао ни у једном од професора које сам, како ми је било дато, сретао као студент? Нико од њих није говорио са таквом једноставношћу и са таквом увереношћу у Истину.

Била ми је жеља да оснујем манастир у духу Преподобног Силуана. И до данас слушам од неких да је мој покушај био чисто утопијскога карактера. Људи ми говоре: Немогуће је у себи превладати национализам”. “А онда је” – мислим се ја – “немогуће спасење”. Ако сам ја националиста и Хришћанин по вери, онда сужавам Христа до појма “националности”. Схватате, онда, зашто ми је немогуће да прихватим такво сужавање и зашто је за мене велика утеха то што у нашој малој заједници има припадника једанаест националности! У молитви Старца Силуана, који све време позива да се молимо за свецели род људски од почетка до краја, наравно, нема националности. Све националне поделе настале су услед грехопада. Ми нигде не видимо да Хришћанство проповеда о мржњи. То значи да се у Хришћанству не ради о одбацивању других националности, већ о превладавању ове ограничености кроз усхођење ка гетсиманској молитви.

Друго питање: при промислитељском одузимању благодати морамо да живимо као да је благодат свагда са нама, иако нас је она оставила на опазив начин. Сâм Силуан је рекао овако: “Све чему нас је научила благодат, дужни смо да чувамо до краја”.¹³ И када, на тај начин, пројавимо нашу верност, тада нам се ова благодат даје у неотуђиво имање за сву вечност. Према томе, када у првом периоду благодат учи [човека] свему, тада све иде лако, “као по лоју”: човек воли свакога, смирава се пред свима, ни на кога не насрће да би га искоришћавао, никога не вређа, већ се понаша као онај монах који током читавог свог

13. Видети: *Истио*, стр. 103.

живота није увредио никога. Али, тај монах је још био млад, имао је тридесет година. Познавао сам и њега, и оног другог монаха који је рекао да га сви воле зато што је свима послушан. Наравно, ја нисам писац, већ напросто монах који се каје, али сада, сећајући се ових и других људи, могао бих да напишем огромну књигу – “Величина човековога духа у Христу”. Ако нас, дакле, благодат учи у самоме почетку да волимо и да желимо да свакоме чинимо добро више него самоме себи, како пише Силуан,¹⁴ онда ми морамо – када нас благодат напусти – да то чувамо као образац нашега живота, као да је благодат са нама. И ми ћемо кроз то чување показати своју верност, чак, и онда када све постане “болно”. И тада ћемо схватити речи Христове: *Ако ко хоће за Мном да иде, нека се одрекне себе, и узме крст свој, и нека њође за Мном.*¹⁵

Крст Христов је, уистину, врло сложена тајна. Хришћанин не може, а да не страда у овоме свету. Већ само сагледање онога духа који царује у световноме животу причињава Хришћанину велико страдање. Свет живи у складу са циљем који је потпуно различит од циља Христовога. И ми морамо да живимо у том свету, да бисмо, ипак, на неки начин, савршавали наш хришћански пут. То се много више даје у општежићу, него у пустињи. Када се научимо да живимо са другим човеком, научићемо се да живимо и са милионима њему сличних људи. Када упознам десет или петнаест људи који живе овде, онда ћу знати и многе милионе људи у дубинама векова прошлости и савремености: њихов живот пролази кроз мене! Према томе, благодат [нас] учи овоме. И то, како је говорио Силуан, морамо да чувамо до краја нашега живота. А тада ће нам бити даровано спасење.

Други период се назива “одузимањем благодати у њеном опазивом облику” – када човеку сваки хришћански чин постаје тежак. Тај период је страшно болан и тежак, али је потпуно неопходан за свакога од нас на путу спасења. Зато што се у тој вер-

14. Видети: *Истио*, стр. 129.

15. Мт. 16, 24.

ности заветима Христовим пројављује наш карактер, наша одлучност, наша вера. И како Господ каже, у почетку се даје благодат човеку без озбира на то да ли он ишта чини или не. Потом се та благодат одузима да би човек пројавио своју верност. И, потом, када човек пројави “верност у маломе”, њему се даје у имање велико богатство – вечност.¹⁶

У својим спољашњим облицима монаштво чува извесну једноставност “без икаквих претензија”, али оно је, по својој суштини, невероватно величанствено. То мора да остане у души свакога од нас. Ако желимо да у манастиру саздавамо наше спасење, манастир нам даје највеће преимућство које се састоји у томе што можемо да, са поверењем, живимо хришћанским животом. У свету је то праћено већим опасностима, зато што човек неизбежно и одмах бива претворен у предмет искоришћавања и поробљавања.

Неопходно је сачувати у себи овакво поимање Христа: свецели род људски јесте једно дрво, и сви ми смо или гране, или листови, или плодови тога дрвета. Природно је за свакога Хришћанина да у себи постане носилац целог Адама. Свако од нас мора да тежи да живи свецелу историју човека од стварања света до последње судбе његове. И [тек] тада ћемо постати Хришћани. Говорим о овоме са дерзновењем, излажући се опасности, као и свагда, када је реч о овом аспекту – о универзалности хришћанскога живота. Ево, опет дођосмо до обала тог океана...

Наше срце, без нашега надзора, узраста пред Богом.¹⁷ Ми не можемо да објаснимо на логички начин како се оно развија, како почиње да мисли себе и да “воли ближњег као самога себе”¹⁸ – онако како каже Преп. Силуан: “Брат је живот наш”.¹⁹ Ми не знамо како се то збива, али срце се постепено томе научи. Ми не можемо да “контролишемо” сами себе. Не логички, већ

16. Видети: Лк. 16, 10.

17. Упоредити: Лк. 17, 20.

18. Видети: Мт. 22, 39.

19. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Свеишџорац*, стр.

искључиво по стању нашега срца ми судимо о томе када смо и у којој мери смо погрешили. Када изгубимо благодат, то осећамо као последицу нашега поступка који је претходио [губитку благодати]. А наш задатак је – борити се против греха!

О САМОИСПРАЖЊЕЊУ (КЕНОСИСУ)¹

О прогонима у Русији
и привилегији страдања за Христа.
Самоиспражњење (кеносис) је – Боџоизабрање.

На самоме почетку овога [XX] столећа, када сам био још дечкић у школи, расположење у свету је, у то време, било другачије. И у Русији се осећао дубоки мир. Без обзира на то, када је један млади, али надахнути свештеник говорио нама деци о Мученицима првих векова, Богу је било угодно да ми пода да доживим чудну и неочекивану ствар – било ми је жао што живим у времену када се не може страдати за Христа! И то осећање је било веома снажно, иако сам био још сасвим мали дечак. Прошло је десет–петнаест година и у Русији је започело гоњење, најстрашније од свију гоњења у историји хришћанскога света. Чудно је дејство благодати – Апостол Павле говори да он *сâм жели да буде одлучен од Христа*,² само да би се спасила његова браћа. И када сам ја, као дечкић, доживео то стање жаљења, то је, наравно, било у Духу Светоме. Христос је рекао да ће, у последња времена, “многи од вас бити предати на судове”,³ и на муке, и “убиће вас”,⁴ али да ни влас косе неће пасти са ваше главе без воље Божије.⁵ Према томе, ја сам то збитије – тих дугих седамдесет година гоњења – доживео као Промисао Божији. И

1. Текст ове беседе представља одломак беседе бр. А–41 (7. август 1990.) по нумерацији М^П, у којој се отац Софроније обраћа свештенослужитељима из Либана, који су трпели гоњење Христа ради.

2. Римљ. 9, 3.

3. Видети: Мк. 13, 9.

4. Видети: Мт. 24, 9.

5. Упоредити: Лк. 12, 7.

многомилионска Русија је, са својим дубоко побожним народом, добила ту привилегију о којој говори Апостол: *вама је даровано за Христа, не само да верујете у Њега, већ и да страдаше за Њега.*⁶

Одговарајући на ваше речи, кажем вам: ми вас разумемо, ви проживљавате исто испражење (кеносис) као и Руска Црква. Апостол Павле говори о томе да је Христос – када је Његово испражење дошло до нама недоступнога степена – примио Име које је изнад свакога имена и у овом и у будућем веку.⁷ Сведоци смо потпуног разорења у Русији – све је било разрушено и спаљено. Четрдесет милиона Хришћана је мучено и убијено на варварски начин. И ви сте, као и [Руска] Црква, у вашем испражењу, искрварили до последње капи крви. Али у томе и јесте ствар, да ми то у нашем хришћанском животу морамо да схватимо као богоизабрање. Наш Символ вере се завршава овако: “Чекам васкрсење мртвих и живот будућег века”. Оно што беше посејано у бешчашћу и понижењу, преобратиће се у вечну славу.⁸ Знам да нисам пророк, али осећам да се епоха променила: са променом положаја Цркве и Хришћанства у Русији наступио је прелом и на читавом земаљском шару. Ваш положај ће још задуго бити тежак, али, препород и обнова су, ипак, већ започели!

Страдање на крсту распетих се претвара у богословље и источник дарова, недостижних за друге људе. Нови Свети Епископ Игнатије Брјанчанинов је, у своје време говорио, да је “Крст – катедра најузвишенијег богословља”.⁹

Према томе, срели смо се вама, имајући ово на уму, и доживљавамо вас као своје најрођеније, и молимо се за вас у истом духу као и за Русију, Југославију, Румунију, Бугарску и сваку другу земљу која пролази кроз црквену катастрофу. И сада, када – пошто сте проборабили са нама – крећете натраг, пун сам наде

6. Филипљ. 1, 29.

8. Упоредити: 1. Кор. 15, 43.

9. Видети: Св. Игнатије Брјанчанинов, *Крст свој и Крст Христов*, Аскетички огледи, Дела Епископа Игнатија Брјанчанинова, Том 1, Њујорк, 1957, стр. 233.

да ниједан час вашег страдања неће бити узалудан, да управо сада почиње из пепела да се обнавља наша Црква, али у још већој духовној слави од оне у претходним столећима. И са том мишљу, са том молитвом вас отпуштамо. Поново ћемо бити раздвојени географским растојањем, али јединство у Духу не зависи од тих ништавних растојања.

Нека вас, дакле, сачува Бог и нека вам пода да служите [другима].¹⁰ Господ је рекао: *Ко хоће међу вама први да буде нека вам буде као слуга.*¹¹ Такав је карактер нашега служења, и у том смислу хришћанска вера се разликује од сваке друге. Што се више будемо смиравали, то ћемо се више приближавати Ономе Који је смирио Себе... *до смрти, и то смрти на Крсту.*¹² И нека вас благослови Бог. Ваше сузе неће пропасти...

10. Видети: Мк. 10, 45.

11. Мт. 20, 27.

12. Филипп. 2, 8.

О СТРУКТУРИ МОНАСТИРА¹

*Национализам и свечовечански Христос.
 Ограничавање Христа као њаг у њаму.
 О нејрихвајтању манастира због ненационализма.
 Пројављење свечовечанског сазнања
 у манастирском животију. Универзализам хришћански
 и нехришћански. Дух живота, а не дисциплина:
 “ишћање (не)реда није најважније”. Познање Христа
 као основа структуре манастира.
 Чиста молитва уздиже човека од баналности.
 Унутарњег подвижништва је [данас] мало.*

Ко је видео Светлост Нестворену и у тој Светлости познао Христа, никада се више не може одрећи познања да Христос јесте Истинити Бог, Творац овога света. Ако Он јесте Творац овога света “Кроз Кога је све постало”, како се онда наше поимање Христа унижава до идеје националности, места рођења, времена, епохе и томе слично? Он је створио све векове. Ко чита записе оца нашега Силуана, тај зна да се њему јавио Христос. Јер, у његовом сазнању је свагда био свецели род људски: он није могао да ограничи Христа и да Га претвори ни у Американца, ни у Азијата, ни у Европљанина, ни у Африканца. Свецели свет, свецели козмос јесте Његово дисање, дело Његовог творачког Ума. Молим се за то да се свима вама који сте дошли овде открије такво виђење Христа. И тада ће престати све ништавне страсти, тада ће у своме духу свако од вас понети свецели род људски, као отац наш Силуан који се при

1. Бр. Б-3 (10. септембар 1990.), по нумерацији М^П.

сусрету са било којим грехом, молио за спасење целог света. И ми доживљавамо Христа као Бога–Творца и Бога–Спаситеља света.

Дошао сам да вам, данас, говорим о структури нашега манастира. У свему се трудим да имам за основу Блаженога Старца Силуана, великога богослова. После виђења Христа, њему је било дато да се моли за читав свет као за себе самога.² Ми који смо смрвљени и сведени до ништавила сазнањем индивидуалности, не можемо да га схватимо: ми се боримо за ништавности. Али, треба стећи Христа–Бога Који је раван Оцу,³ Који нас једини приводи Оцу; и нема другога пута осим кроз Њега и у Њему.⁴

Говорим на руском језику, зато што ми је тако лакше и мој ум се не задржава на изналагању речи, али [то што говорим], ипак, треба превести. Тешкоћа са којом се суочава наш манастир јесте у томе што ми желимо да сачувамо васеленско, “свекозмичко” виђење. И на ком језику ћемо говорити о томе?! Грубо говорећи, ја сада не знам ни Христа грчкога, ни рускога, ни енглескога, ни арапскога, “ни... нити... нити...” Христос је за мене све – и свекозмичко, и надкозмичко битије. На прагу смрти сам и умољавам вас: оставите се сваке ништавности и устремљујте ум свој једино ка таквоме Христу. И тада ће наш манастир бити оно што бисмо ми желели да он буде: место и школа вечнога спасења, где се ми учимо да се уподобљавамо Христу.

У Светом Писму се на много места говори о томе да је Господ умро за цели свет, за грехе читавог света.⁵ И када унесемо ограничења у таквога Христа, ми губимо апсолутно све и упадамо у таму. Почине [да дејствује] тама мржње међу националностима, непријатељство међу друштвеним сталежима и томе слично.

Читајте Старца Силуана, где он говори да у овоме свету сви имају своје послушање: једно – цар, друго – патријарх, треће

2. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светиџорац*, стр. 23.

3. Видети: Јн. 10, 30.

4. Видети: Јн. 14, 6.

5. Видети: Јн. 1, 29.

– учитељ или професор, четврто – радник.⁶ “И све је то неважно”⁷: бити цар или бити радник – за Старца нема никакве разлике. Важно је ко више воли Христа, ко “усваја” Христа, по речима Апостоловим: *Зашто нека је у вама истиа мисао која је и у Христју Исусу*.⁸ То јест сви ми морамо да носимо дубоко у себи сазнање које видимо у Христу, и да доживљавамо свет као Адама, и да се молимо за целога Адама. То је истинско православно Хришћанство! И молим вас: не дајте ни за шта Христа истинитога, Творца свега и Спаситеља Бога! Ако Христа сведете на ниво националности, знајте да сте у тами. Сведоци смо животних стварности које нас раздвајају, али те раздвојености могу да се превладају људским напорима, док се познање Христа Бога даје Духом Светим.

Зашто данас говорим о овоме, имајући у виду структуру нашега манастира? Ви, из искуства, видите како нас мало људи признаје... Откуда такво одбацавање? Зар отуда што је наш Христос бескрајни Бог? Зар отуда што се Он разапео не само за верујуће, него и за све људе од Адама, све до последњег који ће се родити од жене? Зар нас због тога одбацују? Али, знајте и ово: што смо ближи стопама Христа Који иде на Голготу да би положио живот Свој за цели свет, то је око нас мање људи.

И видећи вас, неколико људи, који сте дошли овде привучени духом Старца, Блаженога Силуана, радујем се дубоком радошћу. Међутим, бићу још дубље радостан и то оном непролазном радошћу, ако ви будете усвојили оно што је јављењем Христа било дато Блаженоме Силуану. Задатак нашега манастира схватам као пружање помоћи људима који слепо читају књигу “Старац Силуан”, несхватајући уопште да је тај човек добио дар ипостасне молитве и да се свагда молио за цели свет. Према томе, то учење Старчево лежи у основи нашега манастира. Оне који долазе овде молим: усвојите дух нашега оца Силуана! Тада ће вас осенити Нестворена Светлост, и у тој ћете

6. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светшогорац*, стр. 126.

7. Видети: *Истио*, стр. 144.

8. Филипп. 2, 5.

Светлости познати Божанску бескрајност [Христа] и немогућност било каквог свођења Христа, јер је Он – Бог Апсолут, Творац света, Неба и земље.

Стојећи пред задатком да саздамо такав манастир, у који ће долазити људи рођени у различитим земљама, који говоре различитим језицима, ми ћемо се практично сусрети са многим тешкоћама. Али, сви ви и свако од вас помозите ми да саздам манастир такве свести! Читајте Св. Јована Богослова који говори да је Христос умро за цели свет, за грехе читавога света!⁹ У Евангелију су Самарјани рекли: *Јер сами смо чули и знамо да је ово заиста Сјасишељ светиа, Христос.*¹⁰ Исто видите и код Апостола Павла који говори о томе да *више нема Јудејца, ни незнабошца... нема мушкога ни женскога*¹¹, већ да *ако је у Христу, нова је швар.*¹² Тај циљ стоји пред нама.

И када ту мисао положимо у основу нашега манастира, код људи, који се одричу тога начела и наше вере, почну да се множе безбројни ситничарски неспоразуми. Колико сам само пута слушао о томе да је неко од браће или сестара незадовољан због тога што је служба на овом или оном језику, уместо да се потруди да схвати Литургију у целини и да научи језике. Тада би отпала свако ситничарење. Тада би било могуће наше јединство у Христу. У супротном, нећемо примити онаквога Христа, каквог Сâм Он жели: *Ко је видео Мене, видео је Оца.*¹³ Када “видимо Оца у Христу”, тада у Њему видимо Творца овога света – козмоса, и наше мишљење се у потпуности преизмењује.

Нисам још срео икога ко би Преп. Симеону Новом Богослову приговорио када овај каже да се, кроз покајање, постепено за нас отварају двери познања Божанскога света.¹⁴ Према

9. 1. Јн. 2, 2.

10. Јн. 4, 42.

11. Гал. 3, 28. Упоредити: Кол. 3, 11.

12. 2. Кор. 5, 17.

13. Јн. 14, 9.

14. Видети: Преп. Симеон Нови Богослов, *Слово* 65, Исто, Том 2, стр. 133. Упоредити: *Слово* 80, Исто, стр. 330.

томе, пут ка познању тог Божанског света води, пре свега, кроз веру и љубав према Христу, кроз покајање. Када видимо Христа какав Он јесте, тада почињемо да сагледавамо и себе саме како смо мали и ништавни грешници, и тада почињемо да ридимо над собом. И у нама се, по мери нашега ридања, рађа љубав према целом свету, која превладава све поделе, и све постаје једно у Христу. Ми смо, дакле, из нашега искуства схватили да у себи треба да носимо, пре свега, управо то сазнање па тек, потом, да говоримо о другим стварима. У супротном, ако чак и будемо испунили сваку спољашњу дисциплину и поредак, наше сазнање ће остати и даље “јудејско”. То јест: Јудејци *не уђоше у судницу да се не би оскврнили, него да би могли јесџи Пасху*.¹⁵ Они су одбацили Христа као Месију и Спаситеља света, зато што је Он дошао ради целог света, а не само због њих – Јевреја. Како су отпали од Христа? Хтели су Христа искључиво за себе.

Говорим сада са болом у срцу, али не желим да вас боли срце као мене, већ хоћу да се радујете томе што сте нашли место где можемо слободно да разговарамо о великоме Богу нашем – Христу.

Постоји такозвани “универзализам виђења” који у “један кош” трпа и Христа, и Буду, и Мухамеда, и Конфучија, и друге – као велике и мале “учитеље рода људског”. Једно време сам се и ја заносио овом идејом. Али, ја чезнем за познањем Христа,¹⁶ Који у Себи носи свецели овај свет. И у томе јесте универзализам хришћанске личности.

Према томе, трудите се да у структуру нашега живота полажете оно о чему сам вам сада говорио. Реч о Христу нема краја, нема границе,¹⁷ и данас сам желео да кажем само неколико једноставних и схвативих речи, да бисмо могли да живимо на хришћански начин.

Људи се у општежићу уче да, кроз послушање, почну да схватају психологију других људи. Научити се, дакле, да живите

15. Јн. 18, 28.

16. Упоредити: 1. Кор. 2, 16.

17. Упоредити: Јн. 21, 25.

са једном мати Н. или са другом мати М. значи – научити се да се живи са милионима сличних јој људи, зато што међу милијардама људи има много људи сличних њима. На тај начин је у општежићу могуће превазићи све ситнице: цар или столар – потпуно је неважно! Важно је сазнање да је Христос – Бог и да ће онај који га воли у Вечности бити заједно са Њим, “тамо где је и Он”.¹⁸

Када у наш манастир дође неко ко има искуство других манастира, код њега може да се јави помисао да код нас влада неред и да нема дисциплине. И ја се не хвалим нити тиме да код нас нема дисциплине нити тиме да код нас има дисциплине: то је споредно питање. Питање које стоји пред нама јесте: како сачувати дух живота...

Све дане и ноћи проводим у ишчекивању дана мога одласка. Не знам шта ме задржава, али мислим да је то због тога што ви још увек нисте у довољној мери постали православни Хришћани и међу вама су поделе, трвења и спорења. Апостол Павле говори о томе да мора да буде спорења у којима људи притискају и побеђују [једни друге], али да је, ипак, боље претрпети увреду, него другога увредити.¹⁹ И, наравно, ако у нама буде смелости да носимо немоћи нашега брата²⁰, упркос таквоме духу [спорења], сачуваће се јединство. Према томе, ма ко од вас да помисли да код нас влада велики неред, нека се сети да то није важно! Важно је да у себи имамо пуну свест о томе да смо у Духу Христа Бога. И тада ће, како вели Св. Јован Богослов, међу нама владати јединство у духовном општењу.²¹ У супротном, са нама ће се збити оно што се дешава у свету, а нарочито међу образованим људима, где царује страшна самоћа. Тамо сваки човек живи сопственим погледом на свет. И када се тај поглед на свет не поклапа са погледом на свет неког другог, они не могу да живе заједно. Али, ви “будите као деца”²² која, чим их споје заједно, одмах почну да се друже.

18. Видети: Јн. 12, 26.

19. Видети: 1. Кор. 6, 7.

20. Упоредити: Гал. 6, 2.

21. Видети: Јн. 17, 23.

22. Видети: Мт. 18, 3.

Дакле, садашња унутарња структура се саздава на следећи начин: ми верујемо у Христа Распетог за грехе целог света, као ваплоћенога Сина Очевога, Који је примио наше битијно обличје, и волимо Га. И желећи да испуњавамо заповести Његове, ми ћемо Га, ридајући сваке ноћи, молити да нам пода силу да идемо за Њим, а не за овим светом. Ми смо отишли из тог света зато што тај свет живи у мржњи, у мраку...

Главно сам рекао: какво у нас треба да буде духовно настројење. И тада ће, чак, и наш неорганизовани живот, ипак, бити погодан за молитву и плач. А ако бисмо увели некакву дисциплину, и почели да се одвајамо једни од других, зато што се некоме не свиђа нечији карактер, наш манастир би постао потпуно безвредан. А ја уопште нисам желео да саздам такав манастир где би владали спорови и ситничава људска препуцавања...

Када сам вам предложио да ме било шта приупитате, из вашег ћутања–одговора сам схватио смисао речи Христа Који је рекао: *И у онај дан Ме нећеће пишиати нишиа*.²³ Када је свецели ум наш усмерен к Богу, тада опадају сва питања. Питање је само једно: “Како заимати у себи тај дух и како га носити?”

Устремљујући наш ум к јединоме Богу, можемо да достигнемо стање чисте молитве. А када молитва постане чиста, тада се у човеку рађа виђење другачијега реда: све што је он схватао у овом свету – било на основу личнога искуства или из школскога учења – све се то оставља, све се то “прекорачује”. У стању чисте молитве човек не зна ни за свој узраст, ни за свој друштвени, као ни за јерархијски положај. Он се моли као вечни ум Првومه Вечноме Уму. И све те ситнице бивају превладане.... Када бивамо уведени у другачији облик битовања, ми живимо у њему и то знамо кроз сами живот.

Силуан је видео Христа, а био је готово неписмени војник. И у каквом се стању, потом, он налазио? Пола века се молио за цели свет: “Господе, дај да Те цели свет позна Духом Светим”.²⁴

23. Јн. 16, 23.

24. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светиогорац*, стр. 22.

Али, ми не можемо да достигнемо чисту молитву на други начин осим кроз покајање. Сваки чин, којим смо одбацили Христа, којим смо одступили од Њега, за нас постаје повод за дубоки плач и покајање. И очишћујући се од сваке греховне страсти, кроз хођење путем покајања, ми постајемо кадри да уђемо у област Божанске Светлости. И тада се одједном открива другачија слика. Немам намеру да вам, за ово кратко време, представим све ово. Постоје многи аспекти у богословској области о којима можемо да говоримо. Али, пре свега, ви, који сте дошли овде, имајте у уму своје и у срцу своје чежњу за Христом Који узлази на Голготу, да би разрушио проклетство палог Адама – целог Адама, а не само Јевреја, и не само Руса, или Француза, или неког другог народа, већ целог света. И тада вас ништа друго више неће привлачити [осим Христа]...

И нека би дао Бог свима вама и свакоме да се држите те стварне вере. Не дајте никоме да вам украде то сазнање! Оно нам је дато Духом Светим. Молити се за цели свет и волети непријатеље уопште није јерес, како то често чујемо од људи, који побожност своде на испуњавање постова или на било коју другу спољашњу пројаву подвижништва. То је и мало и сасвим недовољно... Треба да се препоридимо у самој основи нашој...

ЛИК ИСУСА ХРИСТА¹

О ујисивању Лика Христѿвог у срце. Подвиг–мисао
Христѿва: разрушити и проклејство Адамово.

Ширење срца кроз зајовести Христѿве.

Следовати и ујодобљавати се Христѿу –
значи изменили сазнање. Ојити Преј. Силуана:
нейресушно надахнуће које надилази сваки ѿиик.

Надахнуће не зависи само од Бога,
већ и од нашега расјоложења.

Христѿјодобни ојити Преј. Силуана.

О духовнишѿву и срдачном ѿрихвајању.

Пребивати умом са Христѿом.

Како се борити ѿроштив ѿомисли.

Ево, преда мном се сада налази много присутних људи, али моја је реч, по првој мојој мисли, усмерена ка оним новим, младим људима који су нам дошли и који желе да са нама поделе труд монашкога пута. Молим вас, имајте у виду да је моја данашња реч намењена монасима–почетницима, а не онима који су већ много тога преживели и знају и сами боље од мене. Моја данашња мисао је да упишем Лик Исуса Христа у ваше умове и ваша срца.

О неразумни Галаѿи, ко вас ојчини да се не ѿкоравате истини, ви којима је ѿред очима Исус Христѿос насликан разаети међу вама? Ово само хоћу од вас да дознам, да ли Духа ѿримисте кроз дела закона или кроз ѿројовед вере?² Овим речима Апостол

1. Бр. Б–7 (26. септембар 1990.), по нумерацији М^Т

2. Гал. 3, 1–2.

Павле говори о својој намери да упише Лик Христов у умове и срца Галаћана.³ Наравно, волео бих да сам тада био тамо, када је надахнути Апостол Павле говорио о Христу. У својој Посланици, он не понавља оно што им је претходно рекао, али ми схватамо да је он небеским огњем разбуктао срца Галаћана, тако да је галаћанска Црква постала један од важних каменова у саздавању Хришћанске Цркве.

И сада бих, на прагу смрти, желео да својој младој браћи и сестрама упишем у срца и умове њихове Лик Христов, онакав каквог ми га је дао Бог. Ви знате за реч Псалмопојчеву: *Реч је Твоја веома чиста*.⁴ Видите ме, свакодневно, какав сам – развалина, али, ипак, морам да се послужим речима Светога Писма, а речи Светога Писма су као ужарено гвозђе. Са страхом говорим о ономе што желим да чиним, мислећи на Бога–Оца Који нас, по речима Самога Исуса Христа, призива к Сину Своме. Како вели Сам Христос: *Нико не може доћи Мени ако га не привуче Отац Који Ме посла; и Ја ћу га васкрснути у последњи дан*.⁵ Према томе, у оним оквирима у којима је Господ Бог, Отац наш, насликао у мени Лик Христов, и ја се одважавам да вам говорим. Као и свагда, преда мном стоји непревладива тешкоћа да говорим о Богу, зато што је то – безобални океан. Хтео–не хтео морам да узем само неколике тренутке из светога живота који нам даје Дух Свети у Цркви Христовој. И, гле, сада сам у власти речи коју Црква говори о Христу: “Који си у шести дан и час на Крсту пригвоздио, у Рају [почињени] дрски грех Адамов”. Тако речи Цркве сликају “Човека Исуса Христа”⁶ Који усходи на Голготу.

Један од, нашем срцу драгих, Светитеља, Епископ Игнатије Брјанчанинов наглашава значајну чињеницу: да је Господ, усходећи ка Голготи, имао пред Собом искључиво Оца. И када се молио да Га мимоиђе чаша⁷, Он тиме није мислио на људе

3. Упоредити: Гал. 4, 19.

4. Пс. 118, 140.

5. Јн. 6, 44.

6. Упоредити: Римљ. 5, 15.

7. Видети: Мт. 26, 39; Мк. 14, 36; Лк. 22, 42.

који су Му припремили сваку невољу, жалост, поругу, бол, распеће, срамну смрт, већ је све то назвао чашом коју Му даје Отац.⁸ Имајте на уму да је Господ у те дане, највеличанственије у историји света, размишљао искључиво о Оцу, и разговорао је само са Оцем, али Његов подвиг је био за целог Адама. Сада можемо да размишљамо о Христу као “Човеку”, јединственоме на читавој Земљи.

Мене су ове речи, када сам их чуо у цркви, поразиле. У том тренутку неприметно, али, ипак, видео сам, као Човека, Христа Који усходи на Голготу са том мишљу. Са којом мишљу? Да разруши проклетство које је на сву Земљу навукао грех Адамов.⁹ Адама схватамо као почетак свецелог рода људског.¹⁰ И Апостол каже да морамо да заимамо исте мисли какве видимо у Исусу Христу,¹¹ да бисмо сагледали очима Христовим свецели свет у времену и простору, од Адама до последњег човека који ће се родити од жене на овај свет.¹²

Пређимо на други аспект. И “пример” Христов, и заповести Његове, а нарочито она – *љубиће непријатеље ваше*¹⁴ јесу оно што шири наше срце и наш ум, и ми тада сагледавамо читав род људски као једну јединствену историју са којом је тесно повезан и наш лични живот. И када нам Господ помогне да раширимо наше срце тако да понесемо у себи сав род људски, онда ћемо прећи у стање Богом створеног човека. Како и каже Господ у Светом Писму: *Створимо човека по образу Нашем и подобију!*¹⁵

У своје време Апостол Павле је, говорећи о таквом Христу Који узима на Себе грехе целог света, разбуктао срца

8. Видети: Св. Игнатије Брјанчанинов, *Чаша Христова*, Исто, стр. 387–388.

9. Видети: Римљ. 5, 18; 1. Кор. 15, 21–22.

10. Видети: 1. кор. 15, 45.

11. Видети: Филипљ. 2, 5.

12. Упоредити: Гал. 4, 4.

13. Видети: Јн. 13, 15.

14. Видети: Мт. 5, 44; Лк. 6, 27–28.

15. 1. Мојс. 1, 26.

Галаћана за цео живот па, чак, и после смрти. Самим тим он је положио камен–темељац и нашега живота: и у нашим срцима мора да се, силом Духа Светога, зачује призив Оца, сагласно речима Христовим: *Нико не може доћи к Мени ако га не љривуче Отац*.¹⁶ То јест, да бисмо уистину заимали хришћанско сазнање ми, наравно, морамо да следујемо Христу, да следујемо молећи се Богу, Духу Светоме, Цару Небескоме: “Дођи и усли се у нас, и упути нас на сваку истину, привуци срца наша к горњој љубави, и спаси, Добри, душе наше”.

Пре Христа и изван Христа, током читаве историје света, нико други нас томе не учи. Желим да вам кажем да су се у једном тренутку те речи прикоснуле мога срца на начин “другачијега реда”, који исходи од Самога Бога... О када бих успео да вам, упркос мом садашњем жалосном стању, које и знате и видите, помогнем да дубоко у срце примите тај Лик, да би се ваш монашки живот занавек преиспунио надахнућем свише! Сав наш живот [тада] постаје другачији: не по својој спољашњости – јер се споља не види ништа – већ искључиво по унутарњем сазнању нашем, које нам се даје благодаћу Духа Светога. Доживети целога Адама се многима чини као каква философска фантазија, али, наравно, у Евангелију није реч о таквој философији. То је стање Христа Који је лично, будући и Творац човека и Онај Који се обукао у ропски облик битовања, дејствовао у извесним тренуцима као Човек...¹⁷ И када угледамо “таквога” Човека, онда се, природно, и у нама рађа жеља да Му се уподобимо, и тада поимамо речи Св. Јована Златоустог: “Ад прими тело, и Богу се приопшти. Прими земљу и обрете Небо”.¹⁸

Тај живот сам назвао “надахнућем свише”. Наша беседа о овом питању се поклапа са данима када се нарочито сећамо нашега духовнога оца Светога Силуана. Бог је њему, од самога почетка његових монашких дана, дао молитву за цели свет, за

16. Јн. 6, 44.

17. Упоредити: Филипљ. 2, 5–7.

18. Св. Јован Златоусти, *Беседа на Свету Пасху*, ТРИОД ЦВЕТНИ, Москва, 1847, стр. 8.

целога Адама, са усрдним плачем: и то већим него за себе самога. И опет наглашавам: овде се има у виду “стање” нашега духа које је могуће искључиво по дејству благодати Божије, и оно се по томе каквотно разликује од сваке философије па чак – изрећи ћу смелу реч! – и од сваке интелектуалне теологије.

Ако се такво надахнуће прикосне нашега срца, драга моја браћо и сестре, онда ће се то надахнуће, понављам, испоставити као непресушно, јер се у њему налази почетак вечнога живота, и – иако ће се телесни наш састав разложити – ово надахнуће ће живети у нама на моћан начин, моћном силом. И тада оно што се назива унинијем тешко да може да нас се прикосне, ма колико ми страдали. Наравно, живећи у заједници, имаћемо много спољашњих ограничења, као “дневни ред”, као својеврсни “устав”, својеврсна “правила” и томе слично. Али, Дух Који исходи од Бога Оца превасходи све те облике и правила. Споља смо дужни да све ово испуњавамо, јер ће нас то утврдити, а мислим на послушање и друге методе васпитања монаха. Они су неопходни да би нас постепено уводили у духовно стање у коме је био и Сâм Христос. Тада ћемо схватити да ничега баналнога, ни ситнога, нити ништавнога нема у животу. Блажени Силуан, веома једноставним и потресним речима, говори о монаху: “Овај човек ходи ногама по земљи, и ради рукама, и нико не зна и не види да он духом пребива у Богу вечноме”.¹⁹ И ако је оно најважније – обитавати духом у Богу, лако ће се испунити сваки закон, свако спољашње правило, јер човек тада неће бити роб никаквог ограничења.

О, како бих желео да вам својим речима омогућим да појмите на шта, у дубини душе, мислим када говорим о “надахнућу свише”. Наравно, мислим на надахнуће од Духа Светога, али оно не зависи само од Бога. Можда ћете рећи: “Каква је то чудна реч?”²⁰, али смисао те речи је овај: Бог ништа не чини на силу са

19. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светишћорац*, стр. 204.

20. Упоредити: Јн. 6, 60.

човеком. Бог нам открива Лик Христов и затим нас оставља у слободи – да Му следујемо или, пак, не. У књизи сам написао: “У Христу, Ваплоћеноме Логосу нам је дато да сазрцавамо превечну идеју Бога о човеку”.²¹ Када нам Бог да да видимо лик човека, каквим га је замислио Бог, тада се у нама јавља духовна чежња да се уподобимо Христу. Тада Богу дајемо места у нама. И у том смислу говоримо да изливање благодати на нас не зависи само од Бога, иако само Он има Живот²², већ делимично и од нашега настројења – да ли ћемо то да прихватимо или, пак, не.

Према томе, желео бих да вам, драга моја браћо и сестре, а нарочито вама који сте недавно дошли, предам следеће: отворите своје умове и срца да би Дух Свети могао да упише у вас Лик Христов, и тада ће свеколики монашки живот ваш бити нешто што је потпуно неописиво људским речима.

Христос је и у Гетсиманији, и на Голготи све време живео мислећи на Оца, и тако и ми треба да живимо, али ми ћемо живети пре Христом него Оцем. Отац и Христос су неразделиви, али са нама се Христос налази још увек у “делу”²³ – како да нас спаси и ми кроз Њега долазимо Оцу.²⁴ Духа Светога препознајемо по томе што нам Он говори, а Он говори исто што је говорио Христос. А ако говори супротно, онда то није Дух,²⁵ Трећа Личност Свете Тројице. Наш живот практички постаје христуосредистен, тако да у првome плану пред нама стоји, пре свега, Лик Христов.

Нека, дакле, Господ благослови вашу парохију, моја млада браћо и сестре! Спреман сам да вам служим до свога последњега даха.

21. Архимандрит Софроније, *Видети Бога какав Он јесте*, стр. 183.

22. Видети: Јн. 1, 4.

23. Видети: Јн. 17, 4.

24. Упоредити: Јн. 14, 6.

25. Упоредити: 1. Јн. 2, 22; 4, 1–3; 1. Кор. 12, 3.

О ПРЕЛЕСТИ¹

О сусрећу са њојмом “прелести”.
 Шта је то прелест и “звезда непрелестна”.
 Кришеријум непрелестнога живота:
 “Удостој нас, Господе, у овај дан...”
 У аистиракћном боџсловљу су пре мођуће ѓрешке.
 Наш циљ – “онај који живи једноствавно...”
 Преј. Силуан – јединствена њојава:
 не треба себе ућорећиваћи са њим.
 Боѓ види нас, а не ми Боѓа.
 О нећоимању да ѓрех јесте осућивање Боѓа.
 О смиравању себе и о боѓоствављеностћи.

Природно је да се радујем када год се сретнем са вама. Зашто је Бог продужио мој живот, то је једино Њему познато. И до данас свакога дана доживљавам то несхвативо стање: како живим, зашто живим, због чега? Но, осећам да је смисао у томе што желим да вам предам свеколики свој опит. Пре свега, тврдитељски, а не одрицатељски опит. Тај опит је започео још пре него што се било ко од вас родио на овај свет. Када сам, вративши се Христу, започео свој пут, доживљавао сам [нарочито] стање ума, срца и тела мога, то јест свецелога мога битија, у које ме је Бог доводио кроз молитву. Тада још нисам схватао да човек може да погреша и да те грешке могу да буду крајње озбиљне и трагичне. Тако је сва историја рода људскога – грешка Адамова. Но, те грешке могу бити и мале, једва приметне, са једва запазивим последицама на наше земаљско битовање.

1. Бр. В–10 (8. октобар 1990.), по нумерацији М^П

Са појмом “прелести” (грчки *πλάνη*, француски *égarement* или *illumination*) срео сам се на [Свето]Сергијевском институту, када сам постао један од његових првих студената. Ту реч сам први пут чуо из уста Митрополита Антонија Храповицког. Био је то знаменити јерарх и, можда, први кандидат за обновљени патријарашки трон у Русији, али њему по жребу није запало да постане Патријарх, и он је отишао у иностранство, у Југославију, и постао поглавар Заграничне Цркве. Митрополит Антоније Храповицки је говорио о томе да су, чак, и на Светој Гори неки старци – у прелести.

То се десило када се у мени већ јавила жеља да напустим Институт и да одем у манастир: или у Валаам, или на Свету Гору. У то време та реч [прелест] је имала некакво мистичко значење. Заиста, људи су се бојали да не падну у прелест, и многи су баш због тог страха одступили од правилнога мишљења. Ако се мирни људи понекад напију и праве глупости, то не значи да су они “у прелести”. Али, ако кажеш да те је посетила Нестворена Светлост, онда ти истога тренутка одговарају: “Ах, то је прелест!”. И био је то врло озбиљан тренутак у мом париском животу, и то не само за мене, већ и за многе друге.

Упркос томе што је рекао Антоније Храповицки, тај знаменити јерарх, по доласку на Свету Гору ја сам целивао земљу и рекао: ”Примићу све што ме буду учили оци. Постављам свој ум у положај примаоца, а не судије”. На Светој Гори је, такође, владао страх да се не упадне у прелест. Због тога сам морао себи да објасним шта је то, заиста, “прелест” и како је схватати.

Живећи на Светој Гори, осећао сам да се налазим под молитвеном заштитом Отаца и Мајке Божије и Свих Светих. Зато сам спокојно могао да расуђујем о томе како да појмим реч “прелест”. Руска реч “прелест” је сасвим другачијега реда од грчке речи *πλάνη*, али ради се о једној истој појави. Разлика је у томе што је грчки ум – философски, и он изнедрује богословске појмове као философске. На пример, покајање (на грчком – *μετάνοια*) јесте – “промена умнога виђења” [преумљење], а прелест (*πλάνη*) – “заблуда”. Руси су говорили о покајању као душевном осећању. То је “жаљење због учиње-

нога”, због онога што смо рекли или учинили, када кажемо Богу: “Опрости ми!”.

Реч “прелест” означава оно што не долази од Јединога Истинитога Бога, али нам се магновено учини великим и светим, и ми отварамо наше срце за ту погрешку. Када Свети Оци говоре о прелести, они имају у виду, такође, и своје искуство. Ми не можемо да избегнемо *прелести*: не говорим о читавом нашем животу, већ о засебним животним случајевима.

Схватио сам реч “прелест” овако: [прелест је] када ме нека духовна појава привуче к себи и ја јој отворим срце, после чега могу да сазнам да ли сам погрешио или нисам, и да се, кроз покајање вратим истини...

Сваки пут када починимо или паднемо у грех било које врсте или степена – у грех мислени, срдачни, телесни – ми смо били жртва *прелести*. Ми грех и чинимо због тога што нас он привлачи.

У тропару Мученицима постоји израз “звезда непрелестна”. Тај израз је за мене постао важан. У стању у коме све своје битије предају Богу, Мученици постају “звезде непрелестне”, то јест звезде “потпуно истините, у којима нема ни трунке неистине”.

Говорим вам о томе зато што је до данас прелест могућа свугде – и на Светој Гори, и у Грчкој, и у Француској, и код нас у Толесхант Најтсу. Али, како да будемо сигурни у то да све оно што усвајамо, а што надилази меру нашега поимања јесте потпуно истинито? Где је тај критеријум који можемо да изаберемо да бисмо утврдили да ли се налазимо у прелести или, пак, на истинитом путу? Тако се у молитви Ангелу–Чувару каже: “Ангеле Божији, Чувару мој свети, живот мој у страху Христа Бога сачувај, ум мој утврди на путу истинитом”. Излаз је у молитви: “Ум мој утврди на путу истинитом”, или, како се каже у Псалму: *Дух Твој Добри нека ме води стиазом љравом. Покажи ми љуш, којим да идем, јер к Теби љодижем душу своју.*²

2. Пс. 142, 10 и 8.

О томе се може говорити надугачко. Прећи ћу непосредно на то што за нас мора да буде оно што ће нас чувати од пада и од скретања на путеве туђе духу Христовом. За то се свакога дана молимо по неколико пута: “Удостој нас, Господе, да дан овај, и вече ово, и ноћ ову без греха проживимо”. Сваки пут када паднемо у грех, ми смо [претходно] били привучени неким аспектом тог греха и починили смо га у мислима, у покретима срца нашег, у нашим поступцима телесним. Схватити ово значи стражити током читавога дана и током читаве ноћи, да не бисмо сагрешили. И то је карактеристично за монашки пут...

У Посланицама које је писао нововерним Хришћанима, бившим незнабошцима–идолопоклоницима, Апостол Павле је откривао невероватно велику слику хришћанскога поимања битија и Бога, говорећи, уз то, и о свакодневном животу људи... И ми морамо да спајамо оба ова аспекта у нашем умном виђењу, у нашем сазрцању битија козмичкога и Битија Божанскога, то јест створенога и Нестворенога.

Како треба да живи монах–почетник или, уопште говорећи, Хришћанин–почетник? Како треба да проводимо дан? Има оних који умом теже апстрактноме богословљу, а ту су могуће грешке. Зато сва наша пажња мора да буде усмерена на то да ниједном ружном помишљу или ружним покретом срца не ожалостимо благодат Духа Светога... на то да се, сваки пут када општимо са братом или сестром, трудимо да избегнемо сваки грех, а пре свега да никога не ожалостимо. Када нам Бог садејствује у нашој “страдалној” борби да проживимо дан без греха, тада [нам] долази благодат Духа Светога: ми нашим живљењем без греха у себи саздајемо слободну област где може Дух Свети да се усели Својом благодаћу. А када Он дође, ми опитујемо живо опажање онога чему нас Он учи. И, како је говорио Старац Силуан, “све чему нас је научила благодат од самога по-

3. Упоредити: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светићорац*, стр. 103.

четка, треба чувати читавога свога живота, до краја”.³ Неоходни су и периоди када нас Бог оставља. Тада се ми, у страдалној напругнутости, трудимо да деламо као да је Бог са нама, премда је Он узео од нас Своје опазиво дејствовање [у нама]...

Монах се, у почетку, не бави ничим другим осим [трудоу] како да читав дан проведе без греха. И тада долази Дух Божији и открива нам тајне Божанскога Битија, што човек не може достићи на путевима апстрактнога богословља. Када кажем да монашка школа у погледу овога има преимућство, то ни у ком случају не значи да је мој став према богословској науци чисто негативан. Не, ја то не кажем, и у историјским условима наше палости, богословска наука је неопходна. Само ми је жао због тога што многи, који троше огромну енергију на изучавање богословскога Предања Цркве, своје интелектуално знање сматрају већ достигнутим савршенством. Немогуће је достићи савршенство кроз апстрактно богословље. У историјском животу власт је у Цркви дата не Светима, већ ученима, и у томе и јесте трагедија света и Цркве.

Живот монахов започиње онако како је о томе учио Преподобни Старац Амвросије Оптински. Он је говорио: “Ко живи једноставно, са њим је Ангела сто, а ко живи високоумно, са њим нема ниједнога [Ангела]”. Зато сам и ја желео да вам кажем да је наш живот сасвим једноставан. Ово је веома важно – никада се не сме постављати себи задатак да се достигну било какви очигледни знаци Божијега благовољења: чудотворење или било шта слично томе. То никада не улази у наш план! А наш план се изражава искључиво у овоме – “да не починимо грех”. Понекад покушавам да вам говорим о величанственој слици коју нам је открио Бог у стварању козмоса, у стварању човека “по образу и подобију Његовом”.⁴ То чиним да бисте имали у виду не само онај свакодневни тричави живот наш, већ битовање са Богом и заимавање живота у свеколиком његовом обиму: и козмичком, и Божанском. Али, ја говорим и о

4. Видети: 1. Мојс. 1, 26.

томе да не смемо да уображавамо да се већ налазимо *тј*амо, и не смемо себи да постављамо такав циљ. Наш циљ је: “ко живи једноставно, са њим је Ангела сто”.

Зашто данас говорим као да сам забринут? Да забринут сам, зато што, размишљајући о већ пројављеним благовољењима Божијим према нама, у себи можемо да подстакнемо жељу за оним што није неопходно, што је неистинито, лажно, погубељно, тј. да достигнемо онакве дарове какви су били даровани Старцу Силуану. Схватите зашто сам опрезан: налазимо се у опасности због тога што имамо уистину превеликога оца – Преподобнога Силуана. То што се са њим збило, једна је од најређих појава уопште у историји рода људског. И ако бисмо тежили таквим даровима који су били даровани њему, то ће бити погрешно. Никада не треба себе упоређивати ни са ким другим.⁵ Ма како био велики или мали пред Богом свако од нас, Бог се “бави” сваким човеком насамом, општећи [са њим] у срцу. Онај пут који видимо код Преподобнога Силуана није обични пут. Он је, као и Преподобни Серафим Саровски, у самом почетку доживео да му се јави Христос. А ми морамо да имамо другачији став: Хришћанин по правилу мора да размишља о томе како ће да умре, очистивши се кроз покајање. А Христос ће се, онда, јавити човеку у Вечности...

Једна од највећих опасности лежи у нашој способности уображавања. Не треба у животу да умишљамо да је Бог са нама и да Га ми видимо: треба да будемо свесни да Бог види нас. Такав приступ ће нас спасити од застрањења у умишљање [типа]: “ја сам пророк”, “ја сам апостол”, “ја сам светитељ”, “ја сам такав”, “ја сам онакав”. Ми се подвизавамо, слободни од сваког уображавања о себи, и оно што Бог жели, Он то и савршава кроз нас, без нас. Говорим вам о томе како треба живети да би се избегла прелест. И – обитавајући у страдалном стању свеколиког нашег битија (и духа, и ума, и срца, и тела), потпуно страдајући у борби да не сагрешимо – ми и не знамо

5. Упоредити: 2. Кор. 10, 12–14.

да тиме саучествујемо у страдањима Христовим... Али, Бог, то може да нам призна као саучествовање у страдањима Христовим⁶ и може то да нам урачуна, следујући Своме Расуђивању, а не нашем. Наш пут је да се непрестано смиравамо, а Богу⁷ припада да узнесе и прослави [човека]. Зато не треба да сами себе преузносимо.* Треба живети са крајње смиреном свешћу. А ако Бог и подари нешто, то бива у тако видивом облику да поражава сваку убразиљу човекову. Међутим, то је од Бога, а не од нас.

Најтежи пут је када се човеку, у самом почетку, дâ јављење Бога у великој Светлости. Такав човек добија својеврсну “инјекцију” (убод) која га уподобљује Христу у самој мишљењу⁸, у самој поимању живота. Сâм Христос је ишао на Голготу са најдубљим страдањем да би савршио чин, супротан ономе који је учинио Адам. И као што је Бог, због Адамовог престапа, проклео овај свет⁹, тако је и Христос Својим усхођењем на голготски Крст укинуо то проклетство¹⁰ и омогућио слободан улазак у Царство Бога Оца. Према томе, ми треба да, истовремено, носимо у себи и ту слику искупљења нашег кроз голготско страдање и васкрсење, и да будемо свесни да морамо да идемо тим путем који је супротан ономе што је Адам починио у Рају. И тада ће наш живот постати сагласан речи Преподобнога Амвросија Оптинског: “живећемо једноставно и са нама ће бити Ангела сто, а са оним који живи високоумно – који уображава да је пророк, да је светитељ – неће бити ниједнога”.

Ово је врло важно схватити, зато што је у свету уобичајено да једва који човек уопште схвата шта је то грех. Господ је говорио Јудејцима: “Ако не поверујете да сам Ја Онај Који се открио Мојсеју на Синају [рекавши] ЈА ЈЕСАМ, помрећете у грес-

6. Упоредити: 2. Кор. 1, 5.

7. Упоредити: Мт. 23, 12.

* Буквално: “да сами себе уздигемо [вукући се] за косу”.

8. Упоредити: 1. Кор. 2, 16; Филип. 1, 2, 5.

9. Видети: 1. Мојс. 3, 17.

10. Упоредити: Гал. 3, 13.

има својим”.^{11*} Људи не могу да схвате када греше, а када не греше – то нам открива искључиво Господ Духом Светим. Због тога се, у целом свету, дешава оно што што се десило Адаму у Рају, када је са њим разговарао Господ Исус Христос. Адам није желео да биде окривљен: “Жена коју си ми дао, она ми даде [са дрвета], те једох”.¹² Ми, пак, треба да се трудимо да не окривљујемо Бога и да Му не говоримо: “Од Лица Твога исходи суд мој”.¹³ Шта хоћеш од мене?”. Господ хоће, да Му се уподобимо у Његовој љубави. А Љубав Божија је љубав смирена.

Према томе, молим вас, драга моја браћо и сестре, подвучите и запамтите ово за читав живот: наше је дело да се не престано смиравамо. О томе Господ говори: “Сваки који себе понизује узвисиће се”.¹⁴ А једино Бог¹⁵ може да узвиси [човека]. У противном, добија се слика која је супротна нашој уобразиљи: помислимо да смо се узвинули к Богу, а заправо се нисмо ни померили са места на коме смо... А ако се не будемо предавали уобразиљи, Сâм Господ ће нам доћи... Мој задатак је тежак и одговоран, и желео бих да своју дужност према вама испуним, заиста, беспрекорно. И, молим вас да оно што сам вам данас говорио упишете у срце ваше и у ум ваш, и тада ћете савршавати пут ваш у великом смирењу и чврстини. А неизбежно ће бити часова, седмица, година... када ћемо живети без живог осећања дејствовања Духа у нама. То су важни периоди. Тада ми треба да пројављујемо нашу верност у љубави према Богу: да, немајући опазивог дејства благодати [у себи], живимо као да је благодат са нама. У књизи о Старцу Силуану пишем о томе да је он размишљао овако: “Ако верно испу-

11. Видети: Јн. 8, 24.

* У Светом Писму Новог Завета, у преводу Комисије Светог Архиепископског Синода Српске Православне Цркве, стоји у Јн. 8, 24: “Јер, ако не повјерујете да Ја јесам, помријећете у гријесима својим.

12. Видети: 1. Мојс. 3, 12.

13. Упоредити: Пс. 16, 2.

14. Видети: Лк. 14, 11.

15. Упоредити: Јаковљ. 4, 6.

њавамо заповести Божије, наступиће време, када ће благодат доћи и засвагда остати са нама”.¹⁶

Не треба дакле, журити. Неки оци на Светој Гори су тек после четрдесет и више година примили велику благодат и тек су је тада упознали, уочи смрти. И то је најистинитији пут. Значи ствари бивају овако: благодат савршенства се даје или на самом почетку, или у средини, или на крају. А то стање је најчвршће, када се [благодат] даје на крају. И ми ћемо дуготрпети током читавог живота нашег, као да смо тек на почетку.¹⁷

16. Видети: Архимандрит Софроније, *Прейодобни Силуан Светићорац*, стр. 22.

17. Упоредити: Мт. 24, 13; Лк. 21, 19; 1. Петр. 5, 6.

О ВЕЧНОСТИ¹

*Циљ – достићи Божанску Вечност.
 Сећање на смрт и време.
 Припремање за вечност.
 Вечност као преоблиће живота у Христу.
 Како се живи у Вечности.
 Вечно битовање се познаје у пошћуности
 искључиво после смрти. О животу после смрти.*

Када морамо да говоримо о Богу – о Богу Вечноме, Који јесте пре свих векова – свака наша реч некако као да не достиже циљ који је постављен пред нама. Овде (у манастиру) живимо и подносимо све тешкоће овога живота да бисмо достигли Божанску Вечност.

Пре више од седамдесет година, док сам још био неразуман, доживео сам [благодатну] посету свише. Био је то нарочити дар Божији – сећање на смрт. При сећању на смрт, карактеристично је следеће: ако ће све умрети, свака ствар или доживљај губе своју вредност. Ако ће смрт прогутати све, онда свако страдање човеково – и наше, и наше браће и сестара – губи своју вредност. И то је тако јасно! И тако силовито делује на душу да човек, због смрти, заиста доживљава да је живот бесмислен. Ако све мора да се суноврати у неки бездан заборав, зашто онда страдати? А мени је запало да живим много година. Против те благодати која као да ми је “сметала” да живим, нисам се борио стално, већ само понекад. Она је обезвређивала сваки мој труд у области уметности, она је обезвређивала све моје односе са

1. Бр. В-15 (5. новембар 1990.), по нумерацији М^П.

људима, зато што ће ти односи – умрети, ишчезнути! И тада је то било тако очигледно: *све што не живи вечно – безвредно је!*

Међутим, Христос и свеколико Откривење Новог Завета говоре нам, углавном, о Вечности и о путевима к Вечности. Нама који смо створени “из ничега” тешко је да мислимо о ономе што је вечно. Али, ми се срећемо са том Вечношћу, зато што живимо у Цркви, а Црква је припремање за Вечност. Зашто? Зато што постоје пророштва и предсказања о нашем времену, изречена пре две хиљаде година, да ће тако бити. То значи да се свеколико наше “битовање” савршава по некаквом већ готовом плану, по некаквом програму. И у тим предсказањима је много рокова који су се већ испунили у историји. Значи, постоји оно што је вечно. Ако молитва Богу, Мајци Божијој и Светима добија од њих одговор, онда је јасно да су они живи. Али, како они живе, ми сада не можемо да појмимо.

Док ме је растрзало сећање на смрт, долазиле су ми мисли о Вечности: како мислити Вечност? Да ли као некакво постепено кретање које нема краја? Тако мисле многи, чак, и богослови. Они говоре о нашем вечном спасењу као о непрестаном усхођењу к Богу – Бескрајноме, Бесконечноме. Али, Свето Писмо не говори тако. Свето Писмо говори о томе да постоји могућност преласка из димензија временских у Вечност (појам “димензије” је већ неприменив на Вечност). И када Онога Који је одувек и пре свих векова називамо “Оцем нашим”, то не остаје без одговора. И онај коме је дато да доживи речи – “Оче наш“, који осети да смо деца вечнога Оца, поима да ми не можемо а да, сваки пут, не проживљавамо тај “удар” Вечности у наше битије.

У време, док сам још био под дејствовањем сећања на смрт, покушавао сам наивно да пишем о Вечности. И, ево, желим да вам прочитам те моје наивне мисли о ономе што је вечно:

“Христос је Носитељ крајњих страдања, као и највише светости и блаженства. И то је оно нарочито обележје Хришћанства. У срцу верујућега саживе наше тварно начело и нетварна сила Божија, наше свакодневно испражњење и сила, унижење и слава, време и Вечност, бол и радост, и то у крајњој, за наше

битије, напрегнутости”.² То је било написано у стању, препуном енергије, веома различитом од стања унинија када се човеку не размишља ни о чему. “Вечност схватам као непросторни чин неописиво богатого садржаја Битија у пуности која се никада не умањује. Вечност је преобиље живота. Оно што овде схватамо као страдање и, чак, као умирање, у Царству Божијем ће се јавити као самоизливајућа љубав – љубав савршена, неусмерена на себе, љубав која обухвата свецели свет, и Бога, и сабор Светих. Љубав која ликује што види све ово као своје богатство: она доживљава као своју радост што види друге у слави, *сијајуће појоуш сунца* (Мт. 13, 43)”.³

И о тој Вечности смо примили откривење које говори да Бог јесте Љубав.⁴ У нашем земаљском животу љубав јесте најдрагоценија срећа и блаженство. А “Божијој љубави је својствена ненаситивост”.⁵ Много пута сам се срео са мишљу да би – када би се љубављу могло наситити – морао постајати и онај тренутак засићења. Али, ствар и јесте у томе што је Љубави Божијој својствена ненаситивост, чиме се искључује свако засићење. И та ненаситивост указује на чињеницу да та крајња напрегнутост не слаби ни на један једини тренутак. “У Љубави Божијој нема и не може бити засићења. Нема места ни умањењу, нити било каквим колебањима у енергији живота истинитого. И управо ова истинитост јесте суштина блаженства. И наша мука на Земљи није у томе што болујемо и страдамо, већ што умиремо од тих пројава љубави.

Саставни елемент долазећег Царства Христовог биће неугасиво буктање огња благодарности Господу Исусу, Који нас је спасао Својим страдањима... Наше усхићење пред Њим ће прећи у Вечност. Тамо ће Његово снисхођење, Његово самоиспражњење, Његова трагична смрт одједном постати пројављење

2. Архимандрит Софроније, *Рођење за Царство НепокOLEБИВО*, Есекс-Москва, 2000, стр. 100.

3. *Исто*.

4. Видети: 1. Јн. 4, 8.

5. Архимандрит Софроније, *Рођење за Царство НЕПОКОЛЕБИВО*, стр. 100.

бескрајне љубави Божије. И ми ћемо у Вечности живети том Љубављу Христовом. Тамо ћемо вечно обитавати у усхићењу због сазрцања свеколикога “дела”⁶ Христовог: Ваплоћења, бекства у Египат, добре вести о спасењу, Тавора, Тајне Вечере, Молитве у Гетсиманији, жеђи на Крсту и умирања. Све ово стоји у нераскидовој вези са Његовим чудима, бескрајном Премудрошћу Његове проповеди и свега што је Он савршио”.⁷

Када сам говорио о Вечности, неки су ме упитали: “А шта ћемо ми да радимо у Вечности и који је смисао Вечности?”. Тада се у мени веома заострено поставило питање: “Откуда битије?”. Ми знамо, као чињеницу, да Бог постоји. Можемо да устврдимо да Битије постоји, да је оно истинито. Ми обитавамо у том Битију. Али, како је оно могуће, ми то не поимамо и мислимо га као чисту чињеницу. Све што сам сада рекао, превасходи наше искуство, зато што ми тек треба да пређемо у тај другачији облик живота, који је са оне стране гроба. И тек тада ћемо сазнати, али без могућности да то саопштимо онима који су остали, како се и шта се збива у Вечности. Напустивши утробу матерњу и дошавши у овај свет, ми примамо мисли, осећања и све остало од оних који су пре нас били у овоме животу – ми се учимо да живимо. Тако је и у Вечности. Када будемо умрли, доћи ћемо у заједницу бића која не познају смрт и за која нема смрти. И како то објаснити другим људима који [још увек] живе на Земљи, борећи се са свим могућим болестима и мучећи се на сваком кораку због претње смрти? И остаје само то удивљење пред чињеницом да Битије јесте стварност, али – откуда оно, ми не можемо да знамо.

Говорим, дакле, о томе на изразит начин зато што осећам да сваке седмице у мени све више гасне живот. Гледам вас и тек у понеком случају по лицу наслућујем о коме се ради, а у другим случајевима не могу више, чак, ни да наслутим. Слепљујем, оглувљујем и непрестано се све више постепено изолу-

6. Видети: Јн. 16, 4.

7. Архимандрит Софроније, *Рођење за Царство неколебиво*, стр. 100–101.

јем од живота. Али, пролази ко зна који рок, и та постепеност почиње да ме плаши. И, проживљавајући сада тај процес постепенога умирања, ја управо и желим да разговарам са вама. Ако Бог буде примио моју душу онако како је прихватио и милионе других [душа], ја ћу у Њему бити живо биће, и моја веза са вама се неће прекинути, и ви ћете бити у моме срцу – садржај моје молитве.

У нас је већ толико много сведочанстава о животу после телесне смрти. И са Силуаном је било толико очигледних пројава да он чује [наше] молитве и да нас види. Многи на Светој Гори су се удивили како брзо и тачно он предвиђа, чак, и мисао нашу. Он је много строжији према мени, а “блажи” према другима.

Моја мајка је умрла у време Другог светског рата, четрдесетих година [XX века]. Моја сестра Екатерина је умрла шездесетих година [XX века] од рака. Друга моја сестра, Марија, била је у болници заједно са Екатерином, када се ова услед страшних болова налазила у коматозном стању. И Екатерина се, одједном, усправила на постељи и сасвим разговетно рекла: “Видела сам сада маму и она је казала да жели да сви умремо као верујући”.⁸ Екатерина нија била црквени човек. Не знам да ли је она веровала или није веровала, али ово је чињеница: она је изговорила ове речи. И када је ово изговорила, пала је поново на постељу и умрла. То значи да је општење са умрлима могуће. То општење није једноставно, није лако, али је, наравно, стварно.

И колико је само било случајева да је молитва за умрле мењала посмртно стање умрлих. Једном сам служио панихиду на гробу једне румунске госпође, која је била блиска италијанском краљевском двору, када сам био у гостима код њене породице. Ми смо се молили за њу, и она је била са нама у молитви. Стајали смо поред њенога гроба. Молитви је присуствовала и госпођа Н. Касније је, у Енглеској, госпођи Н. пришла нека румунска познаница и рекла: “Видела сам госпођу за коју сте се молили. Она

8. Видети: Архимандрит Софроније, *Писма у Русију*, Москва, 1997, стр. 9.

је пришла сва ликујући, радосна, и све се променило”. И рекла је да се то догодило у дан и час када смо се ми молили. Замислите: умрла жена је, у истом том часу, то саопштила својој пријатељици! Тако су непојмиво повезане све те нити! И наш живот је повезан са Силуаном. О, каквога нам је Бог дао оца!

Све је тако живо. И премда и у овоме тренутку полагано умирем, не знам када ћу умрети, али већ сам изнемогао од живота. И, молим вас, иштем од вас да се молити да ми Господ пода кончину мирну, хришћанску и безболну. А тада ћу, можда, бити још повезанији са вама него што сам то сада.

У своје животу сам се удивљавао пред тиме што се вечни Бог оденуо у привремени облик битовања: говорим о Ваплоћењу Бога. Како је то уопште могуће? Али, то је чињеница и нико ју порећи не може. Молим вас, дакле, молити се за мене, а ја ћу се молити за вас, ако ми буде дато, зато што је спасење – ствар превелика! Размислите само: ако човек–личност обитава вечно са Богом, онда је то тако велико да, заиста, можемо само да дивимо Премудрости Божијој.

И нека вас чува Господ!

Појте Богу нашему, ѿјте,

*ѿјте Цару нашем, ѿјте!*⁹

9. Пс. 46, 7–8.

О НАЧЕЛИМА МОНАШКОГА ЖИВОТА¹

О виђењу истини тога критеријума.
 Познање се даје у јединству љубави.
 О њиховима Стараца Јосифа и Прејодобнога Силуана.
 О смиреностима у Божијем познању.
 “Почињемо од азбуке”.
 Идеја јединства Прејодобнога Силуана:
 како је вайлоћавајти у нашој “породици”.
 Како прихватајти начело живота и надахнуће.
 Будите “уметници”.
 Наш Бог је Живи, Ијасни Бог.

Као и увек преда мном је безмерни океан Бога Који нам се открива! Као и увек, Његов свет поимам сферично, јер у сфери, као и у кругу, нема почетка, нема краја: свака тачка је од истог значаја. Зато не очекујте од мене добро састављену реч. Данас ћу се потрудити да нађем начин да објасним неке практичке путеве монашкога живота.

Не желим да будем оригиналан. Желим да следујем примеру неоспорних Светитеља, представника нашега учења: *Ако, дакле, имате неку утеху у Христу, ако имате њојлину љубави, ако имате заједницу Духа, ако имате саосећање и самилости, ујојније моју радости, да исто мислите, да исту љубав имате, будите једнодушни, једномислени: ништа не чините из њкоса, није за њразну славу, него смирењем сатирајте један другога већим од себе. Не сатирајте се свако само за своје, него свако и за оно*

1. Бр. В-20 (23. јануар 1991.), по нумерацији М^П.

2. Филипљ. 2, 1-5.

*што је других. Зато нека је у вама исти мисао која је и у Христу Исусу.*² Ове речи Апостола Павла сам спреман данас да поновим од речи до речи. По томе ћете схватити да не дозвољавам себи ништа ново, нити екстравагантно. Мој метод је такав. У самом почетку мог светогорског монаштва обратио сам се једном пустињаку са молбом да ми каже нешто о молитви, и ево како сам писао о томе.

Тај подвижник, “препознавши у мојој молби жељу да нешто чујем о великој молитви, одговори: ‘Говорићемо о ономе што је у оквирима наше мере. Разговор о ономе што је изнад нас, може да се изметне у празнословље’. Ја сам се постидео од тих речи, али сам се, ипак, усудио да кажем: ‘Заиста, желим да сазнам о оном савршенијем, што ме надилази, што превасходи моју меру, али не зато што претендујем на оно што је изнад мене, већ зато што ми се чини неопходним да имам путеводну звезду да бих проверавао себе – да ли сам на истинитом путу. У древним временима, морепловци су се оријентисали по недостижно далекој звезди. Тако сам и ја желео да имам у духу виђење истинскога критеријума, макар и крајње узвишенога, да се не бих задовољио оним малим што сам до тога часа познао’. Тај свети човек се сагласио да је не само допустиво, него и обавезно тако мислити”.³

Ви знате какве су склоности човекове: тек што му се нешто открило, а он већ почиње да се горди, и он упркос свем свом незнању може да буде гордељивац. Тако, имајући пред собом начело незамисливо велико, шта год да будемо познали, ми ћемо се смиравати. И то је неопходно по првој заповести Христовој: *Блажени ништии духом.*⁴ У свом Завештању⁵ изабрао сам [да нагласим] оно што лично сматрам најузвишенијом, најтајанственијом, најусрднијом жељом Христовом. На Тајној Вечери Он је рекао: *Ово вам зајоведам, да волиће једни друге... По томе ће сви познаћи да сте ученици Моји, ако будете имали љу-*

3. Архимандрит Софроније Сахаров, *Видети Бога какав Он јесте*, стр. 61.

4. Мт. 5, 3.

5. Видети у овој књизи *Завештање*, стр. 273.

бави међу собом.⁶ У самом Завештању, наравно, само сам указао на оно најузвишеније, што по вери нашој може да буде са нама: јединство по обрасцу Свете Тројице. Господ нам ово није оставио у виду заповести. Међутим, оно што је Он изговорио у молитви Оцу пред саму Своју голготску смрт било је, како мислим, заиста, најкрајње и најузвишеније: *Да сви једно буду, као Ти, Оче, што си у Мени и Ја у Теби, иако да и они у Нама једно буду.*⁷ Али, знајући колико нам је, после пада Адамовог, недостижна ова највиша висота и пунота обожења, предложио сам вам то као критеријум да бисте могли да расуђујете где сте: да ли сте заиста постали ученици Христови или сте, пак, застали негде на средини пута.

Код нас је недавно био један старац, ученик знаменитог безмолвника Јосифа Светогорца. Замолио сам га да нам каже реч о узвишеној молитви и он нам је говорио о својим методама васпитања монаха – о дисциплини у молитвама, постовима, послушањима, о различитим подвизима и другим делањима монашким, која воде ка томе да се сваки монах претвори у молитву пред Богом. И то је велико дело. Међутим, када сам упитао пустињака, мислио сам на оно што мора да буде присутно у уму и у духу нашем као виђење крајњег циља.

Имајући искуство монашкога живота на Светој Гори, прошао сам ту школу онако како је о њој говорио тај старац. Па ипак, тек када сам се срео са оцем Силуаном, добио сам прави одговор на моје питање о савршеној молитви. Од оца Силуана сам чуо: “А ја желим само смирење Христово и да се молим за целога Адама као за себе самога”.⁸ Они који знају пут по стопама Христовим на Голготу, у стању су да процене ову реч. Ми, као синови Адамови, морамо у себи да носимо сазнање свечовчанско. Међутим, Адам је пао и ми смо постали неспособни да примамо тај високи живот – Божански и вечни, живот сагласан

6. Јн. 15, 17; Јн. 13, 35.

7. Јн. 17, 21.

8. Видети: Архимандрит Софроније Сахаров, *Прейдобрни Силуан Светогорац*, стр. 111.

ономе закону који видимо у Богу: “У превечноме Рођењу Сина Отац је Сину дао сву пуноту Свога Битија”.⁹

Оној драгој браћи и сестрама, које добисмо по дару Божијем, тек предстоји да достигну умно сагледање крајње тачке нашега пута. Зашто нам је неопходно виђење коначнога циља? Ако будемо имали ту “Поларну звезду”, ту недостижно далеку осовину света, знаћемо правац и знаћемо колико смо далеко од нашега циља. Тада ћемо избећи ону ружноту која погубљује многе велике људе: ма каква била наша познања, ма колико дубок био наш опит, никада се нећемо преузносити у мислима својим, никада нећемо падати у самозадовољство које је духовна парализа па, чак, и смрт.

Зашто журим да вам, [налазећи се] на корак од смрти, кажем ове речи? Живимо у великој епохи историје рода људског. Иако то не знамо у потпуности, али има много основа да мислимо да историји човековој на Земљи прети опасност краја. Такво есхатолошко расположење је, данас, својствено целом свету. Зато са вама, који сте примили образовање овога света, треба озбиљно да разговарам о овоме путу. Наш пут је, са једне стране, оно крајње и највише виђење: “Да будемо једно, као што су [једно] Отац и Син”, а са друге, познање наше крајње немоћи, јер не можемо да испунимо, чак, ни мале заповести Христове. Како, онда, да се усудимо да говоримо тој висоти? Лично стојим пред оваквом појавом: иако је то виђење безмерно узвишено и премда далеко превасходи сваку моју мисао, оно је за мене свагда било начело смирења и све време је рађало у мени осећање моје ништавности. Са друге стране, ми не можемо да одустанемо од вере у то да ће нам Бог, створивши нас по Својем образу ради пунога уподобљења Њему, дати то уподобљење.

Сâм телесни живот долази од Творца нашега, а тим више извечни живот Божанства исходи искључиво од Творца¹⁰, и ми

9. Упоредити: Кол. 1, 19. Видети: Архимандрит Софроније Сахаров, *Вигешти Бога какав Он јесте*, стр. 83.

10. Упоредити: Јн. 10, 28; 14, 6.

ништа не можемо сами чинити.¹¹ Отуда, дакле, произлази да у монаштву започињемо од азбуке, као што се то обично чини у школском образовању у читавоме свету. Ми крећемо од подвига, врло једноставних по своме карактеру: од послушања (одсецања своје индивидуалне воље, која није кадра да заима карактер потока вечнога живота у нама), од молитве (као јединственога, најбољег пута сједињења са Богом), као и од других – уздржања, поста, бдења и томе слично. Све је то усмерено на победу над греховним страстима које су наслеђе Адамово, као и да би нас учинило способнима да примимо живот од Самога Бога. Према томе, знајући која је најкрајња висота, нећемо никада забравити да смо тек у почетној школи. И када будемо испуњавали сва та монашка правила и када се будемо трудили да тај опит спроведемо у наш живот, у наше срце – да волимо, макар, своју [монашку] “породицу” као свој сопствени живот – то ће у нама саздати настројење за примање бескрајне благодати Божије.

Откуда ми таква мисао? Од онога источника кога сви знате: од Преподобнога Силуана. У књизи* описујем живот полуписменог човека–војника Силуана, у коме је Господ препознао онога коме може да преда то Своје “најкрајње”. И у оном тренутку када се Силуану открила Вечност, њему је било предато необично узвишено стање духа. Он је почео да се моли за целога Адама као за самога себе. Сви ми смо ћелије великога тела целога рода људског. Кроз нас струји козмички и, чак, надкозмички Божански живот. И ми морамо да се припремимо да ово примимо, јер ћемо тада, макар делимично, постати слични Адаму пре Пада, и почећемо да носимо у себи сав род људски, целога Адама, као оно што је једно, а што је створио Бог.

Сада бих желео да вам говорим о нечем много “скромнијем”. Ако нам је недоступно или ако нам није дато оно што је примио Силуан, наш најприснији отац, шта да радимо? И од-

11. Упоредити: Јн. 15, 5.

* Старац Софроније овде мисли на књигу “Преподобни Силуан Светогорац”.

лучио сам да вам предложим наш “породични” живот. Нас је мало: двадесетак и нешто људи. Знајући да сви имамо један исти циљ, покушајмо сви да познамо наш живот као једну породицу једнога човека. Господ је говорио Оцу у Својој последњој молитви: “Да сви буду једно, као Ми”.¹² И то јесте стање наше: да доживљавамо нашу породицу тако да свако буде наш брат и тада ћемо осетити себе у Богу на такав начин да је све и сва за свакога од вас. И као што у Светој Тројици нема ни већег, ни мањег, тако мора да буде и са нама.

Можда је овде прикладно да се послужим психолошким примером да бих објаснио шта желим да кажем – примером мајке. Мајка воли своју децу и ради за њих као робиња. И према њен опит живота надилази опит њене деце, она их ни на који начин не понижава. Ако деца превасходе мајку по својим даровима, она то њихово превасхођење осећа као своје сопствено имање и срећу. Тако и ми морамо да поступамо према нашој браћи.

Неопходно је да сви установимо за себе правило таквога живљења. Када примамо било кога да буде члан братства, ми на себе примамо дужност да се током целог његовога живота бринемо о њему, до смрти. То није – “сад узми, а после одбаци”. Не! То је чин којим ми постајемо рођаци, чланови једне исте породице. То се у изразитој мери остварује у молитви: свакога за цело братство и целог братства за свакога. Зашто сам ја благодаран Богу, када у овом манастиру видим вас који сте различитих националности и background-ова?¹³ Зато што је то у складу са мојом идејом: “Како да волим целог Адама? А ево како: бавићу се малим делом – волећу те људе, тих двадесет и нешто људи, као своју браћу и сестре”.

То што сам вам предложио у свом Завештању било је врло укратко [исказано]. Сада ћу то да објасним да бисте, сећајући се

12. Видети: Јн. 17, 21.

13. Background – на енглеском: “средина у којој се човек родио и одрастао”, шире схваћено – “порекло”.

оног најузвишенијег виђења нашег циља, сачували смирење, и ако не и љубав, онда макар добросрдачност према свакоме ко нам дође. Тада ће наш подвиг бити заиста разуман и користан. Иска-зао сам вам своју мисао онако како се она излива у речи које су свагда различите...

Рећи ћу вам сада оно што се, свагда, устручавам да говорим: читајте књигу о Старцу [Силуану] и његове записе! Читајте, чак, и оно што сам написао у другој књизи! Заморно је то зато што свагда надилази наш ум, као када читате вишу математику, а не знате, чак, ни средњу. Ипак, читајте! Тако ће, постепено, извесни изрази који се тичу самога начела нашега живота ући у наше сазнање, као што језик мајке улази у сазнање детета, постајући његов сопствени језик. Свето Писмо Новог Завета нам је дао Сâм Христос, али оно постаје наш језик, наше мишљење. Зато и можемо да кажемо да ћемо – ако будемо мислили као што мисли Христос у Евангелију,¹⁴ формулишући Своје заповести – задобити познање кроз општење у мудрости тих заповести са премудрошћу Самога Бога.

Шта је врло важно за нас? У књизи сам написао да ми је Господ, добри Отац, открио Сина Свога и да сам Га заволео свим својим бићем.¹⁵ И та љубав се претворила у *надахнуће* које ме не напушта (чак ни у мојој слабости и болести). Како бих желео да сви ви примите то надахнуће! Када се ученици дохвате књиге која није за њихов узраст, они се врло брзо замарају и одустају. Тако ћете и ви одустајати. Међутим, продужавајте! И усвајајте то кроз понављање и умножавање опита свакодневнога живота. При том је важно да, у нашем животу, не смемо да журимо. Бог дејствује на нас на различите начине. Најређа врста подвижника јесу они којима Бог од самога почетка открива савршенство. Тада се свеколики живот њихов претвара у тешко мучеништво. Човек који је искусио љубав

14. Видети: Филипп. 2, 5; 1. Кор. 2, 16.

15. Видети: Архимандрит Софроније Сахаров, *Видејти Бога какав Он јесте*, стр. 45.

Божију неизбежно ће и тешко страдавати у овом свету где царују мржња, братоубиство, егоизам и тежња за уништењем брата свога да би се масније ждрало. Све те наше ствари којима, нажалост, многи људи из незнања живе, причињавају нам страдања. Али, не бежите од тих страдања.

Они међу вама који су се припремали да постану музичари знају да уметност захтева целога човека. Када сам био сликар, ако бих спавао без снова, ујутру нисам знао шта да радим: јер сам увек морао да наставим да сликам и у време сна. И када сам ноћу у сну настављао да радим, ујутру сам устајао и кретао, пун нове снаге, да сликам оно што сам морао. Зато сам много пута говорио о томе да је добро бити уметник¹⁶ по карактеру, да би наш живот свагда био надахнут: можемо и да страдамо, и тада понестаје снаге, али надахнуће је ту негде као некакав поток енергије који непрестано тече. И тада наш живот не зна за униције. Тако и сви ви будите уметници свога живота и чувајте надахнуће, зато што ничега бољега у свецелом битију нема од Христа и Његовога учења! Све остало чиме се горди род људски, бледи у поређењу са оним што нам је дао Христос. Он је говорио Својим ученицима: *Благо очима које виде оно што ви видите. Јер вам кажем да су многи пророци и цареви желели видети оно што ви видите, и не видеше; и чути оно што ви чујете, и не чуше.*¹⁷ Ја, који сам сада већ “развалина”, никада нисам био богат човек – већ бедник, грешна земља – али Бог је, ипак, благоизволео да ми пода место крај ногу великога Силуана. И то што говорим, иако се некако претворило и у моје познање (и представља, на неки начин, “моје познање”), ипак, исходи из његовога опита...

Да бисте лакше схватили моје речи о личносној, ипостасној Вечности, читајте мој чланак о начелу личности у Битију Божанскоме и у битију човечанском.¹⁸ Личност или, још боље на

16. Отац Софронije у употребљава реч “артист” у енглеском значењу те речи “стваралац, уметник”.

17. Лк. 10, 23–24.

18. Видети: Архимандрит Софронije Сахаров, *Видети Бога какав Он јесте*, стр. 180–214.

грчком, “ипостас”, носи у себи свецело битије. И да бих ово изразио, то сам назвао “ипостасним стањем” по образу Ипостаси Јединороднога Сина Божијега. И када се будете срили са тим појмовима, знајте да се ради о томе. Постоји израз “Бог Живи” – то је Бог личосни, ипостасни. Код многих философа, Божанство се претвара у нешто што се може искључиво мислити, али што не постоји стварно, а Бог је рекао Мојсеју: “Битије то сам Ја. Ти желиш да знаш шта је то битије? То сам Ја и осим Мене ништа не битије. Ја створих све”. И то је Бог Живи, Бог љубави, а не апстрактно божанство које иде “даље” од ипостасног начела и које је “бог философа”. А ми ћемо служити Богу Живоме, док и сами не будемо постали ипостас, личност, лице, као што је то и Христос. И вечни живот је обећан управо тој личности, тој ипостаси.²⁰

Нека вас чува Бог!

19. Видети: 2. Мојс. 3, 14.

20. Упоредити: Јн. 14, 19.

О УСТРОЈСТВУ МАНАСТИРСКОГ ЖИВОТА
ПО НАЧЕЛУ ЛИЧНОСТИ¹

Манастирски устав и личности.

Молитва у цркви, у келији и за свети.

О живљењу са људима.

О свакодневној борби против греха на путу ка спасењу.

*О неизбежности тврдења. Христов пример:
како видети коначни циљ. Наша “породица” је од Бога.*

*Прејодобни Силуан и Светишељи су тамо
где је и Христос.*

Ако се беседа чита из бележака, она губи свој живот. А будући да говорим без бележака, потрпите моје недостатке, јер сада преда мном стоје две теме, необично тешке и врло важне за сав живот нашега братства.

И раније и сада, неретко, чујем извесна указивања од стране браће и сестара на недостатке у нашем [манастирском] устројству. И ја бих желео да вам објасним једно од најважнијих питања: у основи свакога устројства лежи одређена идеја. Мени је запало да [неко време] поживим на Светој Гори, испуњавајући столећима установљену дисциплину. И треба да кажем да се ја, са дубоким трепетним поштовањем, односим према предању Свете Горе. Међутим, ако је важно предање Свете Горе, онда се може рећи и то да је Закон Мојсејев, ипак, био од већега значаја од дисциплине монашкога живота, чак, и оне на Светој Гори. А о Закону Мојсејевом, опет, Апостол Павле говори да никакав закон не доводи до савршенства.² Закони, устави, правила могу да

1. Бр. В–22 (1. фебруар 1991.), по нумерацији М^П.

2. Видети: Римљ. 3, 20; Упоредити: Гал. 3, 11.

помогну у почетку, али они, потом, коче напредовање. Сваки закон има своје границе. А задатак који стоји пред човеком, који је по образу Божијем, превасходи све границе.

Сећам се да сам пре тридесет година боравио у једном манастиру крај Оксфорда, и тамо су ме духовник и игуманија упитали о устројству нашега манастира. Ја сам им рекао да оно најтеже у устројству живота монашкога општежића јесте у томе да се одржи јединство дисциплине и да се, истовремено, остави слобода за пројављивање личнога карактера свакога од браће. Говорим о тој личности, зато што ми је Бог дао да на свом путу сретнем Блаженога и Светога оца Силуана, чији је живот превасходио законе и предање Свете Горе. Према томе, сећајући се Апостола Павла, који је генијално појмио да је немогуће дух човеков оковати било којим писаним законом, и, са друге стране, примера Преподобнога Силуана кога ми је Бог дао да гледам осам година (кроз честе контакте и разговоре са њим који су у мене утиснули тај печат), нисам се бринуо око типика при устројству нашега живота. Постоји одређени минимум: на пример, потребно је молити се у једно исто време, добро је у једно и исто време и јести, исто важи и за рад. У противном – доћи ће до потпуног распада, будући да је, уопште узевши, врло тешко организовати физиолошки живот човеков.

Одлучио сам да пођем од опита наших великих отаца, [који гласи] да су два часа пажљиве молитве – мера савршених. Зато сам и предложио браћи да се два пута дневно молимо два часа дневно таквом молитвом. Нисам, наравно, уопште ни за тренутак помислио да је свако од нас способан да се током читава та два часа моли умом тако да се ум ни за тренутак не одвоји од сећања на присуство Божије. И премда је правило које сам предложио – два часа умне молитве – било установљено у спољашњем смислу, нисам очекивао да ће оно у потпуности бити и испуњавано. Међутим, надам се да ћете сви ви, моја браћо и сестре, постепено заиста достићи ту савршену меру, која је могућа за човека. Осим та четири часа умне молитве, свако од вас, по мери својих снага, може и мора да се моли насамо у келији. И осим тога: свако делање током дана треба да буде пропраћено мишљу о Богу.

То није савршени, већ свети облик свакодневнога живота: када се за сваки труд измољава благослов Божији. Сваки поступак треба да буде праћен молитвом. Пример: излазећи из келије, може се, отварајући врата, рећи: “Покајања двери отвори ми, Животодавче. Јутрењује дух мој к храму светоме Твоме”. И, на тај начин, тај једноставни излазак, обични поступак бива пун сећања на Бога. Тако можемо да усавршавамо свеколики наш живот. Када устајемо са постеље на молитву после кратког монашког предаха, можемо да се помолимо: “Госпode, подигни ме, ленивога, са постеље и од сна мојега. И подај ми снаге да проведем дан у сећању на Тебе”, и тако даље.

Како год да устројимо нашу молитву, када је реч о заједничком живљењу људи који се, неизбежно, међусобно разликују, свагда ће бити извесних непријатности за једног, или за другог, или за обојицу. Свагда ће бити извесних трвења. Али, поуку о томе како можемо да одклонимо тај недостатак налазимо у записима Старца Силуана:

“Сви хоће да имају мир, али не знају како да дођу до њега. Пајсије Велики се разгневио и молио Господа да га избави од гневности. Господ му се јавио и рекао: ‘Пајсије, ако хоћеш да се не гневиш, немој ништа желети, никога не осуђуј и не мрзи, и нећеш се више гневити’. Тако ће сваки човек, ако одсече своју вољу пред Богом и људима, свагда бити миран у души, а ко воли вољу своју, тај никада неће бити миран.

Душа, која се предала вољи Божијој, лако подноси сваку жалост и сваку болест, зато што се и у болести она моли и сазрцава Бога: “Госпode, Ти видиш моју болест. Ти знаш да сам ја грешан и немоћан, помози ми да трпим и благодарим Твојој доброти’. Господ ће олакшати болест, и душа ће осетити Божију помоћ и биће весела пред Богом и благодарна.

Ако те снађе некаква невоља, мисли овако: ‘Господ види моје срце, и ако је Њему угодно, биће добро и мени и другима”, и тако ће душа твоја свагда обитавати у миру. А ако човек почне да ропће – “зашто је то тако, зашто није другачије”, никада неће бити мира у души његовој, чак и ако он буде постио и много се молио.

Апостоли су били веома предани вољи Божијој; тиме се чува мир. Исто тако су и сви Свети велики људи трпели све жалости, предајући се вољи Божијој.

Господ нас воли, и зато ми и можемо да се ничега не бојимо, осим греха, зато што се због греха губи благодат, а без благодати Божије непријатељ витла душу, као што ветар носи суви лист и дим.

Треба се чврсто сећати да су сами непријатељи пали због гордости и свагда покушавају да нас навуку на тај исти пут, и они су многе прелестили. Господ је рекао: 'Научите се од Мене кротости и смирењу, и наћи ћете мир душама Вашим'.³

О, милостиви Господе, даруј нам мир Твој, као што си дао мир Светим Апостолима: *Мир Свој дајем вам*.⁴

Господе, дај и нама да се насладошћујемо миром Твојим. Свети Апостоли су примили мир Твој, и излили га на читав свет, и, спасавајући народ, нису губили мир, и он се у њима није умањивао.

Слава Господу и Његовом милосрђу што нас много воли и даје нам мир Свој и благодат Светога Духа.

Како сачувати мир душевни усред саблазни наших дана?

Судећи по Светом Писму и по карактеру данашњих људи, ми живимо у последња времена, али, ипак, треба сачувати мир душевни без кога је немогуће спасити се, како је рекао велики молитвеник руске земље Преподобни Серафим. За време живота Преподобнога Серафима, Господ је, због његових молитава, чувао Русију, а после њега је био други стуб који се уздигао од земље до Неба, отац Јован Кронштадски. На њему ћемо се задржати, он је наш савременик, и ми смо га видели како се моли, а друге нисмо видели.

Сећамо се, како су му, после Литургије, довели коње (кочије) и он је кренуо да седне, народ се тискао око њега, тражећи благослов, и у таквој гужви његова душа је непрестано

3. Видети: Мт. 11, 29.

4. Јн. 14, 6.

пребивала у Богу, и у таквом мноштву људи он се није расејавао и није губио душевни мир. Какоје он то достигао? Ево нашега одговора.

Он је то достигао и није се расејавао зато што је волео људе и није престајао да се за њих моли Богу:

‘Господе, даруј мир Твој људима Твојим.

Господе, даруј слугама Твојим Духа Твога Светога да би Он згревао срца њихова љубављу Твојом и да би их научио свакој истини и добру.

Господе, желим да мир Твој буде у свим људима Твојим, Које си заволео до краја и дао им Сина Твога Јединороднога да спаси свет.

Господе, даруј им благодат Твоју, да би у миру и љубави познали Тебе, и да би [Те] заволели, и да би рекли попут Апостола на Тавору: ‘Добро нам је овде бити са Тобом’.⁵

Молећи се непрестано за људе на овај начин, он је сачувао мир душевни, а ми га губимо, зато што у нама нема љубави према људима. Свети Апостоли и сви Свети су желели људима спасење и, пребивајући међу људима, огњено су се молили за њих. Дух Свети им је давао силу да воле људе. И ми нећемо моћи да имамо мир, ако не будемо волели брата.

Нека свако поразмисли о овоме.

Слава Господу што нас није оставио сироте, већ нам је на земљи дао Духа Светога. Дух Свети учи душу неизрецивој љубави према људима и сажалењу према свима заблуделима. Господ се сажалио на заблуделе и послао Сина Свога Јединороднога да их спаси. И Дух Свети (нас) учи истом сажалењу према заблуделима који ће отићи у ад. А онај ко није стекао Духа Светога, тај не жели да се моли за непријатеље.

Преподобни Пајсије Велики се молио за свога ученика који се одрекао Христа и, док се молио, јавимо му се Господ и рекао: ‘Пајсије, за кога се то молиш, па он се одрекао Мене?’, али Преподобни је наставио да жали свога уче-

5. Видети: Мт. 17, 4.

ника, и тада му је Господ рекао: ‘Пајсије, ти си се у љубави уподобио Мени’.”⁶

И даље наш Блажени отац говори о томе да треба волети и жалити непријатеље, и молити се за читав свет, за целога Адама. Управо то и јесте оно о чему желим да вам говорим пре него што се окончају моји дани. То је оно о чему пишем неспретним речима у вези са начелом личности у човеку. То је оно о чему су ме питали у оном манастиру крај Оксфорда: како спојити дисциплину монашкога живота, целодневни труд, послушање и све друге потребе?

Пример који ми је дао Господ да гледам својим очима – човека који је достигао ову меру⁷, стоји преда мном свагда као циљ за све нас и за свакога од нас. Али, пут ка томе иде кроз дуготрпну и упорну борбу против сваке пројаве греха у нама. У нашем молитвеном правилу ми неколико пута [током дана] на богослужењу у цркви чујемо речи: “Удостој нас, Господе, да дан овај, или вече ово, или ноћ ову без греха проживимо”. Све наше старање, дакле, треба да буде о томе да што мање могуће грешимо. Ма како ми живели, у нама остаје некаква сенка несавршености. Но, ипак, живљење у таквом старању нас припрема за примање благодати од Бога, онда када човек почне да се моли за сав род људски као за себе самога. И то је мера Божанскога савршенства. Ми то видимо у белешкама оца Силуана. Треба устројити живот тако да се обезбеди духовно напредовање све док од Бога не дође потврда као сведочанство Духа о нашем спасењу.

Према томе, када запазите извесне недостатке у устројству нашега [манастирскога] живота, немојте мислити да игуман или духовници манастирски то не знају. Они знају, али, при устројству заједничкога живота, немогуће је избећи сва та трвења. Међутим, шта треба чинити да би се, ипак, умањила та трвења? Ево шта: треба затворити очи за све незграпности и теш-

6. Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светогорац*, стр. 132–133.

7. Мисли се на Преп. Силуана Светогорца.

коће свакодневнога живота, и дан и ноћ размишљати о нашем коначном циљу – о спасењу. Све време ћемо, дакле, имати пред собом Лик Христа Који усходи на Голготу да би раскинуо окове проклетства коме је род људски био подвргнут због греха Адамовог.

Наравно, све ово превасходи нашу снагу, али ако сам већ себи допустио да данас, као и других дана, говорим о томе, шта је, онда, то што ме нагони да то чиним? Не будите строги према мени, али ја свагда и у свему желим да имам “пример” у нашем Господу и Богу Исусу Христу. У Евангелију по Марку говори се о случају када је неки отац довео Апостолима сина свога – ђавоиманог дечака. Међутим, Апостоли нису могли да му помогну, и ђавоимано дете је остало болесно као што је то било и пре тога. Тада се отац усудио да се обрати Самоме Христу и рекао Му: “Ево моје несреће, син ми је болестан. Исцели га Ти. Довео сам га к Твојим ученицима, али они нису могли да га излече”. И Господ тада каже: *О роде неверни, докле ћу са вама биџи? Докле ћу вас шрпеџи?*⁸ И из тих речи је очигледно да се Бог Господ ожалостио због тога што Његови ученици нису могли да изврше то дело. Он је [већ] хитао ка Голготи и зато говори: “Докле ћу још бити са вама? Морам да извршим много важније дело”. Зато нека свако од нас буде свестан да пред нама стоји много важније дело од свих тих трица свакодневнога живота. И то је један од начина борбе за савршенство.

Свакога дана, сваке ноћи, на сваком богослужењу у храму понављајте молитву вашу за све и за свакога од чланова нашега братства. И тада ће ваш дух да узраста и сви ми ћемо да живимо као једна братска и сестринска породица. Уместо писанога устава неопходно је да се наше срце рашири до оних граница када ћемо почети да се старамо о свакоме од наше браће и сестара. Нама самима је немогуће да приђемо Богу, али Бог може да дође к нама, када се за то припремимо у овим малим манастирским размерама. Ми, грешни и унакажени, лежимо на

8. Мк. 9, 17–19.

земљи, али Он може да се спусти до нас и да нас освешта. Уподобити се Христу у свему: у мишљењу, у реаговању, у понашању – то је савршенство за човека. Ако се Син Очев ваплотио, јасно је да живот Христов, сав облик Његов јесте откривење за нас о превечној замисли Бога о нама. И тада ће се наш живот преиспунити смислом и благословом Божијим.

Наша беседа се приближава крају, али надам се да ћете пазити на ову реч, зато што се сабрасмо овде из различитих земаља света и сви на различит начин поимамо живот. А како да се, пошавши из нашега огреховљенога стања, вратимо Христу? Рећи ћу вам: свако од нас мора да носи мисао да наша породица није случајно сабрање, већ да нам је она дата од Бога. И ту породицу ми морамо да заволимо. Сви ми се већ толико година причешћујемо из једне Чаше, молимо се једним истим речима, имајући пред собом Лик Христов и заповести Његове! Наравно, морамо да се усавршавамо да бисмо достигли (страшно ми је о томе и да говорим!) *до стања које видимо код Силуана!*

И благодарите Богу што нам је Господ дао таквога великога оца. Читајте што чешће његове речи! Сећам се да сам добио неколико писама са Свете Горе Атонске и са других места од људи који су ми писали да за њих књига Старца Силуана стоји раме уз раме са Евангелијем, и да је читају сваки дан. Ти људи су [поред Евангелија] имали само белешке Старчеве и по њима су живели, а ми, данас, имамо његову икону на иконостасу поред Христове, по речи Господњој: *Где сам Ја, тамо ће и слуга Мој бити.*⁹ И ево их, на иконостасу и на фрескама – Бог и сви они који су Му се уподобили: и Мајка Његова Света, и Крститељ, и Апостоли, и сви наши Оци...

Ето вам моје незграпне речи, е да бисмо обитавали заједно и живели једном идејом.

И нека вас благослови Господ!

9. Јн. 12, 26.

КАКО ЖИВЕТИ ТОКОМ ВЕЛИКОГ ПОСТА¹

Како њроживеџи Постџ у виђењу коначнога циља.

О голгоџској џобеди Христџовој.

О великојосним бођослужбеним џекстџовима.

*О живом Предању Цркве. О различитџој мери
уздрђљивостџи код свакога човека.*

*Радостџ се кратџко задрђава. О неким џодробностџима
Постџа. О Недељи џрашџања. Како џобеђиваџи искушења.
Дрво џознања и џоделе међу џудима. Умањитџи себе је велико
џред Бођом, јер се џиме џривлачи благодатџ.*

*Аџокалиџџичка настџројења. Јединстџво у Биџију
као обожење. О молитџви Преџодобнођ Исаака Сиријскођ.*

Данас и јуче пробада ме срце, пробада на неки чудан начин... Молио сам се Богу: “Не сада. Дај ми да завршим дело живота мога”. И, ево, на завршетку дела мога живота, започињем разговор са вама о томе како треба живети током Поста.

Говорио сам вам већ о мом методу који вам саветујем да усвојите. То је следећи метод: треба појмити наш коначни циљ и ка њему ићи, почевши од азбуке. Што се тиче Поста, себи треба поставити исто то начело, али у умањеним размерама. Треба схватити да су нам педесет дана Поста дати да се припремимо за познање [тајне] Васкрсења из мртвих. И ми ћемо наше виђење да саздамо овако: сада започиње *џодвиђ*. Наше надахнуће се умножава мишљу да ће стотине милиона џуди-Хришћана постити овај Пост. Пут ка Васкрсењу за Самога Ва-

1. Бр. В–25 (11. фебруар 1991.), по нумерацији М^П.

2. Видети: Јн. 4, 34; 17, 4.

плоћенога Бога ишао је кроз страдање. Тајну страдања ћемо појмити тек на крају. У почетку ми то примамо као предуслов нашега узрастања у Богу, као предуслов нашега [духовнога] развоја за познање Логоса Божијег и за усвајање путева Његових кроз делатни живот.

Ми ћемо, дакле, себи, током Великог Поста, представити такву слику и видећемо да је један Човек на Земљи одлучио, у Самом Себи, да пође на Голготу и раскине гвоздени обруч проклетства због Адамовог греха, да претрпи апсолутно све, [Човек] Кога нико на читавој земљи није схватио, Кога нико није, заиста, прихватио. И када је завршио то ”дело”², Он је рекао: *Не бојше се, јер победих свети.*³

“Кроз једнога човека, уђе грех у свети”⁴ – говори Апостол Павле – и кроз једнога Човека дође спасење. Ако пред нама буде стајао такав циљ, ми ћемо прихватити Велики Пост као свети период у животу читаве [црквене] године. И када са радошћу будемо носили телесни подвиг уздржања од хране, то нам неће нашкодити, већ ће нам помоћи на свим плановима: и на духовном, и на физичком.

Истина, ја сада у старости могу да кажем да је од мене узета та сладост Великога Поста. На Светој Гори, живећи у манастиру, који је био најсиромашнији и најтежи у смислу поста, подносио сам Велики Пост са радошћу и лако. Сада то не могу да чиним. Лишен сам тог благослова и те среће.

У генијалном устројству годишњега богослужбенога круга, Велики Пост заузима најизузетније место. Службе Великога Поста, у које – у значајној мери – улазе текстови из Старога Завета, јесу учење које је, често, изражено са изузетно снажним поетским даром.

Као пример навешћу ирмос канона који ће се појати [у Великому Посту]: *Помоћник и Покровишњел би ми на спасење, овај Бог мој, и прославићу Га, Бога Оца мојега и усхвалићу Га, јер се*

3. Јн. 16, 33.

4. Римљ. 5, 12.

славно прослави. Ово су надахнуте речи које у себи садрже велики смисао, оно што називамо Предањем.

Живо Предање се, пре свега, преноси у духу живота. Догматичко учење долази касније. У почетку срце воли Господа и иде за Њим, *где год Он да пође*.⁵ А потом се, постепено, додаје и неупоредиво насладошћење поимањем [Божијих] начина за спасење овога света... Понављаћу вам ово, дакле, све док се у наше срце и наш ум не буде укоренила свест да тај пут јесте пут спасења.

И премда то јесте тако, у наше време, нажалост, издржљивост нашег организма, од детињства потресаног на плану нервног система, страшно се умањила. У претходна времена било је много подвижника који су без хране могли да проводе недеље и месеце подражавајући уздржању Христовом, Његовome четрдесетодневномe посту у пустињи пред излазак на проповед.⁶ Сада је то сразмерно ретка појава међу подвижницима. Запажам, притом, са болом у срцу једну сасвим жалосну појаву: људи су из медицинских разлога способни да држе пост, али Бога ради то никако не иде, зато што постоји извештан дух који омета свако дело у следовању Христу.

У претходним годинама у нашем манастиру, они који су то могли, уздржавали су се до петка или, чак, до суботе. Али, то није важило за све. Првога дана уопште нема никаквог куваног јела. Од другогa дана почиње да се кува чај. Неки три дана нису ништа јели. Неки, пак, само два. Ту је, притом, и једна чудна појава: првих дана врло тешко иде. Другогa дана, у уторак, човеку почиње да се врти у глави. После тога, у среду, може се прекинути и ублажити пост организма ради. Но, они који су болесни не треба да посте, чак, ни један дан због своје болести.

На Светој Гори први дан Пост је за многе био тежак, зато што је тамо било снажних сељака. Услед лучења жлезди за варење, долазило је до оштећења самог желуца, будући да он није имао шта да вари. У таквим случајевима било је потребно да и у

5. Откр. 14, 4.

6. Видети: Мт. 4, 2.

понедељак поједу понешто да не би нарушили здравље. Нећу сада набрајати све могуће органске варијације, тј. шта је коме неопходно и шта је коме могуће. И ми се држимо таквога метода: није обавезно потпуно уздржање током целе [прве] недеље; није обавезно, чак, ни до среде, до прве Литургије Претходноосвештаних Дарова; није обавезно, чак, ни првога дана провести сасвим без хране. Нека свако изабере по својој снази. Нека свако добровољно крене у тај подвиг који се пред нама открива. И тако ће бити у стању да прође кроз Пост а да притом не промаши стварни циљ поста: да се, у нашем трулежном телу, сретне са благодаћу Васкрсења.

Сваке године ће вам бити дато да проживљавате парадоксалну ствар: [Велики] Пост – са свим подвизима плача, покајања, бдења и томе слично – ми можемо да издржимо током педесет дана. А Пасху – радост пасхалну – можемо да проживљавамо врло кратко, и, потом, више немамо снаге за радост! Чинило би се да је природно обрнуто: у Посту – скрушеност, а потом – усхићена радост Васкрсења која је оживљује човека!

Нећу вам, дакле, говорити о подробностима устројства Поста. Код Отаца Цркве записана су извесна карактеристична упутства о томе како се треба подвизавати током Поста. Но, суочавајући се са чињеницом да је то тешко, ми ћемо поступати овако: током прве, четврте и седме седмице Поста практиковаћемо веће уздржање, него у остале седмице. А будући да неактивност може да нашкоди нашем телу, црквена пракса препоручују земне поклоне. Такве поклоне човек треба да чини дању и ноћу, да би тело обитавало у покрету и напетости. У противном, одсуство кретања за младо тело бива и непоносиво и штетно. Зато се у Цркви читају молитве са земним поклонима. То је, са једне стране, израз нашега смирења у покајничкој молитви, а са друге ти физички покрети су неопходни у одсуству рада.

Апостол Павле говори: “Ко не ради, нека не једе”.⁷ А у писму егзарху Митрополиту Николају једном приликом сам на-

7. Упоредити: 2. Сол. 3, 10; и: 1. Тим. 5, 18: *Радник је достојан своје плаће.*

писао: “...А ми смо, као и све друго, то променили у: ко не једе, тај и не ради”. Када ти не дају храну, немој ни да радиш! Нама је Бог дао нарочиту привилегију: слободни смо да себи одредимо сопствене услове. Ми немамо раскошно уређене конаке. Код нас, заиста, нема места за удобни живот. Али, ипак, ако будемо испуњавали заповести Христове, благодат нас неће оставити. А када нас благодат не оставља, онда молитва напредује у свим условима: и у труду–раду, и насамо у келији, и у храму. Казах вам, дакле, тек неколико речи о предстојећем Великом Посту.

Вратићу се поново на исто, да би се оно што сматрам начелно неопходним што дубље урезало у ваше сазнање: треба да имамо коначни циљ и ка њему да стремимо. Тада ће трице нашега свакодневнога живота пролазити [крај нас], не потресајући нарочито ни наш организам, ни нашу психу. И ми морамо да се сећамо циља и смисла нашег обитавања овде, не само током Поста, већ и после њега, и свагда, свакога дана.

Сабрали смо се заједно да бисмо, у једноме духу љубави према Христу, у стопу ишли за Њим, подржавајући једни друге. Сећајте се да је у Евангелију записано: *А кад узлажаху њушем у Јерусалим, Исус иђаше испред њих, а они [ученици] се чуђаху, и за Њим иђаху са сирахом.*⁸ Тако ћемо и ми, током читавог овог Великог Поста, са страхом ићи за Христом, да би, потом, појање “Христос васкрсе!” почело да бризга као “преобиље живота” у нама. Врло је добар обичај да се увече на Недељу Праштања поје пасхално славословље.

О Недељи Праштања треба рећи неколико речи. Тај дан, у који искрено тражимо једни од других опроштај, има изузетну важност. Када обе стране дају тај опроштај, душа се осећа слободном и пуном мира. И тај предуслов слободе и мира веома олакшава Пост... И зато треба да се припремите за тај дан, да бисте из срца и ума избацили сваку сенку љутње на брата...

8. Мк. 10, 32.

9. Видети: Јн. 10, 10.

На самом почетку Поста поје се о Адаму, изгнаноме из Раја, и то има свој [дубоки] смисао. У историјском поретку гледано, касније ће се [током Поста] говорити о грехопадку Адамовом и одлуци Христовој да разруши то проклетство. У том генијалном поретку свецелого годишњег круга богослужења – у том збиру богословља, молитава и учења (што књиге Великога Поста и јесу) – записано је свеколико Предање, али је свему дат облик молитве, тако да богословље постаје садржај свих молитава наших...

Опростите ми што говорим о подробностима нашега живота. О главном циљу сам вам говорио у своме Завештању. И молим вас да заборавите на моју ништавност и да чувате ово Завештање. Рекао сам тамо да то није лако. Међутим, ми ћемо сваки пут у одређене дане, као и у долазећу Недељу Праштања, савршавати тај подвиг и заборављати све ране које су нам нанесене у животу! И када будемо од срца опростили нашој браћи за све што се накупило у свакодневици пуној напора и неспоразума, тескобе и лишности, све то ће бити избрисано и наш дух ће се ослободити и задобити слободу човека коме је опроштено, који је избављен од свих последица греха и који је надахнут новом надом.

Не треба се чудити што у животу, а нарочито током Поста, долази до неспоразума. Али, треба да се научимо да превладавамо те тешкоће да бисмо испуњавали Закон Христа Који је казао: *Прашћайте ако шта имате против кога; да и Отац ваш Који је на Небесима оћросији вама сагрешења ваша.*¹⁰ Опраштајући грехе нашем брату или нашој сестри, ми, самим тим, улазимо у процес спасења целог рода људскога. Сваки пут када се јави неко искушење или тешкоћа (јер немогуће је избећи тревња [до којих долази] услед ограничености нашега тела), треба то непрестано превладавати и у томе ће се пројавити мудрост.

Ево једне могуће мисли: *А од Дрвешта познања добра и зла не једи*¹¹ зато што то повлачи за собом раздељење свих људи. Пр-

10. Мк. 11, 25.

11. 1. Мојс. 2, 17.

ви страшни грех – Каиново убиство Авеља¹² – збио се на самом почетку живота рода људског. Силуан, наш блажени заштитник, говори да је све управо “тако почело”. И Адам је плакао због тога што ће свеколики род људски живети у раздорима, ратовима, узајамним убијањима, узајамним угњетавањима и томе слично – што ће сви устати против закона љубави.¹³

Какву припрему нам Старац Силуан предлаже за примање Пасхе? Што је силнији Дух у нама, тим лакше заборављамо сваку рану и праштамо сваку жалост коју нам нанесе брат, и тим ће се богатије на нас излити радост вечнога живота. Умањити себе јесте велики духовни чин пред Богом. Сâм Господ је Себе умањио.¹⁴ И ми код нашег оца Силуана читамо ове речи: “Благодат живи у малима, а не у великима”.¹⁵ Господ му је дао ово познање: што се више човек смирава, што више напредује у подвигу самоумањења, тим већи бива пред Богом и тим се више увећава његова способност да прими велику благодат”.¹⁶

Наивно би било да мислимо да је то што смо се сабрали – човечанско дело : Сâм Господ нас је сабрао. А ако нас је Господ сабрао, онда ћемо подражавати Старцу Силуану. Он је, у почетку, празничним данима, служио у трпезарији оцима и браћи, и размишљао о томе какво му је блаженство дато – “да служи онима које воли Господ”. И једном приликом, како пише, служећи браћу у трпези, он је други пут искусио благодат јављења Христовог.¹⁷ А будући да, по духовноме закону, та највиша стања човеково тело не може да поднесе, она се дају једанпут, највише два пута у животу,¹⁸ и потом за нас остају као сећање и као поз-

12. Видети: 1. Мојс. 4, 8.

13. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светиџорац*, стр. 185.

14. Видети: Филипљ. 2, 8.

15. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светиџорац*, стр. 128.

16. Упоредити: Лк. 14, 11.

17. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светиџорац*, стр. 17.

18. Видети: *Исшо*, стр. 93.

нање у облику сећања, али сама сила благодати, стварно, одступа [од човека]. Преподобни Макарије Велики је говорио да је одузимање благодати неопходно да би човек продужио свој земаљски живот и делатност¹⁹...

Сви ви сте ме са љубављу саслушали и [молим вас:] потрудите се да све ово испуните у овом Посту. Зашто кажем: “у овом Посту”? Зато што данас, на неки чудан начин, у свету влада напрегнута атмосфера. И верујућима и неверујућима са уста не силази реч “апокалипса”, “апокалиптичка збивања”, “апокалиптичка очекивања”. У каквом ће облику доћи крај, ми то још увек не знамо, али ове године та напрегнутост је још снажнија него раније. Покушајмо да овај Пост учинимо постом борбе за оно за шта вас молим: за јединство које ће бити јединство по слици Свете Тројице.

Зашто је молитва Исуса Христа Оцу, уочи саме голготске смрти, садржала у себи мољење да нам буде дато јединство које јесте у Битију Самога Бога? То је највиши облик обожења човека. Али, наивно је мислити да се јединство може остварити без бола, без распећа. Кроз велика страдања и трпења свих страдања ћемо задобити дар благодати свеобухватне љубави. И тада ћемо познати Бога *какав Он јесте*, то јест – као *Љубав*.²⁰

Ето то је оно што треба да доживимо. Могао бих надугачко да разговарам са вама о чудној појави: људи не примећују своје грешке и осуђују другога човека. Тако се руши јединство. Избегавајте сваку помисао против брата или сестре, зато што свака помисао уноси пукотину у зидове тврђаве. А то ни у ком случају није безазлена ствар! И када помислимо нешто рђаво о некоме и, пошто изађемо из своје келије, сретнемо тог човека, трагови те ружне помисли почињу да дејствују у нама. А тада нам и тај други човек узвраћа због те помисли. И никада се не може сазнати ко је “први почео”. Зато се и молимо: “Даруј ми да

19. Видети: Преп. Макарије Египатски, *Слово шесто (о љубави)*, Гл. 10, Духовне БЕСЕДЕ, ПОСЛАНИЦЕ И БЕСЕДЕ, Сергијев Посад, 1904. стр. 425.

20. Видети: 1. Јн. 4, 8.

видим сопствена прегрешења”. Одсуство овога виђења [греха] нас доводи до тога да сваки човек мисли да је у праву и не примећује своје грешке. То чине, чак, и јерарси, и сви ми. Зато се чувајте сваке рђаве помисли у свом дому, и тада ће наш дом опстати и ми ћемо задобити спасење. А ако будемо себи праштали своје грехе, а не будемо имали разумевања за брата, тада ће се све развалити.

Недавно је код мене био неки млад човек који је дошао у сукоб са женом. А имају двоје деце. И ја сам му рекао: “Смири се и тако ћеш избећи трагедију распада породице. И дечицу ћеш спасити од трагичног облика живота који погађа децу разведених родитеља”. Тако је и у нашој породици: бежаћемо од сваке сенке распада као од ватре, као од змијског отрова. Саздаваћемо наш живот да бисмо се, заиста, спасили и да бисмо усвојили тај дар Божији који имамо у нашој слободи духа – да се саберемо и да живимо као једна породица.

Опростите ми. Говорим од срца пробаданог боловима, и много тога говорим неповезано. Међутим, ипак, послушајте моју реч и појмите добри плод нашега живота. Преподобни Серафим Саровски је говорио: “Стегни мир и око тебе ће се спасити хиљаду људи”. Нас је двадесет и шесторо. Ако нам Бог буде помогао да, овде, превладамо наше страсти и ако, на тај начин, свако [од нас] буде спасао још хиљаду људи, то значи да ће двадесет и шест хиљада људи ући у Рај!

ПОСТ И БОРБА ПРОТИВ ИСКУШЕЊА НА ПУТУ КА ВАСКРСЕЊУ¹

О кушањима Христовим у пустињи.
 Искушење може да нам дође и кроз Пост.
 Нејријател нас куша мање него што је кушао Христа.
 Пост је кушање на свим плановима нашега битовања.
 Циљ Поста је проживљавање Васкрсења
 кроз “ишчекивање” које је источник енергије.
 О двема победама и двама поразима.
 Христос је пуш за синове палогоа Адама.
 О физичкој борби против греха, до бола срца.
 О преимућству умне духовне борбе против греха.
 О телесној борби и сећању на смрт.

У нашем Предању је, по примеру Христа Који се удаљио у пустињу, установљен четрдесетодневни Велики Пост:

Тада Исуса одведе Дух у пустињу да Га ђаво куша. И поштивши дана четрдесет и ноћи четрдесет, најослетику огладне. И пристиуи к њему кушач и рече: Ако си Син Божији, реци да камење ово постану хљебови. А он одговори и рече: Писано је: Не живи човек о самом хлебу, но о свакој речи која излази из уста Божијих. Тада га ђаво одведе у Свети Град и постави Га на крило храма, па Му рече: Ако си Син Божији, скочи доле, јер је писано: Анђелима Својим заповедиће за Тебе, и узеће Те на руке, да како не зайнеш за камен ноћом својом. А Исус му рече: и ово је написано – немој кушати Господа Бога својега. Ойеш Га узе ђаво и одведе на жору врло високу, и показа Му сва царства овога света и славу њихову, и рече Му: све ово даћу Теби ако паднеш и поклониш ми се.

1. Бр. В-30 (8. април 1991.), по нумерацији М^т.

Тада му Исус рече: иди од Мене, Сатано, јер је написано – Господу Богу своме клањај се и Њему јединоме служи! Тада Га ђаво остави, и ѓле, Анђели приступише и служаху Му.²

Не сматрам да је данас могуће да се дотакнемо свеколиког садржаја овога искушења, али, из свега, видимо да је то било искушење на највишем “спрату”. Ђаво још увек није знао са Ким говори, али Човек са Којим је он говорио био је мета тих кушања: “Ако си Ти – Син Божији, учини ово чудо...”. “Ако си Ти – Син Божији, скочи и Ангели ће Те сачувати...”. Одвевши Га на гору високу и, показавши Му свеколико богатство овога света, он Му је рекао: “Дата ми је власт над свим овим светом, ако ми се поклониш даћу Ти је...”. И Господ је победио сва три кушања и рекао: “Иди од Мене, сатано!”. Тако је Човек–Христос³ победио свет. И Он је, касније, пред крај Свога земаљскога пута, рекао ученицима: *Не бојте се, Ја победих све!*⁴

Шта је карактеристично за ово кушање? Господ је постио четрдесет дана, пребивајући у сталној непрегнутости духа. Када је, пак, изнемогао и када су снаге Његовога тела, на природни начин, ослабиле, тада Му је приступио ђаво. А то значи да, када постимо и изнемогнемо од поста, постајемо лако подложни кушањима непријатеља.

Ми, наравно, не можемо да се поредимо са Христом. Његово познање света је било апсолутно, Божанско. Но, и након што је, у Своме Ваплоћењу, примио човечанску природу, Христос није био само човек, што је и очигледно из разговора ђаволовог са Њим: “Ако си Ти Син Божији – учини чудеса... скочи... поклони се и даћу Ти власт”. Нас, пак, непријатељ искушава мањим стварима, али стварима које нас потресају, чак, и ако искусимо много мању борбу од Господа. Козмички закони и енергије су свугде исте: оне струје кроз нас. Када је Господ рекао – *Ја победих све!*, то значи да су се та кушања “прикоснула” и Њега,

2. Мт. 4, 1–11.

3. Видети: 1. Тим. 2, 5.

4. Јн. 16, 33.

и да их је Он одбацио и победио. Али, исти тај козмички дух приступа и к нама, и рањава нас. Тако да је та борба и козмичка и, чак, надкозмичка. А када Господ каже – *Ја њобедих светш*, то значи да је Он постао надкозмичан.

Сада бих желео да са вама разговарам у вези са овим, зато што је могуће да проживимо овај Пост, а да сами пред собом не положимо никакве рачуне. И тада ће, у умноме познању, овај Пост [за нас] проћи без користи. Говорим “у умноме познању” зато што сâм Пост јесте борба против страсти, и то борба која није бескорисна и неплодоносна...

Онолико колико знам (а знам врло мало од онога што сте ви проживели), то ћу вам и рећи: била су, како се сећам, два случаја страдања услед ваших подвига током овога Поста. Осетио сам, молећи се за вас, да је у два случаја дошло до губљења трпења. И ми треба да будемо веома опрезни зато што је та борба веома опасна... Трпење је неизбежно у свим облицима нашега живота: и у телесним болестима, и у нашој мисленој борби, и у нашем духовном стању – обухваћена су, дакле, сва три плана, зато што Пост у спомен на Пост Христов и јесте такво кушање на свим равнима. На пример, тешко нам је да схватимо зашто телесне сладости одузимају од нас смелост у молитви па, чак, и саму енергију молитве. Али, пост је један од облика борбе против страсти. Када почнемо да постимо, за нас започиње тешки период на плану осећања свеколикога нашега састава. У нас је најслабије тело: оно врло брзо изнемогне и више не може да трпи. Господ је одредио четрдесет дана као меру човекову. И то је савршена мера. У другим аскетичким културама постоје начини да се пости и дуже од четрдесет дана. Али, тамо се борба води по другачијим законима и на другој равни. Постоје и други начини [борбе].

Ми никада нисмо слободни од борбе против страсти. Због телесне борбе морамо све време да обитавамо у великој напрегнутости пажње да наше тело не би захтевало од нас оно што спречава наш дух да усходи к Богу. Могуће је, дакле, да нам приступе помисли и то, готово, на оном нивоу на коме је, како видимо из Евангелија, Христос био кушан, али су таква кушања за нас крајње ретка појава.

А другачији је и задатак нашег доласка у свет, јер Господ је *дошао да сјаси свети*,⁵ да нас, победивши све козмичке енергије, узведе на раван Божанскога живота, као већ изванграничне, оностране за силе Козмоса. Ми живимо на нижем плану, али се, ипак, постепено васпитавамо за тај живот. И када изнова дође Пост (ако Бог продужи до тада живот свима нама), пазите на ово! Овде се не решава само питање тела, већ, пре свега, нашега вечнога духа. И тада ће ваши постови доносити плодове на свим равнима борбе: и против телесних страсти, и за душевну силу трпења, и за узвишено познање ума о битију. О томе сам, дакле, желео данас да разговарам са вама, да овај Пост не би прошао без плода за наше познање.

Плод овога јесте да се постом и молитвом припремамо за оно што нам је обећано, то јест за васкрсење. Ми срећемо Пасху: “Христос васкрсе!” – и празнујемо наше опште васкрсење, а не само Васкрсење Христово. Како вели Св. Јован Златоусти у својој “Васкршњој речи”: “Васкрсе Христос и ниједнога мртвога у гробу”.⁶

Опростите ми што сам дозволио себи да говорим о овоме: мени је било дато сећање на смрт, услед чега је свеколико козмичко битије (у мени) било подвргнуто смрти и своме крају. Али, пошто је на мене сишла милост Божија и када сам осетио могућност вечнога живота, за мене је васкрсао свецели Козмос. И одрицатељски опит сећања на смрт се одједном претворио у познање да за нас нема смрти.

Ми смо саздани “по образу и подобију” Беспочетнога и Бесмртнога Бога.⁷ Када смо говорили о васкрсењу, обратили смо пажњу на последње речи Символа вере: “Чекам васкрсење мртвих...” То чекање–ишчекивање у нама јесте она енергија која ће нас васкрснути на непознат начин. Они који су отишли од Христа⁸ и који су потпуно у власти смрти, то не могу да чине, јер не верују у васкрсење.

5. Јн. 12, 47.

6. Св. Јован Златоусти, *Беседа на Светиу Пасху*, Триод цветни, стр. 8.

7. Видети: 1. Мојс. 1, 26.

8. Јн. 6, 66.

Желео сам да вам кажем ових неколико речи да бисте Велики Пост опитовали на плодносни начин, како на плану познања, тако и на плану сазнања, као свесни подвиг на свим нивоима: и на нивоу борбе против телесних страсти, и на нивоу душевнога искуства трпења, и на нивоу испитивања наше вере. А кушања могу бити различитог интензитета: она, заиста, могу да нас доведу на руб пропасти. Али, када изађемо из тог стања и доживимо Васкрсење, тада осећамо ту победу: Христос је *победио свей*⁹ и Христос *васкрсе из мртвих*.¹⁰

Постоје људи који се изборе против страсти једанпут или двапут у време непријатељског напада. На пример, страст се сто пута приближила човеку, а он се само у два случаја успротивио. И њему, онда, почиње да се причињава да је подвижник. И такав се осмељује да другима говори о врлинама, а сâм је деведесет и осам пута поклекао [пред страшћу]. И, зато, када говоримо о “мраку у коме живи свет”, ми имамо у виду управо то да свет живи страстима и не схвата наш [хришћански] живот. Људи одлазе од Христа и од стварнога откривења о томе ко је човек.

Из евангелскога случаја када је ђаво приступио Христу и рекао: “Ако си Ти – Син Божији...”, очигледно је да смо сви ми деца Бога Који је рекао: *Хајде да створимо човека по образу Нашем и по подобију*. И непријатељ је разговарао са Христом одмах о оном најкрајњем!

Постоје људи који се подвизавају, који истрајавају у подвигу и који од сто кушања страсним насладама у деведесет и осам случајева успешно одбаце искушење, а само једанпут или двапут, на извештан начин, поклекну [пред страшћу]. И подвижник тај један или та два пута доживљава као кошмар. Он и не помишља да поучава друге, зато што самога себе уопште не осећа као онога ко је победио страсти.

Но, и поред тога, морам да вас подсетим следеће: молим вас, молите се сваки пут, ако је могуће, са пуном свешћу – “Удо-

9. Јн. 16, 33.

10. Мт. 28, 7.

стој нас, Господе, да овај дан, ово вече, ову ноћ без греха проживимо!” По чему се наш живот разликује од [живота] осталог света? По томе што одбацујемо страсне насладе да бисмо обитавали у савезу са Богом.

Господ је дошао и рекао: *Ја сам Путь*.¹¹ Какав је то пут? После пада Адамовог, када је све било изгубљено, Господ је обновио у нама образ Божији, који беше помрачен падом. Сада, када знамо Христа, трудимо се да живимо као и Он. Међутим, сналазе нас кушања која су кадра да унакаже нашу вољу. Зато је у почетку потребно имати велику и болно напрегнуту пажњу.

Многи подвижници су волели болести зато што болест олакшава борбу против телесних страсти. А будући да још увек нисмо победили страсти, ми не можемо да потпуно доживимо радост васкрсења. Но, ми, макар и делимично, ипак доживљавамо ту радост.

И много пута сам се сусрео са следећом појавом: има оних који су Пасху доживели као време кушања, током којег су осећали као некакав пад у битовању. “Христос васкрсе и ниједнога мртвога у гробу”, а ја се одједном осећам као да сам у власти смрти!” Сећајте се да ничега извеснога нема осим Христа и ослањајте се на Њега, не само када будете осећали да страсти фактички владају над вама, већ и током саме борбе. У човеку може да се јави осећање: “Ево, дошла је Пасха, а ја и даље пребивам у смрти страсти”. Али, не треба се подавати овом искушењу, већ треба веровати да ћемо ми, заиста, васкрснути; и треба не само напросто веровати, већ и *чекати*, како наглашено говоре Свети Оци у Символу вере. Ја не само да верујем да ће мртви васкрснути – не! – већ ја и чекам то васкрсење.

Изговарајте ове речи са снажним осећањем, проверавајте себе и распознавајте карактер тих појава! Када у Символу вере кажемо – “чекам васкрсење мртвих” и у молитви за упокојене – “у *нади* на живот вечни уснулога раба Свога упокој”, ми уствари наглашавамо да ћемо, умревши, чекати наше васкр-

11. Јн. 14, 6.

сење, а дотле: *у руке Твоје предајем дух свој*.¹² Свима вам желим да, заиста, доживите Пасху у том ишчекивању нашег општег васкрсења...

Има периода када смо, уистину, распети у борби за то да проведемо дан без греха, то јест да не паднемо под власт греха...

Ова борба може да достигне крајње напрегнуте облике, о чему нисам говорио ни у књигама, нити са вама. Јер, немају сви довољно [развијено] поимање да би то могли да појме на правилан начин. Али, многи подвижници су се борили против телесних страсти тако што су себи [намерно] наносили бол. Читајући Житија Светих, видећете да су они, када су били изложени таквом искушењу, знали да себе опеку да би тим болом угушили у себи плотско осећање. (Један Светитељ је, чак, спалио свој палац да би победио искушење телесне насладе). Када би таква страст почела да дејствује у њима, они би се гризли за палац, наносили себи бол, тако што би се истински ударали по сопственом телу (пре свега, по ногама, тј. где нема органа). Овај начин – наносити себи ударце све дотле док бол не дође до срца – веома је опасан за неке људе. Искушења плотске насладе имају необичну снагу: када у нама силовито дејствује таква страст, тада уопште и не осећамо бол од удараца. И тек када бол дође до срца, страст престаје.

Зашто је то неопходно? Зато што сваки пут када се подамо страсти, страст односи победу над нашом вољом. И сваки пут када плотску насладу победимо ударцима, мења се свеколико устројство наше и тело почиње да се потчињава настројењу духа. То јест, сваки пут када успемо да таквим болом победимо страст, наше тело се “саображава” следовању захтевима духа.

Међутим, најучинковитија борба јесте, заиста, борба која се води у духу. А овакво самонаношење удараца јесте један од начина подвижничке борбе, на који можемо у себи да угушимо дејствовање страсти, то јест да не примимо страст и да јој не допустимо да овлада нама. И ја сам морао да наносим бол своме

12. Лк. 23, 46.

срцу да бих зауставио страсну похоту, али сам више практиковао други начин борбе: мени је помогло сећање на смрт. Поразно дејство сећања на смрт је у томе што човек поима друго [људско] тело као леш, и тиме се искушење прекраћује без удараца. Свети Оци су врло ценили сећање на смрт, зато што оно убија у нама телесну страст.

Има тренутака смртног рвања са страшћу: “Или ти или ја, па ко од нас преживи!”. И победа у тим критичним тренуцима, сваки пут, препорађа наше тело и наш ум. Потом ум лако одбацује од себе сваку страсну представу. Ми задобијамо “власт” не због поста, већ због васпитања ума.

Култура ума јесте оно што представља најучинковитији начин борбе против страсти. Пишем о томе у књизи о Старцу Силуану¹³ – како се борити против страсти, како да се “ум не преда” и како да научимо наш ум да одбацује сваку страсну представу. И када човек култивише свој ум на том плану, тако да се он више не саглашава са предлогом страсти, тада страст умире. Ово се односи не само на телесна искушења, већ и на сваку другу страст...

Из моје праксе на Светој Гори, на самом себи сам приметио да се у мени умањује борба против тела онда када ме ожалостљују, када ме лишавају нечега и када се према мени грубо опходе. Али, било је и случајева када су млади монаси (а било их је врло мало) због жалости, напротив, тражили утеху у том нервно-пријатном плотском осећању. Зато је неопходно бити врло опрезан у свему томе.

Веома се бојим да рђаво говорим, па, ипак, без обзира на сву нескладност мојих речи, надам се да ће понешто остати у вашем уму. Сви ви сте моја драга браћа и сестре, и за све вас се молим. И будите трпељиви. Бог свакога од нас испитује у чему благоизволи...

И опростите ми.

13. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светишћорац*, стр. 64.

БОГОПОЗНАЊЕ КРОЗ ПОДВИГ САМОИСПРАЖЊЕЊА И ПЛАЧА¹

*О сјасењу и јаловости боџословске науке:
кроз њу се не може живети Боџом. О битијној вези
са Боџом кроз уздржавање од џреха. О ипостијаси у учењу
и ипримеру Прејодобноџ Силуана. Кроз борбу ироштив џреха
долази Боџоипознање. Сузе су иуиу Светиих,
ипокораване друџих је иуиу светиа.*

*Сјасење је следовати Христју
у Њеџовом самоиспразњењу: иприхватишти смрти од браштиа.*

Ми се сјасавамо у еиохи боџоосјављености.

*Боџословје као молиштиа и као сјање. О ипаду Аџамовом,
о ошкривењу “Ја Сам [Суштии]” и о иројоведи –
“Покајште се!”. Где нема љубави, нема ни иплача.*

Велики отац Цркве, Св. Атанасије Александријски вели да је неопходно да понављамо све оно што стоји у тесној вези са нашим спасењем.² Губитак оних најсуштинскијих момената може да постане препрека [на путу] ка нашем спасењу. Спасење је, уистину, велика тајна. Спасење значи: претворити се од привремене појаве, “феномена”, у биће богоподобно и вечно. А ако је тако, какав задатак стоји пред нама у свакодневном животу?

Чињеница је да у Цркви постоји један пут образовања: кроз школе и богословску науку. Али, нека ми буде дозвољено да кажем да је тај пут, ипак, само помоћног карактера. Наше време нарочито показује сву “беспутност” богословске науке.

1. Бр. В-33 (6. мај 1991.), по нумерацији М^П.

2. Видети: Св. Атанасије Александријски, *Символ вере*, Следовни Псалтир, Кијев, 1907, стр. 1.

Кроз науку је немогуће битијно појмити Бога и живети Њиме. А спасење као препород [човека] из стања привременог “феномена” значи – уподобити се Богу, тј. испунити молитву Исуса Христа, упућену Оцу: *Хоћу да и они које си Ми дао буду са Мног где сам Ја*³... и: *ѿамо где сам Ја, ѿамо ће и слуга Мој бити*⁴. “Тамо” – то ни у ком случају није географски појам, већ чисто духовни. “Тамо” – у Божанској Вечности – “бити са Њим и видети славу Његову”,⁵ значи и сâм бити у тој Слави. Живећи у овом свету, где је напуштен пут молитве и живљења по заповестима [Божијим], где људи хоће да служење Богу и живот у Богу замене разговорима о Богу, ми се све време налазимо изложени утицају таквих настројења људских, због чега нам прети опасност да изгубимо истинити пут ка Богопознању и спасењу, који јесте једини циљ манастирског живота. Човека не спасава мноштво научних података. Ти подаци нам ни у ком случају не омогућавају да “видимо Бога какав Он јесте”.⁶ Зато већина учених не може да поднесе овакву реч. Међутим, у Евангелију видимо нешто друго. Господ говори: *Блажени чистији срцем, јер ће Бога видети*.⁷ Потпуно је правилно да се замислимо над овим речима Христовим: “Како ће чисти срцем видети Бога? Онаквога какав Он јесте или какав Он није?”. Учени ум ће, наравно, да скрене ка мисли: “Какав Он није”. Али, Христос мисли другачије, и ми ћемо се потрудити да следујемо Христу.

Који је смисао онога о чему говорим? Ми морамо да сву нашу пажњу усредсредимо искључиво на то да *не сагрешимо* ни пред Богом, ни пред човеком, ни пред стварима. А из оваквога живота – једноставнога, али усредсређенога на ову заповест – рађа се стање човеково, када се он већ битијно “повезује” са Богом.

Шта значи живети без греха? То значи живети по заповестима Христовим. И ко се до краја потруди, тај ће се кроз тај

3. Јн. 17, 24.

4. Јн. 12, 26.

5. Видети: Јн. 17, 24.

6. Видети: 1. Јн. 3,2.

7. Мт. 5, 8.

човека. Али, после духовнога Пада човековог, рађамо се у гресима¹⁰ и живимо у свету који се не моли, који се боји Христа више од било чега другога. Зато Христос и каже: Ако будете ишли за Мног, сви ће вас народи омрзнути због Имена Мога.¹¹ Ми све време морамо себе да постављамо у ту перспективу: како да избегнемо грех. У својој основи, свеколики трагизам историје је последица гордости. Твар која умисли да је Бог претвара се у ђавола услед самообоготворења и то је суштина Пада. Адаму је био предложен управо тај пут,¹² а Господ, наш Створитељ, говори супротно.

Ако, дакле, у нашем животу будемо стремили да се сваке секунде трудимо да испуњавамо заповест Божију, и ако будемо у нашим молитвама говорили: “Удостој нас, Господе, да дан овај, вече ово и ноћ ову без греха проживимо”, тада ће ово “без греха” омогућити Духу Светоме да дође у нас и да нам открије свако знање о Богу какав Он јесте. Одакле Јовану Богослову то да *Бог јесте Љубав*¹³, да *Бог јесте Светлост* и да у Њему нема *шаме*?¹⁴ Он није имао никакву академску богословску диплому. Али, он је изговорио ове речи и те речи представљају основне догмате нашега живота.

Говорим о овоме зато што ћу убрзо умрети на потпуно природни начин. Не знам како сам уопште жив до сада: већ неколико пута сам био на ивици смрти. Међутим желим да будете, заиста, чврсти [у вери] и да се не колебате када се сусретнете са красноречивошћу бројних доктора богословља који доказују све што желе, са великим језичким умећем. Сада не могу да се сетим где сам и када сам чуо за један такав случај. Један професор богословља на Академији је пред својим слушаоцима–студентима, на генијалан начин, представио догмат о Светој Тројици, а затим је све то срушио једном једином реченицом: “Ко жели да верује, нека верује!”. Тиме је он уништио сопствену реч.

10. Упоредити; Пс. 50, 7.

11. Мт. 24, 9.

12. Видети: 1. Мојс. 3, 5.

13. 1. Јн. 4, 8.

14. 1. Јн. 1, 15.

Пред нама стоји питање: на који начин можемо да се спасимо? Као одговор ћу навести речи нашег блаженог оца Силуана: “Благодарим Ти, Господе и Саздатељу мој, што си милостиво смирио душу моју и открио ми пут којим су ишли Свети Твоји. Ти волиш оне који плачу и путем плача су сви Свети ишли к Теби. Дај и мени, милостиви Господе, да идем к Теби путем Светих Твојих, путем смиренога плача, који си ми показао”.¹⁵

У чему је изопаченост савременога друштва? Погледајте куда воде све те школе! Чим човек дође до високих академских звања, он са висине, тачније са презиром и непоштовањем гледа све оне који су испод њега. Сваки човек, који се родио у овом свету, горди се и због најмањег свог преимућства на научном плану. И из те гордости се рађа склоност ка покоравану слабијих.

И тако читава историја човека долази до исходâ, заиста, кошмарних. Узмите нашу епоху. Техничка открића би, бар како се то чини, требало да учине човека срећнијим, да задовоље човекову жељу да сазна све, да овлада законима природе. Али, никада раније није било толико много самоубистава као данас! И ниједна политичка стратегија није довела до друштвенога поретка који би успео да спречи поробљавање људи од стране оних који располажу средствима за чињење насиља.

А шта нам је Господ показао? – “Ко хоће да се спаси и да дође Оцу, нека иде за Мном”.¹⁶ И шта је Он учинио? – Он се обнажио од Своје свемоћи и оденуо се у облик битовања (управо “битовања”, а не “Битија”), који је Сâм створио.¹⁷ Он је прошао кроз самоиспражњење до краја, које ми не можемо да достигнемо, и предао је Себе да буде убијен и разапет. И због тога је добио Име које је изнад сваког другог имена у земаљској исто-

15. Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Свештогорац*, стр. 197.

16. Упоредити: Јн. 14, 6.

17. Отац Софроније се овде користи философском терминологијом презетом из дијалектике онтологије. “Битовање” представља дијалектичку синтезу два појма: “Битија” – као тезе, и “Небитија” – као антитезе.

рији и на Небесима.¹⁸ И Он нам је предложио тај пут.¹⁹ Ми, Хришћани, исповедамо Христа као “једнороднога” од Оца, онако како и каже Христос²⁰: ми Га не упоређујемо ни са једним учитељем људским, као што су Буда, Мухамед па, чак, ни Мојсеј. Христос по Своме Рођењу није човечански син, Он је по Своме снисхођењу и Ваплоћењу постао “Син Човечији”²¹, остајући по Суштини Творац свега постојећег. У Символу Вере се каже: “Кроз Кога све постаде”. И у прологу Евангелија по Јовану је речено: *Све кроз Њега њостаде, и без Њега ништа не њостаде што је њостало.*²² И, гле, Он се обнажио од свега тога и предао Себе на распеће. Отуда долази закон кога морамо да се сећамо у свакоме тренутку: ако предамо другима свој живот, од њих ћемо заузврат примити клевету, гоњење, сиромаштво, одбацивање па, чак, и смрт. Ми људима дајемо свој живот, а људи нам узвраћају тиме што нам товаре своју смрт. И то је наш пут. Господ о томе каже: *Оно што је велико њред људима, ѓадост је њред Богом.*²³ Како да се препородимо и да све “оно што је велико пред људима” почнемо да сматрамо за “гадост пред Богом”? Како постати човек који није роб ни гордости, ни сујете, ни носилац жеље да гази брата свога? Кроз љубав Христову која је распета у овоме свету! И због тог пута нас и мрзи свет, јер то није пут “овога света”.

У нашој епохи теже је спасити се него раније. Раније су сведочанства Бога Који твори велика чудеса била свакодневна појава. Како је Петар, прости рибар без образовања, одједном постао учитељ рода људског? Господ му је дао власт да својом молитвом васкрсава, чак, и мртве. Постоји пророштво Светих Отаца из четвртога века о томе да ће, у последња времена, Бог сакрити та сведочанства од људи, од верних Својих. Они неће творити чудеса и осећаће се као да их је Бог напустио, као да су

18. Видети: Филипљ. 2, 7–9.

19. Упоредити: Јн. 14, 6.

20. Видети: Јн. 1, 18.

21. Видети: Мт. 11, 19.

22. Јн. 1, 3.

23. Лк. 16, 15.

у стању испражњења [кеносиса].²⁴ И то је једини истинити пут – како пише Преподобни Силуан – пут суза.²⁵ Најважнија борба јесте борба против страсти гордости. Сви који хоће да владају над [другим] људима – греше: они не поимају да је власт дата од Бога. Сâм Бог не жели да влада над човеком, очекујући да се човек – у слободи своје љубави према Богу – пројави као бог.

У чему је, дакле, задатак моје данашње речи? Грешни свако ко, на основу мојих речи, закључи да сам против богословске науке. Ми и сада говоримо, у суштини, о “богословљу”. И свако друго поимање, које можемо да задобијемо кроз богословску науку, улази у састав наше молитве. Тада ће наше богословље постати садржај наше молитве. А када достигнемо такво стање (то јест када богословље постане садржај наше молитве), следи ново и много узвишеније стање – богословље као стање нашега духа који непрестано живи у Богу и у Духу Светоме. Молим се Богу да се у вама утврди управо такво стање. И то је наша “гносеологија”...²⁶ То је пут ка истинитом познању истинитога Бога. Свака реч коју изговара Јован Богослов у Евангелију за нас постаје догмат. Он говори као да прича, али све његово учење у потпуности има карактер одређенога и несумњивога знања. Он се не спори ни са ким, али “саопштава” тврдње које ми данас исповедамо о Господу Исусу Христу: *У њочешку беше Лоѓос, и Лоѓос беше у Бога, и Лоѓос беше Бог... Све кроз Њега ѡстѡаде, и без Њега нишѡа не ѡстѡаде шѡо је ѡстѡало.*²⁷

Зато, наше Хришћанство никада не сме да се меша ни са каквим другим учењем, постојећим у свету: за нас постоји само Евангелије.

Господ није одбацио Стари Завет. Он је дошао да испуни откривење које је било дато Мојсеју: *Ја Јесам Сушѡи.*²⁸ А ту

24. Видети: Преп. Варсануфије и Јован, *Руководство за духовни животи*, Москва, 1995, стр. 495.

25. Архимандрит Софроније, *Преподобни Силуан Светишогорац*, стр. 197.

26. На јелинском: “наука о познању”.

27. Јн. 1. 1–3.

28. 2. Мојс. 3, 14.

је и Пад човеков – други *моменти* Старога Завета, који је Господ имао у виду. Господ је дошао и започео Своју мисију спасења човека проповеђу: “*Покајше се!*”²⁹ Ето, учинисте преступ на који са вас упозорио. Једосте плодове дрвета за које сам вам заповедио да их не једете!”³⁰

Шта је то “дрво познања Добра и Зла”, чији су плод они [Адам и Ева] јели? Библијско “познање” је аналогно појму “општења у битију” и, као такво, битијнога је карактера. То значи да су прародитељи појели плод и починили зло на стваран начин. Отуда Пад и одвајање од Бога. Отуда, током свеколике многиадугодишње историје рода људског, сви ти кошмари и ужаси које гледамо свакога дана. То је последица [Пада]. И ми данас можемо јасно да видимо да ће свет неизбежно умрети.

Ми, дакле, морамо да дођемо до стања када човек почиње да “види Бога какав Он јесте”, не кроз “научно” сазнање богословских дисциплина, већ кроз свети живот без греха.

И молим се да послушате реч Старца Силуана: пут Светих јесте пут плача љубави. Где је љубав, тамо је и плач. А где нема љубави, тамо нема ни плача: чак и у великим страдањима и мукама, на пример, у времену рата, када смо били сведоци сваковрсних иживљавања [победника] над побеђенима, када је садизам постао свакодневна појава у читавом свету, и тамо – нема плача. Чуо сам, чак, и за овакав начин борбе: да би се превладала иживљавања победника, неопходно је мрзети победнике свим својим бићем. Та мржња умањује бол, и тада победник, наводно, побеђеноме не може ништа. А Господ говори: *Волише непријатеље своје.*³² Од такве љубави рађа се плач за грешнике, за мучитеље који нису познали пут ка Спасењу и ка животу истинитоме по образу Божијем.

29. Мт. 4, 17.

30. Упоредити: 1. Мојс. 3, 17.

31. 1. Јн. 3, 2.

32. Мт. 5, 44.

БОГОПОЗНАЊЕ КРОЗ УПОДОБЉЕЊЕ ХРИСТУ
У ЊЕГОВОМ СВЕЧОВЕШТВУ¹

*Академско образовање и вера. Ойиџи Христџа као основа
живоџа Прејодобноџ Силуана. Шџа значи
биџи “образ Божији”. Христџос као идеал човеков.
О истџиниџом боџословџу. “Не чиниџи џрех” –
као џуџи ка Боџоџриџемчивоџи џо џримеру Прејодобноџ
Силуана. Брајистџиво као џуџи ка живоџу
у Боџу и Боџом. Уџодобљавање Христџу
у Њеџовом универзализму. Резулџаџи научноџа боџословџа.
О екуменизму као живоџу без свесџи о џреху.
Савремено боџословџе – *autour di rot* [около–наоколо].
“Оче наџи“ је истџинска џаџрологија.*

Неко ми рече да ће данас на разговор доћи наши гости, драга нам браћа и сестре у Христу. Многи од данашњих гостију знају руски језик. И мени лично је, од када сам ослабио од велике старости, ипак најлакше да говорим на руском. Морам да упозорим госте да наш разговор, по обичају, траје дуго. А и то што будете чули, биће тек као неки исечак, одломак из новина, мали део, или нека страница [истргнута] из књиге. Но, ја, ипак, морам да говорим мојој браћи и мојим сестрама, који су недавно дошли.

Због чега се, дакле, бринем за моју браћу и сестре, моје драге у Христу? Бринем се за то да они, живећи у овом свету, не постану жртве никаквог застрањења које омета пут нашега спасења у Богу. У древна времена вера у Христа је била општера-

1. Бр. В-35 (13. мај 1991.), по нумерацији М^П.

спрострањена, и дечица су се од најмлађих година учила да се моле Богу и живела су Богом. Раније је било могуће држати овакав “поредак”: човек је ишао у школу где се предавало научно богословље, за то већ припремљен не само вером у Исуса Христа, већ и љубављу према Њему. Људи, попут Св. Јована Кронштадског, завршавали су Академију, не губећи веру, пуни опита благодати која им је била дата још у детињству. У наше време, пак, васпитање деце је врло тешка ствар. Наше школе су постале зависне од логике људских и земаљских интереса. Родитељи су изгубили веру и зато њихова деца долазе у школу и уче богословље као што се учи сваки други предмет – хемија, физика, географија, лингвистика и томе слично. И то наноси страшну штету, зато што се деца навикавају да Бога доживљавају логички. А они којима је познато дихање Духа Светога, схватају да је Аристотелова логика непогодна за богословље, да стварност која нам се открива захтева да се удаљимо од формалне логике и да пређемо на логику категорија самога Битија које нам Бог открива Својим доласком.

До овог застрањења данас долази због тога што људи нису припремљени од своје младости (а ја бих рекао, и од “од утробе матере своје”) да опитују Бога. Како они, рођени од тела, схватају оно што им се предаје у богословским школама? У виду апстрактних појмова о Богу: “около-наоколо”. Одатле произлази да је најпогоднији метод овај – у почетку опитовати живот у Богу, онакав какав се он предаје у манастиру....

Зато ћу, драгоцену моја браћо и сестре, поново говорити о истом: најзвишеније Богословље о ипостасном начелу у Битију Божанском и у битију човечанском остаје наша основна тема. И наша пажња се, притом, усредсређује на питање: који пут води к познању Бога у Његовом личном, ипостасном Битију?

Зашто нам је тако драгоцен Преподобни Силуан као наш велики духовни отац? Нама је дата привилегија, већа од било које привилегије коју су икада имали људи после губитка велике благодати првих векова [Хришћанства]: тај, готово сасвим неписмени човек је, напустивши војну касарну, дошао на Свету

Гору и, на самом почетку, био удостојен да види Живога Господа. Али, пре тог виђења, он је проживео један сат у јасном познању вечне пропасти. То стање [је искусио]! Сâм он се бојао о томе, чак, и да говори – тако је то стање тешко! И када је пао у очајање, пошао је у цркву при манастирском млину где је радио. И само што је изговорио молитву: “Господе, Исусе Христе, Сине Божији”, угледао је Живога Христа.² Виђење је потрајало само тренутак, без речи, али је читав његов живот, после тога био прожет оним о чему желимо [сада] да богословствујемо.

Откривење о Богу нам говори о томе да је, после Стварања Козмоса, са свим вештаственим и живим светом, Бог рекао: *Хајде да створимо човека по образу Нашем и по подобљу.*³ Према томе, образ [Божији] живи у нама од самога рођења нашег. Али, шта значи оно – “по подобљу”? “По подобљу” јесте наш циљ. И какво је то “подобље” [уподобљеност]: тек делимично или је, пак, то подобље – дубоко, велико и вечно? Наравно, истинито је ово друго. Човек, у јединству живљења са Богом, треба да постане бог. Садржај израза “по подобљу” јесте тема нашег најкрајњег и најважнијег Богословља, које су људи изгубили: како у свету [треба да] живи остварени образ Божији, како [треба да] реагује таква ипостас која је по образу Ипостаси Ваплоћенога Логоса Божијег, где [треба да] обитава ум таквога човека, и дању и ноћу, ма шта он чинио?

Како достићи и познати тај садржај уподобљености Богу? Уподобљујући се Богу до истоветности, ми задобијамо вечни живот. Вечни живот у Богу – то јесте Сами Бог.⁴ Његов живот постаје наш живот. Господ се открио Мојсеју као: *Ја Јесам Сушћи* [Онај Који Јесам, Битујући].⁵ Смисао овога откривења је у томе да Битије јесте једино Бог Који нам се открива: ово Битије је битовало и пре појаве козмичкога живота који је створен од

2. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светишгорац*, стр. 13.

3. 1. Мојс. 1, 26.

4. Упоредити: Јн. 14, 6.

5. 2. Мојс. 3, 17.

стране вечнога, беспочетнога Бога. И, наравно, нас природно обузима ужас: како ми, који смо створени “из ничега”, који смо подложни свакој болести, можемо да заимамо вечни и беспочетни живот Божанства и да постанемо носитељи истога? Ово се не може проверити никаквом човечанском логиком. Међутим, ми смо у Христу добили управо ово откривење и ми наслућујемо какву је превечну идеју о човеку имао Бог, када је рекао: “Хајде да створимо човека по образу Нашем и по подобију”.⁶ Нама Хришћанима, Ваплоћени Син Божији даје Откривење о превечној идеји Бога о човеку.

Раздаљина која нас, који смо рођени у греху, дели од Бога Светога и Беспочетнога, неизмерно је велика, чак, и за астрономне који се баве космичким битијем са свим његовим незамисливим растојањима. Како да “прескочимо” ту препреку? Ако се рађамо у времену, онда је природно и логично да морамо и да умремо. Али, Господ каже: “Желим да тамо где сам Ја, буде и слуга Мој”.⁷ А Он Сâм јесте Беспочетни Бог, и душа би желела да говори само о том начелу личности, ипостаси у Бога, и да се наше срце и ум насладошћују тим виђењем Откривења.

Но, сада ћемо најпре да обратимо пажњу на питање: како достићи то начело? То је логички немогуће: математички ум говори да ма колико неком броју будемо додавали нула, он, ипак, неће постати ни беспочетан, нити бесконачан. А ми кажемо да треба да “прекорачимо” ову препреку и да смо створени да бисмо у себи носили вечног Бога.

Према томе, из овог програма највишега богословља ми прелазимо у наш практички живот. Шта треба да чинимо свакога дана да бисмо се приближили том циљу – бесконачном, Божанском животу? Од чега треба да започнемо наш монашки живот? Од тога да свакога дана наша прва брига буде да не чинимо грех. Кроз ту подвижничку борбу – “не чинити грех” – очишћује се наш ум и срце и свеколико наше биће од мрака греха. И

6. 1. Мојс. 1, 26.

7. Упоредити: Јн. 12, 26; 17, 24.

човек постаје способан за непосредно примање онога што долази од Бога. Зашто, опет, наводим наш омиљени пример – Силуана? Зато што је он примио најузвишеније богословско стање (не као образовање, већ као *стање*), и то у једноме тренутку. Како да, попут Силуана, постанемо пријемчиви за оно што исходи од Духа Светога као познање о Богу истинитом? Морамо да се чувамо сваке негативне мисли о нашем ближњем у малом кругу људи манастирског братства... Сваки човек све прихвата на различит начин, и ако свакоме [од сабраће] отворимо срце у нашој постојаној молитви, моћи ћемо да “прихватимо” тих двадесетак људи, да бисмо тако могли да живимо са њима као са браћом и сестрама. Ако је, пак, свако од нас представник извесне многомилионске групе сличних карактера у роду људском (од неколико милијарди људи), то значи да ћемо тада већ моћи да живимо и са свим тим милионима људи. Шта значи живети са њима? [То значи] носити их у својој молитви као, за нас, драгоцену бића. И то доводи до тога да се наше сазнање препорађа кроз општење са Христом Који је Бог Беспочетни и Бог Ипостасни, и Овај Личносни Бог предаје нам Свој Живот. Користим овакав појам “богословља”: Преподобни Силуан је постао богослов не у школском смислу те речи, то јест тако што је стекао диплому богословије, Академије или нечег томе сличног – не! – већ у смислу богословља када оно јесте стање човека који живи Богом и у Богу. И Бог тада дејствује у нама, и човек живи у Богу. Ми можемо да *доживимо* то богословље–стање, када читамо Евангелије по Јовану.

Какво је то природно стање којим се човек уподобљује Богу–Христу? Крст је символ наше вере, зато што је Христос, усходећи на Голготу, да би, из љубави према свету, био распет због греха света, носио у себи не јеврејски род (како би то хтели Јевреји), нити Римљане, нити Јелине, нити Ските, већ свецели род људски. И род људски се, зато, назива “цели Адам”: Христос је носио целога Адама. И молитва за целога Адама, која је била дата Силуану у виђењу Христа, била је оваква: “Господе, дај да Те цео свет позна Духом Светим”. Срећући се, свакога тренутка, са недостацима људским, он је сматрао да је цели род људски на смрт

оболео од оне болести коју је Апостол Павле назвао “законом греха”.⁸ И Силуан је – сваки пут, када се сусретао са [људским] преступима, сумњама, гоњењима, развратом или са било чим другим – мислио: “То је зато што они нису познали Бога Духом Светим”. А када би познао Бога Духом Светим, род људски би, наравно, почео да живи другачијим животом. И то би било неописива хармонија вечне љубави.

Та “наука”, дакле, започиње од онога што је врло једноставно: од трпељивога односа према свакоме човеку. Искуство је показало да је, чак, и у браку, где постоји најдубља људска љубав, немогуће избећи сукобе. А сукоба нема у Божанскоме Битију.

Када, дакле, будем отишао од вас, молим вас, спасавајте се од овога застрањења – од академских диплома. Једном приликом сам срео овде на манастирском путу човека који је рекао да је стекао звање доктора богословља. И ја сам му одговорио: “Шта да се ради, то се цени више од светости у нашем помраченом свету”.

А до чега су нас довеле све те [богословске] школе? Да се производе шаблонизована бића која говоре о ономе што никада нису доживела. Откуда таква тама у нашој Цркви? Откуда ти расколи?

Већ сам вам [о овоме] неједном говорио, али Дух ме подстиче да то понављам. Пре него што одем од вас – а крај мога живота је, наравно, близу – желео бих да се избавите од застрањења од кога страда савремени свет на плану богословља, да нико од вас не измишља никакве неистините теорије о Богу, које су поделиле хришћански свет. Замислите, у женевском Центру за светско обједињење Цркве има више од две стотине доктора богословља са различитим [богословским] мњењима! Откуда то, када је Бог један?!

И како данас постоје [хришћанске] конфесије које мрзе и гоне једна другу? Православље је, данас, прогоњено по читавом свету. А чиме смо ми изазвали ту мржњу? Ми се пазимо да “ни

8. Видети: Римљ. 7, 25.

муву не увредимо”, а мрзе нас више него криминалце. И то уопште није некакво уображавање, ми то знамо из искуства. Али, “нека се не смућује срце ваше: верујте у Христа Бога” и живите овај живот. Христос је рекао: “Као што Мене омрзнуше ни за шта¹⁰, тако ће омрзнути и вас Имена Мога ради”.¹¹ Према томе, немојте изгубити то основно виђење: [труд за] живот без греха!

Не учествујем у екуменском покрету. Али, моја идеја је била оваква: саберите се и расуђујте о томе како да живите без греха. Дође две стотине доктора богословља и сваки говори своје глупости, разоткривајући сопствено незнање и незнавеност. Поменимо само једну од таквих заблуда: људи изучавају све религије и у том теоријском знању о историјату свих религија и садржају [религијских] учења они виде своју “универзалност”. А Господ нам каже: “Један је ваш Отац и један Учитељ – Христос”.¹² И тај Учитељ–Христос носи у Себи свеколику твар. Ићи ћемо, дакле, у стопу за Христом Који у Свом уму носи ту трагедију и Који умире за Своју веру.

У Русији су, читавих седамдесет година, на власти били хуманисти марксистичког типа који су мислили да ће спасити свет од заблуде. Они су хтели да насилно искорене Бога из људске свести. То духовно ропство је потрајало седамдесет година. Праслика тог ропства било је седамдесетогодишње вавилонско ропство Јеврејскога народа – носиоца првих начела Откривења.

Та сасвим једноставна молитва: “Господе, удостој нас да без греха проживимо овај дан и ову ноћ!” јесте истинити пут. Тада ћемо правилно сагледавати науку: наука сама по себи ни у ком случају и никога не спасава, нити даје битијно познање о Богу, већ представља искључиво оно *toujours autour du pot*¹³ – “стално около–наоколо”.

9. Видети: Јн. 14, 1.

10. Видети: Јн. 15, 25.

11. Видети: Мк. 13, 13.

12. Видети: Мт. 23, 8–9.

13. На француском: “стално около–наоколо”.

Људи се споре око ситница: када разабереш око чега се споре, не можеш да схватиш како ти учени људи могу да буду такве незналице. Нећу говорити о ономе што је, како ми се чини, очигледно из Откривења. Како људи то не схватају? Али, мени је драгоцено да ви то знате и да се прелестите и да не залутате. Видимо да људи, који су духовно незнавени и који живе противно духу Христа, Распетог из љубави, понекад стоје на челу црквених токова. У томе и јесте трагедија историје.

Да би се, дакле, у нама открило истинито познање, држаћемо се овога начела: “Удостој нас, Господе, да овај дан, проживимо без греха”...

Према томе, “*Our Father...*” is our true Patrology.¹⁴

14. На енглеском: “*Оче наш* је наша истинита Патрологија”.

О ЧУВАЊУ УМА У БОГУ¹

О сили и дубини смисла свакодневних молитвава.
 О Прејодобном Силуану: *где је он пребивао умом
 по Христовом примеру. Одбацавање помисли
 кроз чување ума у Богу. Човек је чудо: “земља” која живи
 и мисли Богом. Осећање везе са Богом – основни циљ
 нашега подвига. Од сећања на Страшни Суд
 до покајања којим се ујодобљавамо Христу.
 Како се умом уздизати к Богу? О Светојгорици Серафиму:
 “Човека понижава искључиво грех”.*
 О бескрајном покајању. О прејородителској сили речи
 по молитиви. Послушности приводи ка истинијој
 Бишовању.

Неједном сам вам говорио да благодарим Богу Који је продужио мој живот и Који ми даје радост општења са вама, иако сам ја, како сам себе осећам, потпуна развалина. Но, ипак, приморавам се да са вама разговарам о путевима ка спасењу.

Ма колико да проживимо на Земљи, свакога дана понављамо многе молитве. Мислим на историју Цркве која чува молитве што нам их је дао Сам Господ Исус Христос, као што је, на пример, “Оче наш”. И сада ћемо, опет, да говоримо о начинима за достизање молитве: “Оче наш, Који си на небесима”. Ми смо свакога дана тако слаби и ослабљени да нам је тешко да се подигнемо од земље. И како онда ми, ослабљени, можемо да приступимо Богу? Како ми, који доле на земљи лежимо, можемо од Бога да добијемо дар вечнога живота? Наравно, ми треба –

1. Бр. В-39 (3. јун 1991.), по нумерацији М^т.

како вели Апостол Павле – да будемо “безумни”² да бисмо поверовали у Откривење о будућем веку, које нам је дато кроз Исуса Христа Духом Светим. Символ наше вере завршава се овако: “Чекам (то јест – ишчекујем “са трпењем и са нестрпљењем”) васкрсење мртвих и живот будућега века. Амин”. Понављајте ову молитву и, молим вас, не допустите никоме да од нас украде стварни смисао онога што изговарамо у храму! Када изговарамо “Оче наш” – ту трепетну реч! – и када нам долази стварно чувствованање Његовога присуства, ми се тада осећамо уистину тако ништавним, тако маленим! Када изговарамо речи “чекам васкрсење мртвих”, у том очекивању јесте жива сила која ће нас васкрснути – сила Вере. Тако, пред нама монасима – ма колико дуго потрајао наш живот – стоји, свакога дана, један исти задатак. Ако будемо живели разумно и свесно пред Лицем Божијим, примићемо стварно дејство Божије – Благодат.

Благодарим Богу за то што ме је довео к ногама блаженога оца нашега Силуана. Сећам се свагда његовога живота, у коме је било врло изузетних тренутака и часова. Замислите: код неписменога оца, у сиромашном руском селу, четворогодишњи дечак је чуо речи учитеља који није веровао у Бога и упитао оца: “Како ти мене учиш да се молим, а он каже да Бога нема?”. Неписмени дечачић, у убогој сељачкој руској породици, кад – одједном [у њега] таква мисао! И његов отац, пун мудрости, одговорио му је овако: “Не слушај тог учитеља, он је глуп човек (отац је рекао једноставно: “глупак”), а ја мислио да је он учен и начитан човек”. Прошло је од тада петнаест година, и Силуан је, једном приликом, чуо од жене која је кувала за њихову задругу, а која је одлазила у Сезеново на гроб подвижника Јована Сезеновског, да је овај био човек светога живота. И неки од старијих људи су то потврдили: “Да, он је био свети човек”. И у уму и срцу Силуановом јавила се мисао: “Ако је он свети човек, онда је Бог са нама!”. И он се, кроз ту наивну мисао, одједном испунио благодаћу...³

2. Видети: 1. Кор. 3, 18.

3. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светићорац*, стр. 8.

Једном другом приликом, он је са својим другарима по униформи био у Петербургу, у једој престоничкој кафани, где је свирала музика и где је било много људи. Они су наручили добру вечеру са вотком и весело су разговарали. А Силуан је ћутао. Тада је један од његових другара рекао: “Семјоне (како се тада звао Силуан), зашто ћутиш?”. А Семјон је одговорио: “Ми сада седимо овде, слушамо музику, пијемо вотку, а ја размишљам о Светој Гори: вечерас ће се тамо читаве ноћи молити. Какав ћемо одговор дати на Страшном Суду ми, а какав – они?” А један од војника тада рече: “Какав је човек тај Семјон! Ми се овде веселимо, пијемо вотку, слушамо музику, а он је умом на Светој Гори и на Страшном Суду”.

Ову причу наводим као наставак онога о чему смо већ говорили: како да располажемо сопственим умом? Када читамо Евангелије, ми, по речи Апостола Павла, морамо да [се трудимо] да мислимо исто и на исти начин као што је мислио и живео Сâм Христос.⁴ А како је Он живео? Узмимо било који пример. Када је Христос, Који је [пре тога] васкрсао Лазара, боравио у Витанији у дому Маријином, Мартином и Лазаревом, Марија је скупоценим мирисом помазала ноге Његове.⁵ А Јуда се већ био саблазнио када је, код фарисеја Симона, Христос допустио жени да Му целива ноге⁶ – био је то страشان тренутак за Христа! И у другој прилици, када су женске душе и срца пројавила сличну љубав према Христу, ученици су се саблазнили, а Јуда одлучио да Га изда.⁷ Али, о чему је Господ размишљао док је Марија изливала на Њега тај скупоцени мирис: где је тада био Његов ум? Он је рекао Апостолима: *Помазала је унапред тело Моје за њоџреб.*⁸ Судићи по овом одговору, Он је тада размишљао о предстојећим Му страдањима и о смрти.

4. Видети: Филипљ. 2, 5.

5. Видети: Јн. 12, 3.

6. Видети: Лк. 7, 37–50.

7. Видети: Јн. 12, 4; 13, 2.

8. Видети: 14, 8.

Када нас спопадну ниске страсне помисли, морамо да се научимо да умом прелазимо у свет Божански, који нам се открио кроз Исуса Христа Духом Светим. Оно што је неопходно нама монасима јесте да чувамо наш ум постојано у Богу! Тако морамо да живимо и томе треба да се научимо. Зато је наш монашки живот устројен на такав начин да се све збива око храма и у храму, чиме нашу мисао чувамо у Богу.

Ми, као дечица, стојимо на обали великога, бескрајнога океана и бојажљиво улазимо у њега и пливамо кроз плитку приобалну воду. Ми и сада желимо да се погрузимо у те океанске воде. Али, и на обали је вода иста као и било где на пучини.

Сваки пут када нас телесне помисли или житејске бригае унизе до земље, па, чак, и до гнева на брата или сестру – како томе да се супротставимо? Морамо да држимо ум свој у Богу и да се сећамо Страшнога Суда. Тада ће свецели наш живот и сваки тренутак његов пролазити у сасвим другачијем озрачју. То развија у нама одговорност пред Богом Који је створио све – сав овај Козмос, као и [одговорност] пред свеколиком твари Божијом. И учинак тих малених, свакодневних делања наших биће тај да ће Дух Свети моћи да се усели у нас. О томе је Преподобни Исаак Сиријски рекао: “Очисти место [у себи] и Дух Свети ће доћи и научити те”.⁹ Тако је Дух Свети научио и такве неписмене сељаке какав је био отац Старца Силуана и сâм Преподобни Силуан. Имајући такве примере, и ми ћемо покушати да свакога дана живимо у таквом озрачју, и тада ћемо примити оно што иштемо.

Многим људима је тешко да поверују у све ово. Они, на неки чудан начин, не схватају ово чудо: човек је узет од земље, а о чему само размишља тај човек – он заборавља Земљу и живи духом у вечном Богу! То већ јесте чудо. Чак и у молитвама и у речима Откривења Божијег говори се о човеку: “Од земље си узет и у земљу ћеш отићи”.¹⁰ И, гле, та “земља” размишља управо о ономе о чему данас разговарамо.

9. Видети: Преподобни Исаак Сиријски, *Подвижничко слово* 58, Сергијев Посад, 1893, стр. 311.

10. Упоредити: 1. Мојс. 3, 19.

Знате да говорим без икакве припреме, да је сва моја припрема искључиво у молитви. Ни сâм не знам унапред шта ћу вам рећи. Али, ми имамо један основни циљ: ми, упркос свему, морамо да победимо присуство смрти у нама. Према томе, човек који је узет од земље прима дах од Творца и постаје душа жива, а потом и – сличан Ваплоћеноме Сину Божијем: личност, ипостас. Молим вас, заиста вас умољавам, држите се овога [ипостаснога] начело.

Сада ћемо говорити о томе како треба да усмеримо наш ум да би он непрестано обитавао у Богу. Живот човеков тада постаје као да га је неко мало придигао у ваздух, а држи га привезаног изнад земље. У сваком случају, ја то осећам на такав начин. Сâм се подићи не могу, али неко други ме подиже. И рађа се овакво осећање: живимо као да смо некако привезани...

Један од основних циљева нашега подвига није апстрактно размишљање о Богу, већ постојано осећање наше везе са Њим. У једној од наших наредних беседа, ако Бог благоизволи, говорићемо о томе какав у нашем духу бива учинак од нашега сећања на Страшни Суд. Увиђајући у којој мери не испуњавамо заповести Божије, ми се не усуђујемо, чак, ни да погледамо ка Небу. Али, не можемо ни да одустанемо од тога. Када размишљамо о Страшном Суду, сагледавамо себе – у којој мери смо приземни, у којој мери све време живимо на земаљски начин: *Човек је као шрава, као цвеш у пољу, шако цвеша.*¹¹ Али, доћи ће нам Дух Свети и даће нам оно о чему, са таквом тајном љубављу, размишљамо свакога дана и свакога часа.

Кроз покајање се у нама рађа нарочита благодат: жаљење због свега што смо учинили у нашем свакодневном животу. Покајање мора да буде једини наш пут ка Богу. Покајање нас препорађа и уподобљује Самоме Христу. Међутим, меру Његову ми достићи не можемо. И, зато, покајању на Земљи нема краја.¹²

11. Пс. 102, 15.

12. Видети: Архимандрит Софорније, *Видети Бога какав Он јесте*, стр. 63.

Наш задатак је, дакле, да усредсређено пазимо на себе и да не допустимо да ико заведе наш ум да се бави ичим другим осим оним Битијем које нам је донео Господ Исус Христос од Оца Свога.

Видите како сам онемоћао од старости и од болести, а то и сâм схватам. Али, када разговарам са вама, тај разговор се не своди на красноречивост, нити на то да о било чему говорим као песник, не! Наш живот је једноставан, али је постојан у Богу.

Сада ћу да вам укажем само на један мали практички начин на који треба умом прелазити на мисао богоугодну. Када нам дође било која помисао која не одговара евангелском закону, треба да кажемо: “Господе, исцели мој ум!”. Када се у нашем срцу јави гнев или шта томе слично, треба да кажемо: “Господе, исцели моје срце!”. То [временом] прераста у праву борбу и ми, без речи, изнутра вапијемо: “Господе, исцели ме целога... Дођи к мени који лежим на земљи, и подигни ме од мојих ниских помисли и страсти, од ниских покрета срца мога!”. Тако треба да се одвија наша борба.

И ма шта да радимо, ако будемо волели Бога, сећање на Бога ће у нама пребивати неодступно. Силуан је говорио: “Никав рад не спречава нас да волимо Бога”.¹³

Један други монах, отац Серафим ми је рекао: “Ниједан рад не понижава човека!”, то јест, чак, и ако се ради о простом послу као што је чишћење куће, кување каше, прање посуђа или томе слично. Нема ничега у овим пословима што би понижавало човека. Човека понижава искључиво грех.

Сећам се једне поуке тог монаха, оца Серафима. Његова келија је била недалеко од моје и ја сам често пролазио поред њега. Сретали смо се доста често. Једном приликом је био болестан. Видео ме је и рекао:

“Гледам те. Убрзо ћеш умрети”.

Упитао сам:

13. Видети: Архимандрит Софроније, *Прейодобни Силуан Светишогорац*, стр. 126.

“Колико убрзо?”

“Претпостављам” – одговорио је он – “да ти је остало још две године живота”.

“Оче Серафиме” – рекао сам му – “то значи да ви мене не сматрате монахом?”.

“Зашто то кажеш?”.

“Бојим се да ме наводите на заблуду, зато што сваки дан размишљам о смрти, а ви ми кажете да ћу живети још две године”.

Тада ми је он одговорио:

“И да сам ти рекао: ‘још шест година’, чак ни тада нам не би било довољно дана за покајање”.

Тако је он достојно одговорио на мој “прекор”. Било би занимљиво казивати о много чему што сам доживео на Светој Гори. Бринуо сам се само за једно: како да преизменим свеколико своје биће, да бих постао истински Хришћанин. А да сам био писац и да сам записивао све случајеве и разговоре, чак и у моје време на Светој Гори било је могуће написати Отачник, ни по чему мање вредан од древних Отачника. Али, за тим више не треба жалити.

Десило ми се следеће. Испало је некако да сам одређено време проборадио у женском манастиру у Лувену у Белгији. Када сам дошао тамо, имао сам чудно осећање: нисам могао ништа да пробеседим тим монахињама са којима је требало да разговарам. По мом доласку, сабрало се много монахиња, а дошла је, чак, и стара игуманија, и сви су од мене очекивали беседу. Рекао сам им: “Немам шта да вам беседим, немам никакву мисао, али ако желите да поразговарамо о било чему што је актуално за ваш живот, поставите ми питање!”. И једна монахиња, која је била учитељица у школи, казала је: “Реците нам реч о послушности”. И када сам почео да говорим о послушности, прошло је више од сат времена, а ја још нисам могао да завршим своју беседу. Све оне су седеле непомично и слушале са пажњом. И ја бих, понекад, желео да ми и ви, исто тако, поставите питање. Јер, како је искуство показало, када читамо већ припремљену беседу, у њој одједном ишчезава живот и она престаје да дејствује. А

када се реч рађа из саме потребе живота, тада она у себи носи енергију која заиста може да препорађа људе.

Почео сам, дакле, да говорим монахињама о послушности: који су њени плодови; како нас послушност, као монашки подвиг, узводи у ток Божије воље. И врхунац самога подвига јесте када човек може да понови речи Христове: “Ја јесам”. Тада нам се даје опит Битија, опит “битовања”, а не само “постојања”. И Битије, које исходи од Самога Бога, постаје наш живот.

Тако ми и ви, покаткад, помозите... Молим вас, молите се сваки за свакога и за све. И хајде да се сви заједно молимо за свакога човека, за свакога брата...

НАШЕ СПАСЕЊЕ ЈЕ У НАШЕМ ЈЕДИНСТВУ¹

О рађању беседе, уиућене присућинима.
 О сједињењу бескрајно великога са оним
 најједноставнијим у нашем животу.
 Закон није прописан за праведника:
 треба слушати глас Бога. О неспоразумима.
 Прејодобни Силуан – пример слободе
 од сваког надметања. Наше спасење је у јединству.
 Од молитве за манастир до молитве за целога Адама.
 Следујте духовницима. О тешкоћама због делимичнога
 поимања код неких људи. О чувању оишћења начела.
 О надсликовној молитви.
 Тешко је наћи праве речи за беседу.

Данас сам вас замолио да дођете на наш, унутарманастирски разговор.

Сада примамо госте на наша сабрања, која су свагда врло присна, као што је присна и заповест Божија. Све време сам покушавао да вам објасним како се рађа реч Божија у срцу човеком. Тај процес није тако једноставан, а истовремено је и тако јасан и чист. На који начин можемо да, уместо нашег острашћеног гласа, зачујемо глас Бога нашега у срцу нашем? Упркос свеколиком неизразиво великом задатку који стоји пред нама, наш живот, ипак, остаје врло једноставан у својој спољашњој појавности. Беседећи у присуству гостију, приметио сам следеће: када је моја беседа била упућена новопридошлима, молитва за реч је, на неки чудан начин, укључивала и њих. А укључити њих значи:

1. Бр. В-42 (1. јул 1991.), по нумерацији М^П.

изменити садржај беседе. Када смо сами, слободније говорим, без обзира на неједнаке реакције и стања људи који су овде присутни. Међутим, у датом случају, ми немамо потпуну слободу и не постижемо јединство речи, будући да се наша беседа не може дотицати свих нас у истој мери, јер се сви ми налазимо на различитим степенима.

Осећам – нарочито данас, када наш манастир израста у значајно велику групу људи – да је неопходно да вам опет и изнова понављам: саздавајте овај манастир вашом молитвом, не заборављајући на велики циљ спасења, чак и ако у свакодневном животу вршите најједноставније послове. Ово бескрајно велико се, на природан начин, сједињује са оним најједноставнијим свакодневним [пословима].

Када је наш ум потпуно усмерен к Богу и када немамо другога живота осим Бога, тада се ослобађамо од оних спољашњих облика који се уобичајено називају “каноном” или “правилом”. Правило, као оно што смо обавезни да понављамо годинама и десетлећима, како је показао опит, наравно, и надаље остаје и неопходно, и ограничавајуће. Апостол Павле једноставно говори: “закон није прописан за праведника”.² Ко хоће да се креће Духом Светим, тај не сме да буде свезан и не може да буде свезан правилима.

О чему год да говорим у присуству људи са стране, свагда долазим до следеће мисли: да ли они, уопште, схватају шта је то монаштво? Али, појам монаштва у свести људи, треба то рећи, ни из далека не одговара истинској величини монашке културе. Та култура духа јесте наш подвиг. Сви ми морамо да узрастемо дотле да непогрешиво слушамо глас Господњи. Тај подвиг захтева постојану, даноноћну унутарњу пажњу. На тај начин ће се живот, који је једноставан по спољашњости, претворити у постојано општење са Богом. Они који долазе од споља не могу да увиде стварне процесе нашега живота. Чак ни онда када се ми [монаси] сами сабирамо, ми, ипак, не постижемо

2. Видети: 1. Тим. 1, 9.

јединство духа: не зато што немамо жеље, већ зато што имамо различито искуство. И свако поима ствари у оквирима свога искуства.

Што се тиче новопридошлих, ми у њима препознајемо људе који су нам сродни по духу. И, наравно, наш задатак је да и њих укључимо у наш живот е да би наша заједница постала као један човек.

Када усвојимо ту мисао, уклања се много различитих недоумица. Тада ишчезава “надметање” и тада свако добро дело и свака добра реч почињу да саздавају и оснажују наш манастир. И, обрнуто, свака реч која је пројава наше немоћи и наших страсти, а не Божије воље, разрушује наш манастир. Молим вас, сећајте се овога! Приморавам се и усиљавам се да вам говорим о томе, зато што, ма како то чудно звучало, још увек не осећам да сви поступате онако како вас молим, то јест не молите се, још увек, за све и за свакога, и за наш заједнички живот, и за свакога човека. Када бисте усвојили моју мисао, наш живот би почео да тече сасвим другачије. Покушавам да изнађем реч којом бих јасније објаснио своју мисао. И рећи ћу истину: сада не налазим такву реч. Јер, ми још увек нисмо дошли до свести да живот општежитељнога манастира изражава идеални облик човековога живота на Земљи.

Узмимо један пример из речи бескрајно нам драгога оца нашега духовнога Силуана. Он говори да се неким људима даје у послушање да буду цареви, другима – да буду патријарси, трећима – да испуњавају неки други, мање општи и специјализовани посао, а неким, коначно, чак, да буду једноставне дрводјеље. Он даље пише: “А све је то неважно”.³ Ви видите слободу овога човека од сваке зависти, од сваког надметања, од сваког одбацивања других.

Нека би ми помогао Бог да објасним ову мисао. Када се, кроз вашу молитву за све и за свакога, у вама буде разрасла свест о неопходности нашега јединства у Богу, ви ћете изаћи на пут ис-

3. Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светишогорац*, стр. 144.

тинити. Молите се и у келији, молите се и у време наших бого-служења. Непрестано се молите! Покушао сам то да напишем и у својим књигама, почевши од прве која је најважанија – о Светом Силуану. Када свако исупуњава своје дело у складу са својим даровима, тада ишчезава повод за било какво надметање, или завист, или било шта слично овоме. Када ходимо путем спасења, свако добро дело, ма ко да га учини, постаје наш живот.

Нека би ми Господ помогао да нађем праве речи, а вама нека помогне Господ да усвојите нека начела ове велике [монашке] културе, а, рекао бих, и највеће од свих култура које су познате човеку на Земљи. Са задовољством сам слушао речи једнога од нових чланова нашега братства, који је рекао: “Заједнички живот захтева од свакога од нас велику мудрост”. Млади човек, млада душа, а, ето, схватио колико је то значајна ствар! Замислите, Господ говори ученицима Својим: “Ако будете имали љубав међу собом, Моји сте ученици, и сви ће вас препознати да сте такви, то јест да сте Моји ученици”.⁴ Молим вас, зато да схватите изузетну важност надилажења егоизма. Све што свако од вас учини, мора да се укључи у наш спасени живот. И ако задобијете ту свест, схватићете да живот почиње да тече потпуно другачијим током. На Земљи има више од четири милијарде људи. А Господ нам је дао да будемо мала група људи који су се сабрали кроз јединство наше вере у Исуса Христа. И нека тај мали део рода људског, [тај уд] целога тела рода људског буде предмет старања свакога од вас: то је моја породица, то је мој живот, и све оно што чиним – чиним да бих оснажио тај живот. Из јединства, и то снажнога јединства међу нама, родиће се велико спасење. Молим вас, усвојите тај принцип, усвојите то начело, усвојите то правило! И о себи расуђујте на овај начин: ако живимо у малој групи људи, а у нама и даље има трагова било каквог поређења са другима, такмичарства, надметања и томе слично, ми још увек нисмо на добром путу. Борите се против свега што уноси поделу у наш живот!

4. Упоредити: Јн. 13, 35.

Сваки човек, упркос свеколикој својој непонививој личности, ипак, јесте својеврсни представник одређене класе или врсте људи. И када се, у оквирима манастира, будемо научили јединству, тада ћу ја бити благодаран Богу, јер ћу тада испунити своју дужност према вама. Према томе, ако у молитви за живот нашега манастира будете достигли до тога да се наш живот, макар и делимично, али, ипак, саобрази заповестима Христовим, Бог ће нам отворити двери и ми ћемо моћи да у наше срце примимо неупоредиво више људи и са неупоредиво већом љубављу.

У чему је тегобност мога положаја? Поставио сам себи немогућ задатак – да будем проводник духа нашега духовнога оца Силуана, а да сâм нисам достигао до његовога стања. Али, ја желим да сви ви достигнете управо стање Силуаново: не некакво интелектуално, пуко апстрактно мишљење, већ стварно стање нашега духа. Отуда се, из те љубави према свакоме члану наше породице, и рађа жеља да будемо послушни другоме.

Ми не можемо да избегнемо законе заједничнога живота рода људског на Земљи. А једна од пројава тих закона јесте и то што се ми, и онда када се молимо за све, ипак, у већој мери молимо за оне који имају већу одговорност, то јест за игумана и за духовника. Покушајте да у вашој свести имате овакву мисао: “Таквог игумана и такве духовнике нам је дао Бог”. И учите се да им постепено следујете, да нас наша савест не би прекоревала ни у чему. И тада ће нам Дух Божији дати до знања да се налазимо на путу спасења. Старац Силуан је о томе говорио овако: “Почео сам да чиним како ме је научио Господ и мој ум се очистио, и Дух је сведочио спасење”.⁵

Шта је нарочито тешко у нашем црквеном животу? То што, често, људи који заузимају одговорне положаје настоје на свом тек делимичном поимању као на нечему што је, у коначном смислу, потпуно и, стога, одбацују све друго. Апостол Па-

5. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светићорац*, стр. 176, 179.

6. Видети: 1. Кор. 12, 6 и даље.

вле пише да међу људима постоје различита служења, али да све треба да буде по Богу и да доводи до јединства и љубави.⁶ Свака појава поделе нарушава наш живот и онемогућава нам спасење. Ако се молимо Богу у молитви за било шта, а испостави се да неко други – а не ми! – буде онај ко је “остварио” ту молитву, ми треба да одбацимо сваку помисао [која каже]: “Зашто то нисам био ја?”. Бог је услишио моју молитву и учинио дело за које сам се молио, иако је то остварио неко други. И ако је то дело прославило другог, ја нећу завидети другоме на његовој слави: нека он побере ловорике за оно што је учињено, а за мене је важно остварење нашег заједничког циља. А наш циљ је јединство духа у вечном двигању љубави према Богу вечноме, када више не буде времена, сагласно заклетви Ангеловој у Откривењу: *И закле се Анђео да времена више неће бити.*⁷ И тада више неће бити никаквих колебања, већ ће свецели живот – и Божији, и свих људи – бити мој живот, иако сâм томе ништа нисам допринео. Схватите ову нијансу: једна је ствар “да буде по моме”, како диктира наша страст честољубља или властољубља, или пак тежња ка доминацији⁸, а друга је – када је човек слободан од те тежње ка доминацији, и када, ма ко да учини добро дело, [он каже] – “нека је вечно благословено Име Бога нашега!”

Можда ћете рећи да говорим нејасно и да би требало да укажем на конкретне случајеве. Али, ако се усредсредимо [искључиво] на конкретне случајеве изгубићемо из вида само начело живота.

Како сам и написао у књизи: Старац Силуан, отац наш духовни, држао се оваквога правила – будући да му је после виђења Христа било дато да доживи у своме срцу свецели род људски, он је то желео да сачува за цео живот.⁹ Тако и ми, упркос нашим слабостима, упркос нашем размишљању о самима себи, морамо да се ослободимо од свакога егоизма.. Не мислим да је

7. Видети: Откр. 10, 5–6.

8. Господарење, власт.

9. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светићорац*, стр. 103.

то могуће остварити за неколико минута. Потребно је много и молити се, и страдати, и живети да би то ушло у наше биће као његово својство и стање...

Све време покушавам да говорим, молећи се Богу да вам открије стварни садржај моје речи. Молите се и Бог ће вам открити стварни смисао онога што сам рекао. Молите се и трудите се да то усвојите...

Ако су током молитве присутне конкретне слике, онда се ми, суштински говорећи, још увек молимо несавршено. Молитва која је изнад конкретних слика – делање је чистог ума. Када пређемо у другачију област и када већ почнемо да живимо изван времена и изван простора, то јест надвремено и натпросторно, тамо више нема конкретних слика, већ постоји искључиво стање које превасходи сваки облик. Ето због нам чега је тако тешко да говоримо, покушавајући да оно о чему говоримо изразимо речју...

Молим вас, дакле, молите се непрестано и за оне који долазе, и за живе, и уопште за свеколико наше постојање, али тако да то не приметите они који нам долазе, то јест без икаквог спољашњег показивања. И тада ће молитва – од молитве за једноставне, мале и свакодневне ствари – да узрaste до молитве за цели свет. Молите се и за мене. Тридесет година сам ћутао и тек сада, пред одлазак, одлучио сам да говорим.

И нека свако од вас ради све, као за своју породицу. Отац или мајка породице носе целу породицу у своме срцу, сву децу заједно, све друштвене околности, док се деца [за то време] безбрижно баве овим или оним појединачним стварима...

БОГОПОЗНАЊЕ И ПОСТАЊЕ ЛИЧНОСТИ¹

Моли́тва сѣасава од ѿри́тиска вешта́ства.
 Трагедија нејознања Бога. О духовноме сиромаштву.
 О границама тварних могућности.
 Личности Айсолуша
 као основа бо́гоподобности човекове.
 О пречечној замисли Бога о човеку у Христју.
 Пишање понављања моли́тва. Бо́говиђење као циљ
 монаштва (Иса. 11, 1–2). Проблем личности
 још увек није решен. Моли́тва за целога Адама
 јесте израз личности. Монаштво и “школе пророка”.
 О умањивању димензија Хришћанства.
 О две врсте смирења. О чувању надахнућа.

Поново ми Господ, мимо свакога очекивања, даје радост да будем са вама.

Какав је наш живот на Земљи? Све то вештаство [материја] које нас окружује и које омогућава живот, подстиче нас на то да превише пажње посвећујемо свему што је земаљско. И тај непрестани притисак наше свакодневице гуши ум и он постаје све мање пријемчив и за оно што сами изговарамо. Стотине и хиљаде пута понављамо “Оче наш”. Али, да ли ми живимо тим сазнањем, или је, пак, наше сазнање загушено тричавим страстима? Или, узмимо, на пример, речи молитве “Царе Небески”. Овде се ради о Самоме Богу – Духу Светоме. А како се наше срце односи према речима: “Царе Небески, дођи и усли се у нас, и упути нас у сваку истину, и спаси душе наше”? То је вапај душе

1. Бр. С-42 (16. септембар 1991.), по нумерацији М^{тп}.

наше! Ово не смемо да заборавимо никада: то би требало да буде лајт-мотив нашега монашкога живота.

Ми смо наследници највећег и најдрагоценијег Предања. Оци наши су нас научили како да надилазимо свакодневне ништавности: треба да свако наше земаљско делање, кроз молитву, претварамо у духовно општење са Богом. Устајући од сна, молимо се Богу: “*Подигни ме*² силом Твојом, благодаћу Духа Светога, на делање духовно; да ништа не наруши моје чувствованье Тебе, Бога мога!”... Почињемо да се облачимо и говоримо: “Господе, Ти видиш да сам обнажен од сваког познања Истине Твоје! Молим Ти се, не остави ме обнаженим, већ ме одени у светлост познања Твога, Ти Који живиш у Светлости непреступној!”. Почињемо да се умивамо: “Господе, омиј сваку нечистоту са целог тела живота мога у овоме свету”. Омивамо очи и говоримо: “Дај ми очи да видим Царство Твоје, Светлост Твоју!”. Отарамо двери [келије] и говоримо: “Покајања двери отвори ми, Животодавче. Јутрењује дух мој к Теби, Богу моме!”. И тако све време. У томе је наше невелико делање, али и кроз то “невелико дело” ми успостављамо непрестано општење са Богом Који је Дух. Тако се постепено преображава наша свакодневица, препуна труда, изнемоглости, тескобности, унија, бола, неспоразума, страдања. А најтеже од тих страдања јесте незнање: “Не живим [Господе] Светлошћу Божанства.. А Ти си ми дао Светлост Твога познања!”.

Недавно је отац Н., испуњавајући своје духовничко служење, чуо од једне жене: “Желим да знам шта жели Господ. Дошла сам овде у манастир да бих то сазнала. Нећу да говорим ни о мом болу, ни о мојој слабости, нити о мојој снази. Желим да сазнам вољу Божију, и то ће ми бити довољно. Чезнем да познам Бога, али налазим се у тами незнања, и то ме убија”. Сви ми страдамо од тог незнања.

Дође нам човек болестан од смртоносне болести, и шта ми да радимо? Да се молимо! Долази до борбе у духу. Болест

2. Упоредити: Пс. 40, 11.

није само физиолошка појава, већ и духовно испитивање човека.

Према томе, будући да смо створени по образу и подобију Божијем, ми у овом свету све време страдамо, постајући свесни своје недостатности и свога незнања. Приближавам се крају својих земаљских дана – не знам, како сам уопште још увек жив – па, ипак, то страдање због незнања мучи и мене! То незнање ме је мучило од самога почетка. И сматрам да ова појава има свој одјек у речима Христовим: *Блажени сиромашни духом, јер је ваше Царство Божије*.³ Господ је још рекао: “Сви који у Мене верујете, у светињу ћете имати жалости”.⁴ А једна од најстрашнијих жалости, јесте – не знати вољу Божију. Али, ако смо већ дошли у манастир, у ту школу вечнога живота, поћи ћемо путем Отаца који су се, током читавог свог живота, запатили да би задобили сиромаштво духа. Јер, јављење Бога у телу нас је поставило пред Живога Апсолута Бога.

Једна од наших недоумица, којом се данас бави мноштво умова људских, јесте разрешење питања нашега настанка: откуда човек, које су његове могућности, да ли је лудост ићи за Христом Који нас призива да будемо са Њим у вечноме Царству као деца Оца Небескога⁵ и, у том смислу, као браћа Самога Христа.

Прошли пут смо говорили о икони, на којој је иконописац покушао да прикаже онај тренутак када је велики пророк Мојсеј добио Откривење од Бога: *Ја Јесам Сушти [Бишјујући]*⁶ (на грчком – 'Εγὼ εἶμι ὁ Ὡν). То је био одговор на чежњу великога Пророка. На икони, која је иконописана код нас, приказана је напрегнутост Пророка пред тим Откривењем. И Господ наш Исусу Христос није одбацио ово Откривење, већ га је испунио. Према томе, шта је то што је изузетно у Синајском

3. Лк. 6, 20.

4. Видети: Јн. 16, 33.

5. Видети: Јн. 11, 52.

6. Видети: 2. Мојс. 3, 14.

Откривењу? Онај Који је створио цели овај свет, одједном каже: “То сам Ја”, и представља Се човеку, и разговара са њим!

Ова реч – “Ја” значи да Бог, Који је Својом заповешћу створио свецело козмичко битије и, потом, човека, јесте Лице [Које каже] – “Ја сам”. И када читамо Библију, ту дивну књигу, видимо да оно што се открива на њеним првим страницама лежи у основи свега до појаве Христа и испуњења Откривења. Када је био створен цели свет, са животињама и биљкама, Господ је рекао: *Хајде да створимо човека по образу Нашем и по подобјују.*⁷ И ту се јавља наше богословско питање о личности: шта је то личност? Наши грчки Оци су изнашли реч која појам личности истанчава другачијим именом – “ипостас” (латински – “substantia”), то јест “основа свега што постоји”. А шта значи бити створен по образу и по подобју Божијем? Како можемо да постанемо личности–ипостаси, уподобљене Ипостаси Ваплоћенога Сина Очевог? Морам рећи да је то онај богословски проблем о коме смо говорили већ много пута... Бог нам се открио као Личност: *Ја Јесам Суштини*, и Он је нас створио не као што је створио сву осталу твар: “*Нека буде светлост... нека буде свод... и би светлост... и би свод...*” итд.⁸, већ је човек био саздан од нечега већ постојећега, и то је био довршетак Стварања. После Откривења које је испунио Исус Христос Духом Светим, ми више не чекамо никакво друго [Откривење].

И ми се питамо: како остварити оно што нам је открио Бог – “Ако Ти [Господе] битијеш као Личност, као Ипостас, како ја могу да се уподобим Теби?”.

Када нам је већ дата та реч Откривења о Личности, ми желимо да сазнамо и њен садржај како бисмо наш подвиг претворили у подвиг разумни: [треба да знамо] *куда стиремимо*. Ако не будемо чинили тако, односно ако будемо давали предност свакодневним бригаама о јелу, о одећи, о топлоти, о келијама, о сусретима и томе слично – о свему ономе што нас на Земљи

7. 1. Мојс. 1, 26.

8. Видети: 1. Мојс. 1, 3 и даље.

свакодневно окружује, како онда да се, кроз сву ту збрку психичког и физичкога живота, пробијемо до апсолутнога Духа? Неко ће рећи: “Да, али већ сте нам говорили о томе и ми то знамо”. Но, једна је ствар разумети речи, а друга ствар – остварити их у сопственом подвигу. Ако се напрегнуто трудимо да се вратимо Богу после пада и да постанемо, уистину, вечна деца Оца Небескога, ми ћемо се неизбежно сусрести са тим питањима. И ми размишљамо: “Ако Бог јесте Личност, како се онда Откривење одражава у нашем земаљском битију?”. Говорим “у нашем”, зато што се на нас, а не не осталу твар, односе речи – “по образу и по подобију”.

Када говоримо о томе како можемо да се уподобимо [Богу] и где су границе човекових могућности, рећи ћу вам, не без бола, да је род људски исувише неправедан у односу према Богу. Свети Григорије Богослов пише: “Ми смо твар, али ова твар је добила заповест од Творца да постане бог”⁹. Не смемо, не треба никада да заборавимо ово Богопризивање. Питамо се: до које мере се ми можемо уподобити Богу? И ми одговор на ово не налазимо у Старом, већ у Новом Завету, у речима Светога Јована Богослова: *ујодобићемо се Њему, јер ћемо Га видети какав Он јесте*.¹⁰ О, чудесан ли је тај Јован! Младић који је ишао за Христом и који је ту Истину дотицао рукама, који је ту Истину гледао очима!¹¹... И он говори да ми још увек нисмо достигли то стање које нам је заповеђено, али да ћемо се, када нам буде било дато откривење од Духа Светога о томе какав Бог јесте, уподобити Богу... А сви ми желимо да познамо какав Он јесте (а не какав Он није, не као “непознатог Бога”¹²), и да Га видимо, да бисмо Му подражавали. Према томе, нама су дате те речи, нашим срцима најдрагоценијега, Јована Богослова: *ујодобићемо се Њему*. У чему ћемо се упо-

9. Видети: Св. Григорије Богослов, *Слово 43*, Дела Св. оца нашег Григорија Богослова, Архиепископа Константинопољскога, Том 1, Санкт Петербург, 1912, стр. 633.

10. 1. Јн. 3, 2.

11. Видети: 1. Јн. 1, 1.

12. Видети: Дел. ап. 17, 23.

добити? У начину битовања, како и Апостол Павле говори о Христу: *Који је будући у обличју Божијем... узео обличје слуге...*¹³

Схватате ли, дакле, начело монашкога живота, када [знате да] циљ монашкога живота јесте “видети Бога какав Он јесте”?¹⁴ Многи богослови говоре о томе да је немогуће да видимо Бога “какав Он јесте”. Али, опет, пред вама, понављам речи које је изговорио Господ: *Блажени чисти срцем, јер ће Бога видети*.¹⁵ Читајући радове богослова, чије су идеје препуне апофатизма, и читајући ове речи: *блажени чисти срцем*, размишљам о томе да треба да очистим своје срце од сваке мисли која Богу није угодна, од свакога покрета нашега срца, који је противан закону љубави Очево. Јер када се наше срце буде ослободило од сваке зле мисли, да ли ћемо тада видети Бога, на начин богословâ, тј. “какав Он није”, или, пак, “какав Он јесте”? За мене је несумњиво [да ћемо Га видети] “какав Он јесте”. У противном, дошло би до апсурда: “Блажени чисти срцем, јер ће видети Бога какав Он није”. Испало би, онда, да је читав свет у заблуди – сви они који верују у то да је Бог створио Козмос. Постоје и други, нехришћански облици поимања Откривења Божијег. Чак и у библијском Старом Завету још увек постоји извесна незрелост и ишчекивање испуњења тог откривења у свести Израиља.¹⁶

Тако се саздава Богопознање, врло постепено прожимајући свеколико наше биће, и човек се “рађа одозго”¹⁷: не од земаљскога тела, већ одозго од Бога. И када Бог човеку дарује да прекорачи праг незнања Бога, Који је код Старих Грка био *ἀγνώστῳ Θεῷ*,¹⁸ тада започиње потпуно другачији живот у свим његовим пројавама, као код Пророка Исаије: *Али, изнићи ће ши-*

13. Филипл. 2, 6–7.

14. 1. Јн. 3, 2.

15. Мт. 5, 8.

16. Мисли се на то да је за Мојсеја Лице (грчки – πρόσωπον τοῦ Θεοῦ) Бога остало скривено (2. Мојс. 33, 23), због чега је и био Израиљу обећан “други Пророк” као испуњење Откривења (Поновљ. зак. 18, 15–19).

17. Видети: Јн. 3, 3.

18. На грчком: “Непознатоме Богу”. Видети: Дел. ап. 17, 23.

бљика из *сѣбла* Јесејева и изданак из корена његовога изнићи ће. И на њему ће почивати Дух Господњи, Дух премудрости и разума, Дух савета и силе, Дух знања и *сѣраха* Господњега...¹⁹ То значи, да ће нам, када се “уподобимо”²⁰ [Богу], бити предате све те пројаве Живога и Личнога Апсолута: “Дух мудрости, Дух љубави, Дух знања”. И када имамо пред собом такав циљ, зар ишта друго може да нас привуче? Али, прелазак из нашег земаљског стања у стање “видети Бога какав Он јесте” јесте оно што [у нама] савршава Сѣм Бог. Он долази и даје нам да Га опитујемо какав Он јесте. Овде ћемо, у вези са овом мишљу, приметити да се човек не уподобљује Богу до краја, то јест да човек не постаје једносуштан Богу. Међутим, човеку се, ипак, предају сва својства Божија, осим начина постања: ми смо створени “из ничега”*. Иако, ако желимо да будемо сасвим прецизни, не треба говорити “из ничега”, јер је човек био саздан из нечега што је већ постојало.²¹

И суочавамо се са следећим питањима: како појмити човека као “ипостас” по образу Ипостаси Ваплоћенога Сина Божијега, то јест као “личност”? Где се пројављује та личност? Како човек може да пређе из индивидуалнога у лично стање: у ипостасни облик битија? (Опростите ми, постајем помало као “безуман” када говорим о свему овоме). До данас одговор на питање хришћанског поимања личности још увек није дат у Цркви у свом довршеном облику. Још увек се многи богословски умови муче над тиме како појмити тај ипостасни облик битија. Лично сам се усудио да кажем да се мало коме на Земљи даје опит ипостаснога битија.²² Једна од суштинских пројава ипостаснога битија, која се даје човеку, јесте молитва за целога Адама са плачем, сличним Плачу Христовом у Гетсиманском врту. Ми не

19. Иса. 11, 1–2.

20. 1. Јн. 3, 2.

* За разлику од Бога Који је Нестворени.

21. Видети: *И створи Господ Бог човека од ПРАХА ЗЕМАЉСКОГА и удахну му у лице ДАХ ЖИВОТА* (1. Мојс. 2, 7).

22. Видети: Архимандрит Софроније, *Видети Бога какав Он јесте*, стр. 190.

можемо да достигнемо напрегнутост Самога Исуса Христа, али мора да постоји аналогија. И зато нам је важно да знамо, иако у почетку само на разумски начин, који задатак стоји пред нама, и шта значи “обожење” човека.

Све време наглашавам постепеност усхођења ка том стању, али та тврдња не исцрпљује све [о чему говорим]. У нашем оцу Силуану видимо пример “изокренутог” поретка. Њему је било дато да доживи познање вечне одвојености од Бога. И то познање о коме он говори, да је тада “јасно видео вечну пропаст”,²³ било је за њега – опит ада. И Господ му се јавио без речи и без речи му је предао Своје стање.²⁴ Наглашавам опет и изнова да је једна ствар – интелектуално поимање те молитве, сличне Гетсиманској, а друго – јављење те молитве у нама.

Шта је карактеристично за то откривење о гетсиманској молитви? То што је Силуан, који је по нашим образовним мерилима био неписмен човек, пошто му се јавио Христос, одједном почео да се моли за цели род људски са великим плачем. И то већ није психолошко стање интелектуалнога човека, нити философска мисао, већ битијно стање, чињеница битија.

И оно о чему ми говоримо као о нашем крајњем циљу њему је било дато на тај начин! Њега је у његовој молитви водио Дух Свети. Наравно, он своју молитву није прекидао ни дању, ни ноћу. Та молитва му није давала да спава, и он је спавао, седећи на столочици без наслона! Четири–пет пута дневно, он је седао [на столочицу] и погружавао се, на двадесетак минута до пола часа, у стање сна и, потом, изнова устајао на молитву. Ми не можемо да будемо као он: он је био див и по физичкој снази.

Поред молитве за целога Адама, за цели род људски, у њему се пројавило још нешто. Он пише да му је, после првога његовога пада у телесну помисао, духовник рекао: “Никада не

23. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светићорац*, стр. 188.

24. *Исто*.

примај телесне помисли!”. И он, током четредесет и шест година, свога монаштва више никада није примио ниједну помисао!

Шта сам срео у Преподобном Силуану, а шта је, потом, поразило моје сазнање? У Старцу нам је дат опит личности и у ономе што пише тај отац већ се пројављује ипостасни лик битија. Маскал, велики професор–теолог Англиканске цркве, са огромном ерудицијом у области дела Отаца – и западних, и источних – у свом чланку о Силуану говори о томе да његовим записима, у којима се, на тако убедљив начин, говори о неопходности љубави према непријатељима, нема ничег сличног у списима које су нам оставили Оци.²⁵

Ми, дакле, по реакцији личности на неки догађај, расуђујемо о томе каква је то личност. У датом случају, у својим књигама дајем опис те личности, али, као и у Евангелију, тамо је много тога сакривено од људи који не схватају. И ми се молимо за поимање Евангелија: *Господе, удостој нас да чујемо Евангелије Твоје* – то јест, оно што је скривено у евангелским речима. Та личност–ипостас, Силуан се са сузама молио за гонитеље [Цркве] што је била, за њега природна, реакција на текућа гоњења Руске Цркве, као и на гоњење Христа на другим местима широм света: “Дај, Господе, да Те сви ти људи познају Духом Светим!”. Ето, то је молитва личности–ипостаси!

Ми знамо да је Господ, када је рекао: *Будиће савршени као што је савршен Отац ваш Небески*²⁶, те речи довео у везу са заповешћу: *А ја вам кажем – волиће непријатеље своје*.²⁷

Онај “ко је већ прешао [из смрти] у живот вечни”,²⁸ прелази већ овде и сада, и зато су његове реакције на догађаје – другачије. Шта ме је задивљавало код тог човека – Силуана? Истин-

25. E. L. Mascall, *Archimandrite Sophrony – The Monk of Mount Athos: Staretz Silouan 1866–1938*, Religious Studies, Vol. II, N° 3, September, Cambridge, 1975, pp. 370–372.

26. Мт. 5, 48.

27. Мт. 5, 44.

28. Видети: Јн. 5, 24.

ска уподобљеност Богу: он је доживљавао страдање свакога човека са којим је разговарао или општио. Он је, у свим тешкоћама овога живота, састрадавао човеку. Али, када је остајао насамо, молио се за целога Адама. Он је сматрао да је немогуће “саздати” спасење на Земљи уколико сви не познају Бога Духом Светим... Опростите што говорим на овакав начин, али када сам се срео са њим и када је он рекао: ”Дођите код мене да поразговарамо”, ја сам помислио да тај човек, који је од Бога добио такве дарове, јесте дар свецеломе роду људском.

У свом богословском покушају да опишем слику личности руководим се оним што ми је Бог дао да видим конкретно у том човеку. То није никаква уобразиља, нипошто! То су биле битијне чињенице. Као што и богословље Отаца често јесте “казивање” о ономе што им је било дато да виде или да опитују. Такво “казивање” имамо у Евангелију по Јовану: *Јер Бог њако заволе свет, да Сина Своја Једнороднога даде...*²⁹ Евангелиста говори о томе као о чињеници која не подлеже никаквој сумњи, нити разматрању. И то јесте богословље као стање човека.

Када говорим о Старцу Силуану, благодарим Богу: без обзира на то што сам свагда боловао, Бог је продужио мој живот да бих могао да разговарам са вама. И пре него што легнем у своју “нову постељу”³⁰ у земљи, која је већ припремљена на неких двадесетак метара од моје садашње постеље, желим да вам предам његово учење.

И када се будете испунили том свешћу, тада ћете изаћи на истинити пут монашки који јесте најузвишеније откривење о начину нашега живота за достизање спасења. У том погледу, монашка школа стоји изнад свих других земаљских школа. Када се у библијском Светом Писму говори о “школама за пророке”, није нам јасно како је био устројен живот у тим “школама за пророке”.³¹ У нашем, пак, времену, желео бих – пре него што одем – да поз-

29. Јн. 3, 16.

30. Мисли се на гроб који је, по молби Старца Софронија, био припремљен недалеко од његове келије.

31. Видети: 1. Цар. 19, 20.

нате и појмите плод јављења Христа Силуану, а то је – молитва за цели свет са плачем већим него за самога себе...

Има људи који исувише снижавају меру Хришћанства, саображавајући га земаљским мерама. Али, истинито хришћанско сазнање је, наравно, овакво: *Небо и земља ће проћи, а речи Моје неће проћи*,³² како говори Господ. То је потпуно другачија раван мишљења и сагледања живота.

Шта је било дато Силуану да види? Разлику између подвижничког поимања смирења и Христовог Смирења. Подвижничко поимање смирења – “ја сам најгори од свију”, ми срећемо и код Отаца... Али, о Христовом Смирењу, које је својствено Самоме Богу као својство Божије, говори искључиво Силуан. Нигде нисам срео слично поимање. “Али, другачије је” – говори он – “неописиво Смирење Господње”.³³ И када је умирао, упитао сам га: “Старче, да ли ћете умрети?”. А он ми је одговорио овако: “Још се нисам смирио!”.³⁴

Он пише: “Тугује душа моја за Господом!”³⁵ – стање таквога Смирења Христовога људско тело не може да поднесе. Силуан је доживео то Христово Смирење, али не у пуности. У пуности [га је доживео] – искључиво у време откривења, а да се то стање продужило, земаљско тело то не би издржало.³⁶

Та нова црта у његовом богословљу је необично узвишенога реда: “Једно је смирење човеково, а друго – неописиво Смирење Христово”. “Неописиво” – зашто? Зато што је Христос пројавио много тога што говори о Његовој Божанској апсолутности. Али, људи су видели само оно што је телесно, а ум њихов није поимао шта се ту, заиста, збило. Сâм Господ је казао: “Да не творих међу вама дела која нико други није творио, не бисте греха имали”.³⁷ Али, будући да су нам та дела објављена, ми сто-

32. Мт. 24, 35.

33. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светоџорац*, стр. 131.

34. *Исто*, стр. 106.

35. *Исто*, стр. 117.

36. Упоредити: *Исто*, стр. 170.

јимо у истини и поимамо Ко јесте Христос. Тако са Христом бива чудна ствар: Он је и непојмиви, и Он, заједно са нама, “иде руку под руку”.

И нека би благослов Његов био на вама, љубљена моја браћо и сестре! Памтите ово и не дајте никоме да вам, одузме то виђење, да се ваш живот – који је непрестано тежак, чак, и до очајања – не би за вас претворио у духовну смрт. Али, нама је немогуће да се до краја уподобимо Христу, чак и када бисмо споља чинили исто што и Христос, а то је зато што Христос има другачији облик поимања.

Шта је жалосно у наше време? То што су многи људи, који се налазе на, људски говорећи, високом степену културе, слепи за Христа и што не познају Његово Божанство. Штавише, што су људи ученији, то им је теже да прихвате да Христос јесте Онај Који је рекао: “Нека буде светлост! И би светлост”³⁸, да је Он – Онај “кроз Кога све постаде”, како говоре Свети Оци у Символу вере, и да “кроз Њега све постаде и без Њега ништа не постаде што је настало”.³⁹

Мој основни задатак се састоји у томе да примите то надахнуће које се никада не умањује. Нас тешкоће животне могу потпуно да сломе, али ми морамо да чувамо надахнуће које нам је дао Христос, о коме Он говори као о огњу.⁴⁰ Тада ће ваше монаштво бити стварно. А ако будемо само чували спољашње делање и устав – то ће, још увек, бити недовољно. И то сасвим недовољно...

37. Видети: Јн. 15, 24.

38. 1. Мојс. 1, 3.

39. Јн. 1, 3.

40. Видети: Лк. 12, 49.

ПУТ КА БОГОПОЗНАЊУ¹

О љубави према Богу. Једино Бог јесте истинитио Биџије.
О речима “без Мене не можете чинити ништа”.

Наше стварање је да се укључимо
у реку Божанскога Живога. Биџије је једно.

Победа над праочевим грехом.
Биџијни садржај зајовести Христових.
Смрт се побеђује кроз самоистражњење.

Следовање Христу путем страдања.

О примању Божанских енерџија.
О “званима и изабранима” и о предодређењу.

158

Архимандрит Софроније

ДУХОВНЕ БЕСЕДЕ I

Сваки пут започињем разговор са вама, изражавајући своју радост због нашега сусрета. Чудни су путеви Божији: неколико протеклих дана налазио сам се у стању потпуне слабости и мислио сам да се неће продужити моји дани. Али, ево, опет сам са вама и поново се радујем нашем разговору.

Господ нас је Својим јављењем поставио пред оно што Он јесте у Својој суштини: Он јесте истинити Бог – Беспочетни, Бесконачни. И када смо удостојени да поверујемо у Њега, љубав наша према Њему нас постепено води путем Његових заповести. Волећи Њега, ми испуњавамо заповести Његове.² И када испуњавамо заповести, ми тада стојимо пред сазрцањем великога безобалнога океана.

Сви ми, природно, желимо да познамо нашега Бога. Древни Грци су били подигли олтар “Непознатоме Богу”.³ А сви

1. Бр. С-4 (30. септембар 1991.), по нумерацији М^{тн}.

2. Видети: Јн. 14, 21.

3. Дел. ап. 17, 23.

ми желимо да познамо нашега Бога и да у нашој вери ходимо као по сунчевој светлости, када видимо не само оно што је близу, већ и оно што је далеко. И ма колико дуго да живимо на Земљи, видокруг нашега сагледања непрестано се шири, а наша љубав према Ономе Који нас је створио се [непрестано] продубљује.

После Пада живимо нашу смрт. У Рају је било речено: “Ако будете јели од плода овога дрвета, умрећете!”⁴ И та смрт је ушла у битије нашег човечанског света још од првих дана. И зато, када се саберемо заједно и желимо да говоримо о Беспочетном Богу, захвата нас двојно осећање: са једне стране – [желимо] да занемимо, да се погрузимо у себе и да у усхићењу сазрцавамо оно што твори наш Бог и Отац; а са друге – пред нама стоји задатак да саздавамо наш вечни дом, наш вечни храм. А како да саздавамо тај дом? Који основ да положимо за то здање? Било како било, ми сами сопственим снагама не можемо да се ишчупамо из тог негативног искуства у које нас је поставио праочев грех.

Када почнемо да волимо Оца нашега Који је на Небесима, кроз Сина, Кога нам је даровао Отац, и Духа Светога, тада, заједно са том љубављу, будући да још увек нисмо слободни од страсти, ми доживљавамо и усхићење и страдање наше, зато што је наше спасење [још увек] неверодостојно. У нама “дејствује смрт”⁵ која је последица греха. Током [свих оних] дана које сам провео стојећи на рубу смрти мој ум је привукло искључиво то виђење.

Обраћам се, као и свагда, мојој драгој браћи и сестрама, који су нам поново дошли: наши разговори су неопходни за наше општење чији је циљ да заједно, што је могуће дубље, доживимо дато нам Откривење. Ви сте млади и тек започињете живот: ви сте људи другачијег реда и имате другачије мисли од мене. Данас бих желео да уђем у ваше стање да бих разговарао са вама

4. Упоредити: 1. Мојс. 2, 17.

5. Упоредити: 2. Кор. 4, 12.

не о ономе што ја доживљавам на самом крају свога живота, већ о томе са чим се ви сусрећете на своме путу. Желео бих, зато, да ми било ко од вас постави питање са којим се његова душа суочава у овом тренутку, а које жели да разреши на добар начин. И ја бих, онда, одговарајући [на то питање], могао да говорим о ономе што сам и сâм доживео током својих, готово, седамдесет година монаштва...

(Питање оца Н.: Како схватиши речи Христове из Еванђелија по Јовану: “Без Мене не можете чинити ништа”⁶; и: “Нико не може доћи к Мени, ако га не привуче Отац Који Ме је послао”⁷ – у погледу слободе човекове и могућности човековог самоопредељења?)

Наравно, то је суштинско питање са којим ћемо да се носимо до краја нашега земаљскога пута. Зашто је Господ рекао: “А без Мене не можете чинити ништа”? Када мислимо о битију уопште – и о Богу, и о твари – на неки чудан начин у нама живи интуиција да битије јесте једно, а не мноштво различитих врста битија. И, верујући у Бога Кога нам је открио Син Очев Својим јављењем и Отац ниспослањем Духа Свога, ми се питамо: шта треба да чинимо да бисмо, уопште узевши, појмили смисао нашега доласка у овај свет.

“Битовање” је реч која се данас ретко употребљава, али њиме се изражава појам *егзистенције*. Тај појам је узет из хегеловског система мишљења: теза, антитеза, синтеза. Битије вечно и апсолутно јесте теза, а потпуно небитије јесте антитеза. Синтеза је пролазна појава: човек. И ми употребљавамо реч “битовати”, “битовање”. Живећи у области таквога “битовања”, непрестано се трудимо да се укључимо у реку вечнога Божанскога Живота. И ако нема другога живота, другога Битија осим онога које је описано речју Сина Божијега у Његовоме Откривењу Мојсеју: *Ја Јесам Сушти* [Ја Сам Онај Који Јесам]⁸, иако је, још у

6. Јн. 15, 5.

7. Јн. 6, 44.

Старом Завету, било указано на то да Бог јесте један и да живот јесте један, онда ја схватам речи Христове као речи Онога Који нам је дошао из апсолутнога Божанскога Битија и Који је прим-ио наш облик битовања.

И како, онда, да испунимо Његову заповест? Ми можемо да размишљамо [о заповестима] и, чак, да волимо заповести због њиховога савршенства, а да нам њихов битијни садржај измиче. И будући да нема другога Бога осим Онога Који нам се открио – Оца, Сина и Духа Светога – речи Христове треба схватити тако да нам Он, Сушти Бог, даје Свој живот. А ако нам Он не дâ [Свој живот], ми смо онда – будући у нашем положају твари – лишени могућности да творимо другачије битије које је изнад стварности. Ми можемо да победимо смрт која нас је снашла искључиво ако постанемо обиталиште Оца, Сина и Светога Духа. А ако Бог није са нама, ми смо немоћни, ми смо у тами, ми смо у власти смрти. Ето зашто, бар како ја мислим, Христос говори: *Без Мене не можете чинити ништа*.⁹ Зато што нема другога живота осим онога о коме се говори у Прологу Евангелија по Јовану: *Све кроз Њега постојаде, и без Њега ништа не постојаде, што је настало*,¹⁰ и нема другога Бога, другога Битија. Ми не можемо сами саздати ново битије, тако да је сав сми-сао наш искључиво у томе да примимо вечно Битије од Беспочетнога Бога Који нам се открио.

Наравно, ја не могу да чиним ништа од онога што је Божије [да чини]. Исти Божански Јован говори да ћемо се, када будемо видели Бога, *угодобити Њему, зато што ћемо Га видети какав Он јесте*.¹¹ И читав пут бива овакав: морамо да постанемо “сасуд Духа Светога” и “обиталиште Оца и Сина”¹² и, можемо додати, Духа Светога. Овим се надилази пролазно постојање: када постанемо обиталиште вечнога Бога Беспочетнога, у нас се,

8. 2. Мојс. 3, 14.

9. Јн. 15, 5.

10. Јн. 1, 3.

11. 1. Јн. 3, 2.

12. Упоредити: Јн. 14, 23.

наравно, заувек усељавају Отац и Син и Дух Свети. То је чисто тврдителско [катафатичко] поимање евангелских речи.

Међутим, сав наш опит нам је показао да ми морамо да прођемо и кроз негативни опит испражњења [кеносиса], кроз наш негативни опит смрти. Када живимо хришћански, ми опитујемо пуноту беспочетнога и бесконачнога Битија, и ми смо, у исто време, непрестано у овом телу које нас свезује. И ми не достижемо ништа апсолутно, већ је све у нама релативно.

Господ, Творац наш, Света Тројица, држао је Савет Превечни: *Хајде да створимо човека по образу Нашем и по подобију*,¹³ – и ми, Хришћани, саздавамо живот на том Откривењу: наше битије је икона Божанскога Битија. Првородни грех је унео негативни момент у наш живот. И Христа Који се јавио у овом свету, наравно, није могао да схвати нико. Како је живео тај Човек? Он није хтео да има никакву имовину на Земљи: Он није имао дом, нити било шта друго¹⁴... Његово јављење, Рођење Његово се збило у најубогијим околностима.¹⁵ И како у том јављењу препознати апсолутнога Бога, Творца Козмоса? Христос говори о томе да када Отац дејствује у нама,¹⁶ ми тада почињемо да увиђамо величанственост Божију у том [Божијем] испражњењу.

Да бисмо ишли за Христом¹⁷, како Он каже, треба заиста да се припремимо да истрпимо сваку жалост и болест, свако могуће страдање. Али, како човек да изабере то страдање и ту болест? Нико не може сâм да иде за Христом, зато што је први предуслов овај: треба узети на плећа своја крст свој. Али, ко ће да изабере тај страшни пут страдања Христових? Неопходна је, дакле, извесна интуиција, дарована свише, која привлачи човека к Христу. Апостол Павле је добро рекао да је Хришћанин, ако нема васкрсења, најнесрећније биће на Земљи.¹⁸ Људски говорећи, нико

13. 1. Мојс. 1, 26.

14. Лк. 9, 58.

15. Видети: Лк. 2, 7.

16. Упоредити: Јн. 6, 44.

17. Видети: Јн. 12, 26.

18. Видети: 1. Кор. 15, 13–19.

не може да пристане да крене за Христом, ако му не би било откривено да је [Христос] – љубљени Син Очев.

Чини ми се да у том питању има извесног колебања: ако без Њега не можемо да чинимо ништа и ако Га ми молимо да чини, а Он не чини, како онда да схватимо тврдњу: *Ишћиите и даће вам се?*¹⁹ Ми иштемо и врло дуго не добијамо, чак, ни оно најмање.

Према томе, потенцијално у нама живи Сâм Бог и ми добијамо битије–живот Самога Бога, тако да су ту и Бог и човек потпуно заједно. Када говоримо о Ваплоћењу Сина Божијег, пред нама стоји питање: како је било могуће да се апсолутно Биће ваплоти у ово, болестима склоно, тело? Бог је створио нашу природу. Христос се обукао и узео на Себе, у Своју Ипостас нашу природу, способну за страдање, али природу коју је Он Сâм створио. Та природа није нешто туђе за Њега. У Своме Рођењу од Дјеве, Он је избегао све што има везе са грехом. Ако је Сâм Он створио ту природу и ако је могао да се јави у тој природи, бива и обрнуто: да и ми, који смо рођени у тој природи, можемо да примимо Бога – Творца. И када Господ на Своме превечном Савету говори: *Хајде да створимо човека по образу Нашем и по њодобију,*²⁰ ми стојимо пред Апсолутом.

И свакодневно искуство нам показује нашу немоћ, нашу смртност, одсуство љубави у нама, одсуство јасног осећања шта је добро, а шта је зло. Ударамо као риба о лед у овоме свету. Вековни живот Православља, као и Хришћанства уопште, повезан је са непрестаним трагањем. И када желимо да познамо Бога, у нама се јавља питање: како је могуће да је апсолутно Биће примило такав релативни облик битовања? И уз то: како ми који смо се родили у овом земаљском телу можемо да постанемо носитељи Божанске моћи? Ако желимо да расуђујемо о овоме, на свакоме кораку можемо да се уверимо у недостатност нашега интелекта који није у стању да реши ова питања. Али, та питања

19. Видети: Мт. 7, 7.

20. 1. Мојс. 1, 26.

се решавају самим животом. Налазимо се још увек у периоду стварања о чему је Господ рекао: *Отац Мој до сада дела и Ја дела*.²¹ Још се није до краја завршило “дело”²² Бога Који спасава свет.

Наша природа је саздана по образу беспочетнога Апсолута Који говори: *Ја Јесам Суштин*, “Битије – то сам Ја, и ничега другог нема осим Мене”. Ако Бог за Себе каже: “Ја”, то значи да Он јесте Личност, Ипостас. Како се то Откривење одражава у нама? Како ми можемо да постанемо личности уподобљене Богу? Када, [духовно] пажљиво, живимо наше дане, ми све време стојимо пред извесним још неоткривеним за нас тајнама. Али, кроз сами труд да живимо по заповестима Христа–Бога ми поимамо да нам нико други није дао ништа савршеније [од овога]...

Опет се у мисли својој враћам на нашега оца Силуана. Он пише да ми, и онда када не схватамо путеве Божије, ипак, говоримо Богу: “Нека буде воља Твоја!”²³ И онда када се – у нашем животу на Земљи, препуном страдања, болова, смрти, мрака – предамо вољи Божијој, коју још увек не схватамо, тада к нама долази благодат Светога Духа и ми доживљавамо Бога као Оца, најдражега и најближега.

Према томе, у том *шренуш*ку није могуће логичко разрешење, већ је неопходан опит самога битија. Ако смо ми саздани по образу и по подобију [Божијем], то значи да је за нас припремљено Царство бесконачно. И Хришћанин савршава свој пут у великом страдању. Тако, на Земљи, Христос није тежио да друге притиска Својом свемоћју,²⁴ већ је узимао на Себе њихове немоћи. Хришћанство које ми, Православни, живимо, заиста јесте непрекидно страдање. Али, и у том се страдању очекивано показује златна нит најистанчаније интуиције о нашој сродности са беспочетним Богом.

21. Јн. 5, 17.

22. Видети: Јн. 4, 34; 17, 4.

23. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светишћорац*, стр. 123, 140.

24. Видети: Мт. 20, 28; Мк. 10, 45.

Према томе, стварање човека још увек није завршено. Оно се, можда, довршава у опиту Светих као што је Преподобни Силуан. Он говори да Бога доживљавамо као Оца, најдражега, најближега. То је веома тешко изразити људским речима. Божанско Битије је бестрасно. И како нас, онда, рањава та “болест љубави”? Христос је рекао: *Нема веће љубави од ове, да ко душу своју положи за пријатеље своје,*²⁵ тј. за друге људе. То је пут на коме човек може да постане личност, уподобљена Личности Ваплоћенога Сина Божијега. И ми желимо да усвојимо мисли Христове, на Земљи, реакције које видимо у Њему, свеколико устројство Његове мисли и осећања²⁶, али то не можемо зато што је то исувише болно.

Духовно поимање у хришћанском животу је врло дубоко и необјасниво танано. Суштински говорећи, ми ту љубав Оца и Сина и Духа Светога уопште не можемо да појмимо интелектом... Људска реч, рођена у твари, није кадра да то, заиста, изрази. Али, када истински верујемо у Христа, тада се у нас усељава Дух Свети и негде у дубини најтананија интуиција нам открива да је то наш Бог, да је то наш Отац. Ми речју то не можемо да изразимо, ми морамо да “доспемо” у то стање. И ми “доспевамо” у то стање, и то ако нам Сâм Бог – непојмиво велики и свемоћни и непојмиво смирени! – дође и усели у нас.

Како каже наш отац Силуан, постоји смирење подвижничко: ми живимо и себе осећамо неспособнима да живимо по заповестима, и почињемо да мрзимо себе и да говоримо: “Гори сам од свију”. И то већ јесте смирење. “Али” – говори Преподобни Силуан – другачије је Смирење Христово. Оно је апсолутно, у њему нема поређења, ни разликовања – ничега. То је апсолутно Смирење Божије”.²⁷ И када се то Смирење Божије дотакне нас, та радост чини немогућим да повредимо брата свога, већ нам даје љубав према брату која постаје садржај нашега живота.

25. Јн. 15, 13.

26. Филипљ. 2, 5.

27. Видети: Архимандрит Софроније, *Преподобни Силуан Светишгорац*, стр. 131.

И долази чудно осећање “сладоности”, које је сада већ духовнога, Божанскога реда због тога што човек осећа себе мањим од других и не тежи к власти. То је Смирење Божанско, за које Преподобни Силуан вели: “Оно је необјасниво”, и зато када га изразимо на нашем људском језику оно постаје противречно.

Шта треба да чинимо у стању у коме се налазимо? Треба да наставимо да се трпељиво учимо животу Христовом у Његовом испражњењу [кеносису]. И тада ће доћи одговор, не у речима, већ одговор битијни, зато што човек мора да, у Христу, дође у стање када ће рећи: “Сада јесам у Теби и Тобом јесам”. И тада ће се у нама испунити превечна замисао: уподобићемо се Ономе Који је рекао – “*Ја Јесам Сушти*”. “Ја јесам” – говори [тада] и човек.

Зашто говоримо о том животу који надилази онај “средњи” степен Хришћанства? Зато што морамо да знамо на шта смо призвани. У томе и јесте монаштво. Испуњавајући заповести Христове, ми оспособљујемо себе за примање саме енергије Божанства – Благодати. Тако речи Христове: *Нико не може доћи к Мени, ако га не привуче Отац*,²⁸ стоје у вези са идејом да је Бог створио природу човекову као способну за познање [Бога]. И упркос нашој створености, та способност за познање Бога чини заповест Божију обавезујућом, зато што заповест и јесте оно што одговара Божанскоме Битију. И тада ми, кроз наш труд да живимо по заповестима Христовим, увиђамо да наш ум постаје способан да појми смисао речи Апостола Павла да “бејасмо изабрани још пре стварања света”.²⁹ Хришћанско живљење захтева од нас да пазимо где обитава наш ум. А ум наш може да се погрузи у *оно што јесте* пре стварања света (не кажем што је “било”, већ што “јесте”) и то се не рађа од Земље, већ то јесте оно што исходи од Бога.

(*Питање оца Н.Н.: Да ли сви људи добијају то позивање од Бога, без кога је немогуће наћи Бога, бити са Христом или познати Христа?*)

28. Јн. 6, 44.

29. Видети: Ефес. 1, 4.

Сматрам, оче драги, да ми не можемо до краја да изразимо постојање узајамно искључујућих ставова. У нормалној логици где постоји “или – или”, искључује се оно треће, а овде се оно треће не искључује и зато кажемо да се мора одустати од изражавања речима наше формалне логике...

Морамо овде да се присетимо да је Господ, стварајући човека, имао одређени план. И у саму природу нормалнога човека заложено је стремљење да тражи Апсолут. Зато су “звани” – сви људи, јер ми смо створени да бисмо битовали са Богом, али “изабраних”, који примају то призивање, јесте мало.³⁰ И овде се јавља зачуђујуће тешко питање. Шта се дешава када сретнемо људе који су неспособни да верују: да ли је то иста природа или нека друга? Али, бити икона [образ] Апсолута, а задовољити се искључиво укуским ручком или удобном постељом није својствено човеку који у себи чува икону Божију. Према томе, сви су призвани искључиво на то; сви су – “звани” по самој природи својој, од самога саздања. И ми стојимо пред тим питањем које никако не можемо да решимо у речима... Ми не можемо то да изразимо речима и због тога што реакција свакога човека, свакога срца јесте потпуно личнога реда: Бог је саздао срце [човеково] насамо и разговара са човеком у срцу.

У чему можемо да видимо шта је савршио Христос већ као Човек? У томе што Га је Отац предао под пуну власт непријатеља. Христос је дозивао Оца у Гетсиманском врту, Христос Га је дозивао и на Голготи: Отац није дошао да Му помогне.³¹ Али, касније Му је, како Апостол Павле говори, *дао Име изнад свакога другога имена*³² и на земљи и на Небу. Шта, дакле, можемо да закључимо? Прихватам сваку жалост, зато што знам да је Отац наш заиста Дobar. И ако будемо претрпели све, чак до смрти, чувајући пуну веру у то да је Отац мој – Дobar, тада ће по нашој вери да са нама буде исто што и са Христом: Отац ће прославити човека славом беспочетном. Човек је на то призван. Према

30. Видети: Мт. 22, 14.

31. Видети: Мт. 26, 36 и даље; 27, 46...

32. Филипп. 2, 9.

томе, звани су сви од самога стварања света. Сва деца Адамова су призвана на то. Али, изабрање већ зависи од нас: ако трпимо и идемо за Богом, без обзира на сва страдања. Тај пут је необјаснив људским речима.

Молите се за мене зато што ја, како видите, нисам у стању да дам одговор, већ мислим да тог одговора и нема. До Последњег Суда козмичкога ми нећемо моћи да дамо позитивни одговор. Ми ходимо вером, а не јасним сагледањем стања ствари,³³ као и Апостол Павле, генијални човек, који је, уистину, проживео опит Бога и који за нас, до данас, представља пример.

Има богослова који мисле овако: Бог је створио свет и у њега заложиио можност [потенцију], тако да свет, потом, напросто мора, природно, да иде својим путем и да живи без Бога, баш као што малено семе, у коме се налази читав “програм”, израста у огромно дрво. Такав је “програм” света био записан од тренутка стварања Адама. И пошто је напустио човека, Бог сматра да ми сами морамо да решавамо проблеме у погледу онога што нам је било дато у стварању. И Бог одуговлачи и не одговара, јер чека да ми сами то постигнемо. Тако, неки богослови сматрају да се човек потенцијално рађа са могућношћу природнога развоја у Богу, ако прихватимо да је човек саздан по образу и подобију Божијем.

У чему је штетност савремене науке за живот вечни? У томе што научници одбацују Откривење. А оно нам је неопходно зато што на основу нашега искуства не можемо да решимо питања о Богу: Бог мора да нам се открије. И ту се јавља тешкоћа: како изразити до којих граница иде та, у нас положена, можна [потенцијална] сила – “докле” и “зашто”?

Лично живим овако: “Сâм ништа не могу учинити”.³⁴ Руски народ има изванредну изреку: “Без Бога – ни до прага!”

У Даљевом *Речнику* се наводи добар пример. Представник племићског друштвеног сталежа каже: “Иако смо умнији од сељака, ми, у моралном погледу, можемо да будемо испод сеља-

33. Упоредити: 2. Кор. 5, 7.

34. Упоредити: Јн. 15, 5.

ка”. И то је немогуће одузети од човека. Када је важило кметско право, људи су носили то бреме са трпењем. Отац нашега духовнога покровитеља Силуана је био кмет, то јест слуга. Значи, никакав друштвени положај не смета човеку да иде ка Богу. И, чак, постоји овакав контраст: они који се задовољавају својим положајем највишега статуса у друштву, мање су способни да заволе Бога, од страдајућега слуге.

Зато, ми, Хришћани, у нашем приступу животу не смемо да мислимо онако како је мислио, на пример, Маркс. Бог има Своју истину. И Силуан говори: “Један има послушање да буде цар, други има послушање да буде патријарх, трећи – било које друго достојанство, четврти је обични радник”. И додаје: “А то је неважно”.³⁵ Он сам је био радник и није завидео цару. Он је служио војску у царској гарди и видео је, учествујући на парадама, Александра III. И у њему није било ни трунке зависти, већ је он једноставно говорио: “То је неважно. Али, онај који више воли, тај ће у вечности бити ближи Богу, Оцу и Христу”. И тада се испуњавају речи Христове: “Желим да тамо где сам Ја, буде и слуга Мој”³⁶, или, на другом месту, “да се слуга–верујући уподоби Њему у свему као пријатељ”.³⁷

Опростите и молите се за мене. Не испитујте путеве Божије, са страхом и опрезношћу, зато што су путеви Божији непојмиви за човека. Они су често сасвим нарочитога карактера и у Светом Писму је казано: “Путеви Моји, нису путеви ваши”.³⁸ Тако се и ми ослобађамо од општеприхваћенога мишљења које је својствено, на пример, изградњи живота државе. За нас је најважније да волимо Бога свим срцем, свим умом, свом снагом – свим бићем својим³⁹...

35. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светојоџорац*, стр. 144.

36. Видети: Јн. 12, 26; 17, 24.

37. Упоредити: Јн. 15, 14.

38. Видети: Иса. 55, 8.

39. Видети: Мк. 12, 30.

ПУТ КА УПОДОБЉЕНОСТИ БОГУ¹

Могу ли телесна љубав
 и уметничко надахнуће да постану духовни?
 Прејодобни Силуан о борби
 прошив сојственога карактера.
 О изначалној светости Богородице.
 Победа над помислима је надкозмичка.
 О стјрасној и Божанској љубави.
 Како је Прејодобни Силуан прешао у вечности.
 Немоћ философије и науке у духовном живоју.
 Дух зајовести као стиње.
 “Што је савршенија љубав, то је светији живој”.

170

Архимандрит Софроније

ДУХОВНЕ БЕСЕДЕ I

Поново се радујем што сам са вама, иако ме је снага потпуно напустила. Неко од вас ми је недавно поставио много питања, на које немам снаге да одговорим, јер ми “не ходимо чврстим знањем, већ вером”² – у Божанство Христово.

У Француској ме је неки дечак, који ће касније постати свештеник, питао: “А зашто је то тако?”. Не знајући шта да му одговорим, рекао сам: “Зато!”, и он се задовољио тим одговором. И ми се често срећемо са том сложенешћу, будући да смо доведени пред свршени чин који је и видив и опазив. И када нас неко упита: “А зашто је то тако?”, ми нисмо кадри да на то дамо одговор. Јер свагда стојимо пред чудом, пред чином стварања овога света, који надилази човека. Човек мора да се приопшти Богу заувек и да наследи пуноту Божанства. Према томе, сваки пут

1. Бр. С–11 (11. новембар 1991.), по нумерацији М^{тн}.

2. Упоредити: 2. кор. 5, 7.

када нас притиска наше незнање и непоимање, исти је одговор: Бог ствара свет сагласно Својој замисли која је за нас непојмива.

Ако знамо коначни циљ Божији, ако верујемо у Христа као нашега Творца, као Бога Који је Дух Апсолутни, Беспочетни, ми ћемо се осећати као да ходимо у светлости која нам помаже да се не спотичемо о разне камење – сурово камење свакојаким сумњи.³ И, следујући заповестима Христовим, ми савршавамо словесно поклоништво, које, ипак, по својој суштини, остаје тајна.

(Питање: На који начин се телесни, природни дарови човекови претварају у духовне?)

Ово питање се јавља у вези са оним што пише Преподобни Јован Лествичник. Он је запазио овакве појаве: неки људи, који су страдали од робовања страсним покретима и страстима, на крају су, ипак, успели да их победе.⁴ Испоставља се, дакле, да онај који није имао ту борбу, као да и не зна о чему су ту ради. Како то објаснити? Како се, на пример, код Преподобне Марије Египатске, Свете Марије Магдалине и других, телесна љубав, [хипертрофирана] до степена опседнутости, неочекивано претворила у Божанску? А колико је само људи – можда се ради, чак, и већини! – који остају зацементирани у своме незнању! На ово питање ја, дакле, не могу да вам одговорим, као што не могу да одговорим и на нека друга питања као што су: “Зашто?” и “Шта чинити?”.

И сâм сам приметити да се они који су обдарени било којим уметничким даром брже надахњују у духовном животу од оних који те дарове немају и који, чак, понекад и не знају шта значи надахнуће.

Али, када сам се дотакао тих питања у разговору са Преподобним Силуаном, све теорије су пале у воду. Поставио сам следеће питање: “Човек може да има извесне способности и та-

3. Упоредити: Јн. 11, 9.

4. Видети: Преподобни Јован Синајски (Лествичник), *Лествица* V, 27, стр. 82.

ленте. А шта да ради ако нема та таленте? Он тада ништа не схвата, ни за чим не трага, ни за чим не чезне...”

Тада сам се, са Старцем Силуаном, задржао на питању о људима који су опседнути страстима. Код неких људи страсти попримају крајње бурни облик који помрачује ум, и човек тада ”чини оно што неће”,⁵ како и говори Апостол Павле. И поменули смо неке случајеве монаха који су, кроз подвижнички живот, успели да сломе свој – необуздани, бурни, страсни – карактер и да постану људи кротки и тихи, чак, и више од оних који су по природи били такви.

У том разговору сам упитао Старца Силуана:

“Зар, онда, заиста испада да је боље у почетку бити опседнут страстима, па тек, потом, започети битку за чистоту живота коју захтевају заповести Христове?”

Он ми је рекао:

“Они који се боре против своје острашћене природе имају извесну предност, зато што за њих то питање поприма трагични облик и напрегнутост. Али, ако узмемо пример Мајке Божије, онда све наше теорије падају у воду. Она је по природи свагда била кротка и тиха и, будући таква, она је достигла до способности да прими Божанскога Логоса. Без икакве страсне неуравнотежености, Она се од детињства погрузила у молитву и достигла највишу меру савршенства”.

Ако је Мајка Божија, Која уопште није била подложна страстима и Која није страдала ни од какве необузданости, узишла на такав степен кротости и светости, онда произлази да уопште и не треба бити носилац великих страсти, сумњи и, уопште узевши, трагичних унутарњих сукоба, то јест онога стања због кога јадикује А. С. Пушкин:

*Ко ме неїријашељском влашћу
Из нишавила позва,*

5. Видети: Римљ. 7, 16.

6. А. С. Пушкин, “Дар излишни...” (1828), *Дела у три тома*, Том 1, Москва, 1985, стр. 421.

*Ко ми душу испуни стѝрашћу,
Ум ми сумњом расѝрза?⁶*

То је предивни опис страснога човека!

Према томе, ми стојимо пред тајном стварања вечних богова* који ће вечно битовати као пријатељи и сродници–браћа Исуса Христа⁷ и као чада Небескога Оца, и у томе је циљ. Али, ми се рађамо, као они који су узети од земље. Погрузимо се у ову тајну: како то ми, који смо “узети од земље”, сада размишљамо о ономе што припада области духа?

Шта се догодило самоме Силуану? Током бурних година [младости] он је сагрешио са неком женом. У почетку монаштва, по доласку у манастир, он је имао искушење. Ми не знамо у ком облику и које снаге, али духовник му је рекао: “Не примај страсне телесне помисли”, и он је почео да се бори против тога. И током четрдесет и шест година, он није примио ниједну страсну помисао.⁸ Како је то могло да се деси ми не схватамо. У његовом житију сам сматрао неопходним да укажем на то да је он био човек изузетне снаге.⁹ И будући да је био нормалан и здрав човек, како је могуће да он, током пола века, није примио ниједну телесну помисао? Ми то не можемо да ни да наслутимо. Али, њему се то догодило, како је неко правилно приметио, након што му се јавио Христос. Пошто је, у магновењу, доживео то виђење, Силуан је рекао да је читаво тело његово било испуњено Духом Светим. А којом ће љубављу да победе своје телесне страсти они који нису имали тај опит, када сама природа [човечанска] као да принуђава човека на извесне чинове? Закон *размножавања* (детерађања) је козмички закон. И зато онај ко побеђује тај закон у себи, у извесним аспектима свога живота већ постаје “надкозмичан”, то јест – вечан.

Један Енглез, врло образован и добар човек ми је рекао: “Не могу да схватим зашто је грех да волим жену која ми није

* То јест, људи који су сви – призвани да, у Христу, постану богови по благодати Божијој.

7. Видети: Јн. 15, 14; 20, 17.

8. Видети: Архимандрит Софроније, *Прейодобни Силуан Свеишгогорац*, стр. 12.

супруга? Не видим греха у таквој љубави”. И како му то објаснити? Али, видимо да Апостол Павле, набрајајући све грехе који нас одвајају од Бога, највише говори о телесној страсти.¹⁰ Како је дошло до тога да таква врста љубави противречи љубави Божијој? Ми то можемо да потврдимо, чак и на сопственом искуству, али да објаснимо “зашто је то тако? – то не можемо. Зашто је у чину стварања вечних богова био потребан и тај негативни опит, ми то не схватамо. Ипак, Откривење говори да има оних који ће заћи за копрену Осмога Дана.

До сада нисмо достигли до тог стања да будемо слободни од свега – од страсти и свих земаљских облика, од нашега “тела” – да будемо способни за Божански живот. Силуан је на тренутак предокусио Љубав Христову, и то у тој мери да је зажелио да страда за Христа. Другим речима, то насладошћење Божанском Љубављу је тако силно да човек треба да прође, чак, кроз мученичку кончину да би га умерио и успокојио...

И, опет, ми не схватамо ништа. И можемо само да ћутимо када разматрамо питање – “како се телесно претвара у духовно?” А ево шта се дешава: у житију Старца [Силуана], на основу његових бележака, пишем да је он желео да се моли чисто, али да је видео демоне који су испунили његову келију. И када је хтео да се поклони Богу пред иконом, између њега и иконе се испречила демонска приказа огромних размера, која је очекивала да јој се Силуан поклони. И он је сео на столицу и почео да се моли: “Господе, у чему је ствар? Хоћу да Ти се молим, а не могу?” Господ му је указао на то да је гордост узрок његовога страдања. Тада је Силуан почео да се моли, вапијући к Богу: “Али, помози ми! Шта да мислим и чиним да бих се смирио!”. Господ му одговара: “Држи ум свој у аду и не очајавај!”.¹¹ Шта да кажемо о овим речима? Само једно: у суштини, овде ниште није схвативо – шта уопште значи “држати ум у аду?”. Међу-

10. Видети: 1. Кор 6, 9; Гал. 5, 19; Ефес. 5, 3; Кол 3, 5.

11. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светиоџорац*, стр. 20.

тим, ми даље код Силуана читамо: “Почео сам да чиним како ме је научио Господ, и ум се мој очистио... и Дух је сведочио спасење”.¹² Тако је он прешао у другачије [духовно] стање, које је ретко ко достигао у историји хришћанске Цркве. Он је прешао у то стање, благодарећи својој вери и дару да чује реч Самога Христа.

Тако и ми живимо искључиво вером у Христа, али ништа не можемо заиста да објаснимо ни научно, ни философски, ни аскетички. Почетком Револуције у Русији 1917. године водиле су се расправе о безбожју и министар просвете Луначарски је рекао: “Много сам пропутовао, посетио многе саборне храмове, видео сам велика дела сликарства, чудесну архитектуру, слушао сам појање у коме сам уживао, али Бога нисам видео!”. Тада је устао један стари лекар и рекао: ”Ја сам хирург. Сада сам у пензији, али рећи ћу вам нешто из моје прошлости. Извршио сам много операција и трепанација лобање, отварао сам грудни кош, и видео срце, и држао у рукама мозак човеков, али тамо нисам нашао мисао”. Видите, каква тајна! Шта је то мозак? “Комад ткива” – и како се, онда, у њему рађа мисао о Вечности? Али, то је појава сасвим другачијега реда!

Према томе, на који начин се страсна љубав претвара у Божанску? Ми знамо да су они који су били опседнути страсном љубављу умиралаи као њене жртве, а да су само малобројни су покајањем прелазили на раван Божанске љубави. И тај прелазак од природне, физичке љубави ка љубави Божанској скопчан је са болним процесом дугогодишње подвижничке борбе. Зашто код неких борба против те страсти, коју сваки монах одавно већ не жели, траје тридесет–четрдесет година, а код Силуана је та страст била одсечена за једну секунду? Како да објаснимо ту појаву? Са оцем Н. сам не једном, шетајући или седећи, разговарао о томе да нам се, када погледамо око себе, све око нас чини невероватним, “немогућим”. Тако и јесте: ми ништа не схватамо – све је “немогуће”.

12. Видети: *Исто*, стр. 179, 129.

Али, који закључак да изведемо из свега тога? Старац Силуан говори: “Почео сам да чиним како ме је научио Господ... и ум се мој очистио... и Дух је сведочио спасење”,¹³ које је прелазак из димензије времена у димензију вечности. Тако је, данас, и за нас: ми не можемо, уистину, ништа да објаснимо, али када заповест Христову примимо као једини закон целог нашега битија – и временскога, и вечнога – тада почињемо да ходимо путем ка ономе што већина људи, који не испуњавају заповести, не може да схвати. А бива овако: када испуњавамо ове заповести, дух који оне садрже, на неки чудан начин, постаје наше стање. И тада се све у нама мења и сви процеси нашег унутарњег битија постају другачији. Али, најтежи момент овога питања, ипак, остаје: ако је Силуана посетио Господ и дао му такву силу да, током пола века, упркос изузетно снажноме телу, он никада није примио телесну помисао, шта ми да радимо? Неки кажу: “Треба Сâм Господ да дође к нама, усели се у нас и дела [у нама] како је заповедио, зато што ми, по својој вољи и својим подвигом, не можемо да дођемо у то стање”. А ако, пак, то не можемо сами, каква би то била, онда, неправда од стране Бога да нас осуди и то, чак, на вечне муке!

Како нам то показује свакочасовни опит нашега живота кроз нас струје енергије које су нам непознате, које проузрокују ове или оне покрете. Човек је биће “покретано од стране другог”, или на грчком *ἐτεροκίνητος*. Ако смо ми такви *ἐτεροκίνητοι*, зашто, онда, потпадамо под Божију осуду? То људи не могу да схвате. Ако би човек био лутак кога, у потпуности, покреће туђа воља, онда би Бог био нечастан. Ако се Преподобни Силуан молио за цели свет са усрдним плачем, зашто други немају такву молитву, већ се само он молио на тај начин? Философски гледано, ми не можемо сами да пређемо од нашега телеснога живљења ка животу чистог духа... Када кренете истинитим путем – којим је Сâм Господ заповедио [да се иде] – “не саплићући се ни о какво камење” (како иначе бива када ходимо

13. Видети: Архимандрит Софроније, *Прейодобни Силуан Светићорац*, стр. 179, 124.

ван светлости заповести¹⁴), наш живот задобија другачији карактер. И тада наше телесно стање прелази у духовно. Како је то могуће, ја не схватам. Како тело постаје дух – то је за мене необјасниво!

Запало ми је да будем духовник на Светој Гори где се подвизавају хиљаде људи да би испунили заповести Христове. Видео сам најпростије људе, који нису имали никакво спољашње овосветовно образовање, али који су обитавали у стању благодати: и њихови покрети, и њихове реакције на догађаје били су другачији, не као у других људи. Када се монах сусретне са било којим грубим човеком, тај човек у њему изазива састрадање, и монах се моли за њега: “Господе, исцели човека, раба Твога”. И он молитвом прелази са једнога човека на многе људе и од многих људи на целога Адама. Тај процес можемо да препознајемо и примењујемо, чак, и у нашем животу. Али, како се то остварује? Наравно, присуствовањем Божијим [у нама]. Ако се уздржавамо од нечистоте коју Бог не воли, онда нам Он долази и Њему је тада пријатније да буде са нама. Но, ако примамо рђаве помисли, Богу је тешко да буде са нама, будући да нема никакве сагласности и никакве хармоније између Духа нашега Бога и нас самих. Данас ћемо се, зато, задржати на овој недоумици – ми, заиста, ништа не знамо. Живео је генијални човек у [Старој] Грчкој – Сократ који је рекао: Οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα (“Знам да ништа не знам”).

Тако и ми, Хришћани, знамо само да испуњавање заповести Христових доводи до одређених учинака: управо до тога да човек прелази од земаљских димензија ка димензијама вечнога живота спасених. И када види човека који чини зло, у њему се природно рађа састрадање према овоме као према човеку који је обузет смрћу. Ми познајемо то стање, али не можемо да објаснимо на који начин оно бива. Према томе, могуће је извући следећи закључак из наше данашње беседе: “Знам да ништа не знам. Међутим, ако живим по заповестима Христовим, обузима ме огањ Његове љубави”. Тако се телесна љубав прет-

14. Видети: Јн. 12, 35.

вара у љубав Божанску управо кроз веру у Христа и кроз испуњавање Његових заповести.

Силуан је говорио да ми мало тога знамо из живота Мајке Божије на земљи и да не можемо да разумемо пуноту Њене љубави према Сину и Богу Њеном. “Али, ми знамо, да што је већа љубав, то је веће страдање душе”.¹⁵ Према томе, ако ступамо на монашки пут са љубављу према Христу, на потпуно природан начин бива да наш дух страда од бола. И даље Силуан говори: “Што је пунија љубав, то је пуније познање Бога”. То значи да ми у стању љубави познајемо Бога–Љубав. И наставља: “Што је жаркија љубав, то је пламенија молитва”.¹⁶ И све те три тврдње ме поражавају када их читам, али најснажнији утисак прозиводи последња, четврта тврдња, која је, заиста, већ натчовечанска: “Што је савршенија љубав, то је светији живот”.¹⁷

Ако је Мајка Божија била захваћена огњем савршене љубави, онда отуда природно следи да су сви Њени покрети мисли и срца били свети. И, на тај начин, ми постајемо *ἐτεροκίνητοι* зато што таква љубав више није човечанска, већ беспочетна љубав Самога Бога. Та Божанска Љубав постаје садржај нашег сопственог живота. И када познамо ово и када достигнемо ово стање, тада од нас одступају све недоумице. И како је рекао Господ: “Када Ме будете видели, у *шај дан Ме нећеиће иишшаиши нишиша*”.¹⁸ Међутим, ми смо за сада у процесу борбе против страсти. И не треба себе да правдамо ни за какве своје поступке и речи: монах треба да буде строг према себи. Када знамо мисли Христове, свако одступање од Христових заповести сматрамо преступом.

Ми ћемо опет и изнова говорити о томе на који се начин у нама саздаје уподобљеност Христу. У тропару Преподобнима

15. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светојгорац*, стр. 152.

16. Исто.

17. Исто.

18. Јн. 16, 23.

се каже: “У тебе, оче, сјасе се оно што је по образу; примишви крсти, пошао си за Христом, учио си презиру према пролазноме телу и бризи о души бесмртној; стога се, прејодобни оче, дух твој радује са Ангелима...” Када кажемо: “Прејодобни оче Силуане, моли се Богу за нас!” ми говоримо да се он уподобио Христу, и то веома уподобио, поставши “преподобан”. У грчком језику та реч не постоји и, у том смислу, више волим тропар на црквенословенском него на грчком, зато што “...ἐν σοί, ὅσιε πάτερ” – “ὅσιος” не носи у себи ту идеју: у почетку по образу саздани и, потом, по подобју. Како можемо да постанемо “подобни”, и још више од тога – “преподобни”, “веома подобни”? Овај тропар у себи носи велики смисао – *и*ако ми треба да живимо: монаси треба да живе “преподобним” животом... Сваки човек има свој сопствени пут, али свако – по плану Божијем – треба да се уподоби Христу у свему и да постане преподобан. И ја се зато молим да сви ви постанете преподобни оци и преподобне матере...

Кушања су друго питање. И ми ћемо покушати да се тог питање дотакнемо са великим трепетом, јер кушања престају тек на висотама крајњих одлука. Када се живот човеков нађе на самоме крају, човек је одговоран за сва своја дела. И њему предстоји да се одлучи и да се определи за сву Вечност...

О НАШОЈ ПРВОБИТНОЈ БОГОПОДОБНОСТИ И О ПАДУ¹

Наша основа је *Откривење*,
а не *дедукција* (Мк. 9, 23; Лк. 8, 48 и Јн. 10, 34).

О *сјасењу* вером.

Вера је *дејствено* *пројављивање* силе Божије у нама.

Опасно је *говорити* о “*обожењу*” (Јн. 10, 34).

Ми смо образ Божији, али *изранављен* *грехом*.

О *усвајању* *сознања* “*богосиновства*” и о *стварности* *пада*.

Данас желим да са вама разговарам о врло важном питању: како треба да живимо. И молим вас да будете веома пажљиви.

Прошли пут смо, када смо се дотакли проблема личности, рекли да полазимо од библијскога Откривења, а не од достигнућа нашега ума који иде к Богу одоздо. Наше искуство је недовољно да бисмо тврдили да смо деца Божија. То је могуће искључиво кроз Откривење, где Бог говори о Себи, [говорећи] да Он Себе сматра нашим Оцем, и где нам је дао молитву “Оче наш”. Данас, дакле, желим да продужимо наш разговор о томе да је неопходно имати истинито и правилно догматичко виђење, да бисмо, са једне стране, савршавали наш пут *достойно звања*², а са друге, [чинећи то] уистину, непорочно. Тај пут води кроз необјасниве бездане. Међутим, када [човеку] буде дато виђење тог бездана Божијег, о каквим, онда, путевима говорити? У тој области нема ни онога напред, ни онога назад, ни онога десно,

1. Бр. С–15 (27. новембар 1991.), по нумерацији М^{III}.

2. Ефес. 4, 1.

ни онога лево, ни онога навише, ни онога наниже: ту нема никаких [таквих] односа. Узвишеност хришћанскога пута се, дакле, не поима тек тако једноставно. Зашто вас молим да веома пазите на сваку реч? Зато што је нама све важно. И зато свима и свакоме говорим: “Do not be in a hurry!” – “Немојте журити!”. (Ја треба да журим, зато што не знам када ће у мени угасити живот).

Данас ћемо, дакле, да кажемо нешто о томе какву основну мисао морамо да имамо у себи да бисмо савршавали наш пут безбедно и учинковито. Прочитаћемо неке одломке из Евангелија, које за нас, наравно, јесте *par excellence* Откривење:

*А Исус му рече: “Ако можеш веровати, све је могуће ономе који верује. И одмах, повикавши, отац дејтећа са сузама зовраше: Верујем, Господе, помози мојему неверју!”*³

*А Он јој рече: “Не бој се, кћери, вера твоја спасаће је; иди у миру”*⁴.

*Одговори им Исус: “Није ли написано у Закону вашем: ‘Ја рекох: богови стје?’ Кад оне назва боговима, којима реч Божија би даша, а Писмо се не може укинути, како ви зовористе Ономе Кога Отац посвети и посла на свет: ‘Хулиш’, зато што рекох: Ја сам Син Божији?”*⁵

Ови евангелски стихови јесу основа моје речи. Вера није нешто онтолошки недејствено нити, пак, неко пуко психолошко стање човека. У противном, молећи се Богу у таквом стању, ми не бисмо ништа ни добили, зато што таква вера не би била ништа друго до психологија. Такво мњење имају многи у савременом животу, па, чак, и они који су се нарочито посветили психологији као научном покушају да се разоткрије битије Бога и смисао битија.

Ако, браћо моја и сестре моје, желите истински да саздавате свој живот на хришћански начин, избегавајте двосмислене речи научне психологије. Верујте у то да Откривење, које је Бог

3. Мк. 9, 23–24.

4. Лк. 8, 48.

5. Јн. 10, 34–36.

дао човеку, јесте нешто што, уистину, одговара стварности вечнога Битија Божијег. Вера је, на пример, код болесника, способност да се произведе унутарња енергија која побеђује болест. Ви знате да је врло лако предати се болести и изгубити сваку храброст у борби против ње. Али, ви, такође, знате и за случајеве оздрављења, када важи оно [евангелско] – “вера твоја спасла те је”, од сваке болести, па чак и од слепила. Вера је, дакле, дејствено пројављивање силе Божије у нама.

Наводећи Псалмопојчеве речи, Господ нам даје Откривење: *богови сше*.⁶ И ми морамо да верујемо ономе што је написано. Тада можемо истински да саздавамо свој живот као Хришћани. У противном нећемо моћи да сагледамо циљ наших поступака. Али, неко ће рећи: “Опасно је поверовати да смо сви ми – богови!”. И то је потпуно тачно. Знамо за много случајева када су људи у погледу овога губили меру. Тако сам једном прочитао ово: у Америци се група Индијанаца крстила и примила Хришћанство. И, враћајући се кући после тога, они су усхтели да пређу реку, корачајући по води. И они су, у наступу вере, сви ушли у воду и удавили се! Био сам и сâм, нажалост, сведок да су људи, поверовавши у то да смо ми – богови, прешли меру и изгубили стварно сазнање. И те речи су им нанеле [духовну] штету.

Али, где је, онда, излаз за нас? О том “излазу” желим данас да вам говорим. Ако прихватимо Откривење да смо саздани “по образу и подобију Божијем”⁷, ако прихватимо израз Старога Завета да “човек јесте бог”, како онда да се, упркос таквоме сазнању, сачувамо у мери која нас не би отровала гордошћу? Да, ми верујемо да нас је Бог створио по Својем образу и подобију. Да, ми верујемо у то да Он Сâм жели да се зове “Отац наш” и даје нам ту молитву да бисмо ми познали да смо деца Бога Живога. Али, како, онда, остати у смирењу? Један од упечативих израза начина [за то] налазимо код Преподобног Јована

6. Пс. 81, 6.

7. 1. Мојс. 1, 26.

Дамаскина, у Панихиди његове Службе за упокојене: *Икона сам Твоје [неизрециве] славе, иако ране својих прегрешења носим*". И то јесте она мера које морамо да се држимо.

А ако у нашем срцу говоримо да смо, заиста, удостојени од Бога да будемо Његов образ и подобије, а притом стварност нашега живота не одговара тој вери, како, онда, да не нарушимо ту веру и како да, са друге стране, не изгубимо смирење? Неопходно је носити то сазнање, горко сазнање наше да живимо несагласно вољи Божијој, која нас је позвала у битовање, да смо грехом помрачили образ Божији [у нама]. Уместо свеобухватном љубављу ми живимо у раздорима и поделама; и из видокруга човековог тада ишчезава стварни циљ Божији. Ми као да нисмо способни да примимо познање, а да се притом не погордимо. Међутим, при хришћанском приступу, човек остаје смирен, чак и онда када обитава у највишем стању које је могуће остварити на овој земљи. Тада се човек неће погородити ни због каквог збира сазнања, ни због каквих узвишених стања нашега духа – истинитих стања [која су дата] од Бога. Како Сâм Христос – Свезнајући, Свемогући – говори: *Научиште се од Мене, јер сам крошак и смирен срцем*.⁸ Тако ми је било дато да, на Светој Гори, видим, а понекад и у свету, људе који су обитавали у високој мери благодати и, истовремено, били препуни смирења.

Ако погледамо свој живот, видећемо да он, онтолошки, не одговара нашем настанку. Међутим, знати, притом, да *ране својих прегрешења носим* – значи: сјединити веру у величанственост нашега постања са познањем да ми још увек нисмо “тамо”, тј. да смо изгубили то достојанство. И тада, живећи по евангелским заповестима Христовим, ми доживљавамо то стање као најистинитије осећање, да Бог јесте наш драгоцени Отац. То стање долази као смирено осећање, а не као гордост која хоће да сломи свога брата. Тада живимо у покајању, а “покајању”, како сам се усудио да напишем у својој књизи, “на земљи нема краја”.⁹ Јер, го-

8. Мт. 11, 29.

9. Видети: Архимандрит Софроније, *Видети Бога какав Он јесте*, стр. 157.

ворити о крају покајања значи говорити о нашем потпуном уподобљењу Христу Који је васкрсао из мртвих и Који се вазнео к Оцу. Ту меру достиже једва по који појединац у целим поколењима.

Када постанемо свесни свога постања, како о њему говори Откривење, и када [смо свесни да] ране својих прегрешења носимо на себи, тада се у нама рађа дубоки плач покајања и осећање да сопственим снагама не можемо да се исцелимо од наше [духовне] оболелости; и ми се молимо да Сâм Бог дође и исцели нас, да Својом силом победи све пороке и све смртносноне страсти у нама. И, молим вас, имајте све то у виду да се не бисте удавили у “претераној” вери: “Могу да ходам по води као што је Господ ходао!”, да се не бисте уносили у своје уму: “О, ја сам син Божији!”. Све то долази сасвим другачије, на један нормални и истинити начин, кроз покајање и плач. И наше срце тада долази до стања када Бог може да му говори о Својој љубави. Тада душа осећа да је Бог – најприснији и најдрагоценији Отац наш. О томе прекрасно пише наш Старац Силуан, данас већ прослављен као Светитељ.

Данас, дакле, желим да се ограничим само на реч о тој двојствености нашега стања. Да, ја сам, онтолошки, по својој постању син Божији, али “створени а не рођени”, за разлику од Христа Који је “Рођени, а не створени”.¹⁰ И Христос јесте Бог по суштини, а ми смо богови искључиво по благодати, као образ и подобје Његове славе.

Молим вас, упишите то у срца ваша и сачувајте то за читав свој живот, све до краја. Тада ће вам се из самога живота открити пут којим нас води Господ. И ми ћемо избећи да се погордимо, када се неочекивано догоди оно што је [човеку] сасвим немогуће: слава чудотворења, прозорљивост и други дарови. Када је то Божији дар, ту нема гордости, нити сујете, већ постоји нешто сасвим другачије: стање које се даје свише по благодати.

Значи, наш програм јесте оно – *образ сам неизрециве Твоје славе, ако и ране својих прегрешења носим*. И тако ћемо сачувати Предање наших Отаца.

10. Символ вере.

Господ је рекао: *Ко хоће први да буде, нека буде свима слуга и свима раб.*¹¹ Господ нам, на тај начин, указује на оно стање које нико други пре Њега није искусио и ми, сада, те тајне знамо преко Њега. То је тако јасно! Наш живот у свему мора да се заснива на библијском, а пре свега, евангелском Откривењу. И никакве нам друге философије, које полазе одоздо, нису потребне... Ако, заиста, верујемо Откривењу да смо деца Божија, онда душа – када отпаднемо од неизрециве славе и живимо у срамоти страсти – много страда због тога! И ми тада плачемо неисказивим плачем због тога што смо изгубили ту Божанску красоту и што смо се, попут бесловесних животиња, уваљали у блато! Зашто [кажем] – неисказивим? Зато што је жалост тог сазнања толико велика да речи пресушују. Старац [Силуан] каже да човек – када, у сили, дође љубав Божија – остаје без речи.¹² Од велике љубави речи пресушују. И овде, од великога покајања, речи – ишчезавају...

Молите се за мене! Молите се једни за друге!” Молите за свакога брата и за сваку сестру! И тада ћемо, у нашој малој људској заједници, неочекивано почети да поимамо вечни бескрај. А ако будемо кренули од краја, биће онако како ми је рекао један духовник: “Ко започне од крајњих ступњева Божије љубави, не стиже нигде. А ко започне од покајања и чврсто се држи покајања, тај ће примити стање славе Божанске љубави и упокојиће се у њему”...

11. Упоредити: Мк. 9, 35; 10, 44.

12. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светићорац*, стр. 138.

СПАСЕЊЕ КРОЗ ЉУБАВ,
А НЕ КРОЗ БОГАТСТВО ИНТЕЛЕКТУАЛНИХ САЗНАЊА¹

Спасење се достиже кроз љубав.

О последњој речи Сјарца Силуана (уј. 1. Кор. 13, и Св. Јован Кронштајнски). Поделе у Хришћанству последица су неопходног поимања зајавести о љубави.

Монаштво као школа љубави и спасења.

О испуњавању зајавести. О чувању од греха.

Зајавести Христове су надкозмичке.

О откривењу превечне идеје о човеку у Христу.

О неопходности познања крајњег циља монаштва.

186

Архимандрит Софроније

ДУХОВНЕ БЕСЕДЕ I

Опет и опет благодарим Богу Који ми је дао радост да се срећем са вама...

Ма колико био добар пут, возач аутомобила мора све време да управља кретањем свога аутомобила: да мења брзину, да помало мења правац, да заокреће и томе слично. Тако је и у нашем животу: иако је пред нама пут, који су утабали Оци, Апостоли и Сâм Христос, ми, ипак, све време морамо да возимо наша кола [управљајући се] по линији које се морамо придржавати да бисмо дошли до нашега крајњег циља.

И, ево, данас желим да кажем нашој новој браћи и сестрама да сила спасења није у количини знања, већ у начину живота: оно што спасава није гностички, већ етички начин нашега живота. Спасава она љубав коју нам је заповедио Господ, када је, на Тајној Вечери, рекао: *Волише једини друге.*² То ни у ком случају не значи да смо ми против било каквог знања.

1. Бр. С-16 (2. децембар 1991.), по нумерацији М^{ТН}.

Напротив, заповест Божија нас подстиче да “иштемо”³ и да заимавамо пуноту знања, ону пуноту која јесте Сâм Господ.⁴ Међутим, ма како апсолутно било наше знање, спасење, ипак, није у знању, већ је спасење у начину живота. Већ сте приметили да се – у разговорима које са вама водим на одређене, унапред постављене теме – не држим хронолошкога реда као што то бива у богословским школама. Али, живот тече тако...

Данас желим да кажем браћи и сестрама следеће: иако труд делимо на физички и интелектуални труд, јединство и спасење, ипак, долазе искључиво кроз љубав. И са горчином запажамо да у нама живи ужасна склоност ка господарењу и надмоћи, тј. да другога учинимо нижим од себе, а то је оно што губљује човека. Често се срећемо са људима који, на спољашњем плану, знају много података из сваке могуће области знања, али се изнутра нису научили да воле.

У мојој књизи о Старцу Силуану, на крају његовог животописа, наводим његову последњу реч. Рекао сам му:

“Жао ми је што сам непрестано болестан и што немам снаге да се више посветим богословљу”.

Он ме је, са својственом му кротошћу и тихошћу, упитао:

“И ви то сматрате нечим великим?”

Држао сам се њега, свестан да је он највиши дар благоволјења Божијег према мени. И, наравно, нисам могао да одговорим на његово питање.

После извесног ћутања, он је рекао:

“Велико је само једно: смирити се, низвргнути гордост која је оно једино што нас спречава да волимо.”⁵

Назвао сам ово последњом речју [Старчевом] зато што и Господ говори о истом на Тајној Вечери. И Апостол Павле говори о томе: *...И покажаћу вам још узвишенији џиш. Ако језике чове-*

2. Јн. 15, 17.

3. Видети: Мт. 7, 7.

4. Видети: Јн. 17, 3.

5. Видети: Архимандрит Софроније, *Прейодобни Силуан Светогорац*, стр. 100.

чије и анђелске говорим, а љубави немам, онда сам као звоно које јечи, или кимвал који звечи. И ако имам дар пророштва и знам све тајне и све знање, и ако имам сву веру да и горе пребештавам, а љубави немам, ништа сам. И ако раздам све имање своје, и ако предам шело своје да се сажеже, а љубави немам, ништа ми не користи. Љубав дуго шрији, благоворна је, љубав не завиди, љубав се не горди, не надима се, не чини што не пристоји, не тражи своје, не раздражује се, не мисли о злу, не радује се неправди, а радује се истини, све сноси, све верује, свему се нада, све шрији. Љубав никад не престaje, док ће пророштва нештаји, језици ће замукнути, знање ће престати. Јер делимично знамо, и делимично пророкујемо; а када дође савршено, онда ће престати што је делимично. Кад бејаш дете, као дете говораш, као дете мишљаш, као дете размишљаш, а када сам постао човек одбацио сам што је детинско. Јер сад видимо као у огледалу, у загоњеници, а онда ћемо лицем у лице; сад знам делимично, а онда ћу познати као што бејаш познати. А сад остаје вера, нада, љубав, ово троје; али од њих највећа је љубав.⁶

Снажније речи од ових немогуће је изрећи.

И у речи Преподобнога Силуана, коју сам назвао “последњом речју”, у врло краткој формули садржи се иста сила спасоносне љубави која јесте средиште живота и Самога Бога. У списима Светога Јована Кронштатскога говори се искључиво о томе. И код многих других Светих, кога год да узмемо, све се своди на то. Зато ми, пре свега, морамо да чувамо љубав и да тежимо љубави.

Када би завладала љубав, целокупни хришћански свет би био један по слици јединства Свете Тројице. Хришћански свет се распао на делове искључиво зато што Хришћани не испуњавају заповести Господње. Сви ти разговори, сви ти интелектуални напори, које је уложила свака од страна да би доказала да је управо она у праву, нису довели ни до чега у нашем веку, у коме су настали екуменски покрети Хришћана.

6. 1. Кор. 12, 31 – 13, 13.

Ако се, у нашем монашком животу, не будемо учили љубави, онда не знам какво би се оправдање уопште могло изрећи у корист монаштва. Нема таквог оправдања! Љубав до жеље да се страда за Христа и да се пролије сопствена крв [за Христа] могућа је и ван монаштва. Али, наше монаштво је нарочито устројство свеколикога времена у складу са нашом чежњом за спасењем, то јест да се оспособимо за примање вечнога живота од Бога. Када се испунимо таквим поимањем [монаштва], тада нам долази оно надахнуће које никада не напушта човека, чак, и онда када спољашњи човек буде доведен до крајњег понижења или, чак, буде убијен, по речи Господњој: *Не бојше се оних који убијају тело и, пошто, не могу ништа више учинити.*⁷

Човека не спасавају никакве функције у земаљском животу, већ човека спасава искључиво живљење по заповестима Божијим. Када човек испуњава те заповести, када их испуњава истински, са осећањем да је Господ изрекао те заповести као крајње откривење људима о томе како живи Сâм Бог, тада се преизмењује свецели наш живот, иако се, притом, споља ништа не види, већ је сва красота и сила, сва моћ вечнога живота унутра у човеку. Ми се тој великој тајни љубави Божије учимо постепено. Наше монаштво је засновано на тим начелима која воде ка том циљу.

Наш живот је пун напора: сви дани и све ноћи пролазе у труду да избегнемо грех. Недавно нам је дошла једна душа и рекла: “Док још нисам веровала и док сам живела без Бога, нисам имала проблема и живот је текао једноставно. А данас ни дању, ни ноћу немам мира”. И душа почетничка то изражава, на једноставан начин, у молитви пред Богом: “Госпode, шта си то учинио са мном? Нема сада ни места, ни тренутка где бих имала мира!”. Монашки живот је, дакле, крајње напрезање човечанских снага и пажње. Међутим, монаха је споља могуће упоредити са проводником струје високог напона, на који могу да слете и на коме могу мирно да стоје малене птице, иако кроз те

7. Лк. 12, 4.

проводнике тече енергија која покреће возове, осветљава куће, која све загрева, која покреће читав живот...

Данас сам, дакле, пожеleo да вас посаветујем да бисте – трудећи се да изучите православно богословље и да се обогатите сазнањима о опиту Отаца, кроз читање њихових списа и дела – схватили да човека, ипак, не спасава обиље таквих сазнања, већ љубав, и то она љубав коју је заповедио Господ.⁸

Желим овде да завршим своју беседицу и да вам скренем пажњу на ово, да бисте истрајавали чврсто на том путу, јер је то најбољи метод за усвајање заповести Христових. Када смо испуњени вером да Господ Исус Христос јесте Творац нашега света и да су заповести Његове надкозмичкога садржаја, тада нас трепет пред узвишеношћу заповести узводи ка томе да више не можемо да се одвојимо од поправнога дејства тих заповести на нас. Како сам већ рекао, човек који вози аутомобил, све време мора да управља кретањем возила, чак, и на доброме путу: исто тако и наше заповести, које нам је дао Господ, јесу наш путеводитељ...

Једна монахиња из Југославије пише: “О, како сам благодарна Богу!” Та монахиња је напустила Универзитет, прекинула свој рад и отишла у манастир. “И сада сам” – пише она – “дошла на вишу школу, на највишу школу, и моје срце је пуно чежње да ми Господ дâ снаге да до краја обитавам у овоме стању”. Она даље пише: “Замислите, крај овога живота јесте вечни живот у Богу! Шта човек више може да очекује?” Желим да сви ви доживите искуство које сам доживео ја као и многи други међу вама. И ви, новодошли, треба да доживите исто искуство...

Немам више снаге да говорим, а ви сачувајте ову реч коју ми је дао Бог. И живите у миру! И када ваше срце буде превлада-ло све ништавне психолошке препреке и када будете достигли до ове љубави у нашим малим размерама, ма како то чудно звучало, бићете спремни за примање стања благодати, и тада човек у својој љубави обухвата читав свет. Али, то стање не може да се постигне на вештачки начин. Ми свагда ходимо тим путем као

8. Видети: 15, 13.

основци. Али, ми се притом преизмењујемо и наше срце престаје да воли све оно што је противно заповести Господњој.

И премда сам сада већ развалина и рушевина, све што вам говорим, ипак остаје на снази: то је истина нашега живота у Богу великоме, Творцу Неба и Земље, Који се оденуо у наше тело и Који нам је открио Себе и [Који нам је открио] какви ми треба да будемо. Када видимо Христа Ваплоћенога, ми сазрцавамо превечну идеју Бога о човеку.⁹ Видите, како Господ Својим јављењем, Својим заповестима узводи наш ум у такве области као што је стање Самога Бога пре стварања света! О томе је страшно и говорити, али то започиње од најједноставнијих чинова.

Игуман каже: “Донесите, молим вас, угаљ у кухињу!”. Ви напуните ведрицу и носите. И тај чин вас припрема за велико примање љубави. А ако не не будете тако поступили, нећете постићи ништа. Али, ми морамо да знамо који је крајњи циљ монашкога живота од самога почетка. И тек тада можемо да ходимо правилним путем. Ми се припремамо за примање тог узвишеног стања не тиме што умишљамо да се већ налазимо на висоти [испуњавања] заповести, то јест у стању обожења – не! – већ, постепено, кроз послушање, кроз служење другима, кроз пројављивање љубави и трпења, већ сада док смо још увек препуни страсти и греха...

Нека вас чува Господ. И молим се да ви, уистину, примите надахнуће свише.

9. Видети: Архимандрит Софроније, *Видети Бога какав Он јесте*, стр. 183.

УЗВИШЕНОСТ МОНАШКОГА ПРИЗВАЊА¹

*Монаштво је најузвишенија култура на Земљи,
борба против стирасији и животи пред Лицем Божијим.
Искусиво сликарства као откривање унутарње красоте.*

О Литургији. О поробљености грехом.

Животи без греха кроз подвиж.

Заповести Христове разоткривају грех.

“Немогућости” заповести Христових.

О умноме подвигу:

свака помисао која није по Евангелију јесте грех.

Како се борити против помисли.

Навика да живимо у Богу омогућава нам да живимо тако као да смо свагда окружени бескрајним и безобалним океаном. То је духовна “сфера”, коју замишљамо на овакав начин: свугде је средиште – све је и почетак, и крај, и средина. А када треба да говоримо о нашем животу, приморани смо да, на извесан начин, сузимо све те хоризонте и да своју пажњу усмеримо само на неке аспекте живота.

Током мога, релативно дугога, монашкога живота сусретао сам се са многим бесмисленим па, чак, и глупим представама о монаштву. Монаштво је култура којој, по моме дубокоме убеђењу, нема равне у овоме свету. Међутим, човек не доспева брзо до стања када је кадар да препозна ту красоту, “и дубину, и висину”,² како говори Апостол Павле; до стања о коме је велики, генијални песник, научник и подвижник Преподобни Јован Да-

1. Бр. С–18 (9. децембар 1991.), по нумерацији М^{тн}.

2. Видети: Ефес. 3, 18.

маскин говорио: *Икона сам Твоје неизрециве славе, иако ране својих прегрешења носим*. Замислите само: каква ли су молитвена стања, каква ли су стања наитија Нетварне Светлости морала да претходе таквоме песничкоме изразу, да би човек уопште био кадар да изрекне такве речи у присуству Самога Бога, да би могао да каже: “Ја сам икона Твоје великолепне славе”! И када човек буде удостојен да види такву красоту, он тада упознаје и страдања за каква свет не зна.

После виђења неизрециве славе Божије, монах сагледава себе као онога ко је опхрван ниским и ништавним страстима, [сагледава] свој помрачени живот, удаљен од Божанске Светлости. И тада тај исти Преподобни Јован Дамаскин каже: *Плачем и ридам, мислећи о смрти*. То је плач због смрти – ругобне смрти која је поразила род људски. И онај ко је [претходно] видео неизрециву славу, сада почиње да плаче и да рида, гледајући ту смртну ругобност нашу.

Говорим данас о томе зато што сам, исувише често, током мога монашкога живота, слушао ружне приче о монаштву, чак и у јавном црквеном животу, од оних који нису познали – у мери у којој је то учинио Преподобни Теодор Студит – да је монашки начин живот крајња и највиша благодат...³ Јер, ту се све време ради о животу пред Лицем Бога Великога и Светога, иако има оних који мисле да је монашки живот бесмислен и некористан за свет... Да, то је живот некористан за свет, ако се ради о припремању хране за свиње! Али, монаштво “припрема храну” за Ангеле. Но, како ми је показало искуство, ми морамо да започнемо од азбуке. И тек потом Бог даје сазрцање највише красоте и крајњих степена неизрециве славе. То сазрцање не долази од нашега подвига. Многи мисле да је монаштво искључиво за неписмене сељаке и сиромашне жене – за оне који су “отпаци света”. Оппростите што се данас изражавам тако грубо и оштро, али то говорим на основу сопственога искуства.

3. Видети: Преподобни Теодор Студит, *Савешти монасима*, Глава 1, Добро-тољубље, Том 4, Москва, 1901, стр. 19.

Када сам био сликар и тежио истинској уметности, која надилази видиви свет и предчувствује другачији, умни свет који се не може видети очима, та моја напрегнутост је била непрестана, даноноћна. За човека тада свака реч, свака мисао, сваки покрет његов говоре о присуству Божијем. Они који живе изван Бога не могу да виде ту красоту. Ту красоту сазрцавамо у великој сили управо онда када на нас силази Нетварна Светлост Божија.

Пошто сам вам казао ових неколико речи, враћам се, ипак, на наш свакодневни живот. Из острашћеног стања у коме се рађамо, ми морамо да пређемо у стање човека, онаквог каквог га је замислио Бог пре него што је створио свет. Међутим, стварност нашега живота је, ипак, таква да ми непрестано осећамо себе као оне који су скољени свим могућим страстима.

Монашки живот је умни живот. Под дејством благодати Божије ум човеков се очишћује и постаје носилац најузвишенијих виђења, и назива се највишим умом. И тај највиши ум је код монаха у непрестаном делању. Једна од најчешћих појава коју опитујемо када живимо умним виђењем јесте савршавање Литургије: како је могуће да се хлебчић, зготовљен људским трудом и принесен у Олтару, претвара у Тело Самога Бога Исуса Христа? Ми призивамо Оца да ниспошље Духа Светога на предложене Дарове и верујемо да се то призивање свих ових [Божијих] Имена и молитвено очекивање од Бога претвара у збитије духовнога реда. И видиви Хлеб, не мењајући своје, очима видиво, биће постаје онтолошки потпуно другачија стварност. Јер ми примамо Тело и Крв Самога Бога не као људско тело, какво оно сада јесте, и не као људску крв, већ под видом Хлеба и Вина. И ми живимо Светим Даровима, сазрцавајући их вером. Тако ми, на Литургији, телесно видимо Хлеб као појаву, “феномен”, а као оно што је дато по вишем поимању, по вери нашој (јер то надилази наше умно поимање), ми сазрцавамо Тело Самога Бога.

Ово је један од најснажнијих момената онога о чему желим да вам говорим: на који начин ми који се родисмо у гресима, како и говори Давид у Псалму: *у безакоњима се зачех и у грес-*

има ме роди мајки моја,⁴ можемо да достигнемо освештање свецелога нашега битија – и духа, и ума, чак и тела?

Када се боримо против страсти, ми у сфери умнога виђења прелазимо на други план. Монашки живот није – подићи обрве, отворити очи без икаквога размишљања, смешкати се и “ставити мозак на отаву”. Не! Монаштво је непрестани напор и борба против непријатеља, а непријатељ је – ум козмичких размера.

Карактер наших разговора је породични, [ми разговарамо] у нашој монашкој породици. Наши присутни пријатељи су нам веома блиски и ми се не стидимо да говоримо у њиховом присуству.

Неки незналица ће рећи: “Како су горди ови монаси!”. Наглашавам, незналица, зато што је Сâм Бог, упркос својој безграничној узвишености – смирен! А ако живимо истинито у Богу Истинитоме, бићемо смирени ма колико да нас Он уздигне и ма каква знања да заимамо, како о томе изванредно говори отац Силуан Светогорац: “Макар ме Бог свакодневно узводио у сазрцање небеске сладости, ја ћу, ипак, плакати због својих греха”⁵...

Почетак монашкога живота јесте борба против страсти, која захтева не само умност, већ и мудрост. Сећам се да сам говорио о томе како треба да прелазимо од помисли, које нас скољују, ка стању неопходне, чисте молитве. И данас ћемо, беседећи о борби против страсти као почетку духовнога живота, да говоримо о умноме сагледању дејствовања страсти у нашем животу.

Када се унутарња пажња човека–монаха налази у непрестаној крајњој напрегнутости, човек се тада природно развија и постаје изузетно осетљив на сваки покрет мисли унутар себе. Преподобни Никодим Светогорац, састављач великога “Добротољубља”, назвао је своју књигу “Невидива борба”. Ми, дакле, живимо наш живот у оној умној сфери, где – како говори Преподобни

4. Пс. 50, 7.

5. Видети: Архимандрит Софроније, *Преподобни Силуан Светогорац*, стр. 185.

добни Силуан – наш ум воду борбу против ума непријатељевог.⁶ Има много [мислених] покрета који нам се чине потпуно нормалним, али који, у суштини, умртвљују човека, и ми се боримо против њих, “против страсти”, од којих човек “страда”. Када постане роб греха, човек, по речи Самога Христа, губи могућност да живи у дому Очевог. У Евангелију Господ говори овако: *Сваки који чини грех, роб је греху. А роб не остаје у дому заувек, син остаје заувек.*⁷

Зашто се толико пута на дан молимо: “Удостој нас, Господе, да овај дан без греха проживимо”? Оци су изrekli ово велико мољење, зато што човек не би био чист од греха, чак и када би проживео само један једини час. Због тога је проживети дан, или вече, или ноћ, или јутро без греха – велико постигнуће. Таква постигнућа се не постижу без труда и без бола. Због тога је монашки живот, по својој природи, свагда живот препун напора, препун бола, препун жалости. То је због тога што заповести Бога нашега Исуса Христа превасходе сваку човечанску, релативну меру, јер имају карактер апсолутности, и зато што монах никада не зна за одмор. Чак и када би творио чудеса, монах би, ипак, себе сматрао грешним човеком.

Али, који су начини борбе против страсти? Овоме морамо да се учимо годинама... То није универзитетско четворогодишње–петогодишње школовање, то је школовање које траје читавога живота, све до краја. Шездесет и седам година сам монах и рећи ћу вам истину: многе године нисам проживео у лености, а не знам шта ће са мном бити. Осећам се недостојним Бога.

Ако говоримо о томе како се треба борити против страсти, у нашем умном виђењу ћемо расуђивати шта је грех искључиво посредством заповести Христових. Сâм човек не може да препозна свој грех. И зато је Господ у Евангелију казао: “Ако не повјерујете да сам Ја Онај Који се открио Мојсеју на Синају,

6. Видети: *Исто*, стр. 7.

7. Јн. 8, 34–35.

рекавши: *Ја Јесам Суштини* [Битујући, Онај Који Јесам], помрећете у гресима својим”.⁸ Када је, дакле, реч о Божанској Светости, то је оно што све нас превасходи. И зато монах, када је у нормалном стању свести, све прима, на природни начин, онако како је заповедио Сâм Господ: *И ви кад извршиште све што вам је заповеђено, ѓоворитшe: ‘Ми смо нејошребне слуге, јер смо учинили што смо били дужни учинити’.*⁹

И ако – из године и годину, из дана у дан – будете читали Евангелије, постепено ћете поимати да нас заповест Христова надилази, али да ми, истовремено, морамо да је испуњавамо. Испада да је такво мишљење противречно: са једне стране, то је немогуће, а са друге – то нам је задато као дужност. То нам је немогуће када живимо сами по своје уму и својим снагама. Али, када је Бог са нама, то нам постаје могуће.¹⁰ Блажени Силуан каже: “Но, ни тада то још увек није савршенство”,¹¹ јер је савршенство на земљи недоступно и неоствариво.

Нарочито обележје монашкога живота јесу мудрост и расуђивање: монаштво је свештени живот. Људи то не виде и не знају. Међутим, монаштво је, по Теодору Студиту, трећи степен благодати – највиша благодат.¹²

И како да у себи објединимо ове логичке противречности? Овде долази до извесног непоклапања са нормалном логиком, јер наша формална логика није погодна да њоме изразимо наш [монашки] живот.

Ако је Господ рекао: *Без Мене не можете чинити ништа*,¹³ ми Га, онда, питамо: “Да ли је, у том случају, Твоја крив-

8. Упоредити: Јн. 8, 24, где стоји: “Зато вам и рекох да ћете помрети у гресима својим; јер ако не поверујете да Ја јесам, помрећете у гријесима својим.

9. Лк. 17, 10.

10. Упоредити: Лк. 18, 27.

11. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светиѓорац*, стр. 136, 144, 156..

12. Видети: Преподобни Теодор Студит, *Савешти монасима*, Глава 1, ДОБРОТОЉУБЉЕ, Том 4, Москва, 1901, стр. 19.

13. Видети: Јн. 15, 5.

ица када ми не чинимо ништа? Ти ми не помажеш, а ја сâм то не могу. Ти једини имаш Живот, а Ти одбијаш [да ми помогнеш], зар ћеш мени то да ставиш у одговорност?”. Испада као да овде у нечему не долази до споја. Али, Битије ка коме се крећемо, није подложно истим тим категоријама релативности и искључивости, како то захтева формална логика. Ми морамо да осећамо да је наша *обавеза* да живимо свето, то јест без греха.

И чим нам приступи било која страст, а то је, у почетку, у облику мисли–помисли, ми започињемо борбу [против ње]. Прошли пут сам говорио о борби против помисли које нас нападају.

Данас бих желео да говорим на један општији начин. Свака мисао која по духу не одговара заповестима Евангелија јесте грех. И ми морамо да је избегавамо. А како да је избегнемо? Када се у нама јави било каква помисао, ми тада треба да завапимо: “Господе, исцели мој ум! Господе, исцели моје срце! Господе, исцели ме целог! Видиш како се копрцам када ме, као црва, мучи бесмислена помисао! Молим те, заштите ме! Ти знаш да немам друге жеље осим да живим по заповестима Твојим. Заповест Твоја је највиши закон свеколикога мога битовања: и временскога и вечнога. Ти си ми дао да заволим заповести Твоје. Ти си ми дао Светлост Твоју да видим красоту Божанскога живота. Ти ме сада спаси од власти страсне похоте!” Тако можемо да започнемо разговор са Богом, [у борби] против страсти.

Понекад то може бити монолог, а понекад то поприма и облик дијалога. Пример једног од најређих дијалога у животу васеленске Цркве налазимо код Преподобнога Силуана. Када су га мучили демонски напади, он је, желећи свом снагом своје душе да се чисто моли Богу, рекао Христу:

“Ти видиш да желим да Ти се молим, али ме непријатељи у томе спречавају!”

Господ му је одговорио:

“Горди увек тако страдају”.

И тада је уследио дијалог:

“Господе, научи ме како да се смирим!”.

И уследио је кратки, али уистину трагички и надтрагички одговор:

“Држи ум свој у аду и не очајавај!”¹⁴

И то се односи на овај наук: како да проживимо дан или ноћ без греха. Свака човекова страст, будући да припада створеноме свету, има свој облик, изглед и енергију. Врховни ум руководи нама у тој невидивој борби против непријатеља уз помоћ благодати и, на тај начин, таквом молитвом – монолошком или дијалошком – ми излазимо из разговора са непријатељем и започињемо разговор са Самим Богом. Тај прелазак од “разговора са страстима” на разговор са Богом јесте оно што је важно! И ако све време разговарамо са Богом, Бог ће, наравно, постати садржај нашега живота. А Бог Сâм у Себи јесте вечни Живот, који се никада не умањује.¹⁵ И без обзира на то против које страсти се боримо: било да се ради о телесној страсти, било о среброљубљу, било о властољубљу, било о сластољубљу и томе слично – начело, у суштини, остаје исто: *не дајши свој ум нејријашељу...*

Живот монаха је, дакле, умни живот, преиспуњен мудрошћу. Монаштво није противно природи човековој, већ је изнад природе човекове. Када правилно, са подвижничког и духовног становишта, савршавамо овај подвиг, не долази до психичких обољења. Људи [у монаштву] узрастају у своме познању битија у његовим дубинама. Оци су ово телесно уздржање назвали “целомудреношћу” (на грчком – σωφροσίνη)! Зашто су Оци назвали целомудреношћу, то јест пунотом мудрости управо овај момент, а не највишу ученост? Ми у монаштву по Богу, на плану умнога виђења, превладавамо оно што представља козмички закон (понекад га превладавамо, а понекад – падамо). Ако човек у томе подвигу надвладава козмички закон, онда он постаје надкозмичан. Међутим, оно што је видиво, тј. “појавност” (управо као и Свети Дарови у Литургији), у монаха остаје врло скромна. “Феномен” је оно што

14. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светоџорац*, стр. 20.

видимо. “Нумен” јесте оно што је у нама. Тако је свеколики наш живот, са једне стране, прожет “феноменалним” појавама које видимо, а са друге – оно што се збива у нашем уму (оно “нуменално”) јесте нешто сасвим друго. Зато људи који суде о монаштву, а не знају све ово, ништа не знају о монаштву. А такво незнање је, нажалост, присутно и у црквеним круговима.

И, опет, у борби против страсти наш ум ће падати, запињући о земљу као треножац. Али, доћи ће време када ћемо се, због нашега труда да живимо по заповести Божијој, узрости и постати истанчани као Ангели. Тада монах-човек осећа сваки и најмањи покрет [духовнога] озрачја, сваку мисао противну Богу, пре свега, у себи, а, када је потребно, и у другима. Зашто све испада тако нескладно? Зато што ја у себи видим грехе и борим се против њих, а у брату своје не видим грехе. Но, уз то, како да будем духовник ако не видим грех брата мога? Значи, мора да се споји виђење греха свога, али и исте те [греховне] болести и у брату моме. Зато је, на почетку, најбоље, јасно сагледати своје грехе: “Удостој нас, Господе, да овај дан без греха проживимо”, и *све остало ће вам се догађати*.¹⁶

А начело борбе против страсти јесте – не предати ум и срце страсним помислима, већ прелазити од ових помисли, које нам нуди непријатељ, на разговор са Богом и молитву Богу. У мојој невеликој новој књизи пишем да је “молитва – бескрајно стваралаштво”.¹⁷ Ово што сам вам данас говорио је тек мали наговештај о понечему из [ризнице] тог боја коме нема краја. То је заиста бој, то је борба! Господ је рекао: *Не бојте се – Ја победих све*.¹⁸

Опет и опет: морамо да се сећамо речи Апостола Павла, упућених Филипљанима, као једног од најважнијих начела на-

15. Упоредити: Јн. 14, 6.

16. Мт. 6, 33.

17. Архимандрит Софроније, *О молитви*, стр. 5.

18. Јн. 16, 33.

шега живота: “Зато нека је у вама иста мисао, исто осећање које је и у Христу Исусу”¹⁹ – то јест да би се наш ум уподобио уму Апостола Павла²⁰, који говори: *А ми имамо ум Христов.*²¹ Када је наша мисао потпуно сагласна са оним што садрже заповести, тада нашим умом чувствујемо да усходимо у сферу Божанскога мишљења. Ми морамо да знамо ово, да бисмо томе и тежили, и да не бисмо допустили да, због незнања, све то прође [мимо нас], не оставивши ни трага у нама. После многих година упорнога труда подвижничкога монашкога живота, то умно виђење ће почети непрестано да обитава у нама...

19. Упоредити: Филипљ. 2, 5.

20. Упоредити: 1. Кор. 4, 16.

21. 1. Кор. 2, 16.

О БОРБИ ЗА ОБИТАВАЊЕ УМОМ У БОГУ¹

*Страсӣ има свој облик. Борба за несаг̄лашавање ума
са помишљу, кроз ст̄варалачку молишву.*

Опасностӣ од телесних помисли.

Држашӣ ум у Богу

могуће је искључиво силом Самога Бога.

Долазак Бога као ослобођење од ровања вештаст̄иву.

Методи борбе за ослобођење ума од помисли.

Било је потребно да нам дође лично Бог.

Трагедија светӣа – грех самообожд̄иворења.

Обожење кроз пребивање умом у Љубави Божијој.

202

Архимандрит Софроније

ДУХОВНЕ БЕСЕДЕ I

Када смо говорили о томе како можемо да победимо појединачну помисао која нас напада, која нам заробљује ум и оскврњује све што је унутра у нама, то је била реч само о подробностима нашега заједничкога подвига. Желео бих да изнађем најједноставнију формулу да бих вам објаснио то дубоко и, за нас, веома важно питање. Испада овако: када било шта излажемо на теоријски начин, то нам се чини једноставно и јасно. Али, у нашем стварном животу ствари уопште нису једноставне. И морамо читав наш живот живети у подвижничкој напетости и, пре свега, у умном трезвењу и умној молитви.

После пада и “испадања” Адамовог из света Божанског у створени свет свака страст је добила свој облик. А када нас зароби било која појединачна [страсна] помисао, ми тада треба да пређемо на размишљање о томе како се треба борити против свих страсти, заједно узетих. Већ сам вам говорио о начелу: не

1. Бр. С-20 (8. јануар 1992.), по нумерацији М^{III}.

предати ум када нам се предлаже било која страст и када нас она наводи на грех. Монах мора да научи да управља својим умом и да непрестано пази где се његов ум налази. Ако ум прима страсне слике, то онда оскврњује целога човека: и ум, и душу, чак и тело. И обрнуто, када наш ум, уловљен по благодати свише љубављу Христовом, чезне да буде тамо где је Христос, тада се збива супротно: ум наш и свеколико биће наше се освештава, узвисује, приближава Богу, и током година ум постаје кадар да се саображава Богу, а човек да, свагда, дан и ноћ, обитава у Богу.

Ту је, притом, и једна танана подробност: ниједна страст не може да дејствује у нама, ако је наш ум слободан од слика те страсти. Тек када се нашим умом дотакнемо страсних представа и почнемо да живимо њима, страсна помисао задобија власт над нама.

Велика је наука научити се да одвраћамо наш ум од сваке помисли која наводи на грех. Таква мисао започиње врло једноставно. Ви већ знате да је могуће на различите начине превести пажњу нашега ума на неки други предмет. Најбољи начин је када је Господ са нама. Тада се све претвара у молитву трепетне љубави према Богу и човек у сузама покајања заборавља на страсни свет греха. Али, не даје нам се свагда да будемо у таквој молитви. Бог се удаљава од нас да бисмо се сами потрудили. И када нас нападне било која страсна представа, неопходно је да наш ум отргнемо и “откинемо” од те страсне представе. Тада страсне представе не попримају стварну, дејствујућу снагу, већ остају у пасивном стању.

Има много молитава које је добро знати, али човек може и сâм да састави молитву, будући да је “молитва непрестано стваралаштво”.² И када у себи не налазимо снаге да одмах одвојимо пажњу ума од страсти, најбољи начин за то јесте огњено покајање, вапијање к Богу: *Ослободи ме од власти ових духов! Узведи ум мој на Небо, где обитаваши, Боже мој! Избави ме од адскога робовања стирасџима!*

2. Видети: Архимандрит Софроније, *О молитви*, стр. 5.

Можемо се молити и онако како се вели у молитви која се приписује Преп. Исааку Сиријском: “Узведи ум мој који блуди по низини доњој, к Теби на Небеса, где живиши, Господе!”.

Постоји кратка молитва Ангелу–Чувару: *Анђеле Божији, Чувару мој свети, животи мој у страху Христа Бога сачувај, ум мој утврди на путу истинишом, и на љубав зорњу подстакни душу моју.* Та молитва веома помаже да одмах наш ум заокупимо овим речима: *ум мој утврди на путу истинишом, и на љубав зорњу подстакни душу моју.* И ако тако будемо проводили време, не допуштајући нашем врховнодејствујућем уму да се сједињује са нечистим страстима, које оскврњују целога човека, моћи ћемо да, са неупоредиво мањим трудом, водимо борбу против страсних помисли.

Област где нарочито морамо да пазимо на себе јесте физиологија нашега живота и моћ размножавања која је заложена у наш организам као начин за рађање на овај свет нама сличних бића. Монах се, чак, и онда када се ти покрети збивају у њему као оно што је физиолошки природно, бори против њих. И када монах ходи овим путем, његов ум се очишћује и освештава, постајући постепено као истанчани “радар” који опажа и најмање покрете страсти у озрачју које га окружује. До тога стања, подвижник усходи постепено, кроз дуготрајни опит. И он се, на тај начин, чува од греха.

Уопште узевши, наш живот у Богу захтева необично дубоко проницање у тајне Битија Божијег. Притом, није нам дато да у то проничемо нашим сопственим снагама. Али, када нам Бог дарује благодат Своју, Он нас приопштава Своме животу.

Као они који су саздани “из ничега”, који су узети од земље,³ ми нисмо способни да познамо Бога. И било је потпуно неопходно да нам Сâм Бог открије Себе. Ако, после Пада, непријатељ располаже могућношћу да уђе у наш унутарњи живот и да нас тамо пороби, тим више Бог може да се усели у нас и да дејствује у нама. Само на тај начин, чувајући се од свакога греха,

3. Видети: 1. Мојс. 2, 7.

наш ум може непрестано да узраста у својој способности за познање Бога кроз Божанску љубав. Запамтите, драга браћо моја и сестре моје, да ниједна страст не може делатно да дејствује у нама уколико ум свој чувамо у Богу.

Вештаствена стварност која нас окружује гуши нас својим непрестаним присуством. И, наравно, ми клизимо “надоле”. Али, ако се будемо постојано држали правила и чували наш ум на путевима истине, у заповестима Христа Бога, онда ће, наравно, наше духовно напредовање бити веома брзо.

Ништа, уистину ништа није предодређено. Чудно је то: Бог Који нас бескрајно превасходи, Који је од нас несхвативо удаљен, даљи од звезданих светова, може да нас посети и да у нама дејствује пуном силом! Но, како сам то покушао да објасним у књизи о Старцу [Силуану],⁴ Бог ретко дејствује на такав начин. Зашто? Зато што пут [за човека] постаје страшно тежак, онда када душа бива истински уловљена љубављу Божијом (како пише наш блажени покровитељ Преподобни Силуан: “Ти си ми дао да се насладим Духом Твојим Светим и душа моја Те је заволела!”⁵) и када човек, на самом почетку, прими велику благодат (која је, могућа, суштински говорећи, само савршенима). У том стању човек не може да испуњава своје дужности у нашем земаљском свету. Он обитава у непрестаном усхићењу. Међутим, Бог се, потом, удаљава од човека, и он са болом почиње да чезне за Богом да би Бог изнова дејствовао у њему свом Својом силом.

Као они који су склони земаљском животарењу, ми треба да тражимо и морамо да изналазимо многе различите начине за ослобађање наше пажње. Када не успемо да молитвом победимо страсне помисли, треба да читамо. Ако не можемо да читамо, онда треба да размишљамо, да нађемо неки посао или неког другог човека да са њим поразговарамо: само да се ослободимо те страсти! А то је болно и дуготрајно подвижништво: ослобађати наш ум и преносити пажњу у другу област, пре свега, тамо где

4. Видети: Архимандрит Софроније, *Преподобни Силуан Светићорац*, стр. 14.

5. *Исто*, стр. 117.

обитава Господ, по савету и заповести Апостола Павла.⁶ Према томе, ум који је поробљен “земљом”, то јест ниским земаљским страстима немоћан је да се сопственим снагама уздигне до Неба. Али, треба се борити на све начине: трудом, шетњом, било којим радом, интелектуалним или телесним, разговором са братом и томе слично. Све су то саме по себи мале ствари, али учинак такве врсте борбе је необично драгоцен.

Природно је да, после готово седамдесет година монаштва, знам понешто о томе. И могу да вам кажем, моја млада браћо и сестре, да не треба да журимо у нашем [духовном] животу. Наше узрастање зависи од Промисљања Божијег о нама. Понекад се дешава да монах поживи као монах дуго, пола века, а да и даље не зна у чему је смисао монаштва.

Видите са каквим напором тражим начине да вам објасним шта је то што се збива у створеном битију. У свеколиком битију које нас окружује, чак и оно што је видиво јесте необично дубока тајна. И морамо да живимо све време пред лицем те тајне, очекујући да нам се та тајна, та света тајна Самога Бога, сама открије. Знајући из сопственога искуства да је то, заиста, нешто велико и да се, стога, не даје лако, ипак, говорим о томе зато што треба да знате од самога почетка шта је то што Бог може да учини са човеком; то јест како можемо да достигнемо до блаженства кроз обитавање у Богу. Нашим природним умом или расуђивањем, ми не можемо да проникнемо у те тајне. То се налази изван способности нашега духа, и зато је свагда неопходно да нам се Господ Сâм открије.

Наш живот треба да саздавамо не на нашим нагађањима, већ на Откривењу Божијем. Трагизам догађаја света који нас окружује повезан је са одбацивањем овога пута. Грех *самообогаћивања* јесте оно што мучи човека и што га убија. У мојој књизи, издатој у Паризу, постоји невелика глава “О молитви која превасходи сваки трагизам”.⁷ Оно што је, заиста, горко

6. Видети: Филипљ. 4, 7; Кол. 3, 2; Римљ. 12, 2; Ефес. 4, 22.

7. Видети: Архимандрит Софроније, *О молитви*, стр. 69.

видети, што заиста погружава нашу душу у велику жалост јесте чињеница да су људи одбацили пут који су нам открили Христос и Дух Свети, заборавивши да само Онај Који нас је створио зна истински све. Никаква човечанска наука није способна да проникне “тамо”, већ само наш једноставни живот, који је, уз то, крајње дубок и који нас богословски узводи на висоту.

Када говоримо о начинима борбе на сажет начин: “не предати ум”, “управљати својим умом”, “контролисати ум, све време га усмеравајући ка светлости заповести Христових” – од ових ситних ствари (који, у њиховом остварењу, изгледају као ситнице) саздаје се велики и вечни живот. А то и јесте циљ монахов. Али, монаштво јесте, од самога почетка до последњега даха, напрегнута пажња: како да избегнемо грех, како да научимо наш дух да обитава у атмосфери љубави Божије. А будући да спасење јесте обожење, у чему се, онда, састоји обожење? У томе што се човеку, узетоме од земље, сазданоме “из ничега”, даје власт, могућност, живот – да живи Животом Самога Бога...

А ви, драга моја браћо и сестре, потрудите се да, од самога почетка вашег подвига, не изгубите ни један једини дан за саздавање нашега спасења.

О ЖИВОТУ У СВЕТОГОРСКОЈ ПУСТИЊИ¹

О одласку у пустињу.

О молишви, при којој се заборавља на свети.

О сабору Стараца 1938. године.

О речи Архиепископа Василија Кривошеина.

О свом духовничком служењу.

О разговору са монахом.

О Нествореној Светлосћи.

Нека је Слава Господња благословена од сада па довека! Изнова се, у овај дан, усредсређујем у своме уму, на одлазак одавде. Снаге моје се умањују и постепено се увећава моја изолованост, на коју сам осуђен због своје старости, јер не могу ни да читам, нити да слушам, и због тога сматрам да је моје “дело” завршено... Зато сам одлучио да вам кажем коју реч о последњим данима Старца [Силуана] и о првим данима мога живота по његовоме упокојењу.

Када је отац Силуан још био млад, он се озбиљно разболео и, у очекивању свога краја, замолио је игумана Мисаила да му дâ благослов за велику схиму. Игуман Мисаил, тај необични човек, му је одговорио: “Бог ће те благословити за схиму, али нећеш умрети убрзо”, и казао му шта ће са њим бити, али сада се не сећам тачно шта. Али, када је започела [хиљаду девесто] тридесет и осма година, Силуан је рекао: “По речима игумановим, ове године ћу умрети”.

Недуго пре тога, затражио сам благослов од игумана, тог истог светога и необичнога човека Мисаила, да ми допусти да се

1. Бр. С–25 (17. фебруар 1992.), по нумерацији М^П.

населим у каливу. То је, заправо, била добра кућа за живот остарелих људи који су желели да окончају свој живот на Светој Гори. Калива се налазила на приближно петнаестак минута хода у правцу југа, према Дафнију, луци Свете Горе. И тамо сам боравио, када сам био слободан од богослужења. (У манастиру нас је било двојица ђакона. Када је било неопходно да служимо на свим богослужењима, остајало је мало слободнога времена, а када сам био слободан од своје чреде, више времена сам проводио тамо).

Мој живот у тој каливи је био сложен. Био сам млађи од већине отаца. И многи су сматрали да је живот у таквој каливи – привилегија. Али, како знате из моје књиге, Бог ми је дао скрушеност због мојих греха, очајавања у погледу себе самога, и дуготрајни и обилни плач.

Тамо сам водио многе разговоре о којима бих желео да разговарам са вама.

Једном ме је Старац Силуан упитао:

“Да ли Вам одговара да се молите у тој каливи?”.

Одговорио сам:

“Да, одговара ми. Повремено ми се чини да забрављам свет. Али, сећам се свога тела”.

Реакција мога оца Силуана ме је зачудила:

“А тело, шта је то тело? Није ли то свет?”.

Стајао сам пред том чудном појавом, и дошао сам до овога поређења: налазим се у подножју велике планине, чији је врх скривен у облацима. Те речи: “А шта је тело, ако не свет?” – подстакле су ме на ту мисао.

Но, ја га нисам гњавио питањима, већ сам примио његову реч у нади да ће доћи тренутак када ће ми Бог дати да појмим њихов стварни смисао.

У своје познању, кроз мољење за целога Адама, отац Силуан је дошао до тога да нас наше тело свезује – свецели род људски – у једнога Адама.

Наши разговори које нам је дао Господ, све време су

2. Видети: Архимандрит Софроније, *Видејши Бога какав Он јесте*, стр. 56.

били препуни дивљења моме Старцу: како је он постао, уистину жива личност, уистину истински Хришћанин!

Почетком [хиљаду девесто] тридесет и осме године, Старац ми је рекао: “Када умрем, боље Вам је да затражите благослов и да пођете у пустињу, зато што сматрам да сте слаби и да живот у манастиру превазилази Ваше снаге”.

Потрудићу се да се уздржим од разматрања сувишних подробности. Рећи ћу само то да сам, када се Старац Силуан упокојио, заиста отишао духовнику и рекао: “Можда је боље да живим у пустињи, као свотогорски пустињаци на Каруљи?”. И духовник, отац Сергије ми је одговорио: “Да, оче Софроније, идите у пустињу. Бог вас благословио”. Оца Сергија је за свештеника рукоположио Епископ Николај Охридски, велики човек који је и мене рукоположио за ђакона. И отац Сергије, који се врло добро и племенито односио према мени, дао ми је благослов да кренем у пустињу, али је рекао: “Ви, наравно, схватате да мој благослов није довољан. Морате да одете код игумана и да од њега затражите благослов”.

Пошао сам до игумана Мисаила – Бог нека би ме помиловао његовим молитвама! – и игуман ми је рекао: “Бог нека благослови, оче Софроније. Идите и молите се у пустињи. Али, знајте, да мој благослов није довољан, морате да добијете сагласност и манастирског савета Стараца”.

Игуман је био болестан и није долазио на сабрања манастирских Стараца, а уместо њега је председавао заменик игумана. Рекао сам му да бих желео да одем у пустињу и да себе [у томе погледу] предајем суду отаца. Он се сагласио и убрзо је уследио сабор Стараца, на који сам био позван.

На том сабрању Стараца – које и данас јасно видим, онако како се тада урезало у моју свест – први је устао јеромонах Висарион, секретар игуманов, благ, танани, опрезни човек. Он је рекао: “Оче Софроније, корак у вези са којим сте поставили питање савету Стараца врло је велики и важан. И ево мога мишљења: останите још годину дана у манастиру и ако се до тада Ваша мисао не измени, идите у пустињу”. Код оца Висариона сам често бивао, јер је он имао засебну келију као канцеларију

секретара игумана. Упркос свеколиком мом уважавању према оцу Висариону, нисам одговорио ништа на његове речи.

Други је устао отац Матеј. Он је био мало старији по годинама од оца Силуана и из истога села као и отац Силуан... Али, он се, на неки чудан начин, држао према оцу Силуану као неко ко је већи и ауторитетнији. Но, сада, после смрти Старца [Силуана], он ми је, пришавши ми кроз читаву просторију, неочекивано рекао ове речи: “Оче Софроније, куда би Ви да идете? Мислите ли Ви да ћете наћи нешто веће од Силуана? Ако се, дакле, Силуан спасавао у манастиру, спасавајте се и Ви у манастиру!”. Опет ништа нисам одговорио.

Устао је врло строги Старац Јосиф, начелник манастирске библиотеке, који је изузетно много читао и себе сматрао великим зналцем духовнога живота. (Ја сам био помоћник библиотекара). И он ми је строго рекао: “Оче Софроније, ако будете отишли, нећете имати благослов од игумана да служите”. Ја сам рекао оцу Јосифу: “Ако је Баћушка рекао да не служим, рећи ћу Вам да у пустињу не идем да бих служио. Нешто друго мислим да чиним у пустињи. Но, реците ми: да ли ми игуман забрањује и да се причешћујем?”. Мој мирни одговор је избацио оца Јосифа из колосека. Он је рекао: “Не, оче Софроније, нисам питао оца игумана, већ сам, да бих Вас испитао, ја изрекао ове речи. А игуман ми није ништа рекао, јер нисмо о томе разговарали”.

Тада је јеромонах Јустин, кротки, тихи човек који је био заменик игумана, одлучио да каже реч (он је седео на засебној фотељи у средини велике просторије, где су се одржавала сабрања Стараца). И он је, обративши се оцу Висариону, рекао: “Оче Висарионе, сматрам да је за испитивање мисли оца Софронија година дана исувише много”. Потом се обратио мени: “Ево како ћемо, оче Софроније – будите до Пасхе овде у манастиру, и ако се Ваша мисао до тада не измени, онда с Богом идите у пустињу!”.

Чим је заменик игумана рекао ове речи, устао сам са своје столице, учинио метанију пред њим и рекао: “Благословите, Баћушка!”. Тиме је окончано разматрање мог питања на сабору

Стараца. Сабор ми је одредио да останем у манастиру од почетка октобра 1938. до Пасхе 1939. године.

Рећи ћу вам да ми је дружење [са монасима] у манастиру било нешто страно. Тамо сам проживео четрнаест година и ни сам никада имао времена ни са ким да разговарам. Са свих мојих послушања журио сам да се вратим у келију да би тамо оплакивао самога себе. И мој одлазак из манастира је произвео чудан утисак: оци–монаси су се наљутили на мене, мислећи: “Ево, одлази из манастира, као да је овде непогодно спасавати се”.

После овога су, током тих пола године, од октобра до априла, к мени долазили многи. Међу онима који су дошли да ме убеђују, био је и отац Василије, који ће касније постати Архиепископ Бриселски. Он је дошао у моју келију и рекао: “Оче Софронije, у Лествици Светога Јована нашао сам место из кога се јасно види да Ви не треба да идете у пустињу”. Но, ја сам свима који су долазили да ме убеђују, говорио: “И сâм иштем да сазнам вољу Божију. Бојим се да идем у пустињу. Мислим да сам малодушан и слаб. Ако би ме снашли такви демонски напади, какве је доживео Старац Силуан, ја то не бих могао да издржим”. И тај страх ме је присиљавао да тражим што је више могуће благослова, али благослова законитих: духовника, игумана и сабора Стараца.

Рекао сам оцу Василију: “Оче Василије, макар дошли к мени и донели ми пет хиљада места из дела Светих Отаца, и великих и малих, ја ћу Вам указати само на једно, моје место – и моје место ће бити јаче од Ваших пет хиљада”. Смисао овога одговора је био у следећем: тражио сам благослове на законит начин, од “надлежних”, од оних који су, предањски гледано, опуномоћени да дају такав благослов: од духовника, игумана и сабора Стараца. Мислио сам да тај благослов супротставим свима и свакоме. И, истину говорећи, Бог ми је дао благословену пустињу.

А Бог ме је изгнао из пустиње на прилично суров начин. Када сам већ вратио моју стару каливу–пустињу, коју су видели неки од наших отаца који су посетили Свету Гору, а више нисам имао средстава да узем неку другу, прешао сам на Каруљу, у другу пустињу – пећину при Манастиру Светога Павла.

Игуман Манастира Светога Павла је желео да има духовника. На Светој Гори није обавезно да духовник буде при манастиру. Да би исповест била искрена и чиста, а не – улагивање ради задобијања наклоности духовника потребно је да духовник нема никакве везе са управном влашћу манастира. Још 1938. године Старац Силуан ми је рекао: “Када будете били духовник, примајте људе, не лишавате их речи Божије, потрпите их”. Ја сам тада био једва жив и помислио сам да Старац не зна да нећу моћи да поживим још толико година. Био сам још млад да бих био духовник на Светој Гори. И на ту мисао сам потпуно заборавио. И, тек када сам већ био у пустињи, сетио сам се речи Старца Силуана...

У то време Грчка се налазила под немачком окупацијом. У пустињу сам дошао уочи [II светског] рата, на Пасху, а већ у августу је избио рат. Када је к мени дошао о. Теодосије, секретар игумана [Манастира] Светога Павла – врло уман, обзиран и озбиљан човек – и саопштио ми да њихов игуман жели да ме постави за духовника у манастиру, сетио сам се речи Старца Силуана: “Када будете духовник...” Али, у тренутку мога разговора са Старцем мени се та реч учинила некако сувишном, зато што ни сам нисам знао да ли ћу тог тренутка успети да се довучем до своје келије. (Требало је да се попнем уз више од сто педесет степеника да бих се попео од Силуанове до моје келије). И тако сам постао духовник и прешао у пећину недалеко од Манастира Светога Павла. О, каква су то благословена места!

После великих киша, вода је продрла кроз стене масива где се налазила моја пећина. Пећина која је раније била сува током те зиме је била пуна воде. Сама по себи зима у Грчкој је блага, али ја сам, ипак, шест месеци живео у пећини где је било превише воде. Из своје келије сам износио по сто ведрица воде на дан, а спавао сам испод два гвоздена плеха да бих свој кревет заштитио од воде која је капала са таванице...

Брзо прође тренутак ових успомена о Светој Гори... Да сам припадао Руској Цркви, како је обичај, носио бих схиму са речима: “Свет, Свет, Свет...” и када би ме видели из даљине говорили би: “Ево их, иду схимници!” Али, ја сам васпитан на Светој Гори. Било је ми је пријатно тамо да видим да често није мо-

гуће разликовати игумана од послушника. У својој књизи “О основама православнога подвижништва” пишем да на Светој Гори влада потпуно другачији поредак. Више од педесет година сам схимник, то јест од 1935. године, и требало би да ходам унаоколо као схимници у Русији, али ја, ево, ходам слободно...

Ето, испричах вам, пред своје упокојење, понешто из свога живота на Светој Гори. Али, ја не знам када ћу умрети...

И размишљам о овоме: у чему нисам испунио своју дужност према вама? Сада када се умањује моја способност да схватам живот, када ми је памћење ослабило, када се погоршава моје слепило (због чега не могу да читам), а глувоћа ме приморава да носим слушни апарат, тако да су ми уши пуне шума – шта је то још увек нисам довршио? Но, ја ћу разговарати са вама до последњег дана мога, до последњег издаха мога...

Желео сам да данас разговарам са вама поводом још једне ствари. Недавно је код нас у посети био један руски свештеник. И он ми је у приватном разговору рекао:

“Оче Софроније, да ли је могуће у нашем времену видети Нестворену Светлост?”.

“Писао сам о томе. Да ли сте читали?”

”Не”.

“Добро, узмите од наших отаца моје књиге у којима сам писао о томе”.

Сâm начин на који је било постављено питање је на мене оставио утисак да свештеник има овакав став: у прва три века гоњења [Цркве], Бог је чинио чуда и помагао на очигледан начин, а потом је обуставио таква дејства, и од тада их већ вековима – нема. Тај свештеник спада у ону врсту људи који логички закључују да се у наше време Бог више не јавља као Светлост. Према томе, ко види Светлост тај заправо види нешто друго, а не истинску таворску Нестворену Светлост. И, наравно, када ме питају на такав начин, шта могу да кажем? Приморан сам да заћутим...

И отац Н., када је био у Русији, срео је неку жену која је говорило исто ово, да је Бог престао да дејствује онако како је дејствовао раније, и да данас више нема Стараца и да све то представља општу појаву, јер “Бог данас дејствује на такав начин”.

Говорим вам о овоме зато што такав приступ није пут ка познању. Исте речи и исти начин мишљења су били присутни и у време Симеона Новог Богослова...³

Свети Симеон, у *Химни четрдесет и пет*, говори о томе да они који поричу Светлост, у којој се јавља Бог и која јесте Сâм Бог, неправилно мисле и да, суштински гледано, падају у јерес.⁴ А код Семјона [Симеона] који је, потом, остао Силуан, у глави “О смирењу” пише: “Неки говоре да је раније тога било, а да је данас све то застарело”. И, са својственом му скромношћу, Старац говори да је то неправилно мишљење: “У Господа се ништа не умањује, већ се искључиво ми мењамо, постајемо лошији и, на тај начин, губимо благодат”.⁵

Да ли је тај благослов мени био од Бога или не – и мени самоме је тешко, па и немогуће да кажем. Но, сматрам овако: ако нас Светлост, о којој сам писао, приводи осећавању вечнога Бога Христа, као што се то збило са Апостолом Павлом на путу за Дамаск,⁶ онда та Светлост јесте она Божанска Светлост која се јавила и на Тавору.⁷ Исувише сам мали човек да бих даље говорио о томе, али, ипак, желим да кажем: ако та Светлост сведочи о Божанству Ваплоћенога Логоса Очевог, како онда признати као истинито убеђење да онај ко данас види ту Светлост упада у велику заблуду, у прелест? О много још чему тек треба да говоримо, а данас је тек делић онога што сам проживео ушао у моје казивање и моју исповест пред вама, драга моја браћо и сестре... Молите се за мене и нека вас чува Господ...

3. Видети: Преподобни Симеон Нови Богослов, *Слово 64*, “О Богохуљењу. Онај који говори да је у данашње време немогуће примити Духа Светога и који хули на дејствовање Духа Светога, говорећи да су таква дејства од ђавола, тај уводи нову јерес у Цркву Божију”, *Слова Преподобнога Симеона Новог Богослова*, Том 2, стр. 125 и даље.

4. Видети: Преподобни Симеон Нови Богослов, *Химна XLV*, Божанске химне, стр. 209.

5. Видети: Архимандрит Софроније, *Преподобни Силуан Светишорац*, стр. 127.

6. Видети: Дел. ап. 22, 6 и 22, 8.

7. Видети: Мт. 17, 2.

“О, КАКО БИХ ЖЕЛЕО
ДА СТЕ СВИ ВИ ПЕСНИЦИ!”¹

О Великоме Посту. О неопходности надахнућа.

О Христовоме Посту у јустини.

О угодњавању Христу у Вечности.

*Ми морамо да постанемо надахнути ђесници
и храбри подвижници.*

О примању нестворенога живота Божијега.

Интелект и “безумље вере”.

*О мржњи према себи у љубави према Богу
и према ближњему. О страдањима Христовим*

из љубави према човеку. Пример Св. Јована Прејечче.

О сећању на Последњи суд. Од малога ка бескрајnome.

Данас се, поново, обраћам вама, браћо моја и сестре, који сте нам дошли недавно. За две недеље почиње Велики Пост и данас желим да вам кажем понешто о Посту.

Колико се пута говорило о томе да ми нашим поступцима и нашим речима можемо да придамо овај или онај смисао. Шта и како можемо да учинимо да бисмо овај Велики Пост претворили од поста пуног страха у пост надахњујући? Ако монах уђе у Велики Пост са надахнућем, пост ће за њега бити период надахнућа, припрема за примање светлости Васкрсења. А ако се човек боји, онда он може да наруши своје здравље, и пост ће за њега бити мучење. Зато нека свако од вас усредсреди свој дух, свој ум на било коју свету мисао, да би се надахнуо...

1. Бр. С–26 (24. фебруар 1992.), по нумерацији М^{ТН}.

Рећи ћу вам нешто о мислима које су за мене драгоцене. Шта сам запазио у животу света, света људског и света уопште, то јест свеколиког царства живота? Једино је човек способан да се обузда кроз уздржање када се пред њим налази храна: дакле, једино човек коме је дат дух као образ Бога Вечнога Који је све створио из ничега. Задржите се на тој мисли. Ако се уздржавамо од хране, или од сна, или од било чега другог – све то садејствује узрастању у нама онога што припада “образу Божијем”. Очистити “образ Божији” у нама, који је помрачен грехом – то је задатак који је пред нама! Када у нама заживи та идеја, наше уздржање неће бити бесмислено. Према томе, велики задатак који пред нас поставља наш монашки живот јесте – уподобити се Самоме Христу, као што је и Он примио људско обличје, пројавивши Своје Божанство.

Овај Пост је установљен у сећање на четрдесетодневни Пост Самога Господа у пустињи, где је Он боравио са зверима и где је Он, на крају, допустио да Му приђе, чак, и ђаво, и где је Он разговарао са њим.² Шта да изаберемо из живота Самога Христа, и како да тај живот одгонетамо на основу Евангелија, Предања, Посланица апостолских? Апостол Павле, генијални песник, вели да ми људи “треба да имамо исту мисао, исто осећање као и Христос”.³

У чему је тајна? Тајна је у овоме: ако се уподобимо Богу Ваплоћеноме, прелазимо и у Вечност која јесте пре Стварања света. Ми треба да у себи развијемо човечанску личност и да у себи заимамо мисао Самога Христа.

Шта треба да држимо у своме уму да се не бисмо помели због [наизглед] безначајног карактера многих наших чинова који стоје у вези са постом и, уопште узев, са подвигом монашкога начина живота? Потребно је да заимамо у себи онај “смисао”⁴ који смо препознали у Христу. Код Јована Богослова постоји овакав

2. Видети: Мк. 1, 13.

3. Видети: Филипп. 2, 5.

4. Мисао, ум.

изузетан израз: ми знамо да смо “сада деца Божија, али још се не открили иша ћемо бити (по одласку из овога света). Знамо само – говори он – да ћемо, када Га будемо видели какав Он јесте”, и ми моћи да постанемо какав је Он: слични Њему.⁵ Молим вас, моја млада браћо и сестре, сећајте се овога и будите “творци” себе самих, како и саветује Свети Григорије Богослов – творци свега, који започињу од оног најмањег. И ми ћемо, кренувши од невеликих делања наших неприметно да припремимо дух наш и наше биће за примање нестворенога Божанскога дихања. И ми ћемо, попут генијалнога песника, генијалнога богослова, генијалнога философа⁶ – Апостола Павла постати саздатељи нашега вечнога спасења у Богу.

“Чекам васкрсење мртвих”. Изговарајући те речи Символа вере, ми морамо да се сећамо да је то стање духовног ишчекивања доласка Христовог. И то наше ишчекивање јесте учинак нашега стваралаштва. То јесте и то ће бити та енергија која ће нас уистину васкрснути.

О, како бих желео да сви ви постанете песници! Без стваралачкога надахнућа тешко је проживети један једини дан како приличи Хришћанину. Према томе, приближавајући се овоме Посту, отворимо срце своје и ум свој за предстојеће нам Васкрсење, као што је и Господ, пред почетак Своје проповеди, постио четрдесет дана у пустињи, обитавајући са зверима.

Данас сам вам, дакле, рекао неколико речи [о томе] како бисте усредсредили ваш ум на подвиг који нам предстоји. Томе желим да додам и то да треба да будемо не само песници, већ и храбри борци. Господ је рекао да се “Царство Божије са напором осваја, и подвижници га задобијају”.⁷ Наше искуство земаљскога живота у овоме телу показује да је неопходно стално пити, јести, спавати и одмарати се да би се тело напунило нове биолошке енергије за живот. Тако је и на ду-

5. Упоредити: 1. Јн. 3, 2.

6. Упоредити: 1. Кор. 4, 16.

7. Видети: Мт. 11, 12.

ховноме плану: ми морамо са напором да хранимо своју душу и свој ум.

Знате за израз који се често употребљава у ироничном смислу: “О, он је у мукама *сїваралашїива!*” Тако се може говорити о сваком уметнику у свакој области уметности. На тај начин ћемо се, започевши од сасвим невеликога, отворити за јављење Самога Бога у нама. И ми верујемо у то да ми, заиста, примамо нестворени живот Самога Бога. Када “подражавамо Богу”⁸ Ваплоћеноме – говорим о Христу – то, потом, прелази и на план духа, после наше [телесне] смрти. Ако Му се уподобимо, овде на Земљи, [поставши] какав је Он био, бићемо Му подобни и у Његовој беспочетној Вечности.

Чујте, шта говорим: нама ће бити дарована беспочетна Вечност Божија! Није ли таква смелост знак нашега безумља? А, генијални Павле говори да такво “безумље” – спасава свет.⁹ Земаљски ум не може да схвати оно што нам је обећао Христос. Наш ум може да буде веома обдарен способношћу за научно мишљење или делање, за философију и за много шта друго, али, притом, не и за веру у Вечност. А у Вечност могу да поверују, чак, и деца, како је говорио Господ.¹⁰ Дакле, и данас постоји иста чежња наша за Богом Небеским, исти Дух нас привлачи да следујемо Христу.

Није прошло много времена од дана када сам од једнога човека чуо: “Уморио сам се од страдања, више не желим да страдам. Тражим мир, радост, земаљску срећу, и душа моја неће више да страда”. Иако је ово изрекао човек–Православац, он, суштински говорећи, није мислио на православни начин. Да бисмо били у стању да љубављу обухватимо свеколику твар, ми морамо да проживимо много болних стања и много страдања. Али, енергију за страдања нам даје заповест Христова о мржњи према себи¹¹, и љубави према Богу и према ближњем.

8. Видети: Ефес. 5, 1.

9. Видети: 1. Кор. 1, 23.

10. Лк. 10, 21.

11. Видети: Лк. 14, 26.

Говорио сам вам о стварностима које су, у суштини, страшне. У дане Свога земаљскога живота, Ваплоћеноги Бог, Исус Христос је био једини Човек Који је, давши заповест о мржњи према себи из љубави према Богу и ближњем, пошао на Голготу не да би спасао Себе, већ је пошао на сва страдања, препун љубави према човеку и роду људском. О, тај Лик – Човек [Исус]! И они који су доживели ово виђење, нигде више не могу да нађу ништа слично овоме.

Господ нам је заповедио оно што нам је Он Сâм испунио: Он је, из љубави према ближњем, предао Себе на сва страдања,¹² и не само на смрт, већ на ону смрт која се у Старом Завету доживљавала као проклетство: *Проклећ сваки који виси на дрвешу.*¹³ Ми не достижемо меру коју видимо у Христу, и поимамо зашто су наши оци – а, пре свих, Јован Крститељ – препознали Бога у Христу. Јован [Крститељ] – тај чудесни пример! Када су људи били спремни да га признају за ишчекиваног Месију, он им је рекао: “Не! Ту је Други, Који долази за мном, који преда мном би, Он је Спаситељ света!”¹⁴ Како су често људи на Земљи, добивши велику власт над многим другим људима, склони да искључиво себе сматрају достојним такве власти! А, ево, Свети Јован је нашао у себи снаге да се одрекне те улоге и да каже да он живи искључиво тиме што је надахнут виђењем Христа.¹⁵

Када наш ум усходи ка сазрцању Христа Који узлази на Голготу, онда у нама, сасвим разумиво, пресахњује свака реч. И ми Га тада, у ћутању, поштујемо као Бога. Током предстојећих педесет дана Поста свако од нас ће доживети тешке тренутке, и тада ћемо се сећати Христа Који је провео у пустињи четрдесет дана и четрдесет ноћи.

Пред сâм почетак Великога Поста служи се служба “великога праштања”. Када, у нашем малом кругу, будемо смирено

12. Видети: Јн. 15, 13.

13. Гал. 3, 13.

14. Видети: Јн. 1, 27; 1, 29.

15. Видети: Јн. 3, 26–36.

искали од наше браће да нам опросте за све што смо згрешили према њима у нашим мислима, треба да се сетимо и Страшнога Суда. Речено је да ће Господ доћи у слави. И када буде сео на Свој Престо, сабраће се пред Њим сви народи, од стварања човека до последњег човека, рођенога од жене.¹⁶ Тако треба да преносите ваш ум од ствари невеликих које, пак, представљају слику оних других, бескрајних ствари – то је оно што је потребно! У петој глави Евангелија по Матеју има много речи Христових, које представљају испуњење Мојсејевог закона: *Чули с'ће како је казано старима: Не убиј... А ја вам кажем... Чули с'ће како је казано старима: Не чини прелеубу... А ја вам кажем...* и томе слично. И сваки пут Он са старозаветних заповести прелази на бескрајни [новозаветни] смисао сваке од њих.¹⁷

Тако и сада покушавам да вам предложим, као ваш брат, да се користите тим начином да бисте свој живот учинили плодноним: од малих ствари прелазите на бескрајне!

16. Видети: Мт. 25, 31–32.

17. Видети: Мт. 5, 22, 28, 32...

НЕДЕЉА ПРАШТАЊА –
 “БЛАЖЕН УМ КОЈИ НЕ ИДЕ НА ВЕЋЕ БЕЗБОЖНИКА”¹

*Прашћање: од храма до козмичких димензија.
 “Блажен ум који не иде на сабор злих помисли”.*

О пребивању у Богу.

*Морамо живети речју Христовом,
 али без икакве уобразиље.*

Улога наше воље.

Бољ је смирење. О узајамном прашћању.

Триод и кеношички аспекти.

“Чекам васкрсење мртвих”.

У прошлој беседи Господ нам је дао реч о предстојећем подвигу Великога Поста. Данас бих желео да вам кажем неколико речи о оној свештеној молитви, која ће се читати крајем ове недеље, са мољењем да опростимо све што смо згрешили једни према другима. Да бих своју реч потврдио Светим Писмом, навешћу речи првога Псалма:

Блажен човек који не иде на веће безбожникâ, и на њуи грешникâ не сѣде, и на седалишти њоубникâ не седе. Неџо је у закону Господњем воља његова и у закону Његовome њоучава се дан и ноћ! И биће као дрво засађено крај извора вода, које њлод свој доноси у време своје, и листи његов неће ошћасѣи, и све шћо ради њреусѣће².

Ове псаламске речи понављају се често на богослужењима. Ослањајући се, дакле, на ове речи, рећи ћу да ћемо се овде, у маленом дому, у маленом храму, ускоро помолити да нам сва

1. Бр. С-27 (2. март 1992.), по нумерацији М^{ТН}.

2. Пс. 1, 1-3.

браћа и сестре опросте грехове наше. Али, као и свагда [важи следеће]: иако задобијамо искуство у малим размерама, умом морамо да прелазимо на козмичке размере.

Подражавајући овом псалму, рекао бих овако: “Блажен ум наш, када одбија да иде на разговор са ружним помислима, које нас наговарају на овај или онај облик греха”. Али, није довољно само одбацити разговор са страсним помислима које оскврњују свецело наше битије, већ је неопходно и прећи од тих малих резмера до – усуђујем се да кажем – до размера Страшнога Суда.

На богослужењима прве седмице Поста много ће се говорити о Адаму и Суду. Треба, зато, да се преносимо [умом] на план велике судбине света, иако нам се опит тога даје у сасвим малим размерама. Уопште узевши, треба да се, на монашки начин, навикнемо да сваку околност искористимо за усхођење нашега ума ка Богу. Неопходно је научити наш ум на то да он свагда живи у Богу.

У Своме разговору са ученицима на Тајанственој Вечери, Христос је рекао да је “Он – истински чокот, и Отац Његов – Виноградар”, Који све оне који живе Његовим Сином очишћује од свакога греха. Апостолима, пак, Господ каже: *Ви сѐше већ очишћени кроз реч коју сам вам љоворио.*³

Видите: ако будемо одбацивали рђаве помисли, ако све време ум наш буде пребивао у општењу са беспочетном Вечношћу Бога нашега, онда ће нас саме речи о Њему освештавати и очишћавати од сваке нечистоте. Када у души човековој постоји тежња да се удаљи од греха, да престане да греши, њему је отворен пут ка Богу кроз реч. А Реч, пре свега, јесте Ваплоћени Логос Оца, Исус Христос.⁴

Када читамо Евангелије по Јовану, све време осећамо призив да живимо са Христом, Његовим Именом и Његовим речима.⁵

3. Упоредити: Јн. 15, 1–3.

4. Упоредити: Јн. 14, 6.

5. Видети: Јн. 6, 33; 15, 7; 17, 8; 1, 12; 3, 18, као и многа друга места.

Духовно прелажење са малих појава на велика збитија човек савршава у своме уму. Ако желимо да се очистимо речју [Христовом], онда треба да отворимо срце своје за реч Христову и да се “поучавамо у закону Његовом и дан и ноћ”.

Нама је, дакле, како видите, дата могућност за превелико делање: иако смо рођени [од тела], узети од земље, ми ипак можемо да пређемо у облике и размере Божанске Вечности. То је логички немогуће, али Бог је тако саздао човека. И сви ми морамо да саздавамо наше спасење кроз живљење по заповестима Христовим, кроз испуњавање Његових речи, којим се обожује човек.

Поменуто прелажење не сме да се савршава као чин замишљања догађаја из живота Христовог, као уображавања које представља Христа у нашем уму онако како Га ми замишљамо. Наши Оци нам препоручују да то не чинимо. Али, шта Сâм Господ говори? Да Га волимо. А “ако Га волимо, онда ћемо и реч Његову држати”,⁶ ограђујући се самим тим од сваке помисли, која оскврњује свеколико биће наше. Ми треба да се уздигемо од оскврњености ка вечном спасењу без икаквог уображавања, кроз сећање на речи Христове. И то је оно што припада нашој вољи: то је оно што зависи од нас. И ако будемо савршавали то невелико дело, сагласно нашим малим снагама, доћи ће нам велика сила Божија. А ми се за то припремамо искључиво тиме што се “речи Христовој поучавамо дан и ноћ”, тиме што чувамо наш ум од свакога савеза са помислима које нас наговарају на чињење греха.

Светост је велика ствар. И ми се учимо да себе осећамо као грешнике. И то је добро. Али, и поред тога, реч Божија чини да, чак, и ми можемо да постанемо свети. Нама није затворен пут ка вечној светости великога нашега Творца. Бог превечни, Које је својствена велика превечна љубав, дао нам је све!

Тако ћемо, кроз мала дела, стати на пут љубави према Христу. И ми говоримо да љубав Христова, коју је Преподобни Силуан одбио да опише, будући да она превасаходи сваки разум

6. Видети: Јн. 14, 23.

и сваку реч,⁷ исходи од Бога Који је смирен. Изражавајући се на начин Светога Писма, можемо да кажемо да “Бог јесте Смирење”.⁸ И Смиреноме Богу је својствена смирена љубав, а не љубав “са висине”. А када је реч о таквом смирењу, тада је реч о самоиспражњењу (кеносису). Смирена љубав Божија – зато што Бог јесте смирени – чини саму љубав кенотичком. Бог Који је Својом Речју створио све што постоји, ваплотио се и живео, самоунизивши Себе до нама недоступне мере. То је карактеристично обележје љубави Божије: она је самоиспражњујућа, кенотичка. Зато је Господ, да би Апостоли примили Његову реч, пре Свога Распећа на Голготи, опрао ноге Апостолима и рекао: *Јер сам вам дао пример да, као што Ја учиних вама, и ви чините.*⁹

Међу љубавима људским постоји једна љубав која је унеколико снажнија од свих других људских пројава љубави, која се приближава том кенотичком облику Божанске љубави – то је мајчинска љубав: мајка све подноси због свога детета, она је спремна на све понижавајуће облике служења своме детету. То је кенотичка љубав мајке.

И Господ се смирава пред нама као мајка пред својим дететом. Када би нам се он јавио у Својој свемоћи, ми бисмо се бојали да Му приђемо, ми бисмо се бојали, чак, и да Га погледамо. А да не би уплашио човека, Он је примио на Себе наше телесно биће, егзистенцију, то јест “битовање” (ова малокоришћена реч, као философски појам, одговара појму *εξιστενције*).

И када се, из љубави према Христу, неочекивано испунимо виђењем узвишености Божанскога Смирења, тада се у нас утискује Божији печат, и наш живот може да постане свети и преиспуњен узвишеношћу [Божанскога Смирења] упркос свим својим ропским облицима кроз које се изражава тај кеносис–самоиспражњење.

7. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светогорац*, стр. 181.

8. Упоредити: 1. Јн. 4, 8.

9. Јн. 13, 15.

Ето, ја вам без икаквога реда говорим о многим стварима, али ви све то доведите у ред, не презрите ове реч и запамтите: “Блажен човек који не иде на веће безбожникâ”, и то преиначите на овакав начин: “Блажен ум наш, који не иде на разговор са рђавим помислима; блажен ум који се дан и ноћ поучава у љубави Божијој”.¹⁰ Свето Писмо говори о поучавању “у Закону”, али, суштински говорећи, Евангелије већ више није закон, већ нешто сасвим другачије. Зато се може говорити да се ум наш поучава не у Закону Господњем, већ у љубави Господњој.

Према томе, припремајте се, драга моја браћо и сестре, за такву молитву [праштања] коју савршавамо, овде, у манастиру, у суботу, само за браћу и сестре, а у недељу – заједничку молитву са богомолитељима који нам долазе. Молим вас, размислите дубље о овоме и молите се за свеопшти опроштај за цели свет, сећајући се Христа Који вели: “Дао сам вам пример, да као што учиних Ја, чините и ви”.¹¹ А који то пример? Он је узео на Себе грехе целог света. И ми треба да, у трепету, идемо за Христом Који иде пред нама, како се и то описује у Евангелију: *Исус иђаше испред њих, а они се ужасаваху, и за Њим иђаху са стравом*,¹² зато што је Он ишао у Јерусалим да претрпи суђење пред Синедрионом, бијење, пљување и смрт.

Обузима нас свештени трепет када се, у време Великога Поста, у богослужењима снажно наглашава да та љубав – која иде до потпунога самоиспражњења, саможртвовања – изазива мржњу и гоњење од стране људи овога света. То је несхватива тајна, али ми знамо да је то тако. Ми знамо да не желимо никоме зла, а да је Господ, ипак, рекао: *Омрзнуће вас сви народи*.¹³ И када нас мрзе, ми се уподобљујемо Христу Страдајућем на Голготи.

Према томе, драгоцену моја браћо и сестре, рекао сам вам неколико речи, а ви размишљајте о томе током свих ових

10. Упоредити: Пс. 1, 1–2.

11. Видите: Јн. 13, 15.

12. Упоредити: Мк. 10, 32.

13. Мт. 24, 9.

дана до Страсне Седмице и, затим, до Свете Пасхе, Светога Васкрсења Христовога, о коме Символ вере говори: “Чекам васкрсење мртвих”. Све то треба да носимо у срцу нашем. И тада ће нам доћи енергија вечнога живота која дејствује у речи Божијој. И ми ћемо свагда бити под дејствовањем те енергије, чак и када спавамо...

О ЦИЉУ ДУХОВНОГА ЖИВОТА¹

О заблудама оних који љоворе: “Данас нема Сџараца”.
 Русија мора да се обједини око Паџријарха.
 Истџорија рода људскоџ. О разарањима у Русији.
 Христџос је један истџи у векове. О духовном руковођењу.
 Послушностџ као кулџура боџојознања.
 О џирима џериодима духовноџа живџиџа.
 Послушностџ – џуџи ка чистџој молиџиви.
 Не џриџисуј себи ниџиџа! О речи иџумана Мисаила.
 О [духовним] сџањима без оџиџа Голџоџе.
 О онима који мисле да су духовни дарови
 у наше време немоџући.

228

Архимандрит Софронije

ДУХОВНЕ БЕСЕДЕ I

Опет и опет благодарим Богу Који ми је дао радост да вас видим и да разговарам са вама. Током ових неколико последњих година, од када су савременим [медицинским] уређајима открили у мени страшне болести – делимично или, чак, углавном, услед моје старости – губим вид и слух. И то моју изолацију чини све потпунијом. Али, рећи ћу вам ово: оно што сам задобио, не без бола, током протеклих година, а нарочито, када сам по благовољењу Божијем, био у пустињи, суштински остаје у мени. Више немам снаге да све то представим на начин на који би то требало. Свака реч захтева посебан напор. Опет понављам, обраћам се новодошавшој браћи и сестрама, а ако су ту присутни и старији, нека су и они ту ради јединства живота и предавања живота. Ви већ много чините, али никада није могуће достићи ону тачку где, изненада, све постаје сувишно. По свој прилици, морају се стално понављати оне тврдње које су – услед Вапло-

1. Бр. С-34 (8. јун 1992.), по нумерацији М¹².

ћења Једнороднога Сина и Логоса Очевог, и силаска Духа Светога на Цркву – постале наше познање.

А када говоримо о нашој вери, не треба заборављати на то да свака реч има велику важност. Јер Господ каже: *Небо и земља ће проћи, а речи Моје неће проћи.*² Сви ми, на неки начин, после дуготрајнога подвига, треба да обитавамо у стању када почињемо да осећамо истинитост ових речи, то јест дихање Божанске беспочетне Вечности и коначну историју човека на Земљи.

Данас, драга и драгоцене за мене браћо и сестре, желим да говорим о духовном животу, чија начела од првих дана Хришћанства остају непроменива и непоколебива.

Данас сам наумио да вам укажем и да утврдим у вашем сазнању оно златно предање које ми је Бог дао да познам на Светој Гори. Дошао сам у манастир у периоду када су се тамо налазили људи великога духа. Мислим на игумана Мисаила, Старца Силуана, многе духовнике и недуховнике, који су се заиста налазили на висотама хришћанскога духа. И то јесте предање живота. Оно што је Господ савршио у историјском времену, када је обитавао са нама на Земљи, остаје живо и потпуно дејствено у све векове: *Небо и земља ће проћи, а речи Моје неће проћи* – и не само речи, већ и Његов пример.

Христос нам је Својим јављењем дао откривење о превечноме науму Божијем о човеку. Још су Апостоли, на самим почецима живота Цркве, по Васкрсењу и Вазнесењу Господњем, изразили многа основна начела нашег духовног живота. Господ обухвата и носи у Себи сву Вечност. Он обухвата, на непросторан начин, све векове. Како веле многи Свети Оци, Бог није завидан и чезне да Му људи постану равни.³

Када говоримо о нашем животу у Христу данас, наша реч се тиче како савременог стања ствари, тако и онога што је безвремено, вечно. У последње време чујем вести о појави вели-

2. Мт. 24, 35.

3. Преподобни Симеон Нови Богослов, *Химна XXXIV*, БОЖАНСКЕ ХИМНЕ, стр. 151.

ких заблуда у великој земљи Русији. Наша два брата су провела неко време у савременој Русији. Разорни догађаји – проузроковани седамдесетогодишњим, најбезумнијим гоњењима против Христа – заиста су опустошили Цркву. И будући да је током седамдесет година народ био одвојен од стварнога учења и многовековног искуства Цркве, данас у души тамошњих људи влада велика збрка. На питање једнога Старца из Русије: “Шта да чиним у вези са свим тим вртлогом свих могућих рђавих идеја?”, ја сам му, на основу свог животног искуства, одговорио [говорећи] не о подробностима, већ о устројству Цркве, и предложио му да се укључи у то устројство, на чијем челу, у наше време, стоји Патријарх Алексеј II. Сви који се враћају истинској Цркви, школи и томе слично, треба да се приљубе том стубу и утврђењу. А Црква ће наћи свој пут... Разрушивши сву подвижничку и богословску културу, бољшевици – безумни у свом заблудно схваћеном хуманизму! – спалили су библиотеке и све изопачили. Али, по Промислу Божијем, једно су оставили нетакнутим – устројство Цркве. Јединство и целовитост Цркве је могуће остварити искључиво кроз присаједињење том устројству. Говорим о овоме, зато што су се појавиле чудне идеје у том великом мору Руса који воле Христа, али не свагда са разумном љубављу, као што то треба да се чини.

Једна од идеја јесте да Господ наводно у наше време не дејствује више онако како је деловао раније, тј. да се Сâм Господ изменио! Ја сам, тако, чуо идеју да у наше време нема више Стараца, да је Господ престао да даје Старце Цркви. А пут Старчества стоји у вези са великом науком о Вечности – са науком послушности. Они млади људи који су, данас, постављени на места, са којих могу да врше утицај, нажалост, показују непотребну самоувереност, претпостављајући да једино они виде истину. Прочитавши тек неколике књиге које су објавили неправославни богослови и историчари, они су скренули у потпуно другачије поимање, чак, и самога устројства Цркве. Свецели духовни живот јесте један и даје осећање једноставности. Када се, кроз заповест Божију, коју испуњавамо са великим подвигом, чак, и до крви, достигне бестрасност, то стање је тако јед-

ноставно и јасно. Када нема те бестрасности и тог познања Бога проблеми се све више умножавају. Међутим, Господ се не мења: *Сећајте се својих старешина, који вам проповедаше реч Божију; љедајући на свршетак њихова живота, уледајте се на веру њихову. Исус Христос је исти јуче и данас и у векове.*⁴ Старац Силуан исто пише у поглављу “О смирењу”:

“Господ се веома сажалио на мене и дао ми је да појмим да целог живота треба плакати. Такав је пут Господњи. И, ево, сада пишем, жалећи оне људе који су, попут мене, горди и који, зато, страдају. Пишем да би се они научили смирењу и нашли мир у Богу.

Неки кажу да је то некада било тако, а да је данас све то застарело. Али, у Господа се ништа никада не умањује, већ смо само ми ти који се мењамо, тако што постајемо рђави, чиме губимо благодат. А Господ ономе који тражи даје све, не зато што смо ми то заслужили, већ зато што је Господ милостив и зато што нас воли. Пишем о томе, зато што душа моја зна Господа”⁵...

По својој жестини небивало гоњење разрушило је [црквену] културу у Русији: и културу подвижничку, и културу богословску. Три нараштаја су била лишена сваке могућности да се васпитавају у Цркви. И данас се појавила чудна идеја да Господ у наше време не даје више Старце, да свако од нас мора да чита и да по своме разуму саздава своје спасење, па, чак, и живот у Цркви. Они се, притом, позивају на Епископа Игнатија Брјанчанинова. Он је био нарочити случај у животу Цркве. Брјанчанинов је, будући да је био племић, већ у двадесет и шестој години постао игуман, иако је претходно свега две године био послушник. Он је, несумњиво, био благодатни човек. Међутим, будући да је био племић, он се није учио од “сељака”, већ тако што је читао Оце–Подвижнике. И данас су могући такви случајеви, када живимо расејани, тамо где нема духовника, опитнога у [духовноме] животу; и, наравно, људи који су постављени на управне положаје

4. Јевр. 13, 7–8.

5. Архимандрит Софроније, *Преодобни Силуан Светогорац*, стр. 127.

морају да читају књиге, али, ипак, треба избегавати мисао да они могу из књига да се науче и да руководе Црквом. Јер, остаје једнако да важи основно начело нашега живота: “Нека буде воља Твоја, и на земљи као што је на Небесима”.

Како ћемо познати вољу Божију? Управо се тиме бави велика наука Православне Цркве. О тој култури, којој нема равне на овој земљи, желео бих да говорим огњеном речју!

Када сам ступио у Манастир Светог Пантелејмона на Светој Гори, тамо сам слушао следеће речи: стари монаси су сматрали безумним онога ко би, проживевеши у манастиру мање од десет година, већ говорио о духовним стварима. Опит је научио те монахе да постоје три периода у духовном животу: почетни – прва благодат, други – одузимање опазиве благодати и препуштање човеку да пројави своју слобдну вољу, и трећи – повратак благодати, али сада у савршенијем облику, као онога што је неотуђиво имање.

У суштини, духовник би морао да буде онај ко је прошао сва три периода. Ко зна само један период, то јест само благодат Божију, тај је још увек далеко од савршенства. Богу је угодно да човека уведе у непосредну борбу против непријатеља, као што је и Он Сâм био у пустињи био кушан од стране ђавола и [као што се Он Сâм] опходио се према њему, онако како је својствено Господу, уистину свето дејствујући, чак, и према непријатељу.⁶

Човек, дакле, мора да се научи тој борби пре него што постане поглавар манастира, епархије или свеколике Цркве. А утисак код оних који први пут примају благодат јесте као да они заиста први пут откривају светлост Христову. Ја их не оптужујем, зато што је [у палом свету] све разбијено. И у овом страшном ковитлацу не треба очекивати ни од кога да има чисто поимање. И зато сам ја за устројство [Цркве], јер ће Црква на тај начин занавек остати правилно устројена, и постепено ће изаћи на пут познања Бога.

6. Видети: Мт. 4, 1–11.

У тој послушности се садрже многи аспекти нашега живота. У мојој књижици о “Основама православнога подвижништва” говорим о томе да послушност Старцу омогућава послушнику да узиђе у сферу чисте молитве. Свака страсна привезаност за оно што је земаљско се код послушника умањује кроз његову послушност и поверење у игумана. У књизи говорим о томе да је Старац Силуан упитао игумана: “Како монах може да позна вољу Божију?”. И тај благословени изабраник, велики човек, Мисаил је рекао: “Он мора моју прву реч да прихвати као израз Божије воље и, следствено томе, да дејствује на тај начин”.⁷ Реч Старчева се претвара у реч која исходи од Бога и мора да се испуни.

Заповест Божија нас превасходи. Ми никада не можемо да достигнемо њено вечно савршенство. И ко појми тај аспект, живеће у страху – да никако не сагреси ни у чему. И тај пут послушности је најбољи. На њему човек постаје слободан за непосредно дејствовање Благодати Божије на његово срце. Али, задобијајући, кроз послушање, чак, и велики дар, све до дара чудотворења, он себи не приписује ништа и све чува као дар свише, као што је и Мајка Божија у срце Своје слагала сваку реч.⁸ Опростите ми: говорим о ономе о чему сам већ писао. Читајте, што чешће те речи, зато што је оно што је тамо написано – написано у складу са златним, древним, основним Предањем. То уопште није моја измишљотина, већ је то – Предање живота, које је такво од првих векова.

Шта је то што се запажа и што лежи у основи [покајничког] исправљања у животу свакога Хришћанина и сваке Цркве? Треба безусловно живети по заповести Божијим. И човек се препорађа кроз тај труд да живи по заповестима [Божијим]. Он постаје необично осетљив за духовну атмосферу, ограничавајући се у почетку на манастир, на заједницу личности, потом – на Цркву, да би на крају дошао до граница безграничних.

7. Видети: Архимандрит Софроније, *Прейодобни Силуан Светигогорац*, стр. 36.

8. Видети: Лк. 2, 19.

Игуман Мисаил је рекао Старцу Силуану: “Прву моју реч монах треба да прими као израз воље Божије”. Из књиге је јасно да се он непрестано молио. Тај човек, који је учинио многа чуда и који је, како се причало, пројављивао редак облик прозорљивости, рекао је још Старцу [Силуану]: “Али, ако човек, ипак, неће да прихвати моју реч, ја као човек одустајем и кажем: ‘Чините како сами сматрате да треба!’”. И у њега није било “друге речи”.

Био сам, по Промислу Божијем, постављен у необично добропријатне услове за [монашки] живот. То о чему вам говорим била је последица онога дара Божијег, који ми је дао Господ (зашто, то не знам!). Шта се са мном десило? Испричаћу вам један упечативи случај. Игуман је рекао: “Заиста је превелика част укључити се у ток вечне воље Божије”. То је већ припрема за Вечност. Једном приликом ме је игуман позвао и рекао да су манастиру потребни људи који знају грчки језик: “Према томе, оче Софроније, учите грчки језик”. Ја сам учинио метанију, како се то чини на Светој Гори, и кренуо ка вратима. Он ме позва: “Оче Софроније!”. Ја се окренух и стајах непомично. Он рече: “Бог не суди двапут. Ако будете то учинили из послушности мени, ја ћу одговорати пред Богом за то. А ви идите у миру и радите”.⁹ Када ми је тај човек – изабраник Божији! – рекао ово, свих оних шест месеци, које сам потрошио на учење грчкога језика, мени – човеку који није знао за стварни мир – донели су мир.

У једном тренутку сам се разболео и помислио да ћу умрети. И тада се у мени јавило следеће осећање: “Ако ме сада Господ призове, ја ћу у пола речи прекинути свој рад и поћи на суд”. Мени није била својствена таква смелост пред Богом, али она ми је била дата по речи игумановој. Тако и ви имајте ове живе примере као оно чиме ћете се руководити у нашем манастирском животу, и сазнаћете о чему говорим. Старац изго-

9. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светишгороца*, стр. 36.

вара многе изузетне речи које се многим неразумним људима могу учинити као речи горде или, чак, као речи заблудне. Старац [Силуан] је говорио овако: “Пишем ово зато што сам познао Бога”.¹⁰ А свако од нас жели да служи Богу Кога познаје, а не да служи Богу “непознатоме” и “непознативоме”.¹¹

Старчество је као пророштво: оно не подлеже административном деловању јерархије. Старац је човек који је много година проживео у заповестима Божијим и он може да говори другима како он поима ствари. И то је добро. А они који су тек одавно почели да осећају благодат Божију морају да буду опрезни дотле док и сами не прођу кроз “долину смрти”¹² кушања и искушења. Тек тада ће задобити силу расуђивања. У супротном, они изговарају некакве речи чије стварно значење не знају ни сами.

Могао бих да вам причам и о другим случајевима, сличним овоме. Али, читајте књигу о Старцу и нећете постати жртве те наивне идеје да је Бог престао да даје Старце. У Отачницима је написано да је један млади брат рекао да више нема Стараца и да је добио одговор да Стараца има, али да послушника више нема.¹³ Горди младић презире старе монахе и за њега, наравно, нема Стараца, нити духовнога оца. И ма колико да читају Преподобног Исаака Сиријског, Јефрема Сиријског, Симеона Новог Богослова, Светог Григорија Паламу они, ипак, неће познати оно што се даје за послушност: чисту молитву, слободну од свих страсти греховних. Ниједна [богословска] академија не даје ово својим студентима, већ [то даје] само монашки живот, где монах, са пуним поверењем у игумана и духовника, следује њиховим заповестима.

Када човек почне да живи по заповестима Божијим, он усходи најпре на Голготу, а потом и на Гору Маслинску да би

10. Видети: *Исхо*, стр. 127.

11. Видети: Дел. ап. 17, 23.

12. Упоредити: Пс. 22, 4.

13. Отац Климент Зедекхолм доводи ово казивање у везу са усменим светогорским предањем. Видети: К. Зедекхолм, *Старац Леонид Ойшински*, Платина, 1990, стр. 81.

узео учешћа у Вазнесењу. Људима који нису опитно прошли ова стања није дато да исправно расуђују.¹⁴ Многи Свети су ово доживели, али у погледу овога као нарочити пример истиче се Преподобни Симеон Нови Богослов. Њему је било дато да види Нестворену Светлост још пре него што се замонашио. И многи су већ тада, крајем десетого столећа, пре хиљаду година, размишљали као и данашњи људи: да је Господ у првим вековима дејствовао са нарочитом силом, онда када су људи, који су поверовали у Њега, са чежњом тежили да умру за Њега, а да већ у десетом столећу тога више није било.¹⁵ А Преподобни Симеон говори оно што заиста јесте, зато што се Господ не мења, већ све време остаје Исти, како је и писао Апостол Павле,¹⁶ и како је, после хиљаду година, писао и Преподобни Силуан, наш велики отац.

Наравно, читајте књиге, образујте се! Али, највеће дело у монаштву јесте – кроз послушност предати се вољи Божијој. Тада Господ даје оно што не познају никакви академци: чисту молитву.

И о том стварном монаштву бих желео да са вама бескрајно разговарам. Иако морам да вам кажем да сам – одвојен услед слепила од књига, седећи у мом својеврсном затворништву, јер су ми се умањиле могућности за општење са онима који долазе у манастир – последњих година, заиста, много тога изгубио. Али, оно што пише Прст Божији, када се Бог пригиње к нама на наше покајање – то се никада не заборавља! Ви сте, заиста, већ осетили да је живот у Христу величанственији од великога океана!

Отпустите ме, дакле, данас са миром. Молим се да вам Господ да тај мир који је и мени дао по молитвама игумана Мисаила, чију памјат дубоко поштујем. И нека вас чува Господ!

14. Упоредити: 1. Кор. 2, 15.

15. Видети: Преподобни Симеон Нови Богослов, *Слово 47*, СЛОВА ПРЕП. СИМЕОНА НОВОГА БОГОСЛОВА, Том 1, стр. 424. Упоредити: *Слово 64*, Исто, Том 2, стр. 125 и даље.

16. *Исус Христос је и јуче и данас и сушра Исти* (Јевр. 13, 8).

СТРАДАЊА КРОЗ КОЈА ПОЗНАЈЕМО
ЈЕДИНСТВО РОДА ЉУДСКОГА,
КАО ПУТ СПАСЕЊА У НАШЕ ВРЕМЕ¹

О поимању рода људског кроз састирадање.

Наше време је двоструко тешко.

О молићељу за чистијав свети.

О аду нељубави.

О нашој неспособности за тиховаићељски животи.

О нашем спасењу кроз жалости,

карактеристичне за овај век.

О одсуству културе срца

ујркос свеколиком обиљу културе интелекта.

Благословено Име Бога нашега, Бога у Тројници: Оца и Сина и Светога Духа!

У последње време, као што знате, често бивам са вама, потпуно немоћан и лишен општења са вама. Сада се – окончавајући живот, и свакога дана и свакога часа ишчекујући свој одлазак – на неки чудан (а можда и на природни!) начин, сећам првих година свога монаштва. На Свету Гору сам дошао 1925. године, да бих тамо остао као монах. То је било пре шездесет и седам година.

Пошто сам доживео страдања Првог светског рата и катастрофе које су, потом, уследиле – појединачне и опште, људске и козмичке – данас могу да кажем да је тај рат у мени, на природан начин, родио мисао о целокујности рода људског, јер је читав род људски учествовао у Светском рату. У пророчствима

1. Бр. Д-11 (28. децембар 1992.), по нумерацији М¹².

Самога Христа у Евангелијима² много се говори о крају света и о тешким невољама које ће, током многих година, сналазити читав свет. Као сликар, дошао сам у Француску која је, у том историјском тренутку, била водећа земља у сфери уметности којом сам се бавио. И премда се рат завршио победоносно за Француску, у њој је завладало осећање ништавности резултата рата на моралном плану: рат је срушио многе вредности и многи људи су погинули. Господ говори на чудан начин: *А када чујете за све ово... усјавите главе своје... не плашите се, јер све то треба да се збуди.*³ Међутим, несрећа тада није била тако страшних размера као што је то данас. Страдање и очајање су у то време били значајно мањи и подносивији, него што су то данас.

Зашто сада говорим о томе? Зато што пред нама, монасима наших дана, стоји питање: како устројити наш монашки живот да не бисмо изгубили спасење у Богу? Јер смисао читаве историје и јесте у томе да се људи спасавају у Богу Духом Светим.

У време првога издања “Добротољубља”, зборника отачких списа, људи су имали неупоредиво веће трпење, неупоредиво већу наду на спасење него данас. Околности световнога живота су се промениле, и људи ступају у брак и рађају децу у условима који се разликују од некадашњих. У многим погледима је лакше, али родити се у овај свет данас је много теже него раније. Интелектуално стање света у тренутку када сам ступио у монаштво се неупоредиво разликовало од онога које данас видим. Но, Апостол Павле је изрекао реч да ни некадашњи оци Старога Завета – ти великани духа, ти дивови вере – нису достигли она откривења која су достигли Апостоли: *Да не би они без нас савршенство примили.*⁴ Као онај који је, по благовољењу Божијем, прошао кроз све облике монаштва, тврдим вам да ми, при [данашњем] устројству нашега монашкога живота нисмо

2. Мт. 24, 6; Лк. 21, 9.

3. Упоредити: Мт. 24, 6; Лк. 21, 28.

4. Јевр. 11, 39–40. У изворнику: “да не би они без нас достигли савршенство”.

кадри да одржимо начин живота наших отаца. Живот треба непрестано процењивати да би се живело по мери својих снага.

После Првог светског рата природно се јавила мисао о животу света: дух човеков је почео да размишља о свецелом роду људском на много приснији начин него раније. На Светој Гори сам затекао стање као из времена “Доборотољубља”. То време се [на Светој Гори] није прекинуло до данас. Из многих случајева молитве за цели свет, који су ме потресли, извукао сам велику радост и благодарност Богу због тога што су људи почели да размишљају о целом роду људском.

Сећам се једног изузетног тренутка који се засвагда урезао у моје свест. Било је то на самом почетку мога монаштва, 1925. или 1926. године. Дошао сам на обалу мора и тамо видео Старца са дугачком бројаницом од триста чворића. Пришао сам му близу, са страхом, својственим почетнику, и ћутећи стајао, гледајући како се он моли. А он је седао на великом камену и окретао бројаницу. На крају, сам скупио смелости да га, ипак, упитам: “Оче, помоли се за мене!”. Замолио сам га за то, зато што је, када сам 1925. године напустио Француску, дух “очајања” већ био овладао мноме, премда у мање тешком облику него данас. И ја сам га, скољен тим очајањем, замолио: “Оче, помоли се за мене!”. Он ме је погледао и рекао: “Видиш ову бројаницу. Окрећем је за цели свет. Молим се за цели свет. И ти си ту, у мојој молитви”.

Тешко је објаснити, зашто је и колико времена нам је неопходно за ову или ону реакцију, али, уопште узевши, ја сам отишао после те прве речи. И после неког времена, будући да сам тих дана у себи опитовао очајање, рекао сам му: “Оче, помоли се за мене”. Он ми је одговорио: “Већ сам ти рекао да се молим за цели свет. И ти си ту, у тој молитви”. Кроз неколико тренутака изнова сам поновио своју молбу, зато што је моја туга била дубока, и поново сам, трећи пут, бојажљиво прозборио: “Оче, помоли се за мене”. Он ме је добро погледао и казао: “Већ сам ти рекао да си и ти ту – показујући на бројаницу – шта ти још треба? Ти си ту, у мојој молитви за цели свет”. Отишао сам поражен стањем духа тог Старца: “Молим се за цели свет, ти си ту, не треба се ‘расипати’ на ситнице, на подробности”.

Тек што сам био стигао на Свету Гору и, наравно, да сам, сусревши са таквим обликом молитве, био поражен. Мислио сам: “Да ли тај Старац, који се моли за цели свет, у времену и у простору, мисли на цели род људски од Адама до наших дана? Или је његова мисао била још дубља и свеобухватнија?”.

Током ових, ево већ готово, седамдесет година монаштва преживао сам многе тешке тренутке, зато што нас, када се молимо за некога, та молитва уводи у ону духовну сферу у којој живи онај за кога се молимо.

Драга моја браћо и сестре, све време се трудим да у вашем уму одржим мисао о томе да ми нисмо некакви засебни *ентитети* (entités)⁵, одвојени од других. Не! Ми живимо у овоме свету, где је све сједињено, где је све повезано једно са другим. Зато сам вам и предложио услове живота који би одговарали телесном и интелектуалном устројству савремених људи који долазе у монаштво.

И како сам се само обрадовао када сам недавно разговарао са једним човеком о животним околностима које натоварују тешко бреме на наша плећа! Посаветовао сам га да се моли Богу овако: “Ти нас, Господе, заштити! Ти види колико смо немоћни да се супротставимо тим таласима козмичких страдања!” Рекао сам му: “И када се молите за себе, за манастир, за браћу или сестре, молите се до оне тачке када ћете говорити само: “*Господе, заштити нас!*”. И то зато што, у погледу много чега, у потпуности имамо право да кажемо да ад јесте нешто што је производ одсуства љубави у људима. Људи не живе љубављу, већ мржњом. И тада сам рекао том човеку: “Молите се за манастир, за све нас овако: *заштити нас, Господе, и дај нам малени кушак на земљи, где можемо да Ти савршавамо Литургију, да Ти приносимо Молићву Гетсиманску. И молите се само до овога: Заштити нас, зато што ми не желимо ништа рђаво никоме*”.

И обрадовао сам се [његовом] одговору: “Ако се ми овде трудимо да се молимо за целога Адама, за цели род људски, онда

5. На француском – “индивидуалности”.

је сасвим природно да је немогуће да, истовремено, желимо било шта рђаво онима који нам наносе смртоносну жалост”. Погледајте у каквом односу стоје онај светогорски Старац који ми је рекао: “Ти си ту, у тој бројаници”, и савремени човек који говори: “Ако се молимо за целога Адама, како онда било коме да пожелимо ишта рђаво?”.

Ђутим, тражим речи да бих објаснио узвишеност тога *моментиа*. Ми смо неспособни за оне подвиге о којима се пише у “Добротољубљу”. Али, и ми, такође, морамо да творимо наше спасење у свој његовој пуности – спасење које нам је донео Христос Духом Светим.

На самим почецима свога монашкога живота био сам напросто сатрвен због страдања света, које је изазвао Светски рат. Сада су се та страдања само увећала. И ми смо већ мање способни за онај облик исихазма – тиховања, у коме су пребивали наши оци и дедови. А то је показало и савремено искуство. Када усредсређујемо наш ум на једно исто призивање Имена, он се замара стајањем у том облику молитве.

Према томе, ако смо данас неспособни за такво тиховање, за такво монаштво, да ли то, онда, значи да смо изгубили спасење? Не. У првим годинама свога монаштва читао сам о пророштвима отаца најстаријих времена, од трећег до петог столећа. У једном од тих пророштава се говори да ће људи у последњим временима постати неспособни за подвижнички живот каквим су живели људи древних времена. “Али” – додаје један од отаца – “монасима ће бити послате велике жалости. И који буду претрпели те жалости, биће већи у Царству од оних који су у древности васкрсавали мртве”.⁶

Сила зла савременог организованог света је тако велика да упркос свеколикој молитви, упркос свим напорима нашега духа ми не можемо да остваримо победу над тим духом света. Ми смо сатрвени страдањима која на нас нахрупљују од споља.

6. Упоредити: *Пошћивања достојна казивања о подвижничком животу Светишних и блажених Ошата*, Сергијев Посад, 1993, стр. 76.

Али, такав облик страдања је, можда, Господ дао тек данас, а не раније.

Молитва за целога Адама – по завету Старца [Силуана] нашега, прослављенога Светога – узноси нас у различите сфере. У време када сам дошао на Свету Гору, тамо је било изузетно мало образованих људи. Многи су, када би дошли на Свету Гору, са муком читали и писали, а потом су се развијали, читајући Свете Оце. Али, они су се, управо због тога што су тако мало знали о делима овога света, молили за цели свет. И онај Старац није хтео да прекине своју молитву због молби једнога послушника. У којој је сфери обитавао тај Старац, а у којој сфери обитава савремени интелектуално развијени човек? Ако упоредимо нивое [њихових] духовних стања, какве користи ћемо имати од таквога поређења? Они су мање живели догађајима овога света, јер нису познавали савремена достигнућа науке, технике и томе слично, али је њихов дух обитавао у Вечности и молили су се за вечно спасење. И будући да ум савремених интелектуалаца не може, чак, ни на неколико тренутака или минута да се задржи у ономе што је вечно, ко онда живи у узвишенијем свету?

Какво је стање духа човековог, који доживљава целога Адама на природни начин, непрестано призивајући Име: “Господе, Исусе Христе, Сине Божији, помилуј ме грешнога”? Таква лична молитва се улива у молитву козмичке силе, као што то видимо на примеру Преподобног Серафима Саровског. Ми данас живимо у свету неупоредиво богатијем на плану технике и образовања, али – да ли је такав облик живота узвишенији? Ако то упоредимо, у крајњем исходу морамо да признамо да наши древни оци стоје изнад нас не само у области умне молитве, већ и на плану општег стања духа. Кроз призивање Имена Христовог, ми улазимо у тај страдајући свет, и то је велико дело.

Према томе, запамтите: ми морамо да саздавамо наше спасење у другачијим околностима, и ми га саздавамо, како нам се чини, разумно, а не лакомислено.

Поводом смрти једнога песника један други руски песник је у XIX столећу написао: “Ал’ одзива неће наћи та реч што

страсну земљу обиђе”.⁷ Ми живимо у свету веома образованих људи, али људи који су у области духа исувише далеко од онога стања у којем би они требало да буду. Да бисмо појмили стање оног старчића–тиховатеља који се молио за цели свет требало би да и сами искусимо то стање. Човек–интелектуалац своју обавештеност о догађајима, научним достигнућима и томе слично, сматра својим богатством, упркос ужасно ниској култури свога срца. А Господ вели да ће у последња времена охладнети љубав.⁸ И ми не видимо да се у свету умножава љубав. Напротив, говори Он, умножиће се жалост и страдање.⁹ Према томе, када ступате у овај монашки живот са великим трпењем и смирењем, запамтите да улазите у Страдања Самога Христа Бога нашега у Гетсиманском врту. И они који не искусе ту молитву, који не узридају усрдним плачем у молитви за цели свет, нас сматрају сумашедшима: то за њих представља безумље!

Свет који нас окружује је, дакле, постигао огромни напредак у смислу техничком, али не и на плану културе срца у хришћанском смислу те речи – срца које је отворено за страдање свецелого рода људског, и у времену и у простору.

Догматичке и теоријске формулације које користимо у нашем разговору неопходне су да бисмо разумски постали свесни циља нашега подвига. Неко ко је истински мудар човек може да ми каже: “Оче, ви сте безуман човек! Почетницима говорите о таквим стварима! Тај Огањ је Господ донео са Небеса,¹⁰ и када је дошао на земљу, једино је Он био Носитељ тога Духа. Како ви, онда, монасима–почетницима говорите о томе?!” Да, знам да је то помало безумно – говорити почетницима о таквим стањима. У првим данима Хришћанства, када су речи Христове још биле тако свеже, Апостол Павле је рекао да је

7. Видети: Е. А. Баратински, *Јесен (1836–1837)*, ПЕСМЕ, ПОЕМЕ, ПРОЗА, ПИСМА, Москва, 1951, стр. 283.

8. Видети: Мт. 24, 12.

9. Упоредити, Мт. 24, 21.

10. Видети: Лк. 12, 49.

“Христос зашао за завесу” Осмога Дана и да тамо где је Христос мора да буде и наш ум.¹¹ Дакле, као што видите, и Апостол Павле прави ту “грешку” коју правим и ја: он говори почетницима и назива “млеком” оно што, суштински говорећи, ми опитујемо као огањ небески.

Но, ми ћемо се, ипак, молити за сав страдајући свет, спремни да и сами доживимо та страдања. Молите се, такође, и за мене... Размишљајте и о томе у које духовне сфере мора да се врати наш ум.

Тако, драга моја браћо и сестре, држите чврсто ту линију молитве. Сећајте се свагда Христа Који се, у Своје време, Сâм успињао на Голготу, носећи сву жалост свецелого света...

11. Видети: Јевр. 6, 19.

О СИНОВСКОМЕ СТАЊУ¹

Свако место је на спасање.
 Мисао иконографскога приказа “Лествице”.
 “Сада зајочех...”

О различитим духовним узрастима
 у једном манастиру и о тешкоћама.

О предложеној моливи.

Наше начело – зајвестии Христове.

О синовскоме стању: “Твој сам”.

О две врсте скрушености срца.

О гоњењу савршенства.

Наш љути – сасирадање и јединство.

Нека је Име Господње благословено и прослављено у векове векова!

Изнова благодарим Богу, Који ми омогућава да разговарам са вама. У нашој духовној слободи данас ће најбоље бити да говоримо о ономе што нам је неопходно и што нам може бити потребно у будућности. У извесном смислу, то су чисто практички проблеми који стоје пред нама, као што је проблем избора места где можемо да саздавамо наше спасање у светлости Бога нашега.

Током овог времена имао сам неколико сусрета, а један од њих ме је навео на мисао да разговарам са вама о врло важном проблему: где и како да се спасавамо?

Наравно, најглавније је да то место које смо изабрали или куда су нас “скрајнули” буде управо оно које одговара на-

1. Бр. Д-12 (11. јануар 1992.), по нумерацији М^{III}.

шим жељама и нашој потреби да, на прикладан начин, саздавамо своје спасење. Где год да дођемо, можемо да се нађемо у ситуацији која нам је, у многим својим аспектима, несхватива. Али, ако је не схватамо, то још уопште не значи да нам место које нам је дао Бог не одговара. Јер, ми се, на самим почецима свога [духовнога] живота, ни у ком случају не можемо поуздати у своје сопствено расуђивање. И ако у почетку нисмо способни да се снађемо, треба да, са сузама, паднемо пред Богом и кажемо: “Ти ме постави на право место, где могу да саздавам своје спасење”. А Господ свако место може да устроји тако да нам оно буде на спасење. Тако ћемо, на самом почетку, превладавати наша колебања.

Међутим, када наш живот узнатређује на свим плановима, поставља се врло важно питање: колико је далеко допуштено ићи на путу духовнога напредовања управо на датом месту? Једна од непролазних књига за наше монаштво јесте “Лествица” Светога Јована Синајскога. У иконографији постоје прикази на којима видимо да Господ пружа руку ономе ко је достигао највиши степен, последњу пречагу лествице. На другим, пак, иконама, на којима је приказана иста та “Лествица”, ми не видимо да је приказано да се рука човека већ налази у руци Христа Спаситеља, као рука онога ко је спасен. Ту постоји извесна уздржаност: немогуће је човеку–монаху да достигне те ступњеве савршенства. И, практички говорећи, ако бисмо обишли све манастире на свету, видели бисмо да код “предводника” – игумана постоје различити ступњеве духовне смелости. Где су границе духовне смелости? Тих граница, уствари, и нема, али се, у свеколиком том безграничном океану, човеку покатакда постављају извесна ограничења.

Уопште не говорим данас о овоме због тога што било ко од вас у себи сумња: нисам ли, можда, погрешно у избору места? Не, већ [говорим] зато што желим да ви, који долазите у додир са многим људима који долазе овде, будете кадри да нађете уоприште у одређеним начелима и да можете да дате неопходни одговор. Приметили сте од самога почетка, да је наше начело – све време држати у уму своје: *Сада зайочех*, то јест тек сада започи-

њем да живим по заповестима Христовим,² чинећи прве кораке на духовним степеницима, на које нам је у Евангелију указао Сâм Христос. И овде је неопходно објаснити где нам је допуштено да се задржимо, односно – докле нам је дозвољено да идемо.

Као и обично, све заснивам на својој животној пракси. На крају првога дела књиге о Блаженоме Силуану, говорим о своме сусрету са оцем Трофимом. Он је током многих година вршио послушање баштована. Био је велики љубитељ покајничкога плача и живео је свето. Но, у разговору, који сам навео у књизи, кажем:

“Оче Трофиме, зар током пола века живота са Силуаном, нисте приметили где је он био³, шта је он знао, како га је волео Господ?”

Сâм отац Трофим се, са опрезношћу, односио према сваком виђењу и свему што надилази меру човека–покајника који још увек живи у борби против греха, који још увек није победио сопствене страсти... И он ми је одговорио овако:

“Волео сам оца Силуана док је био жив”.

Потом смо разговарали и он ми је рекао да је прочитао Силуанове записе које сам му дао: он је, читајући те записе, стекао утисак да је Силуан достигао меру великих Отаца. Тада сам га упитао:

“И шта Вас је довело до таквог закључка?”.

“Његова смрт ме је у то уверила”.

Тада сам му рекао:

“Пола века Вам није било довољно да га упознате и тек Вам је његова смрт показала да је тај човек достигао савршенство?”.⁴

Према томе, ја сам, као каквим силним ветром био донесен, по мени несхвативом Божијем Промислу, у Манастир Све-

2. Упоредити: Пс. 75, 11.

3. То јест: “Која је била његова мера”.

4. Видети: Архимандрит Софроније, *Прејодобни Силуан Светишћорац*, стр.

тога Пантелејмона и тамо сам започео свој монашки пут. Упознао сам [Старца] Силуана пошто је он чуо за мој одговор оцу Владимиру на питање [које ми је поставио] – “Како се спасавати?": “Стој на граници очајања, а када постане неподносиво, попиј шољицу чаја”. Та реч мога очајања је, очигледно, уверила Силуана да може са мном да разговара о ономе о чему није могао са другим оцима. То јест, чак ни са оцем Трофимом – једним од најбољих отаца, блаженим и, наравно, спасеним – који је био у праву када није желео да излази изван граница покајања. И више од тога он није могао да понесе и више од тога он није могао да прими. Онај ступањ на коме је живео Блажени Силуан, односно тај планински вис по коме је он ходио, служећи Богу, налазио се на много већој висини од оног ступња који је достигао отац Трофим током свога земаљскога живота.

Тако је, у једном истом манастиру могуће наћи и највише степене познања које човек може да постигне; и “средње” мере светости (не и савршенства, али, ипак, светости), па чак и незнање. Пример за то јесте отац Владимир, ученик оца Трофима, који је, како је то говорио Старац Силуан, недовољно поимао оно што превасходи меру покајања. И Силуан је, читавога живота, био, на изванредан начин, “пригњечен” у своме манастиру. “Пригњечен” због особине својствене људима уистину бестрасним: они се потчињавају другима и не покушавају да господаре [другима].

Игуман мора да се брине о личностима различитога духовнога узраста. Он има посла са сваком врстом духовнога узраста: како треба да поступа, шта може да очекује, шта може да захтева од човека који му је поверен Божијим Промислом. Јер у манастиру мора да постоји могућност за живот људи свих духовних узраста: од почетних до крајњих.

Много тога сам видео за време свога живота и на Светој Гори и ван Свете Горе. Сећате ли се оне иконе на којој је приказано усхођење грешних људи к Богу? На њој је иконографски представљено како монах достиже до врха лествице где га рука Господња узима за руку, што означава да је он “спасен”, да је “достигао савршенство”. И ове речи које превазилазе раван гре-

ховних страсти за људе су несхвативе. “Како то може бити и зашто?”. Људи ово не могу да издрже. И много је манастира где, услед несавршенства игуманскога руковођења, долази до ограничавања духовнога усхођења. Ако у своме срцу почнемо да мислимо да су нам затворене двери ка савршенству, онда ће, заиста, многима бити немогуће да не пропадну под тежином очајања.

Према томе, драгоцену моју браћо и сестре, молитву коју сам вам предложио,⁵ [молитву] богословску, изговарајте свим својим срцем и са пламеном вером. И тада ћете видети да се отварају оне двери које су раније биле затворене. Отвориће вам се пут који је био закрчен препрекама. Наше стање је обележено тиме што, у датим нам условима, можемо да истински саздавамо наш живот и наше спасење, имајући таквога наставника као што је Блажени Силуан.

Монах Јувеналије, о коме сам говорио у књизи “Видети Бога какав Он јесте”,⁶ једном приликом је рекао: “Волим да читам Житија Светих, о томе како људи од грешника изненада постају вечно блажени, добијају дар усиновљења, постају велики Светитељи”. Тако и ми – свако од нас може да каже: “Грешан сам човек, ни из далека нисам достигао савршенство, али трудићу се да то учиним на датом ми месту”. Тако говорим не зато што се било ко од вас колеба. Не! То је она вечна бојазан за наше спасење: где ми морамо да будемо, како можемо да савршимо тај пут.

Наше начело је овакво: чувати заповести Христове значи победити греховне страсти и достићи Божанско бестрашће. Шта је било то што је обременјивало Блаженога Силуана, к чијим ногама ме је довео Господ? Он је поштовао и, заиста, уважавао свакога човека, али до краја о Богу није могао да говори, иако је душа његова чезнула “за оним што знају сва Небеса”, како он пише у својим записима.⁷

5. Видети: Архимандрит Софроније, *Молишва за јединство*, Прилог, у овој књизи стр. 279-280.

6. Видети: Архимандрит Софроније, *Видети Бога какав Он јесте*, стр. 175.

7. Видети: Архимандрит Софроније, *Преодобни Силуан Светогорац*, стр. 197.

И када се нађемо пред тим примерима, поставља се питање: одакле поцрпсти надахнуће да би се живело на хришћански начин? На који начин, човек, то грешно и слабо биће, изненада постаје кадар да говори о усиновљењу?

У Псалтиру се каже: *Твој сам, сјаси ме.*⁸ Када изговарам ове речи, осећам неку подвојеност у себи. Јер, обраћајући се Богу: *Твој сам*, говорим сам о себи. Иза овога израза скрива се и једна друга, недовољно изражена мисао: “Све дотле докле Сâм Ти, Боже, не кажеш: ‘Да, *ши си син Мој,*’⁹ ја не могу да будем убеђен у своје речи: *Твој сам...* Моје речи су недовољне: неопходно је да Ти посведочиш и мојој души и, ако хоћеш, онима око мене да ја јесам син Твој”.

Једном приликом сам посетио једнога Старца, који је много година руководио Старим Русиком,¹⁰ и провео сам прилично времена у његовој келији. Он ми је приповедао о свом животу и испричао једно од виђења. Он је био болешљиво дете и није могао да подноси тешкоће тежачкога живота. И, заиста, тежак је рад тежачки. И он је једном приликом рекао својим родитељима:

“Дајте ме у манастир”.

Они су му одговорили:

“Голупчићу, то ти неће одговарати. У манастиру мора да се ради”.

“Свеједно, дајте ме у манастир”.

И мајка је узела тог дечкића, привела га икони Мајке Божије и рекла Јој: “Од сада му Ти буди Мајка, ја не могу; предајем Ти на старање овога дечкића, сина мога”. И после те молитве коју је његова мајка принела за свога сина Богородици, он је заспао. И у сну је видео велику дворану и Престо Цара, у дну те дворане. И [на Престолу] седи Владика Цар, а око Њега стоји мно-

8. Пс. 118, 94.

9. Упоредити: Пс. 2, 7.

10. Стари Русик – манастирски Скит, где је Преподобни Силуан разговарао са оцем Стратоником. (Видети: Архимандрит Софроније, *Преподобни Силуан Светогорац*, стр. 26).

штво важних људи, блиских Цару. И њега ту приводи Жена Која је Мајка Божија и оставља га у коленопреклоном положају пред Царем. И Цар говори некоме од оних који ту стоје [поред Њега]: “Приђи и види шта то дечак има у завежљају”. Тај човек узима из руку тог дечака тај завежљај, развезује га и говори: “Овде су два срца скрушена”. Тада Цар устаје са Свога Престола, прилази дечаку и говори: “Ти си, дакле, син Мој”.

Замислите каква је сила молитве и мајке, и дечака, и Саме Божије Мајке? Бог устаје са Престола и говори: “Ти си син Мој!”. Они који нису доживели слична искуства, не могу да их појме. Преподобни Јован Лествичник пише да човек оно што му не буде дато да доживи Духом Светим не може ни да појми. Са другим људима, који нису достигли до тог степена, већ живе подвижничким животом бива овако: будући да нису достигли те висине, они не прихватају речи своје браће и говоре: “Пустите га, он је у прелести”. И оно што јесте дар Духа Светога, ти побожни људи претумачују и претварају у болесно и рђаво [духовно] стање.

Има људи који су достигли стање у коме им Господ проговора: “Да, ти си син Мој”, а када човек Богу узврати: “Твој сам, спаси ме!”, Бог му одговара: “Да, ти си Мој”.

И тада речи “Твој сам”, које изговара онај који се моли, постају већ чињеница [човековога] вечнога битовања.

Много би се могло говорити о таквим случајевима који потресају срце. Али, довољно је ово: људи достижу до усиновљења беспочетноме Богу кроз Сина [Који то јесте] по Божанској Природи. Преподобни Јован Лествичник каже да су ове три речи једнозначне: бестрашће, љубав и усиновљење.¹¹

Према томе, када обитавате међу људима који живе у Богу, ово се претвара у привлачну силу, тако да и ми почињемо да чезнемо за тим стањем. Али, пут ка том стању је, заиста, тежак и сложен. Неопходни су нам помоћници – игумани и духовни оци који треба да нам помогну да ходимо [тим путем].

11. Видети: Преподобни Јован Лествичник, *Лествица*, Глава 30, 9, стр. 260.

Зашто је Господ у одређеном тренутку изненада рекао: “Ти си син Мој”? Како тај монах уопште може да живи на земљи? Врло једноставно и природно! И када се то савршава у истинитом смислу, тада више нема ни “позоришта”, нити било чега извештаченога, већ је све једноставно и уистину изван греха.

Зато, ми, наше малено овдашње братство, можемо и морамо да се користимо тим даром Божијим и да живимо тако да нас Господ прихвати као Своју децу. Говорити о овоме је крајње тешко, зато што монаси, на многим местима, читају Свете Оце без поимања, а и забрањује им се да размишљају о усыновљењу. Међутим, живи пример усыновљења јесте Серафим Саровски. У мањој мери и у сасвим другачијем спољашњем облику то је било дато и Силуану, коме је од почетка било дато да види Господа. Али, будући да му нико не би поверовао, он је живео готово пола века скривајући ово виђење.

Можда вам се моја данашња беседа чини некако баналном, али речи које су нам данас биле дате ми, заправо, сви морамо да прихватимо са пажњом. Сви ћемо се ми борити за то да достигнемо до испуњења заповести Христових. Молитва коју сам вам предложио има за циљ да учини богословље нашим стањем, да свакога од вас учини “сатрудником” Самога Вечнога Бога, “сатрудником” у спасењу људи.

У Свето-Пантелејмоновској манастиру био је један стари монах врло нискога раста. И он је четрдесет година, и ујутру и увече радио у кухињи, ликујући: он је припремао храну за људе које воли Сâм Бог. Видите да је могуће довести свој ум у такво расположење када се и најобичнији послови претварају у вечне заслуге човекове. Наш добри игуман се труди да свакоме од вас да оно што је најприхвативије и да, на тај начин, олакша наш тешки живот. А наш овдашњи живот је тежи него [живот] на Светој Гори. И када вас овде сколи велика жалост, та жалост није само у вама самима: она настаје услед [дејствовања] Благодати Божије, као састрадавање људима и целоме свету. И ако се будемо заиста борили за јединство, за које се Сâм Христос молио Своме Оцу, показаћемо се као сатрудници Самога Бога. Какав нам је посао заповеђен – потпуно је неважно: да ли да

кувамо храну у кухињи, да ли да певамо Божанске химне на клиросу или, коначно, да у свештеничком чину служимо Литургију – Божанску Свету Тајну Претварања хлеба и вина у Тело и Крв Самога Бога.

Према томе, сетите се како је оног сиротог дечкића Господ подигао, рекавши му: “Ти си син Мој!” Ако се држимо правилне мисли, коју смо на наше спасење наследили од оца Силауана, ми ћемо, онда – ма где се налазили, куда год ишли, шта год радили – свагда улазити у озрачје “Божанскога Страдања” Христовога. Бог је Бестрасни и, заједно са тим, Љубав Божанска у овоме свету свагда јесте Љубав страдајућа. И када вас снађу жалости, када вам се било ко обрати у својој невољи, дајте свакоме човеку све оно најбоље што имате у својој души, и тада ћете наћи мир душама својим.

И овај пут ми опростите и благословите ме, и нека вас чува Господ...

ОД ЕТИКЕ КА ОНТОЛОГИЈИ¹

“Покајте се!”: од етике ка онтологији.
 Еванђелски пример богајтога младића.
 О различитим равнима: Марија и Марша.
 О питању личности. “Од великога Бога ишћи
 само оно што је велико”. О стварањима Адамовим:
 “Христос као одговор на та стварања.
 О поимању “језика” Христовога кроз следовање Њему.
 Кроз шрићење се даје осећање битовања.
 О синовскоме стању: “Твој сам”.

Нека је благословен овај час који нам даје наш добри Господ. У миру и спокоју можемо да разговарамо о засебним ступњевима нашега дугога пута.

Чудесан је наш пут – он превасходи наш ум, а дух наш посрће, јер не може да следује “примеру” Христа,² Бога нашега, “Који је на земљу донео огањ” љубаве Очеве.³

Данас ћу се задржати на питању покајања и усиновљења. без обзира на то што у својим крајњим облицима та стања надилазе сваку људску реч, ми ћемо, ипак, “безумствовати” и говорићемо, по снази нашој, о стварима које су бескрајно и необјасниво велике и величанствене.

Колико је већ пута поновљено да ми наш пут започињемо малим кораком покајања. Али, крај тога пута, по нашем поимању, јесте *обожење* човека. Када се и усудимо да говоримо о

1. Бр. Д–13 (1. фебруар 1993.), по нумерацији М^{тп}.

2. Упоредити: Јн. 13, 15.

3. Видети: Лк. 12, 49.

таквим стварима, многи страшљиви људи се устежу и стиде. Али, када би они знали каквим је страхом преиспуњена наша душа да не погрешимо ни у једној јединој речи која се тиче онога што је најсветије од свију и свега – Љубави Очево!

Али, како приступити тој теми? Одложивши на неко време разматрање подробности, говорићемо о суштини ствари.

Почетак проповеди Христове јесте реч – “покајте се!”⁴ И када разматрамо ову реч, ми у тој речи, као и у многим другим речима Христовим налазимо изузетно много, рекао бих, “равни”, и ми тек треба да нађемо језик за све то. Ја бих, дакле, именовао две равни покајања: једна раван је у оквирима етике, а друга – када се више не говори о етичким стварима, већ о самој Вечности, то јест о Богу. Прва раван се тиче човековог стваралачког разума, и човек не може да појми и не поима како је могуће разликовати ова два вида покајања. Прво бих назвао “етичким чином”, а други – “преласком из једне орбите у другу, вечну орбиту”. Сада нећемо покушавати да објаснимо да ли је могуће или немогуће прећи од онога што је привремено на оно што је вечно, односно са онога што је етичко на онтологију.

Пример дубокога и прелепога чина покајања може се видети у оном младићу из Евангелија, који је чезнуо за Божијом Вечношћу и који је питао Христа шта треба да чини да би прешао од времена ка Вечности. Господ је са љубављу погледао на тог младића и рекао:

“Испуњавај заповести...”

“Које?”

“Не убиј, не чини прељубе, не кради...”

Младић је одговорио:

“Од младости своје сачувах све то, шта још треба да чиним?”

Тада му је Господ одговорио:

“Ако хоћеш савршен да будеш, остави све друго, све твоје имање, сва твоја знања и, као ништи, ходи за Мном”.

4. Мт. 4, 17.

Младић ово није могао да понесе.⁵

Из евангелскога казивања видимо да је тај младић био побожни јеврејски младић онога времена у коме се окончало човечанско ишчекивање Месије. Он се – у етичком, моралном смислу – налазио на високом степену, али постоји један други, виши степен који се већ односи на сферу Божанскога, Нестворенога и Превечнога Битија. Овај пример, дакле, показује да постоји много различитих степена духовних стања човекових. И прелазак од привременог ка вечном се чини немогућим као што је немогућ и прелазак од броја ка бесконачноме у математици. То су две несводиве стварности.

Ево и другога примера: у Витанији су живеле две сестре – Марта и Марија. Христос је волео обе и обе су волеле Христа и веровале да Он јесте Месија. И када је Он дошао к њима, Марта се бринуло око многих ствари, указујући гостопримство и бавећи се домаћинством, а Марија је, када јој се приближио Христос – Носитељ Духа, села крај ногу Његових у чежњи да чује сваку Његову реч. И шта се десило? Када се Марта – преоптерећена свакодневним пословима и бригама, и свим оним неугодним аспектима домаћичког посла – обратила Христу и рекла: “Реци Марији да ми помогне”, Господ јој је одговорио са љубављу: “Марта, Марта, трудиш се, са великом љубављу, око гостопримства, али Марија је изабрала бољи удео. Тај се удео неће одузети од ње”.⁶

Видите, каква је разлика: то је план љубави етичке или видиве, план наших нормалних људских односа, што је похвале вредно, али нам то још увек не даје Божанску Вечност. А Господ каже: *Небо и земља ће проћи, а речи Моје неће проћи.*⁷ Читајући ове речи Христове ми се спонтано сећамо [следећих речи]: *У почетику беше Логос, и Логос беше у Бога, и Логос беше Бог.*⁸ Видите

5. Видети: Мт. 19, 16–22.

6. Видети: Лк. 10, 38–42.

7. Мт. 24, 35.

8. Јн. 1, 1.

како су блиско, међу собом, живеле ове две сестре, а у којој су меру, истовремено, међусобно биле удаљене њихове чежње. Марија је спремна да прими [реч Божију] у ситуацији немногобрижности и немарења за свакодневицу, док Марта показује сву своју љубав у свим њеним спољашњим пројавама. Видите која је разлика у равнима: једна је раван – “у почетку беше Логос”, а друга – “љубав “свим срцем и свим умом”,⁹ али љубав која још увек не надилази оквире духовнога узраста који смо назвали етичким. Тако и у другим немногобројним примерима из Евангелија налазимо најдубље мисли, идеје и пројаве живота, о којима, прелазећи на раван другачије терминологије, кажемо да су они “другачијега степена”, то јест да то више није етика, већ онтологија.

У последње време на земљи се срећемо са противречном појавом: са једне стране, са уништавањем – најкрајњим по својој жестини – свега људскога, и, са друге, са тежњом да се појми човекова личност: шта је то човек као личност, где обитава ум личности?

Када у нама почне да узраста ипостасно начело, ми тада, макар живели и у тамници, већ усходимо духом у безгранична пространства створенога Комзоса. Човек тада више не гледа оно што је спољашње, већ живи оним унутарњим. И његово сагледање безграничних и безданих понора не може се изразити никаквом људском речју.

Шта рећи о тим безданима који се откривају човеку који се погружава у љубав Христову? Ти амбисни бездани – каквога су они карактера, одакле су? Да ли су унутарњи или спољашњи? Ми то не можемо ни да појмимо, нити да одредимо, и само кроз покајање онтолошкога реда можемо да уђемо у тај свет. Али, и тада човеку остаје непознато: да ли та безграничност која се открива пред њим постоји “објективно” или, пак, то јесте стање нашега ума, сазданог по образу Ума Творчевог, Ума Божијег?

9. Упоредити: Мт. 22, 37.

10. Јн. 4, 24

Господ је овај Ум, овај Дух назвао – Оцем: *Боџ јестје Дух*.¹⁰ И ми се питамо: како нас се Дух прикосњује, а да нас притом не убије? У почетку мога живота на Светој Гори, мој духовни отац је изрекао следеће речи: “Види, не обраћај се Богу са малим мољењима, већ од великога Бога ишти само оно што је велико”. Ту се суочавамо са парадоксом: човек, најсиротији и најништији, изненада себе опитује као онога ко [може да] има бескрајна богатства Божија у свеколиком стваралаштву Његовом. Приступ овоме [стању] се збива потпуно мирно, у уобичајеним животним облицима, а ако постоји могућност, и физички човек се ослобађа од свега и живи искључиво Богом.

Да, ми можемо да осетимо да је овај свет створен Умом и Вољом Онога Духа Који ми називамо Богом и Богом–Оцем: “Хајде да створимо човека по образу и подобију Нашем”.¹¹ И тешко нам је да изаберемо тачку од које бисмо почели да говоримо о тој великој трагедији која нас је све погодила. Све то страдање целог света, сви ти миленијуми постају нешто несхвативо: како је Бог могао да створи нешто тако, када већих од ових страдања не може бити? У чему је ствар? Шта је то учинио Адам? Желео бих да говорим о тој великој трагедији која је мене самога већ сатирала на хиљаде пута. Како је могући истрпети сва та страдања током свих тих миленијума који су прошли од тренутка када је било речено: *Нека буде светлост?* У хришћанској етици нас поражава слика Човека, једнога Човека¹² Који усходи на Голготу да би узео на Своја плећа сву тежину проклетства земаљског и бреме свих страсти. Према томе, етички гледано, ми не видимо ништа величанственије, ништа светије од Христа. Говорим о овоме зато што наш ум може да схвати стварност Божијега битовања, али и даље не знајући каквога је карактера тај Велики Дух.

У својој младости сам прочитао Пушкинове речи: “Ко ме то непријатељском влашћу из небића позва?” Песник је размишљао овако: свет страда, а ако свет страда, какав је онда то Ство-

11. 1. Мојс. 1, 26.

12. Упоредити: 1. Тим. 2, 5.

ритељ таквога света? Али, долази Син Његов да би разговарао са човеком који је створен по образу и подобију Божијем. И ми сазрцавамо превечну мисао Бога–Творца нашега о човеку. А ако човек види себе у Христу првобитно онако добрим као што је добар Сâм Бог Који се јавио, онда ми, наравно, када нам Дух Свети то пројави, више не можемо никуда да одемо од тог великог Чина Бога Битујућега. То значи да узрочник страдања није наш Створитељ, већ то јесте биће које је потенцијално слично Њему – човек који је образ Бога–Апсолута.

И ми призивамо Бога: “Господе Исусе Христе, Сине Очев, Који си узео грехе света, помилуј нас. Ти Који си узео грехе света, прими молитву нашу. Ти Који седиш с десне стране Оца, Ти си уистину једини Свети”. И нема краја нашем коленопреклоном клањању пред тим Образом по Коме је саздан човек.

Када, дакле, човек својим умом и срцем узлази у Божанску сферу, његов ум, после тога, све време [жели да] обитава у тим сферама. И како се уопште може отићи “одатле”? Све то превасходи наш ум, наше могућности, и ниједан покушај нашега ума не доводи до тога да достигнемо до откривења о дубинама Самога Божанства.

Опростите ми, драги моји. Остали ми је још мало времена да вам говорим и зато се журим. Говорећи вам о овоме, не желим ништа друго осим да вам предам то дамарање свога срца. Јер, даље нам је страшно говорити, зато што нас Господ призива да Му следујемо. А куда Он иде? У Гетсимански врт, у ноћ, а после тога – на Голготу.

Када, дакле, постанемо Хришћани и када видимо страдања овога света, ми, на неки начин, почињемо да схватамо “језик” Христов. Апостоли Јован и Јаков су затражили од Христа да им да да седну са десне и леве стране Његове. А Христос им је рекао: “А можете ли пити чашу [коју Ја пијем] и крстити се крштењем којим се Ја крштавам?” Они су му одговорили: “Можемо”. Као Отац свију нас, Христос одговара са љубављу: “Да, пи-

ћете чашу и примићете крштење које сам Ја примио”.¹³ И ми, као духовна бића, “пијемо Чашу и крштавамо се крштењем којим се Господ крстио”.

Како то мудро устројише Оци у Цркви: ми, постепено, од невеликих ствари узлазимо до виђења онога што је велико, чак, и у тим невеликим стварима. А то јесте стварни Човек, образ Божији. И наша борба – подвижничка монашка борба има за циљ да се обнови у нама тај, грехом и ниским страстима помрачени, образ [Божији]. Тада се ум наш препорађа и почиње да сагледава свари у другачијем поретку и другачијем светлу. Међутим, то уопште не значи да се он ослободио од страсти...

У садашњој епохи спољашњи свет се удаљава од Христа, и то је најболнији, најтрагичнији и најужаснији аспект догађаја нашега времена: по други пут изгубити Христа, као што га је негда изгубио Адам у Рају – како је то могуће?

Али, ми ћемо трпети сва та малена трвења у свакодневном животу нашем и прелазићемо преко наших склоности ка гневу, непријатељству, ка било чему сличном – зато што је неопходно видети страдање човеково, а не само човекове рђаве стране. Суштински говорећи, то је “материјал” за оно велико битовање [човеково] о коме ми још увек не може да говоримо. А наш пут почиње оним чиме завршавам готово сваку своју беседу: [живећи] у свакодневним безначајностима, пребивајте умом тамо где је Господ, “иза завесе”¹⁴ Осмога Дана – пребивајте умом тамо, а телом се научите да живите у овоземаљским условима. Дух човеков је постављен у те услове да би започео да чувствује битовање. И Господ нам се често обраћа као да, чак, и не схвата наше немоћи. И да Христос није Бог такав свет уопште и не би требало трпети. А ако Христос јесте Бог, онда је *све могуће*.¹⁵ И ми Оцу нашем, упркос свим страдањима, говоримо: “Слава Теби, Богу Вишњему, слава Теби у векове векова!”.

14. Видети: Јевр. 9, 3.

15. Мк. 9, 23.

Када је [старозаветни] Израиљ примио синовско стање?

Када се молимо Богу, по завету светогорскога духовника, нећемо се обраћати Богу са малим мољењима, већ ћемо од Великога Бога искати само оно што је велико. Међутим, треба овде разликовати два момента: онај где престаје етички свет и онај где започиње Божанска онтологија.

Постоји у Псалмима овакав израз: *Твој сам, сјаси ме*. Када изговоримо ове речи, оне нам се могу учинити претераним у својој духовној смелости. Како ти, човече, уопште можеш да кажеш: *Твој сам, сјаси ме*? Зар Бог има икакву потребу за тобом? Зар је то што ти чиниш тако велико да је Сâм Бог дужан да ти изађе у сусрет?

Али, наступа тренутак када Бог изненада проговара човеку: *Ти си син Мој, данас ње родих*.¹⁶ Када се молимо: *Твој сам, сјаси ме*, ми не треба да прескачемо етички план. Можемо да се молимо за истинско усиновљење, али ми не можемо сами да савршимо то усиновљење, то је могуће само Богу Самоме. Наш праотац је у Рају учинио безумни корак: покушао је да достигне обожење мимо Бога – корак наивни, незрели...

Према томе, када Сâм Бог изврши ту “исправку” и каже: “Да, ти си син Мој”, тада наше усиновљење [Богу] већ поприма вечни карактер. А ако кажемо: “Ја сам Твој”, то онда говорим искључиво у границама моје етичке природе: “Ја не видим ништа што је боље од Тебе. Али, Ти ме спаси. То још уопште не значи да сам ја Твој син, све дотле док Ти Сâм не посведочиш о мени да јесам Твој син”.

Ми читамо у Евангелију да се [на Тавору] чуо Глас Очев: “Ово је Син Мој... Њега послушајте”.¹⁷ Према томе, било је потребно сведочанство Самога Оца да би се потврдила крајња сила стварности тога стања да Исус Христос јесте Син Очев.¹⁸

16. Пс. 2, 7.

17. Видети: Мт. 3, 17; Мт. 17, 5.

18. Видети: Јн. 12, 38.

О БОГОУДАЉЕНОСТИ¹

О речи Божијој.

Иконографија и образ Божији у човеку.

О случају са оцем Н.

О богоудаљености наше епохе:

“Тако је неопходно да буде Вечности ради”.

Колебања и немоћ су наш љути.

О одустијању енергије радости [од човека].

О болу из коџа се рађа молитва за чистијав свети.

Не можемо сваки пут да објашњавамо новопридошлицама шта, уствари, представљају наши “празници сусретања” – наша заједнична сабрања.

Наша жеља је да Духом Светим живимо тамо где се призива Његово Име. Када се дотичемо Речи Божије, наравно, не можемо да избегнемо страх, али ни радост. Колико пута смо само рекли, и још једном ћемо то да поновимо, да се сваки дан и у свако време и у свакоме часу трудимо да живимо на светоме месту, а то место јесте храм.

Чиме се освештава храм? Тиме што се, трудећи се да не ожалостимо Духа Светога, подвизавамо да уловимо сваку Његову реч. Те речи су сада уписане у срца наша: *Хришћани морају свагда да говоре на основу онога што им даје Дух, а не да философирају*. Ако проучите како су Црква и мноштво људи реаговали на проповед Светих Апостола, онда, наравно, и ви желите да сачувате ту радост и ту болну љубав према свету. Зашто говорим са страхом о Речи Божијој? Зато што Евангелије започиње

1. Бр. Д-14 (8. фебруар 1993.), по нумерацији М^{тп}.

речима: *У почетику беше Лоџос, и Лоџос беше у Боџа, и Лоџос беше Боџ.*² Сви који имају способност да препознају у каквом духу човек беседи, рећи ће да човек не говори онако како се говори у Прологу Евангелија по Светом Јовану Богослову. И бескорисно је истраживати, како се покушавало у неким, то јест свим, филозофским делима, одакле те речи Јовану Богослову. Да ли одатле што се он кретао у филозофским круговима и међу најумнијим људима свога времена? Не, чак ни најумнији људи не би могли тако да говоре. Смисао ових речи се не открива кроз људска тумачења, већ кроз осећавање живота који у себи садрже ове речи.

Допустио сам себи да, данас, говорим о овоме, зато што, код нас у манастиру, имамо новог госта, врло драгога нам госта – иконописца Н. Он је ту [иконписачку] уметност или занат сâм изабрао за свој духовни живот. То значи да када иконопише икону, размишљао он о томе непосредно или не, он, у суштини, живи сазнањем да је човек саздан по образу Божијем. “Икона” у преводу са грчкога језика значи “образ” [слика]. Један професор Свето–Сергијевскога института ми је испричао један занимљиви догађај. Он сâм је патролог и побожан човек. И он ми је рекао да је, гледајући једноставне жене које су долазиле да целивају икону, запазио извесну сродност душе оних који целивају и онога ко је [на икони] изображен. Према томе, то и такво пројављење духа човековог у сфери нашег земаљског живота живи у иконописцу када се он труди на стварању иконе Христа Бога, Мајке Божије или Светих.

Ви знате да има већ седам или осам година како више нисам у стању да читам, зато што моје очи више не виде одштампана слова. Све време размишљам, ишчекујући онај тренутак када ће се прекинути моја веза са овим светом. Још живим енергијом која се налази у дрвету целог Адама.

Догађаји нашега времена чине наше столеће изузетно важним. Мени се понекад чини да нас Господ Бог – одступајући

2. Јн. 1, 1.

од нас – самим тим кретањем лишавајућег одступања припушта у наше сопствене страсти, и ми тада живимо страстима овога света. А душа човекова много страда када од нас одступи дејствујућа, опазива благодат Духа Светога.

Удаљење Бога после два ужасно тешка светска рата – Првог и Другог – довело је до тога да се читав свет налази у кризи и нигде не може да нађе излаза. И ми се молимо Богу за цели свет, а Он нам, упркос томе, одговара: “Да, страда човек. И душа Моја љуби оне који се моле за друге људе, за оне који страдају, за целога Адама. Али, оставите то како јесте, не смућујте се због тога што су неизбежни ратови, не смућујте се због тога што људи, у страдању, заиста долазе до тачке која се може назвати крајњом границом трпења бола”. Ево у чему је, онда, моје питање: “Госпoде, толики људи плачу и са уздасима Ти се моле: ‘Помилуј нас! Помилуј нас и помилуј Твој свет!’ , а Ти оклеваш да их помилујеш... А Господ говори у Евангелију: “*А када чујете за све ово, подиђните главе своје, јер што треба да буде*”.³ Наш земаљски живот је привремен, ми овде не достижемо до свога врхунца, до остварења себе као личности, као образа Божијег у његовој пуности. Да, то је силно питање, упућено Христу и Оцу и Духу Светоме...

“Дођи и усли се у нас, Душе Свети, Утешитељу Благ”.

Пред нашим очима се распадају империје, умиру милиони људи од глади и болести... “Где си, Ти Који си нас створио?”. И Господ одговара: “То тако треба да буде Вечности ради”. Човек је саздан по образу и подобију [Божијем]. И човек мора да обухвати својом љубављу не само род људски, већ и сву твар. И Господ се радује када се молимо за оне који страдају, али Сâм као да оклева да дође и да исцели. Зашто је то тако? Зато што Он све може. Он каже: “Не бојте се оних који убијају тело, а потом више ништа не могу да учине [души], него се бојте онога који може и по убиству [тела] и душу да погуби”.⁴ То значи да Господ

3. Видети: Мк. 13, 7; Лк. 21, 28.

4. Видети: Мт. 10, 28.

може да нас – и када нас убију и после наше смрти – подигне у још већој слави. Можда, чак, никада више нећемо бити овакви какве сада себе доживљавамо: као оне који су лишени љубави и светлости.

Моја душа се радује када вас видим како, драга браћо и сестре, дајете своју радост, своју силу и своју молитву онима који [овде] долазе. Али, после смрти, шта можемо да учинимо? А Господ може да чини све свагда. И те речи – “*што треба да буде*”⁵, ми док не будемо умрли и док не будемо достигли до Последњег суда нећемо моћи до краја да појмимо. Било би безумно помислити да Господ воли страдања [људска]. Он Сам је пројавио такву љубав која ће нас потресати у векове векова и у Вечности. И када нам Господ дође, ми Му говоримо: “Госпode, где си био јуче или пре сат времена?”. Но, чудно, Он долази и утешује нас сведочанством Свога присуства и ми више немамо шта да запиткујемо Господа. Тако ми доживљавамо немоћ нашега тварнога бића: кроз непрестана колебања, непрестано умножавање или умањивање бола и страдања, таме и светлости. Но, будући да знамо тај пут, ми ћемо да се потрудимо да вапијемо и к Мајци Божијој, и к свима Светима, и к Самоме Богу да нам дâ трпење и снагу за то трпење.

Нека ми опрости Бог што желим да говорим о себи самоме. Пре више од пола века, док сам још био на Светој Гори, много сам боловао и трпео болове, и хвалио сам Бога, чудећи се како је Он могао да створи то тело од кога сам страдао. Сада није тако. Умом могу да се радујем због Божијих путева, али више [у мени] нема енергије радости. И жао ми је што не могу да вам пренесем ту радост. Позивам вас на трпење, на пажљиво молитвено стање са непрестаним искањем воље Божије. Нека нам помогне Господ Духом Светим да обитавамо у светлости Његових заповести. И, позивајући вас на све то, замолићу вас да се сећате свих чудеса Божијега Промисла који нас је “потрпео” до данас.

5. Видети: Мк. 13, 7.

Наше време је неподносиво. Ја сам човек који грешим, могу да погрешим на свакоме кораку, и... грешим. Међутим, рећи ћу вам једно: често размишљам о томе да су, ипак, наступила апокалиптичка времена. И ми ћемо, са великим трудом, да саздавамо наш невелики дом, дом убоги у поређењу са другима, да бисмо узносили хвалу Богу, Спаситељу нашем.

Јуче се вратио из Грчке отац Н., наш стари сатрудник у градњи манастира, који је у то уложио све своје снаге. Он је отишао у Грчку, у вези са градњом нашега манастира. Рећи ћу вам: срео сам га са нарочитим трепетом зато што је он, како су нам то описали, пао са приближно четири метра висине на свакојако камење и ограду. Он се испревртао преко тог камења, са једне на другу страну, и чудом, остао неповређен. Удар и пад су, несумњиво, били смртоносни, али, ево, га са нама изнова!

Неки од вас се сећају како ме је изненада нека непозната сила бацила са висине амвона на земљу. И ја бих, заиста, погинуо да некако нисам успео да се палцем ухватим за крај једног гвозденог дела и, на тај начин, заштитим главу од смртоносног удара. Ето, видите, како смо скупо дошли до овог маленог храма, али због тога што га градимо са таквим трудом, Господ ће нам дати дихање које обуйма свеколику творевину Божију. И ми ћемо памтити та чудеса зато што ћемо се, памтећи их, навикнути да духом својим живимо у том озрачју и свако друго озрачје која не долази од Бога нам се неће више допасти...

Ја, чини се, изговорим узвишене речи, али о њима ћете читати и већ читате код Светих Отаца, код Преподобног Исаака Сиријског, када се човек – са снажним, оштрим и дубоким болом [срца] – моли за свецелу твар.⁶ Али, када то стање дође по дару Духа Светога, запамтите, онда је Дух Свети тада са нама и ми нисмо сами. Ми не можемо сами у себи да изазовемо на вештачки начин та узвишена стања, али када нам Бог, због смирене мисли, дарује истински узвишене мисли и стања, то онда долази тако тихо, тако једноставно да [у нама] нема никаквог

6. Видети: Преподобни Исаак Сиријски, *Подвижничко слово* 48, стр. 209.

покрета као сујети, нити било чему сличноме. То је [онда] природни, јестествени за дух човеков, живот – живот по образу Божијем, сличан животу Самога Бога.

Ето, видите, како је то чудно: током последњих месец дана тако сам тешко боловао, а сада не могу да се одвојим од вас и све једнако говорим, и говорим, и говорим... Али, ипак, одморите се од мене...

И Господ Бог нека благослови све вас...

ОПРОШТАЈНА БЕСЕДА¹

О боџоданој речи.

О боџоизабраностѝи за монашки живоѝи.

О јединству са браћѝијом и ѝо ѝелесној кончини.

О сѝрадањѝима као усвајању живоѝѝа Христѝовоџ.

О савршенству христѝанске вере.

О нашем живоѝѝу као болу Христѝовом.

О џробници:

“И ѝо смртѝи, остѝаћемо нераздовојни...”

Нека је Име Господње благословено од сада и до века! Господ је рекао, као заповест Своју: “Љубите Ме и у тој љубави чувајте заповести Моје”.² Кроз испуњавање заповести ми стицемо навику, навикавамо се да живимо у непрестаном сећању на Христа: на Његов живот, на Његов пример, на Његове заповести. Молим вас, дакле, драга браћо и сестре, примите лако и са миром ове речи, не као моје речи, већ као одговор на онај призив којим нас Господ призива.

Ако сада чујете понешто од онога о чему је говорио Господ на Тајанственој Вечери, уочи Своје смрти, молим вас, не жалостите се због тога, јер је Господ казао: “Не припремајте се шта ћете рећи, јер ће вам се то дати од Духа Светога. Јер, нећете говорити ви, већ Дух Који од Оца исходи”.³ Изабравши Пречисту Дјеву и учинивши Ју начином за Своје Ваплоћење, Господ се сјединио са свима нама и у начину мишљења. Дакле, то је тако: ви ми дајете право да говорим, следујући примеру Господњем, зато

1. Бр. D-16 (8. јун 1992.), по нумерацији М^{тн}.

2. Упоредити: Јн. 14, 23.

3. Упоредити: Мк. 13, 11.

што је Господ рекао: *Јер сам вам дао пример да, као што Ја учиних вама, и ви чинишће.*⁴

Рећи ћу вам да су ми ови последњи месеци били велика поука. Тешко ми је да се растанем са вама. Уз то, иако је Господ сасвим неочекивано продужио моје земаљске дане, имао сам жељу да се видим са сваким од вас појединачно, да поговоримо макар две три–речи. Али, то нам се из неког разлога није дало, и ми поимамо овај Промисао Божији као пут Крста. Ви, који сте дошли овде – ви сте изабрали нас, а не ми вас. Господ је, за Своје ученике, рекао: *Не изабрасте ви Мене, већ Ја изабрах вас.*⁵ Тај пут је овакав: Дух Господњи вас изабира и дејствује у вама мимо нас. Шта значи “мимо нас”? То значи да ми живимо “не крећући се”: не трудимо се да привучемо никога ни на који начин. Ми живимо у нашој једноставности, и ви долазите овде, вођени Духом Светим, зато што наш живот, који је споља видив људима, јесте једноставан и ништа од споља [у њему] није видно, али тај живот јесте – потпуно распеће. Но, без обзира на то да ли сте ви изабрали нас – и због тога Дух Божији почива на вама – или смо ми [изабрали] вас: сада смо сви – *једно* и говорим то свакоме од вас, смело понављајући ове речи Христове.⁶ Ми овде живимо, и као да ничега нарочитог у томе нема, али оно што надилази све остало – невидиво је за очи овога света.

Не сматрам да телесна смрт може за нас бити растанак. Не! Моја смрт је, по мишљењу лекара, и тако већ, готово, очигледна. Има оних који ми дају само још неколико дана... Гршили су до сада, можда греше и сада. Наше дело, наш подвиг сада јесте у томе да превладамо границе времена и материје, вештаства нашега тела да бисмо остали једно и после мога одласка. И то није зато што сам ја нешто “посебно”. Али, Дух ми тако говори у моме срцу. Грешан сам човек. Нисам испунио заповест Бога Живога, зато

4. Јн. 13, 5. Упоредити: *...Угледајте се на мене, као ја на Христа* (1. Кор. 4, 16); *Угледајте се, дакле, на Бога као деца вољена* (Ефес. 5, 1).

5. Јн. 15, 16.

6. Видети: Јн. 17, 21.

што та заповест обухвата свецели свет, и све што постоји ван времена и ван простора. Господ је рекао на Тајанственој Вечери: *Ја живим и ви ћете живети*⁷. Тако и ја морам, са вама, да останем жив.

Нашем љубљеном духовном оцу Силуану се Бог без речи открио у виђењу на почетку монашкога подвига. Наставите да подносите наш огромни труд, који је свима нама без Христа немогућ. Наш пут је да предамо живот свој ради живота другога. И нема веће љубави од оне када је душа човекова спремна на сваку смрт за добро ближњег. Господ је рекао да “нема веће љубави од те љубави”⁸. Допуштам, дакле, себи да тако говорим будући да сте исказали спремност да пребивате у речи и у сједињењу наших умова и наших срца. Стотине је сведочанстава о томе да Господ слуша молитве које се уздижу са овога места.

Будите спокојни у своме срцу: и [сада] када сам са вама, и онда када будем од вас отишао,⁹ *нећемо се развојити*...

Да, ја ћутим, не зато што немам шта да кажем, већ зато што ми је тешко да изговорим те речи. Господ је, за Своје ученике, у молитви Оцу рекао: “*Ја се сада за њих молим, не молим се за свети, него за њих*¹⁰... *које шаљем као овце међу вукове.*”¹¹ Тако и ви, потрпите овај [наш] живот! Он је саздан на чудан начин – као да у њему нема ничега нарочитога. Али, уистину постоји [у њему] нешто најузвишеније и највеће – Љубав Оца, Љубав Сина, Љубав Духа Светога, која је са нама. Молећи се за свакога од вас по имену, ја сам, наравно, везан за свакога од вас оним узама о којима се може говорити као о узама Царства Божијега – узама љубави вечне и непоколебиве у векове векова. И то је нама тешко да схватимо. Апостоли су о томе говорили са много већом смелошћу него што ми то можемо себи да дозволимо. Но, и оно мало што постигосмо јесте, ипак, дејство Самога Бога, како

7. Јн. 14, 19.

8. Видети: Јн. 15, 13.

9. Упоредити: Јн. 14, 1 и 14, 27.

10. Видети: Јн. 17, 9

11. Видети: Мт. 10, 16.

и кажу архијереји на служби: “И утврди виноград овај, који насади десница Твоја!”. Ја сам у безизлазном положају: нетрпељив сам, иако сам свој живот посветио служењу другима. Колико сам само дана и ноћи провео са Богом на молитви која тешко да се уопште може назвати молитвом, будући да није била ништа друго до “шкргут зуба”!

Зато вам, драгоцене моја браћо и сестре, на крају свога пута говорим: у љубави својој према Христу будите непоколебиви! Сваку недоумицу и свако страдање своје подносите, живећи у Христу. Многи су путеви ка “Апсолутном” у животу рода људскога, али нема никога ко би се могло упоредити са Христом. Зато, не одступајте од Христа без обзира на све тешкоће. Ако нам Господ да да умремо, умрећемо са свешћу о Његовој љубави која Га је узвела на Крст. Надам се да ће у нама истински дејствовати речи Христове: *Јер Ја живим и ви ћете живети*.¹²

Свака реч Христова јесте сама Божанска Вечност. Христа не дајте ни за шта! Нека он буде једини Цар нашега срца, са Оцем и Духом Светим. Веровати у Христа – то је стварни живот, живот Самога Христа. И као што је Христос страдао за сваку твар и за свецели свет, тако ћемо се и ми молити Богу. У тешким тренуцима погружавајмо се у плач гетсимански! А бива да после плача сличног гетсиманском плачу, када нас се прикосне Дух Вечни, ми живимо истинито. Тада започиње наш бесмртни живот и тада нам се Апсолутни Бог јавља у сасвим другачијем светлу. Наша хришћанска вера је крајње савршенство и нека нас нико не би одвојио од Љубави Христове, како је и Павле говорио.¹³ Сада сам изговорио ове речи независно од апостола Павла. Али, видите, ми говоримо истим језиком и о истом животу као Апостоли и сви Свети – сведоци Божанства Христовога.

Благодаран сам Богу што сам овде, посвећен својој младој браћи. Молим Бога да ми да реч, и речи навиру, и желео бих да

12. Јн. 14, 19.

13. Видети: Римљ. 8, 39.

изаберем оно што, по својој природи, јесте Вечни Живот: када почнемо да, попут Христа, страдамо за свецелу твар, ми тада у Христу и са Христом живимо *Вечним Живошом*.

Благодарим вам што сте саслушали моје речи. Одлазим уверен у то да је Господ свакога од вас довео овде Својом руком. А наш живот није лак. Ко не зна наш живот, тај не зна бол Христов.

Данас завршавам разговор са вама трима речима: предати свој живот да би други живели; тешити све који долазе, сироте, који немају друге утешителие у овоме свету; и тако ћемо се, служећи Богу кроз служење Његовој страдајућој браћи и сестрама нашим, сјединити у тој љубави са Самим Христом занавек...

Благослов Господњи на вас и на све, браћо моја и сестре!

ЗАВЕШТАЊЕ¹

Узносим славословље Богу нашем, Који ми је дао радост да вас данас видим сабране заједно. Не знам када ћу умрети, али искуство ових неколико последњих година ме је научило да крај мога живота ишчекујем свакога дана. По вољи Господњој, мени је припала дужност да сведочим о нашем духовном оцу Силуану, кога ми је Он показао у његовој истинској величини. Преиспуњен свешћу о сопственој патуљастости, препун страха изговарам ове речи. Оно што сам научио крај његових ногу, током његовога живота, не желим да сачувам само за себе, већ горим од жеље да свима вама то предам у оној пуности у којој је Господ благоизволео да ми открије Свога изабраника. Желим и молим се Богу да вам открије чежњу мога срца: да вам предам оно што сам примио као моје Завештање.

У монашком општежићу, у идеалном поретку, циљ је достизање онога јединства, за које се молио Христос: *Да сви једно буду, као Ти, Оче, штио си у Мени и Ја у теби, да и они у Нама једно буду;*² то јест по слици јединства Свете Тројице. Бог јесте Један, али Један у Три Личности–Ипостаси, и по речима Откривења Свете Библије: *Хајде да створима човека по образу и по подобљу Нашем,*³ и неопходно је да схватимо да је у беспочетном уму Творца нашега човек био наумљен као један и јединствен, али у великом броју личности. У том чудном јединству свако, у извесном смислу, унутар своје личности јесте средиште свега: сви и све јесу – за њега. Он, пак, све своје и целога себе даје за све и за свакога. Нема ни већег, ни мањег. Свако, носећи у својој молитви све чланове заједнице, тежи да достигне оно што је пред нас постављено као заповест: “Волите ближњег свог као самога себе”,⁴ то

1. Бр. В–19 (17. јануар 1990.), по нумерацији М^П.

2. Јн. 17, 21.

3. 1. Мојс. 1, 26.

4. Видети: Мт. 22, 39.

јест као “свој” живот. Ако чланови монашке заједнице заиста разумно носе у себи овај задатак, они ће благотворно утицати један на другог у заједничком подвигу достизања јединства у Богу. При томе се изграђује здруженост напора, присно сатрудништво, спрегнутост у замаху побожнога стваралаштва, којим се савршава усхођење у духовну сферу Царства Свете Тројице.

Монашко општежиће представља најблагопријатнији предуслов за ширење нашега познања до оних граница које су нам задате као коначни циљ, као остварење образа и подобија Божијег у “човеку–роду људском”: *Да и они буду једно као Ми.*⁵ Овај подвиг, будући неизмерно велики, наравно, не може да буде лак. То и јесте онај “уски пут”, препун великих страдања, о коме говори Христос.⁶ Ми читавога свога живота треба да узрас-тамо, покретани речју и примером Самога Христа, док не достигнемо *до јединства вере и познања Сина Божијега, у човека савршенога, у меру раста пуноће Христове.*⁷

Спасење се састоји у примању дара Божанскога живота у његовој извечној *пуноћи*. Када кажемо “пуноћа”, имамо у виду ипостасни облик битовања. Пуноћу мислимо као љубав којој је својствено савршенство познања, а ово због општења у самом битовању.

Није наодмет поновити да љубав премешта живот онога који воли у личност вољенога: битовање оних које волим постаје садржај *мога* живота. Ако свим својим бићем волим Бога, у смислу прве заповести: *Воли Госиода Бога свога свим срцем својим и свом душом својом, и свим умом својим,*⁸ онда сав ја у целости пребивам у Њему. И једино на тај начин Његово битовање постаје моје. Ако, попут Христа, *до краја*⁹ будем волео све, онда битовање свих силом те љубави постаје моје битовање. И то не

5. Јн. 17, 11.

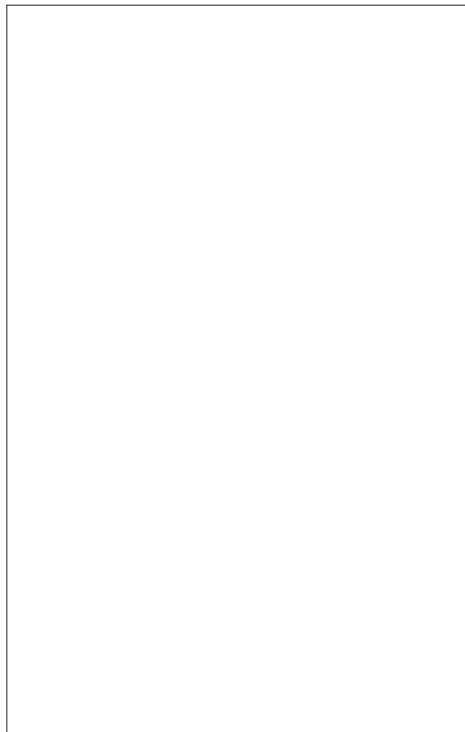
6. Видети: Мт. 7, 14.

7. Ефес. 4, 13.

8. Мт. 22, 37.

9. Јн. 13, 1.11. Видети: Мт. 10, 16.

само у смислу опсега садржаја, већ и у смислу својства, кроз преображење мога човештва благодаћу Божијом. И то ће, на тај начин, постати нарочита врста нашега обитавања у Богу и Бога у нама. А то и јесте *жива вечност*, то јест [вечност] ипостасна, лична.

ПРИЛОГ

МОЛИТВА ЗА ЈЕДИНСТВО¹

Господе Исусе Христе, Агнече Божији, Који узимаш на Себе грехе света, усходом Твојим на Голготску гору искупио си нас од проклетства Закона и обновио Твој пали образ; Ти Који су на Крсту пречисте руке Своје раширио, да расејана чада Божија сабереш у једно, Ти Који Си ниспослањем Духа све призвао да се сједине, јер си Ти сијање Оца; пред одлазак Свој на ово велико свештенодејство за искупљење света, помолио се се Оцу Своме, да будемо сви једно, као што си и Ти једно са Оцем и Духом Светим, подај нам благодат и мудрост да свакодневно испуњавамо ову заповест, и укрепи нас за подвиг такве љубави, коју си нам заповедио, рекавши: волите једни друге, као што и Ја заволех вас. Духом Својим Светим подај нам снаге да се смиравамо једни пред другима у трпењу, и обједини нас свезом неразрушиве љубави у једно стадо послушних овчица око љубљеног оца нашег игумана, дарујући нам да у сваком брату своме и сестри својој препознамо образ Твоје неизрециве славе и да не забравимо да је брат наш – живот наш.

Господе Који си нас благовљењем Својим сабрао са свих страна земаљских, учини да уистину постанемо једна породица, која живи једним срцем, једном вољом, једном љубављу, као један човек, по превечном савету Твоме о првородноме Адаму. Утврди, заштити и покриј ово свето место, које насади десница Твоја, и покриј га покровом Пречисте Твоје Мајке, часнога Крститеља Твога Јована, преподобнога оца нашега Силуана, благосиљајући и заступајући свакога ко овде живи (*имена*), чувајући нас од свих трулежнотворних помисли, од неприличних речи или покрета срца, моћних да разруше свештено дело нашега служења, е да би се манастир овај саздавао на камену евангел-

1. Видети: Архимандрит Софроније, *Беседа бр. 28* од 11. јануара 1992. године (бр. Д-12 по нумерацији М^{ТМ}). У овој књизи стр. 245.

ских заповести Твојих, као место исцелења, освештања и спасења, ради нас самих и ради све обременене браће и сестара наших који, трудећи се, прибегавају овде, да сви нађемо мир у Теби, кроткоме и смиреноме Цару нашем, сада и увек и у векове векова. Амин.

ΠΟΓΟΒΟΡ

СВЕДОЧАНСТВО ДУХА – ОТАЦ СОФРОНИЈЕ И РУСКА ЦРКВА

Почетком деведесетих година [XX века] у Манастир су дошли гости из Русије: то је, тих година, била сасвим ретка појава. Присуствујући једном од редовних разговора Старчевих са манастирском братијом, неко од гостију је замолио Старца да каже последњу реч о монаштву. Старац је, препознавши у том важном сусрету Промисао Божији, почео да говори, обраћајући се целој Руској Цркви. За Старца је овај сусрет био нарочито потресан, јер је, током свеколиког свог хришћанског пута, Старац имао најдубље поштовање према мученичком подвигу Руске Цркве у XX веку. Будући на прагу своје смрти, Старац је, у том тренутку, одлучио да открије оно што му је било дато да искуси током многих десетлећа у својој неодступној молитви за Руску Цркву, како му је то јавио Дух Истине. У тој беседи Старац се, са трепетом, усудио да изговори и овакве смеле речи: “Дух Божији ме обавештава од истинитости мојих речи у вези са Руском Црквом и њеним богоданим Патријархом. Све вас молим: послушајте реч коју ми даје Бог и за коју сносим сву одговорност”.¹ Ове речи су звучале као његова исповест пред свеколиком Руском Црквом и као његов завет свим верујућим Русима.

За Старца Софронија, као и за његовога духовнога наставника Преподобнога Силуана Светогорца, прогоњена Руска Црква је читавом хришћанском свету пројавила пример мученичкога подвига у својим страдањима за веру. Током послереволуционарних година, сагледавајући духовну борбу на светском нивоу – борбу неверја против вере у Христа Бога, Старац је осећао да се најнапетија битка води у Русији. Зато се нарочито усрдно молио за верујуће у тој земљи. Међутим, у Манастиру Светог Пантелејмона на Светој Гори, где је отац Софроније

1. Видети: Архимандрит Софроније, *Беседа I* од 31. августа 1992. године (број С-43 по М^{тн}). У овом издање у на стр. .

започео свој монашки пут, односи са Руском Патријаршијском Црквом били су далеко од добрих. Светогорски Старци су у неким јерарсима и свештеницима [Московске Патријаршије] видели “издајнике” Христа, који лицемерно сарађују са атеистичким режимом. У писму Димитрију Балфуру Старац је тада писао: “Светогорски Старци се недобронамерно односе према Митрополиту Сергију... Ја нисам скривао своју наклоност према Руској Патријаршијској Цркви и зато сам претпрео извесно гоњење”.²

Старац се сећао како су га једном приликом позвали на сабор монаха и захтевали да се одрекне од својих убеђења у вези са Руском Црквом. Он је ћутао, слушајући њихове оптужбе и молио се, иштући од Бога уразумљење и неопходну реч. У једном тренутку он је чуо у срцу: “Сада кажи!”. И отац Софроније је почео да говори. Његове речи су биле једноставне, али будући да су биле плод, свише му датога, опита, оне су изложиле истину као очигледну чињеницу која не подлеже даљем разматрању. После овога догађаја, у Манастиру [Св. Пантелејмона] се, донекле, променио однос према Руској Цркви. Данас, на почетку трећег миленијума, стојим пред видивим доказом истинитости његових речи, коју је посведочила сама историја. После неколико десетлећа ослобођена од комунистичког јарма, Руска Црква је устала из пепела као једини и непогрешиви сведок истине Православља у Русији, сачувавши верност Своме Оснивачу – Христу. Током седамдесет година атеистичке власти, “врата ада нису ју надвладала”.³

Током година Другог светског рата, када је већ био у пустињи, отац Софроније се, често, током читавих ноћи молио за све народе, “као у неком безумљу”: било је то унутарње вапијање за мир целога света. Међутим, прогоњени у Русији су, као и раније, заузмали прво место у његовој пажњи. Молитва за њих је била почетак, средина и крај свих његових молитава. Та мо-

2. Архимандрит Софроније, *Подвиг богопознања*, стр. 214.

3. Видети: Мт. 16, 18.

литва је засвагда везала Старца невидивим духовним нитима за судбину Руске Цркве.

По доласку у Француску по [завршетку Другог светског] рата, Старац је, природно, поднео молбу да буде примљен у свештенство Егзархата Руске Цркве. Старцу је био туђ став оних емиграната који су раскинули литургијско општење са Патријаршијском Црквом због свога противљења актуалној политичкој ситуацији у Русији, сматрајући борбу против совјетских власти најсуштинскијим и најважнијим моментом свога живота. Припадати јурисдикцији Московске Патријаршије у Француској, и уопште на Западу, тих година је било скопчано са великим тешкоћама. Сви који су долазили у руски храм Московске Патријаршије били су сматрани “Стаљиновим агентима” и неизбежно су били изложени моралној осуди. Старац је због своје привржености Руској Патријаршијској Цркви био принуђен да напусти Свето–Сергијевски институт у Паризу.

Међутим, та искушења је Старац трпео са благодарношћу Богу: у њима је он препознао “извесну норму саучествовања” у страдањима рускога православнога народа. Старац је говорио: ”Црква у Русији јесте Црква у аду”. А он је силно чезнуо да буде управо са њима, “у аду”, да се моли заједно са њима. Отац Софроније је 1958. године, по званичном позиву Московске Патријаршије, пошао у Русију са тајном намером да остане у Тројице–Сергијевској Лаври и да подели судбину страдајуће Цркве. Током пријема код Свјатјејшег Патријарха Алексеја I и када му је саопштио своју жељу, Свјатјејши му је одговорио овако: “Оче Софроније, дођите сутра и ја ћу вам дати одговор”. Следећега дана Патријарх му је рекао: “Оче Софроније, то, ипак, неће моћи”. Старац је био принуђен да се врати на Запад, али живо саучествовање у молитви са страдајућим народом дубоко се урезало у његову душу.

Старца је потресао огромни контраст унутар живота у совјетској Русији. Са једне стране, био је ту дубоко верујући народ: људи који су страдали гледајући неверје других, плачући због оних који су одбијали да виде толико јавно, “очигледно” Битовање и присуство Божије, доживљавајући стање неверу-

јућих као највећу несрећу. Са друге, пак, стране, били су ту и неверујући који су се стидели што међу њима још увек има толико много “предрасуда” и који су чинили све да би избавили “напредну” земљу од тих заостатака старога “незнања”.

Старац је нарочито запамтио један случај у храму Московске духовне академије, где је служио Литургију. По завршетку службе народ је целивао крст. Многи су плакали. Али, једна постарија жена је плакала, премда тихо и некако нарочито, са цепањем болнога срца. Старца је од састрадања заболела душа и он је осетио како се њено срце цепа од бола. Узео је крст у леву руку, а десном је загрлио главу уплакране жене и тихо је упито на ухо:

“Која вас невоља мучи?”

“Имам неверујућега сина”, одговорила је она и отишла са још већим плачем. Старац се потресао због дубине њенога страдања: оно није било ништа мање од страдања мајке која је изгубила сина јединца.

После пада комунистичкога система започео је духовни препород Рускога народа. Током тог препорода настало је много нових црквених и ванцрквених препорода. У тим тешким годинама, окрепљен унутарњем сведочанством о истинитости Руске Цркве, Старац је позивао њена чада да се непоколебиво држе њеног спасоносног омофора. Неко од руских духовника се поверио Старцу Софронију у погледу својих сумњи, изазваних извесним појавама у Руској Цркви. Старац је, одговарајући на ово, написао:

“...Умољавам Вашу Светињу да чује мој глас, глас грешнога човека: свим снагама се држите само Патријаршијске Цркве. Држите се, чак, до “исповедништва” (да не кажем “мучеништва”, то јест до смрти). Спасење јесте само у тој Цркви. Сви други покрети, ма како они били побожни по својој спољашњости, непријатељева су обмана. Кроз њих ће доћи само раскол, мржња, општа пропаст.

Пишем Вам овом са великом свешћу о сопственој одговорности пред Богом и Црквом, искупљеном драгоценом Крвљу Ваплоћенога Сина Божијега.

Ма какви били њени неизбежни недостаци – Црква и једино Она ће наћи свој истинити пут. Тако је говорио, у своје време, Јован Златоусти, тако је говорио и Преподобни Серафим Саровски. Тако мисле подвижници свих врста који се, истински, са трепетом труде да не греше”⁴.

Јеромонах Николај Сахаров

4. Архимандрит Софроније, *Писмо иђуману Н.* од 27. априла 1991, стр. 1.

БИБЛИОТЕКА ТАВОР
СВЕТИ МАНАСТИР
Х И Л А Н Д А Р

